

IGNAC KOPRIVEC

KMETJE VČERAJ IN DANES

NARODOPISNE ČRTICE
IZ SLOVENSKIH GORIC

1 9 3 9

ZALOŽILA GLAVNA HRANILNICA PRI SV. LENARTU V SLOVENSKIH GORICAH

39

5550

KNJIGO JE ILUSTRIRAL AKADEMSKI SLIKAR MAKS KAUČIČ

TISK UČITELJSKE TISKARNE V LJUBLJANI. PREDSTAVNIK FRANCË ŠTRUKELJ

IGNAC KOPRIVEC / KMETJE VČERAJ IN DANES

NARODOPISNE ČRTICE IZ SLOVENSКИH GORIC

Namesfo uvoda

Slovenske gorice, vi zeleni rodni grički nenehno kličete v svoja nedra človeka, polnega ljubezni do zemlje in do ljudi na njej. Človeka, ki bi zapel o vas veliko pesem, napisal o vas resnično povest. Kličete nenehno človeka, ki bi z ljubeznivo roko naslikal vašo pravo podobo in jo postavil tja, kjer se tako rado govori o narodu, o lepoti vasi in o njenih težavah, tja, kjer še ne vedo, da ljudstvo teh koč že dolga leta prosi usmiljenja in pravice.

Takšen je vaš klic, takšna je vaša prošnja. In vaše hotenje po življenju?

Veliko je, in zdravo je povedano v vaši besedi. Le včasih, ko stopi med vas, bedne viničarje, noga velikega tujega gospoda, gospoda, ki vam nudi kruha, takrat spregovorite nerodno, skoro sramežljivo v njegovi besedi.

Le škoda, da malokdo prisluhne vaši govorici, še manj pa utripu vaših, od gospodarske stiske preplašenih src, ki se boje za te zelene gričke.

Ni čudno! Rodile ste pesnike, pa so pozabili na domačo govorico, rodile ste pisatelje, pa so rajši pisali o podobi širne domovine in o zgodovini tujih oblastnikov, na vaše gričke in na vašo šegavo govorico pa so pozabili. Rodile ste slikarje, pa so odšli k sosedom v velika mesta; vaše barve in vaše kočje so preskromne za njihova platna.

Mnogi so na vas pozabili, mnogim ste bile le varna zibel mladosti...

Tako si ostalo, slovenjegoriško ljudstvo, po večini prepuščeno samo sebi in svojim gričkom, tako je skoro nedotaknjena ostala tvoja ljudska duša v pesmi, v narodnih običajih in navadah, v vražah, v krepkih ljudskih pregovorih in v bogatem zakladu domače govorice.

Bivanje med temi grički in korak med to ljudstvo, kadar dela in poje, kadar je v skrbeh in težavah, kadar je v vasi bolezen in prosi pomoči, privede človeka do čudovitega narodnega bogastva, ki živi še v njihovem vsakdanjem življenju. Privede ga do bogastva, ki bi se ga bal sprejeti na svoja ramena lakomnež, bogastva, pred katerega bi lahko pokleknili narodni voditelji.

Čudovito je to narodno bogastvo!

Marsikateri izmed vas bi rekel, poglej, kako pisano, kako lepo je njih življenje! — Poglej samo njihovo gostüvanje! Če bi ne videl prekanjenih starih voglednikov, ki vodijo mlade ženine k nevestam, katere so jim izbrali starši radi grunta, pod katerega težo mora kloniti na vasi vsaka še tako velika ljubezen, bi bilo res tako. Presenečen bi bil nad opravljivostjo vaških žena o vsakokratnih nevestah. Zazijal bi nad nauki stare tete, ki jih daje za poročno vezilo nevesti, preden gre iz domače hiše pred oltar. Čudil bi se tudi temu, da se čuti vsa vas osramočena, če v njej v predpustu ni nobene neveste.

V predpustu bi lahko videl pri kakšnem kmetu, kjer še sejejo lan, tudi prelje, ki poleg povesma predejo v svojih pesmih še nit vaše zgodovine.

V tem času bi lahko tudi videl, da se kurenti, rüse in pustni orači ne poslavljajo iz življenja vasi radi

prosvete, njih pokopava vprašanje kruha, ki ga bo vse premalo ob prvi gorični kopi, ki se ponuja s sončnih gričev, v katere že diha pomlad.

V pozni pomladi bi slišal, kako pojejo fantje po težavnem delu v Florjanovi noči florjanovco. Slišal bi, kako še živi narodna pesem in njen napev, videl bi, kdaj in kdo še na vasi poje.

Ob slikovitih žegnanjih v poletju bi spoznal, zakaj so romarske cerkvice za kmečko mladino tako vabljive.

Ob žetvi bi videl, kako prodira stroj v vaško življenje in da s cepmi mlatijo le še pri hišah, kjer so doma siromaki in kjer imajo še slamnate strehe. Nekdaj bogati domlatki, kjer so se zbrali mlatci po žuljavih dneh k bogato obloženim mizam svojih gospodarjev, se iz leta v leto vedno bolj spreminjajo v lepo zgodbo srečnih starih časov.

Če bi stopil v vasi med gospodinje, bi lahko videl, kakšno moč imajo nad kmeticami ciganke. Čudil bi se, da v tem stoletju kmetica trepetaje ponavlja za staro ciganko skrivnostne reke, če krave nimajo mleka, če je zbolelo živinče, ali če je v hiši bolezen.

Nikoli bi ne verjel, da še hodi kmetič z boječim korakom mimo živinozdravnika s cekarjem v roki po zdravilo k pūčki, ali k padarci za zdravljenje živine.

Tudi coprnice še živijo. Pa ne samo v ljudski domišljiji. Na Humu v kočici je živelo od prirode malo preveč nakaženo žensko bitje, da bi moglo s svojim zdravjem priti do kruha. Jela je na čuden način zdraviti in preganjati iz ljudi uroke. Ljudsko praznoverje je širilo njeno moč, glas ljudstva je napravil, da je postala priča ginljivih dogodkov ljudske nevednosti, zaostalosti in revščine vaškega človeka. Gledal bi in ne mogel bi

verjeti, da je uboga kmečka mati res prinesla k »coprnici Humski« na smrt bolnega otroka z vročo prošnjo, da ji reši otroka urokov. Zgrozil bi se ob sliki, ko hodita v noči okoli koč, v kateri umira zapuščena »coprnica« Humska, dva od očeta župana postavljena moža čuvaja in z blagoslovljeno vodo škropita svet okoli koč, da bi ne mogel hudič do umirajoče reve.

Pravljica je postala kruta resnica dežele, kjer imamo univerzo, dežele, kjer se v mestih uči o lepotah podeželja ponosna mladina.

Naj v miru počiva Humska! Jesen prihaja! V gričih je spet življenje. Dobra trgateg obeta veselo martinovanje, ko gredo stari v vrh v kleti, mladina pa se izživlja v veselju, ki se je moralo med letom umakniti skrbnim očem kmečkih staršev in njihovim stoletnim naukom, ki se neverjetno dobro ohranjeni presajajo iz roda v rod..

Vse to bi videli, zaprli bi oči, in si tiho, tiho priznali: tudi to je naše!

Slovenjegoriška vas pa še naprej kliče in vabi človeka, da bi odgrnil tajinstvenost nad prepletenim življenjem kmetov včeraj in danes, preden ga bo čas potegnil v mrak pozabljenja.

Š v a j g e r Z m a g o .

Z I M A

*»Gorje ti, dežela,
katere prvaki popivajo zjutraj!«
S a l o m o n.*

Novoletno voščilo.

»Dobro jutro! — Dobro jutro! — Veselo novo leto vam želim! — Liza, čujete? — Veselo novo leto vam želim! Naj vam kokoši dobro nesejo; naj se vam krmljenke lepo redijo, pri goveji živini pa vam naj gre vse po sreči! ... Liza, čujete? — Veselo novo leto vam želim!«

Nič. Vse je tiho, le od severa vleče veter, ki pozvanja z zrahljanimi šipami in v stolpu bije ura dve. Nekje na Ostragovi laja lisica, v kurniku se oglašča petelin, iz hleva pa se čuje rožljanje verig, ki jih potresava govedo.

»Po oknu potrkaj!« pripomni eden izmed fantov in oni res potrka. S palcem povleče po šipi ter vošči znova:

»Dobro jutro! Veselo novo leto vam želim!«

Gospodinja Liza se je zganila. Začudeno je pogledala proti oknu in poslušala mrmranje. Ko pa je čula voščilo, je vstala, prižgala petrolejko ter stopila k oknu, da bi videla, koliko fantov je zunaj, ali bila je takšna tema, da jih ni mogla prešteti.

Povabila jih je v sobo in jim velela, naj se usedejo, a niso hoteli. Vedeli so, da so pri hiši dekleta. Franc je vedel za Matildo, ki je spala v štibeljcu. Jaka je vedel, kje spi Mica, Košenjakov pa je vedel za posteljo najmlajše, Angele, tiste s črnimi kodri in ognjenimi očmi, ki so vedele pogledati tako zapeljivo, tako sladko.

»Še dekleta bomo malo povlekli za ušesa, mati, da bodo v novem letu srečnejša,« so ji rekli in se razgubili

na vse strani. Kosov je zašel celo v kamro, kjer je spala dekla, ženska, že nekoliko v letih. Voščil ji je srečno novo leto, jo pocukal za uhelj, ona pa ga je potegnila k sebi. Obsedel je na postelji nekam v zadregi, ko ga je pa dosegla njena toplota, se je razživel. Segel ji je za rokavce ter jo poljubil.

V štibeljcu si je grel na Matildinih prsih prezeble roke Franc. V zadnji hiški je poskušal dvigniti z Mice odejo Jaka, in ko je Liza odšla v klet po žganjico, je sedel k Angeli Zorkov.

»Jezus!« je dahnila. »Mrzel si kakor led. Beži, mati gredo!«

Ali ni ga mogla pustiti od se. Stisnila ga je k sebi, mu zarila prste v lase in ga potegnila z ustnicami po licu, potem pa se je skrila pod odejo.

Gospodinja je postavila slatinar žganjice na mizo. Odprla je miznico, iz katere je privlekla kolač belega kruha, in začela jih je klicati:

»No, pebari, pridite! Zdaj je dovolj voščil! Bo preveč sreče v novem letu.«

Prismejali so se, posedli okrog mize, si odrezali kruh ter si dajali slatinar iz roke v roko.

»Ureže pa, ureže, sakrament, da se ogrejejo celo podplati« je menil Franc. Gospodinja pa ni odgovorila; niti nasmejala se ni. Usedla se je na posteljo, gledala fante, nato pa je vprašala jezno:

»Ti, Franc! Zakaj pa si zadrževal našo Matildo na Štefanovo toliko časa v krčmi? — Že lani sem vama rekla, da se mi nimata vlačiti cele noči po krčmah, ali moje besede so zaman; kakor bi človek metal bob ob steno. Nista se še vzela, da bi delala po svoje.«

Fantje so se muzali in pili. Ko pa je bila steklenica do polovice prazna, so odšli. Zunaj so vriskali. Podobni vriski so se čuli od vseh strani, zakaj kdor je fant, je to jutro na cesti.

To je lep čas, kakršen se v današnjih težkih dneh privleče redko v Slovenske gorice. Vse je nekam veselo, popustljivo. Matere odpirajo svoje hiše same. Ne gledajo za stopinjami fantov, in redki so, ki to jutro ne ujamejo toplega objema, ali poljuba svojega dekleta.

Žganjice ta dan ni škoda. Pri nekaterih hramih dado voščilcem celo meso, in gospodarji, ki žganjice nimajo, jim dajo vino, a ne slabega, šmarnice, ali izabele. Ne, amerikskega, tistega iz velikega pučela, ki ni na pipi.

Ko posije v novoletno jutro sonce, je vsega konec. Prazniki so vkraj in v prenekateri hiši se smehlja v svoji kamri dekle, ko pregleduje svoje doživljaje od božičnega večera pa do tega dne.

Zlasti Kolarjeva Franca se zmerom in zmerom pogreza v spomine. Morda je res doživela največ od vseh deklet v fari, ali pa ji je vse tisto ostalo bolj živo v glavi.

Že božični večer je imela lep. Tomaž, ki je njen fant, ji je prišel pomagat krasiti božično drevo. Še dva prijatelja je pripeljal s seboj. Peli so ter počenjali take norčije, da so se jim smejali vsi in večer je potekel, kakor blisk. Z njim je šla k polnočnici; spremljal jo je tudi od polnočnice in komaj ga je odpodila, da se ji ni vsilil še v posteljo. — Na samo sveto noč... Jezus, kakor bi ne bilo dovolj drugih dni! —

Na Štefanovo je bila pri Rolu muzika. Cigula je igral na harmoniko, Cik pa je glodal po goslih. Seveda

ni bilo tako, kot je tam, kjer igrajo pravi, a plesati se je vendar dalo. Maširjanko sta igrala čisto dobro, le bolcar jima ni šel prav, polko pa sta tudi urezala, da je bilo veselje. Janke so frfotale po zraku. Klestile so po mizah ter pometale z njih kozarce, da so cingetali po tleh. Delale so po hramu veter in bile po plesalcih, da jih je zanašalo.

Kocuvan je celo tolkel s peto po tleh. To je bilo v modi nekoč, zdaj pa ni več, in mlajši, ki se radi postavijo s šimi plesom, so se mu smejali. Ni se spotikal nad njihovim smehom. Vrtel je Cilo divje po hiši, jo včasih nosil okrog sebe, da ga je prosila, naj neha, in divjal, dokler godca nista nehala.

Okrog polnoči je bilo že precej veselo v krčmi. Vino je bilo pitno, žeja huda, pa ni čudno, če je zlezlo plesalcem v glavo.

Ko sta godca počivala, so fantje peli. Dekleta so nekaj časa molčala, ko pa se jih je oprijelo vino, so se zbrala okrog mize in zapele tudi one. Veselejše so se celo pozibavale z zgornjimi deli teles, ali pa so mahale z robčki.

Fantje so utihnili. Prisluhnili so, le tu pa tam je kateri pritegnil svoj bas.

Kolarjeva Franca je bila od vseh najglasnejša. Ko so zapele:

»Tiga, tiga, tigeta,
ded je babo šigeta.
Micika frdamana,
šampet si mi zlamala!«

je vstala. potegnila iz žepa robček ter mahala z njim po zraku, nato pa je plesala, kakor bi se hotela ubiti.

Ali zjutraj, Jezus, zjutraj, ko bi morala nesti janževca k žegnu, se ji je divjanje poznalo. Ni hotela iz postelje. Ko pa ji je mati zapretila s tepenjem, je vstala, vzela steklenico janževca in šla v cerkev. Po maši je še licitirala cerkveni sedež, da bi ji ne bilo treba v cerkvi stati. In kakor bi župnik že vedel za njeno ponočno divjanje, je gnal ceno više in više, da je dala zanj čez tisočak. Doma je narezala tanke koščke kruha, ga poškropila z janževcem, osolila z blagoslovljeno soljo in zanesla vse skupaj živini, a tudi ljudje pri hiši so morali pojesti vsak po en kos, da se bodo lepše »štelali«.

Zvečer se je nameravala naspati, toda okrog enih so jo že zbudili fantje, ki so prišli na pametvo. Pretepli so jo, da jo je vse bolelo.

Na pametvo so vse Slovenske gorice iz sebe. Ljudje se pretepajo, kolikor se morejo. Niti zaljubljeni si ne prizanašajo. To je Franca dobro čutila, zakaj Tomaž jo je premlatil, da se mu je obračala v postelji, kakor snop na gumnu. Ko so odšli eni fantje, so prišli drugi, ali eni hujši od drugih. Tako je šlo do jutra, potem pa so si začeli podajati kljuge otroci. Z dolgimi šibami in korobači so bezgali med bajtami, rili s strganimi čevlji po snegu ter spravljali v svoje malhe kruh, sadje in denar, zakaj ljudje dajejo pametjakom različna darila. Vsak od teh otrok pa je tudi dobro udaril. Določil je, kar se je še dalo, da so bili boki deklet višnjevi od udarcev.

»Bog vam daj veselo pametvo in srečno novo leto!« so kričali otroci. Če jim pa kje niso hoteli odpreti, so pravili:

»Želimo vam žalostno novo leto! — Naj vam bog pošlje nesrečo k živini!«

Franca se je že komaj gibala; želela si je počitka, noči. Ali kakor bi vrag še ne imel dovolj norenja, so se prav na pametvo privlekli v Smolince pravi muzikanti, ki so igrali za novo leto. Po boljših hišah so šli, mladina pa je drvela za njimi. Kjer je bil gospodar dober, so se nagnetli v hišo. Tam so potem plesali in divjali, dokler se ni zdelo gospodarju dovolj.

Na Silvestrov večer je bila s Tomažem v krčmi in ni se še utegnila dobro uleči, ko so se že oglasili pred hišo fantje, ki so hodili po hramih voščiti novo leto. Zbudili so jo, potem pa ni mogla dolgo zaspati. Ko je vendar le zatisnila oči, jo je zbudila mati, ki je zatreščila kuhinjska vrata ter zaklicala, da je donelo po vsem hramu:

»Zdaj pa le vstanite, pijanci! K maši vabi. Na dan novega leta menda ne mislite biti brez maše! — Kak je človek danes, tak ostane vse leto.«

Še par dni se bodo kmetje pomenkovali o praznovanju svetkov, potem bo pa čas zabrisal vse. Še spomnili se ne bodo na vesele dni. Le enkrat sredi poletja si bodo zaželeli božiča, plesa in pametve.

Kolovrati se vrtijo

Skozi okna zijajo stiske. Potrepravajo si in se re-žijo. Med plotovi se skrivajo težave, sedajo na prelaze ter gledajo po vaseh, kje bi se še našlo za nje mesto, kakor bi v domovih že ne bilo dovolj hudega.

Ljudje se boječe stiskajo v bajte ter gledajo z nemo grozo nevihte, ki se zapikujejo v hrame, trgajo s streh slamo, razmetavajo opeko, da se suha rebra prikazujejo izpod kritin in zgovorno pričajo o bolezni, ki jih gloda.

Gospodarji sede za mizami. Zmerom in zmerom pijejo ter zmerjajo vse vprek, zakaj zagrenjenost se jim je oprijela duš, pa so zasovražili vse. Jeza jim raz-jeda srca in izlivajo jo na glave domačih, kakor bi ti nosili krivdo za zlo, ki je zalilo Slovenske gorice. Ni soli, ni petroleja, in obleka je obrabljena. Trgovci pro-dajajo rdečo živinsko sol. Za mal denar se dobi in kmetje jo kupujejo, zakaj neslane jedi se človek ne naje. Svetijo pa s skalami. Smolnate so najboljše. Dobro gorijo in ne ugasne jih vsak prepah. A tudi obilo dima dado. Dim pa je zavesa, ki leži med vnanjim svetom in prebivalci bajt.

So ljudje, katerim je ta način razsvetljave ljub, zakaj izmikajo se resnici in si ne dado dopovedati, da postane človeku tesno pri srcu, če vidi, kako je v teh kočah. Deca joka, mati vzdihuje, oče kolne, med baj-tami pa hodijo eksekutorji, pogledujejo v hleve, pre-

števjajo živino in pretijo kmetom, da jim bo vse prodano, če do določenega roka ne bo denar na mestu.

Zdaj, ko je čas, ko si narava nabira novih moči za spomlad, da bo lahko dala zemlji, kar od nje zahtevajo, pobirajo med hrami sestre uršulinke, očetje frančiškani, salezijanci in minoriti prostovoljne prispevke v dobre namene. Za sirote, za afriške misijone ter za papeža v svetem mestu Rimu. In ljudje radi dajo, zmerom radi dajo. Zakaj tudi ne bi, ko pa si z darovi pridobijo zasluženje. Zasluženje pa je v teh časih grehov, zablod in malovernosti zlata vredno.

Pismonoše prinašajo v kočje dan za dnem položnice, terjatve, opomine. Ampak če ni, ni. — Za boga svetega! Ljudje godrnjajo kadar so sami, če pa je pred njimi tujec, so molčeči ali pa govorijo o drugih rečeh, kakor bi se bali, da jih ovadi zaradi revščine.

Sredj teh mračnih, tegobnih dni so se sončnega popoldne začuli proti Ivancem kraguljčki. Pok biča je tu pa tam presekala zimsko ozračje in smeh se je zaslíšal.

Vaška otročad, kolikor je je bilo oblečene za na mraz, se je natepla pred vas ter vreščaje čakala, kaj se bo zgodilo.

Čez most pred vasjo so pridrsele velike gnojne sani. Konja, ki sta jih vlekla, sta bila ozaljšana z laneno prejo. Visoko sta dvigala ušesa. Tu pa tam sta radostno zaprhala in pokimala, kakor bi razumela veselje, ki čaka vas.

Na saneh so se gnetle prelje. Pet jih je bilo. Po obleki se jim je vesila preja. Vsaka je držala v naročju kolovrat, v roki pa kak spomin, ki ga je dobila na preji. Konci rut so jim poplesavali v rahlem vetru, ki je vlekel

od severa. Lica so jim žarela od veselja. Smejale so se in včasih je katera tudi zavriskala.

Pred Filipovo hišo so se ustavile. Poskakale so s sani, segale vozniku v roko in se poslavljalje.

Na podstenjah pri hramu sta se prikazala Filipa: gospodar in gospodinja. Veselo sta pozdravljala prelje, se smejala in govorila glasno, kot že dolgo ne.

Izgedalo je, kakor bi se smeh nenadoma oprijel vse vasi, kajti na vseh pragih so se prikazale gospodinje. Na podstenjah so zakašljali gospodarji. S prsti so kazali proti Filipovim ter se radostno pozdravljali s sosedi, po vasi pa je begala otročad od hiše do hiše, se drla in oznanjala:

»Pri Filipovih so že prelje, čujete!«

Hihitaje so se zgubile prelje v hišo, se razvrstile v veliki sobi ob sprednji steni v polkrog. Nataknile so na preslice prejo in pognale kolovrate. Nit, ki jo je sukal kolovrat, so natezale z rokami, če ni bila enakomerno debela ter jo slinile z jezikom, zraven pa so pele:

»Moj oča so bili en pokrivač,
jaz sen pa bija njih podavač.
Slamco sen pucal,
klasje vkraj štucal,
gožce namakal večkrat.

V cimprani hiši smo bili doma,
s slamo pokrita je cela bila,
Smo slabo živeli,
krüha nič meli,
dostkrat nam slabo je šlo.

Ko sen jaz bija dvanajst let star,
te sen jaz pasa svojih pet krav.
V šolo sen leta,
pete v rit meta,
priša ves plavi domu.

Šolmašter sojo rekli večkrat,
da se bon moga iz šole pobrat.
»Če ne boš se bol učil,
te boš jih gor dobil,
vražji falot in vühlač!«

Gospodinja jim je med pripravljanjem gibanic pripevala, gospodar je žvižgaje deval nov sod vina na pipo, hlapci in dekcle, a tudi ljudski težaki, ki so delali ta dan pri Filipu, pa so hodili gledat skozi okna in vrata, kakšne so prelje.

Naglo se je napravil mrak, potem pa je vas zajela tema. Pri Filipu so povečerjali. Gospodar se je spravil v zapečjak, gospodinja pa se je potegnila v posteljo, od koder je lahko videla po vsej hiši.

Zunaj se je napravila zvezdnata noč. Mraz je pritisnil krepko, da je škripalo pod nogami. V bajtah so brlele skale, tu in tam so še večerjali, molili po večerji, proti vasi pa so peli fantje:

»Nekaj sen po pošti zveda,
ko sen še v postli spa,
da je ljubca svate mela,
gvišno se bo ženila.
Jaz sen nato hitro stana,
k svoji ljubci se poda,
da bi jo še enkrat vida,
preden bi slovo jema.«

Veliko jih je moralo biti, zakaj peli so tako glasno, da je odmevalo skoraj od Pohorja.

Po Gočovskih bregovih so jih oponašali. Tam nekje pri Svetem Lenartu so se oglašali vriski, in doli pri Ločiču je nekdo klical na korajžo.

Pevci so se ustavili pred Filipovo hišo, se strnili v krog, se objeli čez ramena, in peli so dalje:

»Jaz man konja bistrega,
kak je šik za handlarja.
Z njim se peljen kan se čen,
naj če vsaki den.

Gda pa jaz na handl gren,
dosti novega že zven,
kaj med zdajnimi ljudmi
se novega godi.

Dol na Mursko pole gren,
tan pšenico küpti čen.
Tan se mi ponüjajo
fajn deklina tri.

Na Ogrskem je bogat kmet,
mrtev je že precej let.
Vdova dosti zrnja ma,
glas mi póslala.

Te se jaz ta doj podan,
peneze za tisto dan.
Te pa še za drügo zven,
še tisto küpti čen.

Stara je komaj dvajset let,
penez ona neče met.
Ona si želi moža,
pa prav lüštnega.

Kda zadosti zrnja man,
te ga v mesto zapeljan.
Te gren jaz gor v Marprog z njim,
tan bo lepi gvin.

V Marprogi je bogat pek,
če vse zrnje küpti prek.
Reče mi v krčmo it
no se fest napit.

Vüni na dvoriši tan
konja hlapci v roke dan,
jaz pa notri v hišo gren,
kak navajen sen.«

V sobi je nastala zmešnjava. Kolovrati so se nehali vrteti pravilno. Zdaj se je eni zasukal nazaj, zdaj se je drugi ustavil, ali pa se ji je utrgala nit.

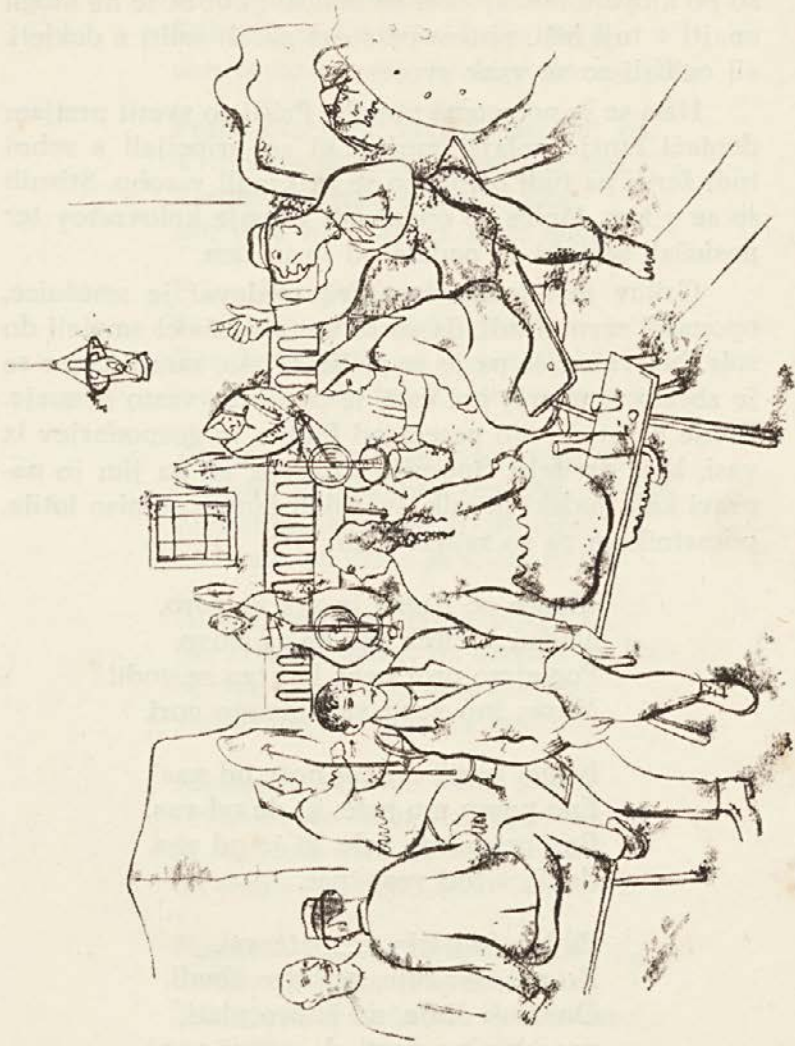
Pogledovale so se na skrivaj, si kimale ter se druga drugi nasmihale, in Mica se je nagnila k Faruni ter ji zašepetala:

»Tvoj je tudi poleg. Ga čuješ?«

Zardela je, pognala kolovrat, zunaj pa se je petje vleklo dalje in dalje.

»Dobro pojejo, sapralot!« je rekel gospodar. »Am-pak naši niso, se mi vidi. Naši so bolj šlevasti.«

»Gočovski so!« mu je pojasnila Mica, ostale pa so jo jezno pogledale, kakor bi jih izdala.

Ko so odpeli par pesmi, so prišli v sobo. Posedli so po klopeh. Nekaj časa so molčali, kot bi se ne mogli znajti v tuji hiši, potem pa so se začeli šaliti z dekleti, ali ogibali so se vsak svoje.

Hiša se je polagoma polnila. Prišli so svetit preljam domači fantje, mlajši možje, ki so pripeljali s seboj tudi žene, pa tudi otroci so se prikradli v sobo. Stisnili so se v kot. Molče so opazovali vrtenje kolovratov ter poslušali šale, ki so padale od tu in tam.

Grilov je bil zabaven. Pripovedoval je smešnice, oponašal razne ljudi, da so se mu poslušalci smejali do solz. Najvažnejše pa je še prišlo. Tisto, zaradi česar se je zbralo tu skoraj pol vasi, je prišlo na vrsto pozneje. Prelje namreč pojo pesem od fantov in gospodarjev iz vasi, kjer predejo. Spesnijo jo same, ali pa jim jo napravi kak ljudski pesnik. Ivanskih fantov se niso lotile, posestnikom pa so zapele tako:

»Sonce se nagne in gre za goro,
hladen počitek nan da za slovo.
Poglejmo prot nebi, kaj tan se godi!
Mesec ino zved van mnogo gori.

Ivanci pozdravljeni bote od nas!
Eno pesen mo pele, ki de od vas.
Eno pesen mo pele, ki je od vas,
da de v toti vesi špas.

Pihlar Alojzija poznate vsi.
Ko ura dve bije, ga hitro zbudi.
Dnare si šteje, no štibro plati,
posestva ma dosti, da v vesi ga ni.

Jožefa Cvetka naj bog poživi!
On voze si maže, hamote svetli.
Si konje napreže no šoder pelja,
nan cesto navaža, vsak hvalo mu da.

Franc Matjašič vzgled nan naj da.
V mirnen življenji živeti on zna.
Živinco on lepo v hlevih ima,
san dela na polji in moli boga.

Filipa Franca pozdravljajo vsi.
Si deteljo seje, živinco redi.
Si njive kupuje za semen skrbi,
ma brata s cekini, ki mu vse preskrbi.

Zelenik Anza! Tud našli smo vas,
čeravno je hiša med drevjen pri vas.
Življenje primerno živite lepo,
ne hvale, ne graje še slišat ni blo.

Anton Poljanec preskrbljeni so.
Ma žita no slame, da stradal ne bo.
Si vole napreže in orje zemljo;
v glaži ma piti in poleg meso.

Jakoba Žampa tud vsaki pozna.
Prijatlov ne štima kan kol se poda.
Si pametno virti, si konje redi,
on slame ma dosti, prav lepo živi.

Markeža Franca se spomnimo mi,
ki novega virta si k hrami želi.
Prizadeva si močno in dela zvesto,
da krüha no vina obilo bi blo.

Krambergar Anton, le kaj je van,
ko z zrnjen in dnarjen napolnjen je hram!
Preljubi kristjani, le kaj naj tan bo,
ker roženkranc moli še zvečer lepo.

Franca Pukšiča pozdravite vsi,
ki vsakemi v sili pomagat hiti.
Ma štiri konjiče, jih lepo redi,
si delo opravi, že k drugin hiti.

Frančeka Čeha sprejeli smo zdaj,
ki z Ločiča priša je v ta zvoleni kraj.
Si travnik navaža, no gliha zemljo,
sena mu ne manjka, še v dnar de mu šlo.

Pihlar Katarina je tud v vesi pri vas.
Je vdova po moži, to je žalosten glas.
Virti si lepo, po sreči ji gre,
čeravno v težavah je točla solze.

Antoni Kokoli vsak roko podaj,
ki z Vurbeške fare je prišel v ta kraj.
Si njive navaža, si orje lepo,
s pijanci ne hodi, vsaj slišat ni blo.«

Ko so prelje odpele pesem o gospodarjih, so jim
zapeli fantje tisto o predicah:

»Prelja je nadložna stvar,
nikdar ni vesela.
Tenka je kak jetika,
süha kak lopata,
kdo bi kaken ženini
toto gnüso rata!«

»Zdaj pa imate! Zdaj pa so vas,« jih je podražila gospodinja, one pa so si nekaj pošepetavale, nato pa so jim vrnile:

»Vse Gočovske pebare bomo skupaj pobrale,
v en žakelj potlačile, na Nemško poslale.«

Razigranost je zavalovala po sobi. Kolovrati so brneli, drobceno povescmo se je sukalo v tanke niti, kodelja se je manjšala, dekleta pa so cvilila, če so jih fantje ščipali.

Pri peči so navijali prejo na motovilo, z motovila pa so jo motali na velike klobke, ki so jih devali v reduse, ali v slamnate jerbace. Dekla jih je preštevala in računala, koliko bo platna. Pred polnočjo jih je znosila pod streho v skrinjo, kjer bodo spravljene, dokler jih ne bodo zapeljali k tkalcu.

»Cvili ti, Mica, cvili!« je dejal Gočovec, ko je začul, da kolovrat kunka. »Namazati daj!«

»Namaži ji, saj te je dovolj!« so mu zasolile prelje in v hiši je završalo od smeha.

»Slin nimaš, Fruna. Nit se ne bo sprijela!« so dražili preljo, ona pa jih je zavrnila:

»Pa bi mi prinesli kaj sladkega, če ste kakšni pebari!«

Mladina se je gnetla okoli prelje, okrog peči pa so posedali starejši vaščani. Včasih so se smejali šalam mladine, včasih pa so gledali jezno po hiši, kakor bi bili mladim nevoščljivi moči in mladosti. Človek je pač čuden. — Ko se postara, zamrzi mlajši rod, ker se mu zdi, da je ves drugačen kakor bi moral biti. Zdi se mu, da je zavrgel nauke starih ter hodi svoja pota, ki pa niso pravilna.

»Vse se je skvarilo! Danes niti veselje ni več nedolžno!« je zamrmrala kakšna ženska ter nejevoljno odšla. V hiši pa so se smejali, vriskali, zbijali norčije, nato pa so še prelje zapele »Slovo od Anike Kos«, ki se glasi:

»Veseli se ptička na veji,
da prosto prepevati sme,
da brani se v svojem življenji,
da nemre sovražnik do nje.

Tak ravno godi se v mladosti.
To vidli ste že dostikrat,
da v svoji prevelki norosti
prezgodaj gre hčerka vam spat.

Ne smete zamerti mi tega!
Posebno deklina, no vi. —
Ni praviti treba mi vsega,
saj toto poznali ste vsi.

Deklini, ki jo pokopamo,
se Anika Kos joj veli.
Let sedemnajst komaj je stara,
že tiho med mrtvimi spi.

Kaj, Anika, zmotlo je tebe? —
Marija se joče, ječi. —
Da angel pustil te od sebe,
da v greh si spustila se ti? —

Zdaj ideš z otrokom počivat,
ne vidiš več belega dne.
Tam dušo s solzami umivaš,
jaz mislim, prepozno še ne.

Očeti no materi milo
je resen za zgubljeni hči,
in sestra se bo žalostila
gotovo prihodnje vse dni.

Oj, sestra, bolj pametna bodi,
Mariji se v roke podaj.
Od staršev nikamor ne hodi,
povsodi nevaren je kraj.

Za njo pa molimo Gospoda,
naj smiljenje božje dobi.
Naj Jezus je oostro ne sodi,
da večno se tam veseli.«

Noč je drsela hitro dalje. Ura za uro je tolkla na zvonec, in ko je bilo polnoči, so se svečarji razšli, k počitku pa so se spravile tudi prelje.

Zjutraj, ko se je vas vzdramila iz sna, so pri Filipu že zopet brneli kolovrati, ki bodo drdrali toliko časa, dokler pri hiši ne bo zmanjkalo preje. Tedaj pa bodo prelje odšle. Morda v sosednjo vas, morda v drugo faro. Kdo bi vedel, zakaj dandanes že malokje sejejo lan. Nekoč, ko je povsomo gledalo iz skrinj pri sleherni hiši, se je brnenje kolovratov čulo iz vseh bajt, danes pa se oglasi le tu pa tam, zato se ga ljudje vesele, kot spomina na čase, ki so bili lepi, in ki se ne vrnejo nikoli več.

Po hramih hodijo vogledniki.

Ko se je brezsrdni adventni starec, ki je sovražnik slehernega veselja, in zahteva od ljudi le pokoro, post in molitev, pogreznil v pozabljenje, da so se za njim zagrnile megle, je po Slovenskih goricah završalo. Rahle, zaupne, v šepetu izgovorjene besede so se začele vlačiti med hrami. Skakale so na jezike ženskam, pocepetavale po njih ter jih ščegetale, da so jele vrteti svojo priostroreno ragljo. Stezale so vratove skozi okna ter iskale pripadnic svojega spola, s katerimi so potem razpravljale o skrivnostnih vesteh, ki so plavale nad vasmi gori in doli.

»Vogledniki, Jezus, vogledniki! — Filipov je šel k Janžekovim, Arnečev k Pučkovim. Dominikov smrka-vec, ki še vojaščine ni odslužil, pa je šel h Kocuvanji, čeprav ima Pavlekovco košato. In celo tista sveta Žmočka, prednica Marijine družbe, je imela snoči Šamprlovega. Butelj je, to je res, ali deklina ga vendar ni vredna. Saj ne ve pod milim bogom drugega kot v cerkvi stati. Sam bo moral dojeti, sam rediti krmljenke, ona pa bo molila.

Takšne vesti se vlačijo med bajtami in ozračje je napeto od njih. Ni ženske, katere misli bi ne bile zaposlene z vogledniki, ki bi ne bila tako ali drugače prizadeta.

Nekatere poravnavaajo stare račune, ki so se jim odprli, ko so hodili vogledniki k njim. Druge zopet gledajo nejevoljno, kako hodijo gruntarski pebari mimo

njihovih koč, čeprav poseda v vsaki po par zrelih deklet, ki tudi čakajo voglednikov.

Pa še ti in oni razlogi so. Vogledniki pa hodijo svoja pota, skrivajo se za živimi mejami, da bi ne bili ljudem takoj na očeh. Ne čujejo klicev godnih deklet, ne vzdihov razočaranih mater; a četudi bi jih čuli, bi jim ne mogli pomagati, zakaj iti morajo tja, kamor jih ženejo ženitni mešetarji.

Ta šelest, ki se ziblje med hrami in trga od dela gospodinje, je spojen z naravo. Zapopaden je v zimi sami in spada med elementarne nesreče, ki še v šolskih knjigah niso zapisane. Naravoslovec ga je prezrl menda zato, ker ne učinkuje na prizadete smrtonosno. Ali pa še ni bil v času vogledovanja v Slovenskih goricah. Če bi čul, kako tolče po glavah voglednikov, kako razliva polovnjake smrdečih pomij po ljudeh, ki nimajo nad seboj drugega greha, kakor tega, da se hočejo poročiti, bi spoznal uničujočo moč tega strahotnega pojava in gotovo bi ga opisal. Zanimivost namreč ni samo v tem, da je, marveč tudi v tem, kako nastane, kako se razvije. Nastane tako, kakor pride zima, kot pride pomlad. Nihče ju ne kliče; njunega prihoda ne more nihče videti ali otipati, začutijo ga pa vsi, podzavestno seveda in vnANJI znaki v prirodi se menjajo: sneg zapade, ali pa požene sveže brstje. Ta nezgoda pa zaplava takoj po adventu nad kočami. Trka na šipe in smica po hramih. Sleherno leto pride, kot pride sleherno leto zima. Vsako leto je njen šelest isti:

»Vogledniki, vogledniki! — Ta ima košato eno, oni dve. Ta je pijanec, oni brezverec.«

In še toliko drugega je čuti! — Toliko je umazanije, da teče celo po jarkih. Ali kljub temu so uspehi vogle-

dovanja vidni leto za letom. Novi pari gredo v cerkev, novi krsti so ob letu in iz novih hiš se v prihodnjem adventu čuje pretepanje, zakaj zime so že takšne: moški nimajo drugega dela, pa pretepajo žene. To je tradicija, ki jo podeduje po očetu sin, in malokdo jo omalovažuje.

»Mica, Mica, čuješ! Sodčev se odpravlja vogledi! Stari Baloh gre z njim. Jezus, in veš kam gresta? — K Polančki! — Zdaj bo tudi ta flajcka dobila moža. Še veš kaj je počejala na Štefanovo?«

Gospodinji sta sklonili glave druga k drugi ter si šepetali. Po podstenjah sta odšli na zadnjo stran hiše, od koder sta lahko videli k Sodčevim. Tam je stal na dvorišču koleselj, s katerim so se vogledniki nameravali odpeljati. Čakali so še, da se mrak nekoliko zgosti. Bili so namreč prepričani, da nihče ne ve, kam so namenjeni. Morda z ženitvijo ne bo nič, zakaj Polanček je skop kmet, ki mu denar ne gre rad z dlani. Če pa ne bo dal, kolikor vogledniki zahtevajo, seveda ne bo gostüvanja.

V farni cerkvi je zazvonilo zdravomarijo. Hlapci po kmetijah so zapirali hleve, dekle so šle od molže, gospodinje pa so pripravljale večerjo.

Življenje zunaj je utihnilo. V bajtah so zabrlele petrolejke. Pri Sodčevih so v tem času sedli na koleselj domači sin Matjaž, stari Baloh, ki je bil materin sorodnik in je veljal za prvega kmeta v fari, ter hlapec, katerega dolžnost je bila, paziti na konja in obrazložiti Polančkovemu hlapcu, kolikšna bogatija je pri Sodčevih.

Proti večeru je po cestah nekoliko pomrznilo in koleselj je hrustaje lomil led nad kalužami. Tu pa tam

je celo spolzel po zamrzli cesti, kjer še sonce ni razgrizlo starega ledu. Stric in Matjaž sta se tiščala drug k drugemu. Stric je veselo razpravljajal o vesteh, ki jih je slišal zadnji čas. Matjaž pa je molčal. Nerodno mu je bilo pri srcu. Ni bil sicer boječ človek, ali iti tako, brez povabila, brez naznanila v tujo hišo vogleđj k deklini, za katero ne ve, kako ga bo sprejela, mu je bilo težko. Res da bo dobil grunt, kakršnih je malo v fari in se ga tedaj more razveseliti vsako dekle, toda dandanes je že tako. — Tudi na kmete se je privlekla nekakšna moda, ki uči, da se človek ne sme poročiti samo radi grunta, radi denarja, temveč tudi radi človeka, ali kot se to imenuje: radi ljubezni. Moj bog, kot bi grunte lahko ljubezen opravljala, in bi dal človek ljubezen za doto sestram in bratom! —

»Vrag vedi, če Polančkovo dekle ni med temi? Nosi se že tako!« je mrmral Matjaž. »Ko bi se že brž tega rešil!« mu je ušlo glasno.

Stric ga je hudomušno pogledal. Ruknil ga je s komolcem pod rebra ter ga pričel bodriti in učiti, kako se naj obnaša:

»Sedi vedno pri meni in bodi tiho. Le ko te bom kaj vprašal, pritrđi. Ali pazi, da s svojim jezikom česa ne pokvariš! Vogleđovanje je nerodna stvar, veš. — Če bova dobila praženih klobas in amerikanca, sva na dobrem. če ne, bova pa šla dalje. Manjka se jih! — Ako sklenemo stvar po sreči, se lahko z deklino pomeniš tudi kaj svojega, saj nismo več takšni, kot smo bili nekoč. Jaz svoje babe nisem smel pred poroko niti za roko prijeti, kaj še, da bi se naležal pri nji. Zdaj pa tega ni več.«

Luči Čagonskih hiš so se privile nekoliko navzdol. Psi so se oglasili in lese med hrami so zaškripale. Sosede so bezljale druga k drugi ter se pogovarjale o voglednikih, ki so se peljali po vasi. Bilo je videti, da je glas o njih šel pred njimi.

Pri Polančkovih so bili pravkar povečerjali. Drvarji so se razšli, hlapca sta šla ponočevat, dekleta pa so bila tudi vsaka na svojem poslu.

»Dober večer vam bog daj!«

Baloh je odrinil vrata, stopil dva koraka po sobi, nato pa sta se usedla za peč. In ko so ju vprašali, kaj ju je tako pozno privedlo k njim, je Baloh začel:

»Videla sva zvezdo vodnico, repatico, ki je žarela in po nebu letela, nato pa je padla v vaš hram skozi svisli. Pa sva prišla pogledat, kakšna je, koliko je vredna. V hiši mladega virta Matjaža namreč manjka zvezde, vi pa one, ki je padla k vam, gotovo ne potrebujete, zato vas prosiva, da nama jo odstopite.«

»Bi prosila, da!« je izdaval Matjaž in vroče mu je postalo.

Posadili so ju za mizo, jima postregli s klobasami, ju silili z amerikancem in pomenek je tekel dalje. — Zvezdo so voljni odstopiti, poleg nje pa telico, travnik, njivo, ki jim je od rok in ki je blizu Matjaževe vasi. Ostalo pa bodo dali v denarju, zakaj odstopijo le tiste krpe grunta, ki jim zaradi oddaljenosti delajo preglavice.

Bilo je že vse urejeno, dogovorjeno, le neveste še ni bilo. Niti vedela ni, da ima voglednike v hiši.

Mati se je je spomnila. Klicali so jo, a doklicati je niso mogli.

»Kje le je, kje le je, ta deklina?« se je v zadregi spraševala mati. Stopila je še v kuhinjo ter vprašala dekle po nji. Ta ji je povedala, da se na prelazu kušuje s svojim fantom, s katerim sta se na Štefanovo dogovorila, da se vzameta.

Poslali so po njo in prišla je.

Začudeno je pogledala svoja voglednika. Ko pa so ji povedali, kako je s stvarjo, je prisedla k Matjažu, mu segla v roko in rekla:

»Pa naj bo, če vsi hočete!« in bilo je sklenjeno.

Ko je kazalec na uri prišel do polnoči, sta se voglednika odpeljala. Po poti domov je Matjaž vriskal in vriski so se čuli tudi od drugih strani, zakaj v teh časih hodi po Slovenskih goricah precej voglednikov.

Vsi seveda ne vriskajo. Nekateri hodijo tiho za mejami, kajti obhoditi morajo par koč, preden naletijo na nevesto, takrat pa seveda vriskajo tudi ti.

Liza se bo omožila.

Bog ve, kdo je raznesel vest! Nenadoma je ležala med hrami. Staro in mlado je govorilo o nji, kakor bi že deset let ne bilo poroke v fari. Ženske so sklepale roke, si šušljale na ušesa razne vesti ter se pogovarjale o njih s podstenj na podstenja, s praga na prag. Nekatere so se pa celo skrivale pred sosedami ter so vlačile svoje prijateljice v skriti kot hrama, kjer so jim zaupale svoje mnenje o tej stvari.

»Omožila se bo, omožila, da veš! — Pa taka... Se še spominjaš, kaj vse so pravili o nji?«

In sta sklepali roke, da bi tako podprli svoj stud nad moralno pokvarjenostjo neveste, ki ni napravila ničesar drugega, kakor to, da se je hotela omožiti.

»Kljuka najde kvako!« so si šepetale nekatere, ki so imele kaj proti ženinu. »Vreden je je. Celega vruga bo dobila, naj ga le vzame. In pravijo, da si bo lahko prignal k hramu tudi že svoj zarod. — E, skupaj sodita pa je! — Takšni se ne zgrešijo!«

Vas je trepetala od obrekovanja. Izza slehernega okna je lukala v mraku vsakega dne glava, ki je pazno zasledovala vse, kar se je godilo okrog Martinove hiše, kjer je bila doma nevesta Liza, zakaj raznesla se je vest, da ta teden pridejo ogledniki še enkrat in zaključijo vogledovanje. In če se je pojavil v vasi koleselj, če so zacingljali kraguljčki na saneh, so se obrazi za okni zasvetili, kakor bi prišel odrešilni trenutek, ki bo prinesel sproščenje vsem tem jezikom.

»Gredo, gredo, Kristus!« je zavrisnila proti koncu tedna Petkova Mica, želarka, ki je imela bajto ob cesti na koncu vasi. Zategnila si je naglavno ruto, pograbila rep svojih težkih, od svinjske reje mastnih jank ter odvihrala po vasi. Obveščala je gospodinje po hramih, da so vogledniki za vasjo, nato pa se je potegnila v priklet k svoji prijateljici, ki je bil obrnjen tako, da se je dalo videti k Martinovim.

Otroci so poskakali z zapečjakov. V naglici so se obuli in stekli ven. Klicali so se med seboj, doklicali tudi one, ki so se drsali na mlakah in na ribniku pred vasjo. Povedali so jim, da prihajajo v vas vogledniki in skupaj so odšli k cesti. Skrili so se za plotove ter kukali izza plank, kdaj se bo prikazal na vasi voz z vogledniki. Hihitali so se v pesti, zakaj tudi oni so vedeli veliko slabega o obeh mladih ljudeh, ki sta se nameravala poročiti. Čuli so te stvari navadno pri mizi, kjer so se pogovarjali o njih starši. Včasih pa je ujel kak otrok skrivno šepetanje svoje matere s sosedo ter to seveda takoj oznanil svojim tovarišem.

Vrata pri hramih so se škripaje odpirala. Po podstenjah so bezljale gospodinje. Iskale so primernih špranj na gumnskih vratih, na listnjaku, uti, ali kjer koli. Nekatere pa so strgale zmrzal s šip, hukale na nje, da bi jih očistile s svojo sapo in bi si tako zagotovile lep razgled na dvorišče Martinovih.

Če je v tem času iskal kak gospodar svojo ženo, je ni bilo nikjer, če pa jo je vendar staknil na gumnu, ali v listnjaku ter jo vprašal o tem ali onem, kar bi bilo treba sporazumno urediti v gospodarstvu, je zarežala nanj, naj jo vendar pusti par minut s svojimi neumnostmi. Kot bi sam ne imel glave, s katero bi mislil.

Polagoma je lezel na vas mrak. Zlovešče in hinavsko se je prelival po dolini, segal s svojimi temnimi prsti na pobočja hribov, kjer so že dolgo strašile sence. Razganjal je poslednje sončne žarke, ki so se lovili po slemenih, v vrhovih dreves, kjer so zvonili z lednimi kristali, skakali z veje na vejo, drveli s svojo ščemečo svetlobo po snežnih kepah, ki so visele tu pa tam na veji ter ustvarjale tisoče barv, tisoče drobnih lučk, ki so se užgale pa zopet ugasnile ljubko, mirno in počasi, nekam smehljaje.

Od nekod je priplavala fina svilena megla. Cefrala se je, se zvijala, krčila in raztezala, slednjič pa je obtičala v zarezi, med Ostragovo in grebenom Drbetincev.

Tu in tam je bilo čuti kruljenje svinj. Bezljale so po svinjakih, grizle močna hrastova brvna, se zaletavale v veke ter sekale v zrak z zobmi. Bil je pač čas večerje, ali ta dan so gospodinje pozabile na nje.

Iz nekaterih dimnikov se je kadilo. Jezna dekla je metala drva v peč in preklinjala gospodinjo, ki ji ne dovoli, da bi si ogledala voglednike od blizu. Naganjala je iz kuhinje mačke, ki so vohale po svinjskih škafih, če bi našle morda kaj za pod zob.

Majhni otroci so se drli v bajah. Tolkli so s svojimi umazanimi pestmi po cunjah, s katerimi so bili pokriti, si tlačili v usta, kar jim je prišlo v roke in zrli z žalostnimi očmi po mračni sobi, v katere kotu so cvilile miši.

V cerkvi je zazvonilo avemarijo. Voz z vogledniki je zavil okrog prve hiše in začulo se je, kakor bi se vas zganila, zatrepetala. — Konj, rejen rjavec, je s svojim okornim telesom vlekel za seboj sani, na katerih so bili trije možje.

Vajeti je držal v rokah Damiš, stric ženina. Naprosili so ga, da bi pomagal pri vogledovanju, zakaj pri takšni stvari je treba izkušenega človeka, ki tudi kaj predstavlja. Samozavestno se je oziral po očrnelih bajtah in včasih izrekel kakšno besedo ter se zasmeljal, da se mu je zganil brkati obraz, čez katerega so se vleklo globoke gube, ki so se začenjale pri očeh in se zgubljale doli pod brado. Obilno glavo mu je pokrivala kosmata kučma. Potegnil si jo je bil čez ušesa, da mu je segala do košatih obrvi, ki so se ponosno bočile nad prijaznimi toda resnimi očmi.

Na njem je ležal uspeh vogledovanja, zato se je v mislih pripravljaj na svoj posel. Ni se veliko mešal v pogovor, ki sta ga imela ženin in sosed Ketiš, lastnik velikega grunta, seveda nekoliko zadolženega, ali vendar je še spadal med najbogatejše kmete v fari. Ta je klepetal in klepetal, poučeval ženina ter klestil s svojo visoko, buči podobno glavo, iz katere so gledale živahne majcene oči, okrog sebe, butnil včasih z njo ženina, se sklonil pred njegovim nosom k Damišu in zaklical:

»Poženi, Matija, poženi! — Za vruga, kramp ti klesti kot ciganska mrha. Preveč jo rediš! Manj masti ima konj, bolje vleče. Mast žival poleni.«

Damiš se je zasmeljal, zamahnil z bičem po konju, da je potegnil nekoliko krepkeje, a kmalu je zopet padel v svoj enolični korak.

Ženin Tomaž je sedel med svojima ženitnima pomagačema nekam leseno, kakor bi se ne upal gibati. Vlekel je svojo glavo v zajčji ovratnik, si tu pa tam popravil žametni klobuk, ali pa si je zavihal črne brčice, ki mu jih je popoldne pristrigel vaški brivec.

Mislil je na Lizo, na svojo nevesto, in bil je nejevoljen, da ga ta dva stara, od grunta razjedena moža poučujeta, kako se ima vesti nasproti nji. Bil bi rad sam. Ta vožnja, bodočnosti nasproti, se mu je zdela tako zanimiva. Peljal bi se rad sam vogledi. Povedal bi brez barantanja, kaj bi rad in končano bi bilo. Ali običaj je običaj. Gorje, če bi se mu izneveril tak gruntar!

Ko so sani pridsele v sredo vasi, se je dvignila izza plotov deca. Zakričala je, se vzpela čez plotove ter jo ubrala za sanmi. Psi so zarenčali, se pognali za konjem, skakali iz jarkov proti njemu ter ga priganjali, in res je stopil nekoliko hitreje.

Voznik je včasih usekal z bičem proti psom in se ogledal po razposajeni otročadi, ki se je podila po cesti, se metala po snegu, se kepala, obstala za trenutek, pa znova stekla za sanmi.

Gospodinje so stezale vratove in napenjale oči, da bi jim ne ušla najmanjša malenkost, ki se je dala opaziti na voglednikih.

»Jezus, kako kisko se drži ta ženin!« je vzkliknila Pejičeva, prijateljica pa je dostavila: »Le bo se še držal kisko, bo, ko bo imel na hrbtu tole Lizo! Siromak ne ve, v kaj je ugriznil.«

»Kristus, kako štimano se držijo!« so se pogovarjali drugod. »Kakor bi bili kaki graščaki. — Le nosi glavo pokonci, Tomaž! Čez leto dni ti bo že klecnila na prsi. — Grobijani! Bišanci so sami grobijani! — Kaj je le pičilo to Lizo, da si jemlje za moža Bišanca? — Kakor bi v domači fari ne bilo dovolj fantov.«

Izza šegulovega gumna je priletelo poleno. Ker je konj prav takrat poskočil, je zgrešilo hrbte voglednikov ter treščilo v zadnji del sani.

Vogledniki so se začudeno spogledali in Damiš je zamrmral:

»Vraga, tu pa ni varno! Drva mečejo za nami.«

Tomaž se je zasmel, zakaj videl je blisniti po podstenjah Šegulovega fanta, ki je lazil za Lizo, a ga je odbila. Pokazal je svojima spremljevalcema tja in dejal:

»Splašil bi me rad, da bi mu jo pustil.«

Smejala sta se.

»Le tega ne delaj!« mu je rekel stric. »Dekle je od vraga, pa tudi cvenka bo nekaj. Le drži se je, pa bo! Kolikokrat lete človeku polena v hrbet pa gre naprej kljub temu, še hitreje prav za prav.«

Zapeljali so na Martinovo dvorišče. Poskakali so s sani ter se pozdravljali z domačimi, ki so se pokazali med vrati. In ko so si segli v roke, so odšli skupaj v sobo.

Vas je zaživela. Na vseh podstenjah so se prikazale ženske. Mahale so druga drugi z rokami, se smejale, se norčevale iz voglednikov ter se tolkle po koljenih, da so obilne janke plesale okrog njih.

»Kristus, to bo par!« je smehljaje pripovedovala Polančka svoji sosedi. »On se drži trdo, ko hrastov štor. Če se je treba obrniti, se obrača ves. — Si videla? In kako ti gleda! Ti moj bog, kakor bi imel volovske oči! — Ona pa je kot goska. Ga-ga-ga ga-ga-ga! bo šla ob njem, z nekoliko naprej nagnjeno glavo. Klestila bo okrog sebe s svojimi rokami, kot bi sejala ozimino. To bo par, za boga svetega! — Dolgo že ni bilo enakega v naši cerkvi. Če bi mi ležali na smrtni postelji oče, bi na dan poroke ne ostala doma, tako me mika videti, kako se bosta držala. Pa še takšna žlahta bo poleg! —

Sami grobijani, sami osli, ki se držijo s svojimi grunti, kot bi drugi ne bili kmetje. — Martinci pa niso nič boljši! No, Liza zdaj ne bo več v zgago vasi in Šegulov bo moral hoditi ležat kam drugam. — Takšne so te prasice! Potem pa se omoži z drugim.«

V sobi pri Martinovih je bilo praznično vzdušje. Tla so bila poribana, prah s stenskih podob pobrisan, po mizi je bil pokrit prt, ki je tam le ob velikih svetkih, domači pa so bili oblečeni skoraj svetenje. Oče si je bil pripasal nov predpasnik, si obul škornje s svetlimi škornjicami; mati je imela na glavi svežo ruto, zamenjala pa je tudi mastno janko s svežo »drukanco«, ki jo je hranila za nedeljske popoldneve. Delali so se, kot bi ne pričakovali gostov, dasi je vsak kot, vsak korak pričal o nasprotnem.

Usedli so se za mizo. Gospodar je postavil pred nje slatinar najboljšega vina, natočil krožice in zaklical Lizi, naj prinese kaj pečenega iz kuhinje. Prišla je, postavila na mizo skledo mesa, dala iz miznice žlice in kruh ter hotela oditi, a stric Damiš jo je potegnili nazaj, jo posadil ob sebi na stol in se pošalil:

»Ne bi nam teknilo brez tebe! Star človek kot sem jaz, se rad najé ob taki svežini. Če bi bil trideset let mlajši, bi bilo v naši hiši letos gostüvanje. Potem pa bi kuhala za mene. No, če bo vse po sreči, pa bova vsaj v žlahti.«

Smejali so se in se delali, kakor da ne vedo, kaj pomeni njegovo namigavanje.

Ko so se nekoliko napili ter si potešili glad, je stric Damiš začel:

»Martinec, si že kaj premislil zaradi Lizine dediščine? — Tomažev grunt je eden najboljših v Bišu.

Brez dolga je. Mica, ki je poročena v Ločiču, je izplačana. Vse skupaj je vredno par sto tisočev, odstopi še gorice v Oblačjaku! Viš, goric Tomažu manjka, tebi pa še ostanejo dvoje. Boljše ne boš omožil Lize, to ti pravim. Ne zato, ker sem voglednik, kot dober znanec ti pravim. Fanta poznaš sam. — Pa telico boš še dodal.«

Martinec je sedel za mizo pod križem, ki je visel v kotu. Sprva je bil videti dobre volje, ko pa je začel Damiš govoriti o doti, ki bi jo naj dal Lizi, se mu je obraz spačil. Otožna guba mu je stisnila lica, sicer živahne oči pa so postale nebogljene. Usekoval se je v predpasnik, si brisal nos še z rokavom in javkal:

»Ne morem, Matjaž, moj ljubi, ne morem! Vse sem dal, kar je bilo mogoče. Goric pa ne morem dati. Takšne dote ne bo imela nobena! Telico dodam, goric pa ne morem. Saj je dekle, da je malo takih! Vesel je naj bo, a goric ne morem dati. Imejte usmiljenje z menoj, ljudje, saj smo kristjani!«

Gospodinja je kimala. Tudi ona je bila videti vsa skrušena, in prej ko slej je stala tudi ona na stališču, da goric ne morejo odstopiti, kajti z njimi je zvezan uspeh njihovega gospodarstva. Če se je Martinec obrnil z glavo k nji ter jo vprašal: »Kajne, mati?« je naglo potrdila, pogledala vse po vrsti, in kljukasti nos, ki je bil dolg in ploščat, se ji je pozibaval na prijaznem obrazu. Oči, za katerimi se je opazila prevejanost, je pobožno preobračala in se delala, kot bi ne razumela ničesar drugega, kakor to, da ne sme dati iz rok goric.

Vogledniki so vztrajali. Šestdeset tisoč, gorice, telico, žrebico, in vse kot so se domenili zadnjič. Po smrti staršev pa še travnik na Seču in gozd v Andrencih.

Prepirali so se. Nekajkrat so se začeli že kregati, mlada dva pa sta molčala, kakor bi se ju mešetarija ne tikala. Hrepeneče sta se gledala, in ko so bili oni v najbolj napetem pomenku, je Tomaž sunil Lizo z nogo pod mizo. Vrnila mu je sunek, ga smehljaje pobožala s pogledom in mu pomežiknila z očmi, kakor bi hotela reči: »Vrag vzami vse te neumnosti! Poglavitno je, da se bova vzela.«

Tomaž jo je gledal z lačnimi očmi. Še nikoli se mu ni zdela tako zala kot ta večer. Bila je močnega telesa, krepkih prsi, ki jih je nosila ta večer tesno stlačene v jopo, z nekoliko nabranimi rokavi na ramah. Oči je imela velike in sive. Gledale so v svet odkrito in prijazno. Poštenost in dobrota sta ji sijali iz njih. V vsem svojem življenju ni napravila ničesar hudega, če pa je dopustila, da jo je hodil tu pa tam pod okno klicat Šegulov Franc, ni bilo na tem nič slabega. Ljudje so jo obrekovali le zadnji čas, prej pa je bila cenjena povsod. To je pač usoda vseh nevest, zakaj pred poroko ogo-varjajo slehernega človeka, po smrti ga pa hvalijo. — Glavo je imela pokrito z belo laneno pečo, izpod katere so gledali nakodrani, kot lan fini zlati lasje, ki jih je imela spletene v kito.

»Vrag, ko bi brž končali to mešetarijo!« je pomislil on in se ji nasmehnil ljubeče.

»Če ne oblubiš tudi goric, Martinec, vstanemo in gremo!« je pretil Damiš desetič in Martinec se je vdal.

»Pa imejta v imenu božjem, da vama pri pijači ne bo sile!« se je obrnil k mladima. Onadva pa sta se samo smehljala, pila in molčala.

Nato so še določili čas poroke. V soboto, ki je bila prihodnji dan, so nameravali iti k zapisovanju. V nedeljo bo potem prvi oklic, na mastno nedeljo pa poroka.

Dekli, ki sta prisluškovali pomenku voglednikov, sta odskočili od vrat. Stekli sta na prosto ter povedali svojima prijateljicama o vsebini pomenka med Martincem in vogledniki. — Čez pol ure je vedela že vsa vas, koliko bo dobila Liza dote, kdaj bo poroka, in — da se stari skoraj ni mogel ločiti od goric.

»Naj ga le vrag vzame, skopuha!« so se jezile ženske. »Mladima ne privošči ničesar. Sam bi rad ležal na tisočakah in se kopal v vinu, mlada dva pa se naj ubijata v življenju brez denarja in brez goric.«

Pozno ponoči, ko so gospodinje sanjale o veliki gostiji, ki bo v vasi, so se vogledniki odpeljali okajeni in dobre volje.

Gostüvanje.

»Stopite, stopite, oča starejšinar, za božjo voljo! — Hodite, kakor bi imeli stopo na riti. Ne bomo pravočasno pri nevesti, ki nas že težko pričakuje, kakor že tudi težko čaka svidenja z njo ta naš ženin. Saj vidite, da mu oči otekajo od gledanja. Stopite!« —

Godec Čaplja, ki je igral pumprдум se je zasmel. Pritisnil je ustnik svojega godala na usta, pihnil vanj, zagrabil takt ostalih godcev in procesija svatov je pospešila hojo, da bi prišla pravočasno v vas, kjer je bila nevesta. Pol ure so imeli k nji od doma, v katerem bo poslej gospodinjila.

V Senarski, ki so se ji svatje bližali, so začuli godbo najprej psi. Zatulili so, se zavrteli, potrgali verige, obtekli parkrat hiše svojih gospodarjev, potem pa so se zakadili v smer, od koder je prihajala godba. Skakali so na plotove, lezli čez prelaze, si odpirali lese ter drveli gostuvanjšakom nasproti.

Za njimi se je pripodila gruča otrok, ki še niso bili za v šolo. Razlezli so se v dve skupini, ki sta tekmovali druga z drugo z zijanjem in norčijami. Obstopili so gostuvanjšake ter šli z njimi po vasi. Psi so tulili, otroci so vreščali, godci so igrali, okajeni gospodarji so privzdigovali ramena, zažarjene gospodinje so potresavale janke ter lovile z gibi bokov takt godbe. — Nekateri so celo vriskali, da je glas trepetal nad zasneženimi polji, se odbijal na Kobušaku in na rjavskih bregovih.

Oče starejšina je šel prvi za godci. Šaljivo je odgovarjal na dovtype basista Čaplje in se muzal, če mu je zabrusil kakšno krepkejšo. Spremljala ga je starejšinka, za njima pa so šli ostali ženinovi svatje, razvrščeni po velikosti gruntov. Smejali so se, si pravili šaljive zgodbe in metali grude snega za psi, ki so jih napadali od zadaj.

Vriskaje so prišli do hiše, kjer je bila nevesta, ali tam je bilo tiho in mrtvo, kakor bi vse izumrlo in bi pri hramu ne bilo žive duše že mesece in mesece. Le iz dimnika se je kadilo in iz kuhinje se je zdaj pa zdaj začulo rožljanje z burkljami.

Vratni podboji pri glavnih vhodnih vratih so bili okrašeni s smrečjem in zelenjem, kakršnega je v zimskem času pač mogoče najti. Vrata pa so bila zaklenjena, pisani zastori na oknih sobe spuščeni, pes je bil zaprt v hlevu, kokoši v kurniku, na svinjakih pa je visela močna ključavnica, da bi ženinovi svatje ne mogli napraviti pri hiši kakšne nerodnosti.

Starejšina je prišel molče do vrat, pritisnil z roko na kljuko, se obrnil k svatom in skomignil z rameni. Godcem je dal znamenje, naj utihnejo, nato pa je krepko potrkal po vratih. — Nič. — Vse je ostalo tiho, le pes v hlevu se je oglašal in nekdo se je hihital v prikletu. Rahlo in v pest sicer, ali vendar dovolj glasno, da ga je čul oče starejšina.

»Hvaljen bodi Jezus, Kristus, dobri ljudje!« je zaklical starejšina, potrkal znova po vratih ter izrekel gostüvanjski guč:

»V našo ves smo izvedeli, da ta hiša potrebuje mladega virta. Čuli smo, da so pri nji še ljudje, zdaj pa je vse tiho in mrtvo, le za vratmi se nekdo reži.

Odpri nam, kdo si že, da pokažemo temu našemu ženi-
nu dom, ki ga bo odslej kril s svojo streho!»

K vratom je prišel nevestin starejšina in rekel:

»Dobri ljudje, gotovo ste se zmotili! — V tej hiši
ne živi razen mene in moje bolne žene nihče, kogar bi
bil vaš mladi ženin vesel. Tu pa tudi ne potrebujemo
mladih virtov, ker sem še jaz pri moči. Gotovo ste se
zmotili v hišni številki. Koliko pa je hišna številka pri
hramu, kamor ste namenjeni?«

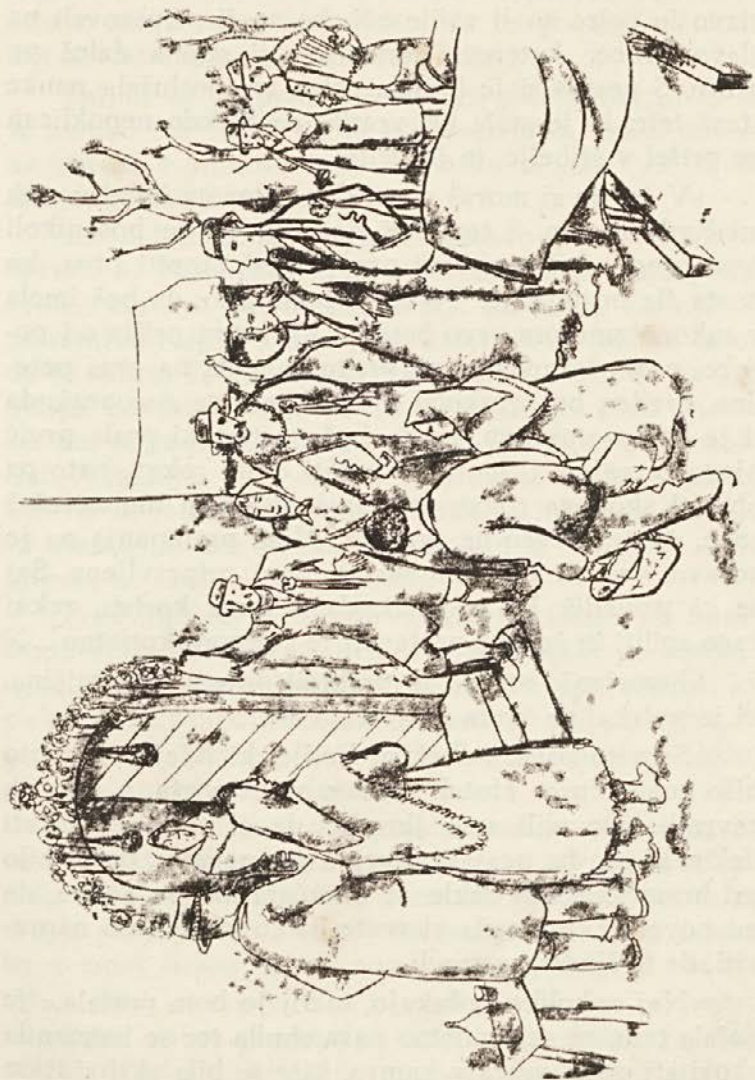
Svatje pred hišo so se spogledali. Starejšina jih je
spráševal po hišni številki, ali nihče je ni vedel. Niko-
mur ni padlo v glavo, da bi si jo priskrbel prejšnji dan.
Razšli so se okrog hiše ter iskali, kje bi jo našli, toda
ni je bilo nikjer. Na tramu pri stranskih vratih se je
še videlo mesto, kjer je visela, dokler je niso domači
zjutraj sneli, da bi lahko mučili ženinove svate.

Godec Čaplja je skočil k sosedu, in ko je obljubil
hlapcu desetak, mu je izdal številko. Povedal jo je
očetu starejšini, ki je stopil k vratom in jo imenoval.

Nevestin starejšina se je čudil, kako je to mogoče.
Hišna številka se ujema s hišo, pri kateri trkajo. —
Morda bi se še pri hramu res tudi našla kakšna ženska
odveč, le virta ne morejo vzeti k hiši. Kaj bi pa delal
pri njih? Starejšinarja sta barantala. Domenila sta se,
da sicer dovolijo svatom iti v hram, kjer si naj poiščejo,
če bo kaj zanje, le ženska, ki si jo bo ženin izbral, mora
od hiše. Naj gospodinji na domu ženina.

Dogovorila sta se. Vrata so se odprla, godba je
znova zaigrala, svatje so zavriskali, se pomešali med
nevestine gostüvanjšake, ki so jim segali v roke. Ko
pa je bilo pozdravljanja dovolj, so posedli v sobi za
mize ter se lotili jedi in pijače.

V štibeljcu so oblačili nevesto. Plašno je povešala glavo in solze so ji zalile oči, ko so ji privezovali na glavo venec, katerega konca sta ji segala daleč po hrbtu. S pestjo si je brisala solze ter poslušala nauke stare tete, ki je stala pri vratih, da bi kdo nepoklican ne prišel v štibeljc, in jo učila:

»V čevlje si moraš obuti denar ter ga imeti v njih med zdavanjem. S tem boš dosegla, da ne boš nikoli brez njega. Čez cerkveni prag moraš stopiti prva, ko bosta šla od poroke. To ti bo pomagalo, da boš imela v zakonu zmerom prvo besedo. Ko bosta prišla od poroke, pazi, da mu boš na pragu zagnala na prsa petelina, preden bo preskočil prag. S tem ga zacopraš, da ti je vedno pokoren. In ko boš po poroki prala prvič njegovo srajco, ji moraš zavezati desni rokav, nato pa obrniti skozi ta rokav celo srajco. S tem mu zavežeš roke, da te preveč ne pretepa. Malo pretepanja pa je zdravo, veš, in tudi moraš biti nanj pripravljena. Saj se ga privadiš, ko spoznaš, da ni brez koristi, zakaj žago spiliti in žensko preteposti je zmerom koristno...«

Govorjenje starke je prekinil nevestin starejšina, ki je potrkal na vrata in spregovoril:

»Sem so prišli nekakšni ljudje, ki iščejo za svojo hišo gospodinja. Hoteli so nam vsiliti virta, a smo jih zavrnil. Dovolili smo jim le, da si smejo poiskati dekle, ki jim bo ugajalo. Ker pa jaz ne vem, da bi bilo pri hramu kakšno dekle, se obračam na vas, tetica, da mi poveste, če morda vi veste, kako bi se dalo napraviti, da bi ljudem ustregli.«

»Naj nekoliko počakajo, takoj jo bom poslala,« je dejala teta, se skrivnostno nasmehnila ter se izmuznila skozi stranska vrata v kamro, kjer je bila skrita stara

kuharica, namazana po obrazu s sajami. Oblečena je bila v cunje ter pripravljena, da jo pokažejo ženinu kot nevesto, ki se je našla zanj v hiši.

Peljali so jo pred ženinovega starejšinarja, ki se je zgrozil ter rekel, da je tako starih in grdih nevest na pretek v njihovi vasi. On hoče mlado. Naj le še iščejo, gotovo bodo našli.

Za kuharico so prignali domačo deklo. Tudi ta seveda ni bila prava in je tudi zbudila pri očetu starejšini nevoljo, pri ostalih svatih pa smeh. Za njo so privedli nevestino svatevco, o kateri je starejšina rekel, da bi skoraj že bila, ali prava le še ni. Nato so pa pripeljali nevesto. Pohlevno se je postavila pred ženina ter mu segla molče v roko. On se je zadovoljno smehljaj. Premišljal je, s čim bi ji ustregel, pa je segel po krožici in ji ponudil vina. Srknila je nekoliko ter mu jo vrnila, in ker je starejšinar silil k odhodu, se je morala iti poslovit od staršev.

Pred hišo so se zbrali vsi gostje. Godci so igrali, svatevčjaki so vriskali, svatevce so plesale po podstevnjah in po uti ter mahale po zraku z belimi robčki, ko pa se je na pragu pokazala nevesta s svojimi starši, je utihnilo vse. Nevesta je pokleknila pred mater na hišni prag ter spregovorila jokaje:

»Lüba mati, lepo vas prosin, vse mi odpustite, če sen van kda napravila kaj hujdega! Če vas nisen bogala, kot bi bilo treba. Bog van tüdi poplačaj vso mantro, ki ste jo imelo z menoj do totega dne. Zdaj moran iti v novi hram, ge... ne... ven... kako... de... mi... šlo...«

Solze so se ji ulile po licih in ji drsele po beli obleki; v grlu jo je davilo in ni mogla dalje. Zajokala

je tudi mati, pritisnile so si pa robčke na oči tudi ostale ženske, ki so bile na gostüvanju in za trenutek je bilo vse podobno pogrebu, ali oglasil se je godec Čaplja. Povedal je smešnico in vsi so se zasmejali, nevesta pa je končala slovo. Ko je izdabila:

»Ne pozabite me, lüba mati, in ne zapirajte za menoj dveri, da se bon imela kam potegniti, če mi bo treba hoditi na sküto, zakaj san bog ve, kaj me še čaka,« so zopet zajokale vse ženske in mati je stopila k nevesti trepetaje, jo pokrižala na čelo in usta, jo poškropila z blagoslovljeno vodo ter se skrila, da bi se lahko v miru razjokala.

Za materjo se je obrnila z isto prošnjo na očeta, ki pa se ni glasno razjokal, le v očeh se mu je videlo, da mu je hudo. Bodril jo je in ji pravil, da morda ne bo tako hudo kakor misli. Tako je pač na svetu! Človek si mora ustvariti svoj dom.

Po poslavljanju so se svatje strnili v procesijo, na čelu katere so se postavili godci. Pihnilo so v svoja godala in procesija je krenila k cerkvi.

Na trgu pred cerkvijo je bilo polno ljudi. Mladi, stari, gospodarji, zlasti pa gospodinje, prihajajo gledat vsake poroke, da vidijo, kako se obnaša nevesta; kako stoji pred oltarjem ženin in kakšne pogače imajo pri hramu. Vsak svat namreč nosi v žepnem robčku par kosov belih pogač, ki jih deli pred cerkvijo gledalcem, in čim boljši je kruh, tem manj slabega se čuje o ženinu in nevesti.

Ta dan je bila poroka petih parov. Od vseh strani so prihajali svatje. Vriskali so, kričali, godci pa so urezavali tako poskočne viže, da so se vlekla na smeh tudi usta ostalih faranov, ki niso bili med svati.

»Jezus, glej, Matilda! — Škramlča je košata pa gre z vencem k poroki. In še z zastavo Marijine družbe jo bodo sprejeli! — Šegulova iz Senarske ima prave muzikante, Lodnarjevi pa igrata Cigula in Cik. — Glej, že nesejo zastavo!«

In res. Dekleta Marijine družbe so prišla iz cerkve z zastavo, zakaj pridnejše sprejmejo gospod župnik zelo slovesno. One, ki so iz brezverskih hiš, v katerih se košatijo veri sovražni časniki, prejmejo samo žegen v cerkvi. Nihče jim ne govori lepih besed, kako naj živijo, da bo bogu dopadljivo in cerkvi koristno. K pridnejšim pridejo gospod celo na gostijo in o časti, ki je doletela takšno hišo, govorijo stare ženske še dolgo po tem. Ali zdaj to čast že malokdo doseže, kakor bi postali gospod skopi z obiski.

Škramlca, ki so jo sprejeli s častmi za najpridnejša dekleta, je bila že v cerkvi, ko so se prikazali na trgu ostali svatje. Godbe so igrale, svatevčjaki so plesali po cesti, da so jim dolgi svileni trakovi, pritrjeni na rokave in klobuke frfotati po zraku. Starejšinarji so stresali med deco sladkorčke, gospodinje pa so si pošepetavale:

»Glej to nevesto iz Smolinc! — Želarska je, obleko pa ima, kot kakšna princesinja. Ona iz Svetinc pa bi se lahko malo boljše oblekla, da bi ne izgledala, kakor da žene na pašo. — Gregorečev ženin pa se drži poklavuho, kot bi se bal poročne noči. Grilov se reži. — Ta se lahko! — Koliko jih ima na vesti! V Drbetincih ima dve košati, bog ve, koliko pa še drugje. Kako bo le plačeval, ko pa grunt ni vreden počenega groša! — Bo že videla, Liza, kaj bo imela dobrega razen otrok. — Zelenikov pa je nekam potr, ga vidiš? — Pravijo, da

ga je snoči obiskala prejšnja deklina ter mu zagrozila, da bo pred oltarjem stopila k njemu, odrinila nevesto in povedala pred vso cerkvijo, da je hodil ležat k nji že čez eno leto. Lahko si misliš, kaj vse sta počenjala v tem letu. — Mladina je strašna, samo h grehu je nagnjena. Nekdaj tega ni bilo. Moj je hodil k meni spat dve leti, ali bila sva poštena. Mirno sem šla z vencem k poroki, zdaj pa je vse pokvarjeno.«

Zazvonili so zvonovi in svatje so hiteli v cerkev, kjer je obilni župnik opravljal poročne obrede.

Neveste so izgovarjale plaho svoj »da«, ženini pa so ga zategnili nekoliko krepkeje. Mirno so natikali prstane na prste nevest, poklekovali, vstajali in molili; po pohvalnem nagovoru, ki ga je imel župnik, da bi pred vso faro počastil pridnost Škramlce, je bila poroka končana.

Ljudstvo, ki se je gnetlo v cerkvi, stezalo vratove ter se vesilo po stebrih in stopnicah, da bi mu ne ušla najmanjša malenkost, se je usulo skozi cerkvena vrata ter sestavilo na cesti špalir, skozi katerega so bili svatje prisiljeni iti.

Med gospodinjami se je sprehajal godec Čaplja. Včasih je kateri zatrobil pod janke, da je od strahu odskočila in zakričala, ali pa jih je zmerjal in jim pravil:

»Zdaj pa le pojdite dojit, babe! Krave že težko čakajo in deca se vam dere po bajtah.«

Svatevčjaki so ponujali znancem janževce, Cik in Cigula pa sta urezala veselo polko, ali ljudje so se njuni godbi smejali. Čakali so, da se oglase pravi, zakaj teh je malokdaj čuti. Zdaj so pač že preresni časi, da bi človek plačeval prave godce. Nekdaj so igrali na sle-

herni boljši gostiji. Da, nekdanj, nekdanj je bilo drugače. Kmetom baje ni bilo treba stradati, in za denar niso bili v zadregi. Zdaj bi pa siromak moral samo delati, denar in veselje pa sta za druge.

Še nekaj minut smeha in zabave je bilo pred cerkvijo, potem pa so se svatje razšli. Nekateri so šli v gostilno, drugi pa na domove novoporočencev, kjer so imeli gostijo.

Tudi Šegulovi gostuvanjsaki so se odpravili domov. »Kaj bi v gostilni, ko pa imajo doma boljše vino!« sta sklenila starejšinarja in tako je držalo.

Šegulov dom je bil ves izpremenjen. Velika kmečka soba in štibeljc sta bila izpraznjena. Ob stenah so bile okrog in okrog postavljene mize, pokrite z ovojnim papirjem. Obakraj njih so posedli po klopeh svatje. V kotu pod božjo martro sta sedela ženin in nevesta. Ob straneh sta jima bila starejšinarja s svojima ženama, za njima pa sorodniki, razvrščeni po bogastvu in po položaju, ki ga zavzemajo v življenju.

Novoporočencema nasproti sta sedela svatevčjaka s svojima svatevcama, potem pa mladina, težaki, ki hodijo k hiši na delo, za temi pa otroci.

Strop sobe je bil opleten s smrečjem, na katerem so visele papirnate krone, traki, rože. Vse to se je zganilo ob najrahljšem pihu. Ko so bili svetje že pijani, se je tu pa tam vzpela gospodinja na prste, pomahala proti stropu s svojim našitim robčkom in zakričala:

»Bog naj živi ženina no nevesto! — Naj se cela hiša zgane!«

In vsi so vstali, mahali nad seboj z robčki, da je papir šelestel; traki so se gibali, krone so zvonile, gostüvanjšaki pa so drhteli od navdušenja.

Ko so se spravili gostje za mize, je vstal ženinov starejšinar, ki nosi čast »prvega«, in začel moliti. Za njim so molili vsi svatje, nato pa so zaigrali godci, ki ne počivajo niti med jedjo, zakaj tu pa tam nazdravi kdo ženinu, starejšinarju, ali pa kuharicam, ki so pripravile tako dober obed.

Godci so sedeli za pečjo, ki jim je služila tudi za raznovrstne norčije.

Po obedu, ki je trajal skoraj do mraka, so šli svatje na ples, po plesu pa so prišli k večerji. Ta se je zavlekla globoko v noč, do polnoči, ko so se začeli najvažnejši gostüvanjski obredi.

Ura je odbila dvanajst. V hiši je utihnilo vse, še celo godci so prenehali zbijati šale in tudi otroci niso več cvilili. Počasi in pobešenih glav so prišle v sobo pevke. Postavile so se pred nevesto in začele peti:

»Ne boš več deklica, nevesta ljubljena,
ne ženin več mladenič.

Postal si danes mož, nevesta žena ti,
le bodita si vidva zvesta,
do konca vajnih dni.

Starejšinar blagi mož, imajo dosti rož
v šopku tam na prsih.

Pa vendar lepših ni, kak tri so z visočin,
ki hočejo jih dati
gnes vama za spomin.

To prvo rožico, ljubezen zakonsko,
sprejmita za darilo.
V nadlogah naj cveti, če bog jih poslal bi.
gotovo lahko vama
bo vse premagati.

In druga rožica, Marija milostna,
veli se ji edinost.
V Egiptu je tam bla, Marija z Jožefom
in prišla sta obadva
v prelep nebeški dom.

A tretja rožica, ki jo Jezus v raju da,
je zakonskega mira.
Kjer božji mir bedi, bog blagoslov deli
in srečno vsako hišo
na svetu naredi.

Te tri rožce so, ki dati hočejo
jih gnes vama starejšinar.
Jih v srce sprejmita, lepo obljubita,
da bosta spolnjevala
prelepi nauk ta.«

Ko so odpele prvo pesem je izročila najstarejša
izmed njih ženinu škarje, nato so pa pele dalje:

»Stari no mladi, vendar vsi radi
gnes smo s svojega doma sem šli,
da bi vküp zbrani, žlahta no znani
lūštni no dobre volje bili.

Vendar te znali no te poznali,
ktero pomeni pesmi te glas. —
Mislim nevesto, katera je zvesto
ta zakonski stan nastopila gnes.

On seboj jo rata, ona skleznata,
težko svoj ledik stan zapusti.
Težko se loči od mater no oči,
kajti za njo so dobri bili.

Zdaj ura se bliža, katera jo viža.
Mogla boš djati venček z glave.
Le zdaj ga izroči k večnemi Oči,
ki k sebi tvoj venček imeti želi.

Bodi pobožna, možu podložna,
kadar kaj k božji časti veli.
Ena poštena zakonska žena
bodi vse svoje zakonske dni.

Če kakšna nadloga pride od boga
v totem zakonskem stani od zdaj,
bodi strpljiva in dobrotljiva,
bog bode gledal vselej na vaj.

Vajne dolžnosti, večkrat bridkosti,
voljno prenešajta vidva vselej.
V tej globočini, solzni dolini,
enkrat ta prišla v zvoljeni raj.«

Zapele so še tretjo pesem, ki se glasi:

»Nevesta, čuj gnes par besed!
Gnes prišla si na lepi sled.
Z dekleta boš spremenjena
poštena žena zakonska.

Dekliški stan gnes zapustiš,
le glej, da bogu ga zročiš.
Marijo hvali gnes lepo,
ki vodla te je za roko.

Razpleteni so venčeki,
ki so te dekle venčali.
Ne smeš jih žena več nosit,
za sploh jih moraš zapustit.

Ta drag cveteči venček svoj
ti djala boš z glave nocoj.
Le to ti naj veselje da,
da nisi prej zapravla ga.

Zdaj prosi ti oče lepo,
in pa še druge, — žlahto vso,
da tebi odpustijo vse,
le beri jim slovo!«

Po poslednji kitici se je ženin dvignil. Nevesta je sklonila glavo k njemu in s škarjami, ki mu jih je dala nekoliko prej pevka, je prerezal niti, s katerimi je bil privezan na nevestino glavo venec. Počasi ga je dvignil z glave, ji ga pokazal, potem pa ga je položil pred njo na mizo.

Nevesta je zajokala, z njo so pa zajokale tudi vse ženske v hiši. Čulo se je kihanje, hlipanje, vsekovanje, dokler niso godci obrnili vsega na smešno stran.

Ko je bil obred z vencem končan, se je morala nevesta še enkrat posloviti od staršev. Nekaterne neveste imajo za to priliko govor napisan ter ga prečitajo, so pa tudi gostije, kjer zapoje pevke namesto neveste poslovilno pesem. Ker Šegulova nevesta zaradi solz, ki se ji niso hotele ustaviti, ni bila zmožna prečitati svojega govora, so zapele pevke:

»Jezus sladki, čas je kratki,
rože že venjujejo.
Lepi cveti na tem sveti
gnes se osipujejo.

Le pogledjte kam gnes grete,
kak je duga tota pot.
Al bo srečna, al nesrečna,
to ve samo naš Gospod.

Gnes še glava se obdava
s čistim vencem nežnih rož.
Jutro steče in ti reče:
»Nikdár več našla jih ne boš!«

Ura bije ktera skrije
tvojo ledično ime.
V toti fari pri oltari
se ti gnes odvzelo je.

Ljubi oča ino mati,
gnes vas težko zapustim.
Vse mi lepo odpustita
zdaj iz srca globočin.

Ljubi bratje, ljuba sestra,
težko roko vam podam,
tukaj bomo zdaj ločeni,
združmo se na sodni dan.

Zdaj za ženina, nevesto
svatje proste gnes lepo,
da ju bode blagoslovil
Jezus z milostno roko.

Ljubi ženin in nevesta,
težki zakonski je stan,
al če bodeta si zvesta,
bode lahko spolnjevan.

Solze na licih neveste so se počasi posušile. Ženin jo je pograbil za roko, jo zavrtel po taktu polke sredi sobe; svatje so zavriskali, svatevce so poskočile in tudi starejšinarja sta privlekla izza mize vsak svojo ženo ter se zavrtela z njima. Tolkla sta po podu z okovanimi škornji, godci pa so igrali naglo in ognjevito, da se je hram tresel.

Veselje se je naselilo v ljudi znova. Zopet so peli zdravice, si nazdravljali, ko pa sta ženin in nevesta odšla k počitku, je polagoma zamrl tudi vrišč gostov. Okrog dveh so odšli poslednji svatje in luči v hramu so ugasnile.

Zjutraj so se zbudili najprej godci. V hiši, kamor so hodili gostuvanjsnjaki plesat, so jim postlali na tleh. Pokrepčali so se z vinom, ki jih je čakalo v prikletu, nato so pa urezali pred hišo krepki marš, da je odmevalo od sosednjih vasi. Zaigrali so tudi podoknico ženinu in nevesti, potem so pa morali iti v sosednjo vas po starejšinarja, po svatevčjaka in še po nekatere druge svate.

Okrog enajstih pred poldnem so bili svatje zopet zbrani. Usedli so se za mize in gostija se je začela znova.

Po zajtrku so začeli godci pobirati svoj zaslužek. Temu pobiranju, ki ni glavno, pravijo jutrnice. Vsak gost, kateremu nameravajo igrati jutrnico, si lahko izbere, kakršno si hoče. Če naroči ptičjo, splezajo godci na drevje, piskajo na svoja godala kot bi čivkali ptiči, hodijo z veje na vejo, se kljujejo in včasih pade kak godec tudi z drevesa. Nekateri naročijo pokrivačko. Tedaj morajo iti godci na streho. Pri mišji jutrnici se potegnejo pod gumno, pri pasji pa bezlja kak godec pod mizami, poščegeče tu pa tam pod kolenom kakšno gospodinjo, da zacvili in odskoči od klopi. Vsaka jutrnica jim vrže desetak. Če se pa svat hoče postaviti, da še več.

Po obedu začno pobirati tudi kuharice, a tudi za godce je to pobiranje glavno. Kak moški, navadno godec, se našemi v žensko, vzame v roke kuhalnico in burkljo ter pride v sobo in se postavi pred glavnega starejšinarja. Začno se pogajanja. Godec predoči starejšinarju ves napor, ki ga imajo kuharice, da lahko pripravijo gostom takšne dobrine, in kako težko že piskajo muzikanti. Naj jim določijo plačilo po svoji

vesti. Starejšinar imenuje znesek, ki ga bo moral plačati vsak par, in če odgovarja zahtevam godca, je pogodba sklenjena. Če ne odgovarja, pa baranta toliko časa, da se zedinita.

Prvi vrže denar na krožnik glavni starejšinar, za njim nevestin, potem pa svatevčjaka in tako naprej, dokler ni plačal svojega prispevka poslednji svat.

Kjer so na gostiji bahači, jezijo drug drugega s tem, da da drugi večji znesek od prvega, zato mora starejšinar paziti, da se z godcem ne pogodi za prenizko ceno. Zdaj tega seveda že nikjer več ne delajo, zakaj hudi časi so iztislili kmetu iz žepa poslednji denar, in težko da še to, kar mora dati.

Ko je bilo pobiranje končano, so svatje odšli v gorice, kamor jih je povabil starejšinar. Zvečer pa so se vrnili.

Drugo noč se je gostija pri Šegulovih zaključila in tretji dan zjutraj so šli gostje na dom ženina, kjer so bili tudi še dva dni.

To je bilo pred leti. V današnjih dneh ni najti več gostije, ki bi trajala več dni. Navadno je vse končano v enem dnevu. Siromaki pa se itak ženijo tiho. Niti ne zavriska nihče. Nekateri si prineso od kod putrih šmarnice, ki se je napijejo, da bi vsaj za kakšno uro pozabili na skrbi.

V Hvalentincih bodo vlekli korito.

Veseli glasovi poskočnih polk se razlegajo po Slovenskih goricah. Skrbi so za par ur pozabljene. Na dolgove in na bič, ki visi v zraku ter klesti kmeta po hrbtu, ne misli skoraj nihče, zakaj zdaj je čas gostüvanj, ko sicer zamišljeni in zaskrbljeni kmetje plešejo bolcarje, pregibajo noge pri plesanju šotiša in se smehljajo, ko predstavljajo noge pri ritmični maširjanki enkrat na to, pa zopet na ono stran. Če se v trenutni treznosti kateri spomni težkega življenja, ki ga preživlja, seže znova po krožici, da zamori grenko misel na resničnost.

Vriski svatevčjakov orijo nad dremajočimi hrami, pod katerimi se je jela dramiti spočita zemlja. Dolgi, svileni trakovi raznih barv na klobukih in rokavih sukenj jim vihrajo v vetru ter opletajo po sfrkotenih laseh bledoličnih svatevc, ki skačejo po cesti po taktu muzike.

Kak resen gospodar, ki sedi v cerkvi v prvi klopi in ga med letom ni mogoče spraviti s tira, se našemi. Obleče se v moške cape, nadene s slamo žensko obleko, pritrdi vrhu nje tudi glavo ter jo pokrije s pečo. Napravljeno žensko si pritrdi nase tako, da ima noge za svojim hrbtom, gornji del telesa pa drži v objemu. Ko se prikaže pred svati, pade na tla, kot bi javno grešil. Svatje se smejejo, se klestijo po kolenih in kapljejo v sneg.

»Jezus, kakšni ste, Tuni! — Ge ste le dobili totega hujdiča?« sprašuje našemljenca nekdo in drugi krikne:

»Toto ma še poleg svoje babe! S Hrvaškega si jo je prigna.«

In oni pravi: »Pje, ti si štiglec!« ter se zasmije.

Tuni, namazan po obrazu s sajami, skoči pokonci, in ko godba zaigra, se zavrti s svojo slamnato ženo, da opletajo njene noge po zraku kakor cepje, potem pa beži z njo dalje in ponovi prvi prizor.

Psi, ki so pridrli skupaj iz raznih koč, skačejo za maškaro, ko pa stopi Tuni za njimi, stisnejo repe med noge in odbežijo, ali vrnejo se po drugi strani in lajajo na našemljenca znova.

Na podstenjah se prikažejo ženske. Radovedno se ozirajo po gostuvanjsakih, da bi odkrile na njih kaj slabega in bi pozneje lahko govorile o tem.

»Dober den vam bog daj!« odzdravljajo gostuvanjsakom in tu pa tam katera vpraša:

»Od ge pa te sta tota dva, ki se tak rada mata?«

Kak gost ji odgovori, ali šaljivo, da se vsi zasmijejo.

Kriče se privleče razgibana družba v gorico. Viničar odpre zidanico, prižge borovo skalo ter posveti svatom v klet, nato pa natoči škaf vina, ga postavi v sredo kleti in nekdo krikne:

»Bog naj živi našega ženina no nevesto!«

Svatje se zganejo, robčki zavihrajo po mračni kleti in divji glasovi, ki stresajo vlažno zidovje, se gnetejo skozi okinjake na prosto:

»Bog ju naj živi, živijo!«

Novoporočenca zajameta iz škafa vsak s svojo krožico, izpijeta, se primeta za roke ter se smehljaje

usedeta na gantarje. On ji položi desnico na ramo, ali nekam nerodno, kakor bi ga bilo nekoliko sram.

Ženske zapoje zdravico:

»Miza je na štir vogle,
krožica gre okoli nje.
Spij jo, spij jo, Martin ti,
sam bog te naj živi.

Prej kak boš jo spija,
se malo boš odkrija,
zavoljo ljubega Jezusa,
ki nam sladkega vinca da.«

Okajene gospodinje se zvijajo v bokih, mahajo z robčki, otepajo okrog sebe z jankami, ko pa pride krožica do njih, zajamejo vino, izpijejo z enim samim požirkom, in če ni dovolj ena krožica, izpijejo dve.

Godci pritisnejo k vsaki napitnici s svojimi godali marš, harmonika hrešči, klarinet cvili, trompeta sekundira, bas pa pritisne včasih, ampak takrat z vso močjo, da je klet kakor membrana.

Čas mineva. Škaf za škafo je izpraznjen, žeja pa še ni pogašena in zdravic še ni konec.

»Bog naj živi očeta no mater naše neveste, ki sta tako črstvo žensko gor skopala!« krikne nekdo.

Vsi se dvignejo. Celó oni, ki so se že preveč napili vstajajo, nopenjajo oči in kričijo, da bi poudarili zasluge nevestininih staršev. Za nevestinimi starši pridejo na vrsto ženinovi, nato še bližnji sorodniki in pa duhovni gospod, če so med gosti. Nekoliko pred mrakom pa je vendar treba iti domov.

Po večerji, ki traja globoko v noč gredo svatje na ples. Pri sosedu je izpraznjena družinska soba. Vanjo se natrpajo okajeni plesalci. Šipe na oknih brnijo od pretresljivega trobljenja godal, polka sika naglo, naglo in janke plesalk plavajo preteče po zraku, bijejo po plesalcih, da včasih kak par omahne in se nasloni na steno upehan in pritisnjen ob stran. Petrolejka pod stropom medlo brli, pot se cedi plesalcem po hrbtih, otročad se vrti v prikletu, ali pa gleda izza vrat v zakajeno sobo, kjer kričijo razvneti plesalci:

»Še, še! — Stisni, Cigula, sakrament, da ti bo teklo od prstov! — Hitreje, da bi vas vrag, mrtvačil! Samo pobirali bi. — Ceprli zaigrajte! — Pojdi, pojdi, Micika, te va malo plesala!«

»Ne hodi mi po nogah! — Vse prste imam že oglo-dane,« se pritožuje plesalka, on je pa ne sliši. Prime jo krepkeje za podvezjak ter jo zavrti še bolj divje, in jo celo dvigne od tal.

Tako je zdaj skoraj v vseh vaseh, le v Hvaletincih je tiho. Nobena vrata niso okrašena, nikjer ne stoji na dvorišču okrašen voz in dekleta se drže nekam čemerno. Skrivajo se v hrame in še godbe, ki prihaja od drugod, nočejo poslušati.

Bog ve, kako se je letos to zgodilo! — Niti ene poroke ni v vasi, dasi je v nji toliko hišnih številk in toliko deklet, zrelih za možitev. Župnik je gledal teden za tednom, kdaj pride k zapisovanju kak par iz Hvaletinc, zakaj govorili so, da bo ta predpust skoraj vsa vas na oklicih, ali prihajali so od drugod, iz Hvaletinc pa ni bilo nikogar.

Prebivalci vasi se zgražajo. Obrekujejo dekleta, jim podtikajo razne napake ter jih delajo odgovorne

za sramoto, ki je doletela vas, in dekletom je hudo. Saj so imele dober namen. — Šalčjakova je svojega fanta nagovorila, da ji je obljubil. Zatrjevala mu je, da je košata z njim in da si bo že kaj napravila, če je ne vzame. Takrat ji je res že nekako obljubil, po Svečnici pa ji je ušel. Šamprlovi Matildi je odšel k vojakom, drugi pa so nenadoma izostali. Po pustu se bodo vrnili, to so vedele in si zastran njihove zvestobe niso delale skrbi, le zamerile so jim, da so jih dali ljudem v zobe.

Stara Videčka hodi po vasi in pravi vsakemu:

»Tako je zdaj! — Čokle imajo iz boksa, kratke janke, žida gor, žida dol, nobl, samo nobl bi rade hodile, ženinov pa ne dobijo, prasice! Nekdaj smo bile drugačne, pa smo se tudi omožile, ko je bil čas za to!«

Najslabše bo pač na pustni dan. Takrat bo na račun neomoženih deklet veliko smeha v fari, zakaj navada je, da v vasi, kjer se tisto leto ne omoži nobeno dekle, vlečejo na pustni dan štiri belo oblečena dekleta z venci na glavah za pustnimi orači korito. Jokajo nad grdostjo svojih teles ter prosijo, naj se prihodnje leto vendar najde kdo, ki bo rešil vas sramote.

Žalostno bo pač. Drugod bodo svatje uganjali svoje norčije, peli zdravičke, plesali do onemoglosti, v Hvaletincih pa bodo vlačili korito.

Pustni orači.

Kakor zlata knjiga, v katero je dovoljen pogled le izbrancem, ležijo Slovenske gorice, s svojim od narave oblagodarjenem telesom, na desetinah prijaznih gričev, ki jih delijo vsaksebi ljubke dolinice, po katerih žubore potoki, jarki, ki poganjajo kraj sebe zamišljene vrbe in koketno ivo, iz katere delajo kmetje presmec za cvetno nedeljo. Mlini na potokih motijo tišino, ki je lastna tem čudovitim krajem. Včasih se začuje od kod trobljenje avtomobila, ki navduši deco tako, da je na mah na podstenjah, ob južnem vremenu pa je slišati celo oddaljeni pisk lokomotiv od ptujske, radgonske, ali ormoške strani.

Razsežni gozdovi čuvajo s svojimi mogočnimi vejami pred nevihtami s slamo krite lesene hrame, stoječe po grebenih in pobočjih hribov, kjer se kočje ponekod stiskajo skoraj druga k drugi ter tvorijo tako zvane vrhe, naselbine siromakov: viničarjev in želarjev. Na ravninah pa se košatijo vasi s svojimi ponosnimi hrami, ki jim sedanji čas polagoma pribija na stene svoj trdi pečat, da odpada omet z njihovih sten leto za letom huje.

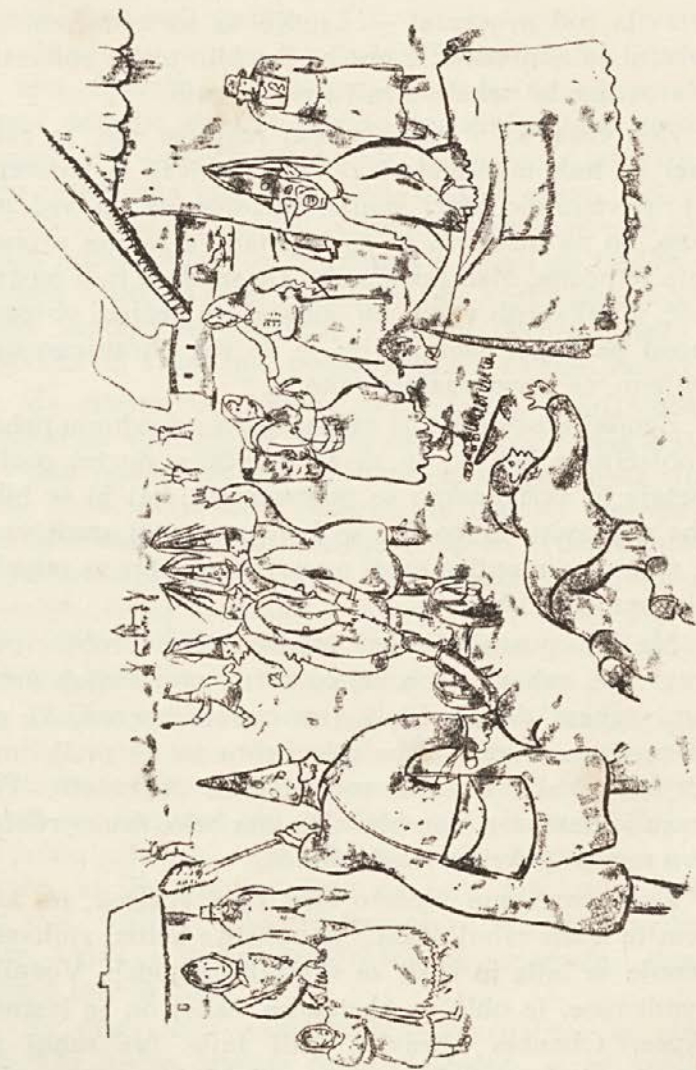
Kdor si je te vasi kdaj ogledal; kdor je sedel v teh hramih za mizo, na kateri je bilo meso iz tünje, gibanice, in dolevka amerikanca, se vse življenje ne more iznebiti vtisa, ki ga je dobil pri pogledu na te ljudi, običaje, kraje.

Bog ve, in velika krivica je, da ležijo ravno ti prelestni, najčudovitejši kraji tu kot nezanimiv predmet in začenjajo propadati. Tu pa tam se zgubi vanje prešeren študent, ki škili za brhkimi dekleti, in včasih se pripeljejo od kod Nemci, ki se ne morejo načuditi ljubkosti obdajajočih jih krajev. Naš slovenski človek zajde sem le redko. Službeno morda, ko izterjuje denar, miru pa hodi iskat v tujino, ker se ni imel časa razgledati doma, da bi našel sebi ustrezajoč kotiček. V Slovenskih goricah bi ga našel, če bi bil še tako izbirčen.

Ogromno narodopisnega blaga leži še tod razmetanega in čaka pridnega delavca, da ga bo dvignil. Nikjer ne poteka življenje tako pisano ko tu. Sleherno delo je v zvezi s kakšnim posebnim običajem. V zdravstvu igrajo še vedno veliko vlogo tako zvane pūčke, žene konjačev, ki imajo moč izlečiti človeka, nad katerim so zdravniki že obupali. Uroki imajo še svoje častilke, čarovnice strašijo po hramih gospodinje, ciganke prerokujejo materam srečo ter zdravijo živino in še toliko drugega.

Zdravnikom se še ni posrečilo prepričati tukajšnjega ljudstva o važni vlogi, ki jo imajo v človeškem življenju zrak, sonce, voda. Kopanje je nemoralno in so proti njemu tudi gotovi izobraženi krogi, ki priporočajo umivanje v škafih v zaprtem prostoru, kjer nagote kopajočega ne more videti nihče, da bi se nad njo pohujšal. V Slovenskih goricah je fara, kjer je bilo namignjeno vsej šolski deci, naj se koplje doma, da ne bo izpostavljala svojih telesc javnemu pohujšanju.

Čarovnice, vera v čudodelno moč repa od črne mačke seveda že zgubljata na veljavi, ali počasi. Le

redki so, ki ne verujejo. — Koliko dobrega bi lahko napravila tod prosveta! — Ljudje tu so nadarjeni in dovtetni za napredek, le pot bi jim bilo treba pokazati in čaravnice bi nehale strašiti po hramih.

Zob časa, ki s svojo močjo razgrize vse, je razgrizel že tudi marsikateri zanimivi običaj, o katerem še pripovedujejo stari ljudje, mladina ga pa več ne pozna. So pa nekateri, ki so še znani, a se jim propadanje že pozna. Med takšne običaje spadajo tudi pustni orači. V nekaterih vaseh jih obhajajo v večjem obsegu, drugod pa zopet manj. Kjer je še vse ohranjeno neokrnjeno, se stvar razvija tako:

Zgodaj zjutraj, ko se začne zlatiti na vzhodu nebo, se oblačijo v hiši, ki je za to določena, pustni orači. Šepetaje in skrivnostno se pogovarjajo, kaj bi še bilo treba napraviti, in ko je vse končano, počí sredi vasi bič, zaigra harmonika, orači pa zavriskajo ter se zakade s plugom k prvi hiši.

Na čelu pustnih oračev gre barovčin. Trobi v pastirski rog, zabava deco, in ko se na podstenjah pred hrami nabere dovolj ljudi, jim oznani spored, ki ga ima ta dan njegov cirkus. Na hrbtu in na prsih ima pritrjeno desko z napisom: »Cirkus Saprilot«. Po obrazu je namazan, eno hlačnico ima belo, drugo rdečo, glavo mu pa pokriva visok cilinder.

Za barovčinom vlečejo štiri rüse voziček, na katerem je lesen zaboj. Zaboj je pokrit z belimi rjuhami. Imenuje se lajle in služi za skrivališče godcu. Voznik, ki vodi rüse, je oblečen elegantno, zakaj on je lastnik cirkusa. Obenem opravlja tudi lajle. Na zaboj je namreč pritrjeno kolesce z vzvodom, ki ga je treba

zavrteti, pa se že oglasi harmonika, in ko se kolesce ustavi, neha tudi godba.

Rüse so vprežene kot konji. To so živali z jezdeci na sebi. Človek, ki predstavlja rüso, si oprta na rame leseno ogrodje, dolgo približno dva metra, tako da ima spodnji del ogrodja ob bokih. Ogrodje je pokrito z belo rjuho, ima štiri noge, rep, pa tudi glavo. Čeljusti so gibljive in jih jezdec lahko s posebno vrstico premika: odpira in zapira ter hlasta z njimi po ljudeh, ki pridejo v bližino rüse. Na gobcu ima vsaka rüsa ježevo kožo. Jezdecu so oblečeni v enake pisane obleke z maskami in s kapami, pobarvanimi s kakšno barvo.

Za rüsami se pripode orači. Štirje konji vlečejo plug, ki ga vodi plužar. Konji so oblečeni v bele srajce in v bele ženske jančjake. Na glavah imajo visoke stožčaste kape, okrašene s papirnatimi trakovi vseh barv. Okrog vratu ima vsak ogrnjeno rdečo svileno rutico, ki jih hranijo nalašč za ta dan. Obrazov nimajo namazanih, zakaj papirnati trakovi, viseči s kap, jim jih zakrivajo. Pod jančjakom ima sleherni konj obešen zvonec, ki zazvoni pri najmanjši kretnji.

Plužar je kosmat od pet do glave. Oblečen je v kožuh, ki mu sega do stopal. Na glavi nosi kosmato stožčasto kučmo, ki mu pokriva tudi vrat. Na sprednji strani ima izrezane oči, usta in nos. Usta so obrobljena z rdečim suknom, prav tako tudi oči, rdeči so pa tudi rogovi, ki jih ima pritrjene na čelu. Ob levem boku mu visi vrečica, v kateri ima pleve, ki predstavljajo seme. Odko, s katero je obrožen, je na spodnji strani obita z ježevo kožo.

Za orači hodi mastjak. Njegova naloga je, pobirati, kar ljudje oračem dado. Oblečen je v žensko

obleko in tudi pokrit je z ruto. Na ramah ima koš za klobase, na roki pa cajno za jajca.

Ko bičar poče z bičem in zaigrajo lajle, požene plužar svoje konje v dir, in pred očmi vseh prebivalcev hiše, ki so se zbrali na podstenjah, vreže pred pragom brazdo. Plužar parkrat pade za plugom od utrujenosti, nazadnje pa ustavi konje ter vseje v brazdo seme za debelo repo. Medtem stopi h gospodinji mastjak. S sladkimi besedami jo nagovarja, naj mu da kakšno darilo. Včasih mu vrže klobaso na streho, ali na drevo in mora priti do nje, kakor pač lahko.

Tako se ponavlja od hiše do hiše po vsej vasi.

Okrog poldne se privleče spreved oračev, spremljan od otrok in psov, v trg. V trgu pripravijo »oblasti« oračem zasedo. Ves občinski odbor z županom na čelu, ob spremljavi neizbežnih orožnikov, se pripravlja, da orače polovi, ker vršijo nedovoljeno delo.

Mirno, kakor bi ne slutili nič hudega, orjejo orači pri poslednji hišni številki. Ko se odpravljajo, se usujejo nenadoma iz parm in listnjakov žandarji, polovijo orače ter jih, razen rüs, ki po čudnem naključju ne spadajo pod paragraf, pripeljejo pred občinski sodni stol. Oče župan izrečejo kazni, ki jih naložijo obsojencem žandarji v obliki fizičnih dajatev na nedostojno plat telesa na klopi pred trško gostilno. Opoldne je opravljeno tudi to in oranje se zaključi.

Popoldne je za vaško mladino praznik. Kak kmet odstopi koč. Vanjo se nagnete plesa željna mladež, meče godcu v klobuk drobiž in pleše do onemoglosti, da se dviga v bajti prah do stropa. Ko se naveličajo plesa, igrajo razne igre: zbijajo valek, vozijo voz, vrtulijo vreteno, iščejo ključ, pojo, pa zopet plešejo. Ko

zazvoni opolnoči zvon, ki naznani čas posta, harmonika utihne. Upehani pari gredo domov in čar tega večera ostane v srcu slehernega plesalca živ do prihodnjega pusta.

Kot pravim, je zdaj že malokje tako. V večini krajev po Slovenskih goricah je pustni dan tih. Le otroci privlečejo od kod kak polomljen plug, se uprežejo vanj ter ga vlačijo po vasi. Ali nihče jih ne gleda, nihče se jim ne smeje in nihče jim ne da ničesar. Le krokarji letajo nad njimi ter se jim hahljajo s svojimi mračnimi glasovi, sedajo po drevju in se šopirijo, kakor bi nameravali ostati za zmerom v Slovenskih goricah.

Tudi plesa ni popoldne, zakaj ob treh se začno v cerkvi večernice v dober namen, da bi bog odpustil ljudem grehe tega dne. In kdor je kristjan, pravijo duhovni gospod, mora ta dan v cerkev, da vrže na grmado, kjer gore dobra dela, svoj delež ter da se duševno razvedri, da govori z bogom. In ljudje pač gredo, zakaj pri molitvi se človek lahko razgovori, razklepeta, kolikor se hoče, ne da bi se bal kazni. To popoldne pa duhovni gospod tudi delijo listke za velikonočno spoved. In gorje mu, kdor bi izostal! Trmasti, ki so nasprotniki svete cerkve in ta dan kljub vsemu plešejo, imajo potem posebej uro za listke. Te sprašujejo gospod vprašanja iz katekizma, in kdor ne zna odgovoriti, ne sme za veliko noč k spovedi.

Morda bi bilo dobro izgaranim kmetom pustiti vsaj en dan v letu, da se lahko po mili volji naplešejo, nasmеjejo, nanorijo. Morala se tepta drugod, ne na plesih.

Koline v Prlekiji.

»Prebirajte, mati, prebirajte, za sveto božjo voljo! Do večera mora biti pšeno prebrano, da ga še danes skuham, jutri za to ne bo časa. Pa tudi koline so boljše, če se kaša nekoliko ohladi in sprime. — Tomaž, ti pa pripravi špile! Osmodi jim konice, da se ne bodo trle pri vezanju kolin. Poglej, če so rožiči za nadevanje klobas v skrinji, pripravi trske za žlemanje črev, nareži gožice in poglej, če je škaml v redu! — Potem pa še to: da mi greš zvečer spat! Ne kriči po vasi do polnoči; zjutraj bo treba zgodaj vstati. Boter in stric prideta takoj po jutrnici,« je naročala v skrbi pogreznjena gospodinja na pragu sobe. Zatreščila je vrata ter odvihrala v kuhinjo, kjer je pripravljala za mesarijo kropnice, piskre, pekače. Pogledala pa je tudi, če je pri hiši dovolj soli, če so na mestu žmahila, brez katerih so koline kakor blato. Ko je ugotovila, da je nakupljeno vse, je šla v uto, kjer je fant brusil nože. Vzela je nabrušen nož v roke, trznila po rezilu z nohtom, skimala z glavo in rekla:

»Iglo vzemi z njega, Franc, iglo! Pa malo hitreje se giblji! Kmalu bo večer, dela je pa še toliko.«

Jutro prihodnjega dne je bilo mrzlo. Sever je bril, pozvanjal s šipami na oknih in vrtinčil po zraku redke snežinke, ki so se trgale od oblakov nekam bolestno, težko, ter legala nemirno na podstenja hramov, za sepe goric in v zatišja, kjer so večale zamete, ki so bili tam že od prej.

Ko je mežnar pri Svetem Bolfenku odzvonil jutrnico, sta mesarja mrmraje otresala sneg s svojih škornjev na podstenjah pred hišo. Gospodinja je vstala, se pokrižala, prižgala luč ter jima odprla. Vstopila sta. Molče sta odložila nože in obstala sredi sobe.

»Sedita, sedita!« ju je prosila gospodinja prijazno. Segla je na polico po slatinar žganjice, ga postavila pred njiju in ju prosila, naj se je poslužita. Ko pa je videla, da nobeden ni segel po nji, je natočila krožico sama. Postavila jo je pred botra in rekla:

»Požrita, da vaju ne bo zeblo!«

Potem sta si točila in pila, in jezika sta se jima razvezala. Prigrizovala sta tudi črn kruh in ona je zdaj pa zdaj pripomnila:

»Denita na zob malo kruha, boter! Bosta laže požrla žganjico.«

Zbudila je otroke, ki so bili določeni za pomoč pri klanju. »Tomaž, ti bož držal krmljenko pri zadnjih nogah; ti, Franc, boš pazil na krnico za kri, Micika pa bo svetila,« jim je zapovedovala.

Mesarja sta se pokrepčala, požrli pa so iz krožice tudi domači, da bi jih ne začelo zebsti.

Boter, ki je bil določen, da bo zabodel krmljenko, si je zavihal rokave, nastrgal z zabadjakom žegnane soli v krnico za kri, izrekel: »Bog pomagaj!« in odšli so.

Tiho so se približevali svinjakom. Zadrževali so sapo ter opominjali drug drugega z migi rok k molčanju. Gospodinja je stopila k veki, jo odprla, stresla svinji, ki je bila nekam nemirna, v kopanjo koruze. jo sunila mimogrede z brezovo metlo v oči ter jo tako pocoprjala in ji odvzela vid.

Ko je opravila to, je šla k nji skozi vrata. Zadrgnila ji je na zadnjo nogo vrv in dala znamenje mesarjem, ki so vdrlji v hlev. Svinja je dvignila ušesa, se stresla, prestrašeno zakrovkala, ali vrgli so jo, preden se je imela čas postaviti po robu. Z glavo je sicer klestila pred seboj, sekala s čekani naokrog hoteč se braniti, a prvi mesar ji je zastavil rilec z nogo. Ko so uredili tudi pri zadnjem delu, je stopil iz ozadja Franc, dal botru nož in trenutek za tem je bilo čuti rsk noža, ki je drsel skozi kožo v žival.

Krmljenka je zacvilila huje. Zganila se je vsa ter z zadnjimi nogami pometala mesarje s sebe, ali vrv je opravila svojo nalogo in ni se ji posrečilo, da bi se dvignila.

Boter je izvlekel nož. Val krvi je brizgnil daleč po hlevu, ter poškropil škornje celo Francu, ki je nekam nerodno lovil v krnico kri.

Izgedalo je, da se zabodljaj ni posrečil, zakaj svinja ni hotela nehati cviliti. Parkrat je že omagala, ali krč jo je znova popustil, da se je skoraj dvignila. Mesar je segel po nož znova, ga zapičil v rano ter ga znotraj zaobrnil nekoliko proti srcu. Svinja je vztrepotala. S poslednjimi močmi se je hotela braniti, a oči so ji bolj in bolj medlele. Moč jo je zapustila in po par minutah je obležala negibno.

Izvlekli so jo iz hleva, ji zaprli rano s koruznim storžem, nato pa so jo naložili na sani. Vlekli so jo k hiši. Med potjo se je boter šalil:

»Pjebi štirje mesarji! Dobro ga primte za hrtalec, ka van nede pod listje smükna!«

»Zdaj že nede, pje, prej bi nan pa skoro!« so se smejali.

Na vežnem pragu so nekoliko postali. Gospodinja je prinesla iz hrama blagoslovljeno vodo, poškropila z njo krmljenko, nato pa so jo odvedli v sobo, kjer je čakal škaml, na katerega so jo položili. Privezali so ji noge z vrvmi za tramove, nabrusili še nekoliko nože in glavni mesar je zarezal črte, na katerih so začeli jemati s svinje kožo.

Ko je bil nasoljen poslednji kos mesa, ko je bil obešen pod streho tudi že »špeh«, škaml pa odstranjen iz sobe, sta pričela mesarja nadevati koline.

Usedla sta se na klop, na kateri so bile velike ničke. Vanje je vlila gospodinja iz krnice strnjeno kri, ki sta jo morala zdruzgati med dlanmi. Potem jo je osolila, zabelila z ocvirki, ji primešala mastne juhe in ajdove kaše, in ko je dodala še razna žmahila, sta vse skupaj dobro premešala ter začela z nadevanjem.

»Metlo prinesi, Zepek, metlo, pa pometi pod klopjo, da bomo lahko delali koline na snažno!« je velel že nekoliko okajen mesar domačemu otroku, ki je ubogal ter začel pometati, a gospodinja ga je odrinila. Postavila je kropnico pod klop in mu rekla:

»Norček! Kaj res misliš, da bodo zlagali koline na tla? — Za norca so te imeli!«

Otrok je pogledal nejevoljno in odšel, mesarja sta se pa smejala. Segala sta v lonec po čreva, ki so bila narezana na enake kose in zašita na eni strani s špilami. Porinila sta na prosti strani v črevo koščen rožič, skozi katerega sta tlačila kašo. Izgotovljene koline sta metala v kropnico, ki jo je gospodinja odnesla, ko je bila polna.

Za krvavimi kolinami so prišle na vrsto bele. Napravljene so bile iz prosene kaše, h kateri se ne meša kri in ki se delajo le iz velikih črev.

Čas se je vrtel naglo. Kmalu je prišla noč, in ko so mesarji končali, je bilo že pozno ponoči.

Po delu so sedli za mizo. Zalagali so se s pečenimi kolinami in jih zalivali z vinom. Ko sta boter in stric vstajala, hoteč oditi domov, je gospodinja opazila, da ju noge več ne držijo, pa je dejala:

»E, tja za peč se spravita, boter, pa bosta šla jutri domov. Nocoj je frdamano mrzlo in ceste so slizke!« In tako je ostalo.

Ponekod je ta dan veselica. Zvečer pridejo na koline sorodniki in kak sosed. Ko se ljudje nekoliko napijejo, začno peti. Najprej zapoje navadno pesem o prašiču, ki se glasi:

»Dobro večer gospod bog vam daj!
Mi smo zdaj prišli v ta zvoleni kraj,
kjer bomo jeli klobase, meso,
bomo veseli no dobro nam bo.

Mi si gučimo kak dobro nam bo,
bog ve kak pa v hlevu s prašičkom je šlo?
Tisti, ki je v jüturu prašička lovija,
se je že davno za dveri nam skrija.

Skoro on pride prestraši se zlo,
pred kak prašiček jemlje slovo.
Prosi te svoje: »Ne pozabte na me,
če bi prašiček buja me ge.«

Komaj on rep v svoje roke dobi,
že ga prašiček na tla položi.

On se gor skoplje no hitro zbeži,
prašiček mu že na brgüšah visi.

Zdaj še dobil je on enkrat volo,
prime za rep ga, za zadnjo nogo.
Dvakrat preplešeta okoli v kalop,
prašiček pa v bedro zaseka mu zob.

Zdaj se on dere no močno kriči:
,Odprite dveri, no primte ga vsil!
Vsi so lovili ga, prašiček je ša,
kak da bi neba nikol tam doma.

Vsi se prestrašijo kaj jih je tam,
vse je tud precej gratalo sram.
Mislijo, zdaj je s kolinami ša,
nemo vam jeli klobas no mesa.

Zdaj jih je prišlo krez njega deset.
To je pač bija en strašen cepet!
Prašiček jih zagleda in tam omedli,
hitro čepijo gor na njem zdaj vsi.

Zdaj še predere mu z nožem goltan,
ker je on bija s sovraštvom obdan.
Zdaj se on dere no močno kriči,
brate spominja: »Te varte se vsil!«

Zdaj pa le v hišo, že velki je den!
Dosti napravil je vetra nam vsem.
To mo pa punli! — Do te nede mir,
kda de že visa na peči mehir.

Dragi, ljubljeni, vsi kaj vas je tu,
ki na koline povabljeni so!
Zdaj pa le jejmo vsi z dobre vole
svinjo od repa no gor do glave.

Oča no mati ne žalita se,
če mo pojedli vam celo prase!
Bog vam dodeli klobase, meso,
naj tota hiša požegnana bo.

Bog vam dodeli mesa no klobas,
naj do vas pride zahvalniški čas.
Mi pa le pijmo, častimo boga,
kajti on svoje nakrmiti zna.«

POMLAD

*»Kdo je tista, ki prihaja kakor
vzhajajoča zarja, lepa kakor luna,
izbrana kakor sonce, strašna kakor
urejena bojna vrsta?«*

S a l o m o n.

Zidanice so se odprle.

Kleti so se odprle. Zidanice so se prijazno nasmehnile na bregovih, v vrhah pa je vstalo življenje.

Jug je razburkal neprevreti mošt, da sili skozi čepe, leze iz polovnjakov med dogami, cmari na dan tam, kjer ni dovolj zarogoženo, in gospodarji so se spravili k pretakanju, da se pijača sčisti in da pred večjim delom opravijo še žganjekuho, zakaj potem, ko pride oranje in kop, za to ne bo časa.

Sonce se je razžarelo. Zbudilo je iz spanja zemljo, da je zadihala s polnimi pljuči, vsrknila vase topel jug in rodila cela jezera zvončkov, trobentic, vijolic, ob močvarah pa je vzdramila v življenje tudi zlate kalužnice, ki se radostno pozibavajo v vetru ter pozdravljajo sveže vzbrstelo lesko, na katero so se začeli vesiti cvetni pestiči, da bi zazvonili pozdrav pomladi.

Lesovi so oživali. Razposajeno vrvenje in otročje veselo ščebetanje ptic prihaja iz njih, se jača in jača ter preide slednjič v mogočno pesem, himno pomladi.

Ves dan se čujejo v zidanicah udarci po sodih, ki donijo votlo, in glas udarcev se razlega daleč po bregovih.

Gospodarji hodijo okrog kleti razkoračeni in mehki od vina. Zdaj pa zdaj stopi kateri k pipi, si natoči kozarec, ga vzdigne proti luči, pokima, ga nastavi na usta in cmokaje pije, dokler ga ne izprazni.

Viničarji nosijo vodo, umivajo pučele in vlivajo drože v pučelke, namenjene za nje, ko pa je kateri

žejen, stopi k škafu, zajame s kozarcem in srkne. »Bo, virt!« pravi in važno pokima, gospodar pa se nasmehne in reče: »Nimam slabih goric.«

»Stopi na krožico, Tomaž! — Ne bo ti škodila,« povabi gospodar znanca.

»Časa ni, Vinc. V trg moram po žveplo. Pretakam,« se brani ta.

»Na krožico, pravim!«

In oni pride ter ostane dolgo, dolgo, zakaj v kleti se sčasoma nabere precej ljudi, ki jih je pot pripeljala mimo.

V goricah režejo. Suhe rozge visijo križem kražem. Veter jih maje, cefra z njih vlaknasto kožo, se opira v trhlo kolje, ki ga je sneg spravil iz ravnotežja ter potrgal z njega slamo, s katero je bila nanj privezana rozga. Rezači ogledujejo rozge, premišljajo in računajo, potem pa odrežejo, kakor je pač treba. Tri očesca morajo ostati, pa še bik, ali vlačenca, da bo gospodar več pridelal, zakaj denarja je zdaj treba.

Ponekod vozijo v gorice gnoj. Odlagajo ga v grabicah in spotoma preštevajo, koliko novega kolja bo treba.

Včasih pride iz zidanice gospodar z veliko rukanco v rokah. Zasadi jo v gorico, obrne z njo zemljo in pravi:

»Prhka kop bo letos. Zima je zdrobila grudje.« Potem pa zakoplje jamo, kakor bi ne bilo dobro, če bi se videla zemlja.

Deca viničarjev luka v kleti. Strgana je. Suha telesa ji drgetajo kljub toploti, ki jo siplje na zidanice sonce, in težaki ji ponujajo vina. — »Pij, Martinek, da te ne bo zeblo! — Zapomniti si moraš, kdaj so virt pretakali.«

In deca pije, vliva vase vino ter se poslanja po priklečjakih, dviga janke visoko čez kolena in si kaže riti, pretakarji pa se smejejo.

»Zapojili smo jih, sirotel« pravijo viničarji. »Da, otrok je sestradan, rukne par krožic in je okajen. — Še starejšega se prime, pa se ne bi otrok. Ni slabo to pitje! — Posebno šmarnica ima precej moči v sebi... E, pa pravijo, da je šmarnica za nič! — Bo vraga za nič! — Naj bi je le ruknil, gospod, takole par krožic, pa bi videl, kako bi jo čutil. Siromaki itak nimamo na svetu drugega, kot to malo šmarnice, pa nam še te ne privoščijo.«

Proti večeru je po vrhah že veselo. Sodi donijo močnejše, verige rožljajo po njih krepkeje in težaki se pogovarjajo glasneje.

Tedaj prilukajo v zidanice tudi ženske. Plaho in tako, — po opravkih, seveda. Gospodarja bi rade povprašale po prašičkih, po ogonu krompirja ali po navlu sena, ki bi ga vzele na odslužek. Roke stiskajo pod predpasnike, oči pa se jim svetijo, ko gledajo pene, ki se delajo na škafu, v katerega teče vino.

»Zajemlji si, Faruna! Danes se krožica ne pozna.«

»Nisem žejna, gospodar. Na prošnjo sem prišla.«

»Laže boš povedala. — Pa kruha deni na zob! Boš laže pila.«

Sramežljivo pride k škafu in pije po požirkih, potem pa se ji žeja odpre in kozarec za kozarcem se ji zgublja po grlu.

»Potrebna sem bila, gospodar. Boglonaj!« pravi, ko gre.

Iz Pesnice se čuje šumenje vode, ki pada čez zajezo pri mlinu. Mlinar postaja pri zaporih, gleda proti Po-

horju, kjer bo kmalu zatonilo sonce. Čehlja se po glavi, ter tuhta, kakšno vreme bo prihodnji dan. Ker ima Pohorje kapo, ne bo kaj prida.

Za mlinarje je zdaj tudi stiska, zakaj kmetom je žito pošlo. Mnogi že čakajo ječmenove žetve ter jedo krompir, regrat in drugo zelenjavo, da se še držijo pri življenju.

Iz zidanic se tu pa tam začuje vrisk. Pozibavlje se nad hrami, dokler se ne razgubi.

»Kristus, kaj pa je to?« je v strahu zaklicala neka gospodinja.

Ljudje so zapustili delo in so prišli iz kleti.

Iz viničarije na koncu vrha se je zaslišal ženski vrišč, loputanje vrat in jezni moški glasovi. Naenkrat pa je pribežala iz hrama skuštrana viničarka. Scefrana janka je vihrala okrog nje. Z rokami je otepala po zraku, kakor bi si hotela zavarovati glavo.

Za njo je planil mož. Kos vrvi je držal v roki. Klestil je z njo ženo, a zadel je ni.

Pretakarji so se zbrali pred kletmi. Poslušali so vrišč, se smejali kletvicam in nekdo je rekel:

»Polanček že spet pretepa svojo babo. Napil se je, živina, pa ne ve, kaj dela. — Ta je sirota. Sleherni dan ji namaže s konopcem hrbtišče, zato je suha in izpita kot polovnjak v avgustu.«

Gledali so, kako sta se podila po goricah. Zaletavala sta se v kolje. Tu pa tam je kateri treščil na tla, se naglo pobral ter bežal dalje.

Ona si je lajšala beg s tem, da je podirala za seboj kolje, ki je padalo možu pred noge, ga tolklo po glavi ter se mu zapikovalo v obleko.

Preklinjal je, rohnel, jo hotel doseči z vrvjo in škripal od jeze z zobmi. Žena mu ni ostala na dolgu ničesar. Časih se ji je posrečilo, da mu je zagnala v obraz grudo, ki jo je pobrala med begom, če pa se to ni dalo, ga je pitala s prostaškimi priimki, mu očitala strahotne stvari ter mu pretila, da ga bo za to in ono naznanila žandarjem. Ko pa se ji je nekoliko bolj približal, ji je jezik odpovedal, le zacvilila je, zakričala ter se pognala naprej z novo silo.

V srednji grabici jo je ujel. Zgrabil jo je za lase, ji podstavil nogo in jo treščil na tla, potem pa jo je ometal z vrvjo, dokler ni skočila pokonci in se zakadila vanj. Lotila se ga je s tako močjo, da sta se zvalila po zemlji. Dolgo sta hropla, se grabila za grli in se bila po obrazih, naenkrat pa je on izdaval:

»Sakrament, pa se menda ne misliva zaklati! Saj me boš razpraskala, prekletal«

Nehala sta se pretepati. Vstala sta, si rekla dobro besedo, nato sta pa šla skupaj domov.

Pred viničarijo kmeta Tunžeka sta se ustavila in on je med smehom dejal:

»Krožica starega bi nama zdaj ne škodovala, virt. Pošteno sva se spotila.«

Dali so jima piti in dobre volje sta odšla.

V gozdovih pod vinogradi grabljajo listje. Mlade grabljačice se hihitajo v pesti ter si pošepetavajo na ušesa nekaj tajnega, nato pa zgrabijo nosača košare, ga vržejo v listje, mu ga natlačijo za robačo in hlače, da je debel, kakor sneženi mož.

Jezen nekaj godrnja, vlačí listje izza hlač, ostali pa se mu smejejo.

Po vaseh belijo gospodinje vnanje stene lesenih hramov. Vrhnje janke imajo zatakunjene za pas, da bi se jim ne umazale, spodnje, ki se jim ne smilijo, pa so strgane in preluknjane, da se skozi nje bliskajo rdeči jančkjaki, obšiti na spodnjem koncu s kosmatim trakom.

Pridno vlačijo z ometihi po steni, da jim janke pozvanjajo okrog nog. Treba je hiteti, zakaj Vuzem je pred vrati, dela pa je še toliko. Treba je še pobeliti notranjost hramov, iztresti prah iz posteljnine, poribati pode, a tudi v kuhinjah je treba napraviti red: postrgati s sten saje, ki so postale že mastne, da tečejo po steni, očistiti pomivjake ter pomiti žlice in drugo takšno orodje, na katerem se vse leto nabira nesnaga.

Ko léže na Slovenske gorice večer, se vrvenje med hrami umiri. Pretakarji se vračajo tiho domov. Nekaj časa se môtajo okrog žen ter jih nadlegujejo, ko pa naletijo na odpor, utihnejo in zaspe.

Le od nekod daleč se čuje vriskanje, za vasjo šelestijo v toplem vetru osamele breze, v zraku pa zdaj zdaj zaprhuta netopir, se vozi nad kočami, skače za veščami ter se v prehudi vnemi zakadi tudi v steno, kjer za minuto obtiči, cmiha, kakor bi tožil nad bolečinami, nato pa odleti naprej.

Hrami se polagoma zapirajo in spanec se prikrade ljudem na oči.

Kmetje plačujejo zadnji obrok bere.

Zgodnje pomladansko sonce se prižemlje s svojimi žarki na prebujajočo se zemljo. Ob jarkih v prisojnih dolinah so pognile trate norice, kakor bi zapadel sneg. V gozdovih nad jarki so zazvonili zvončki, ki kimajo v pozdrav sanjavim vijolicam tam po travnikih in po grivah, se nasmihajo togim trobenticam ter se čudijo brezglavi igri veveric, ki se podijo po drevju, muckajo, se kličejo med seboj in skačejo z veje na vejo.

Zidanice so se izvile iz navidezne majhnosti, v katero jih je pahnila zima. Zopet kraljujejo sredi goric s svojimi ogromnimi prešami, v obokanih, vlažnih, kamnitih kletah pa je zaživel vino. Začutilo je prihod pomladi in je zavrelo, kot zavre v človeku ob njenem vstajenju kri.

Božanski občutek je, povzpeti se v takšnem sončnem dnevu na hrib, stopiti, razvnet po toplih, krepilnih sončnih žarkih v pivnico, si natočiti par krožic tega razburkanega vina ter se pogovoriti z viničarjem, ki ga človek skoraj več ne pozna, tako se je spremenil, odkar sije na gorice sonce. Delo, — samo o delu govori, in nemiren je, raztresen, ker se še ne more ničesar prav lotiti. Zaljubljeno brbra o trsju, o sveže obrezanih rozgah, in na pamet bi vedel naštetih, koliko vlačenc bo v kateri grabici, koliko bikov, in koliko novega kolja bo treba v vseh postatih.

Desetine in desetine ponosnih cerkva se dviga iznad gričev ter zakriva s svojo tenjo tolsta župnišča, svetla na zunaj, znotraj pa mračna in neprijazna, podobna srednjeveškim gradovom.

Pol pratike leži pred človekom, če pogleda z visokega griča po Slovenskih goricah.

Na severu kraljujeta nad vsemi drugimi Marija Snežna in Sveta Ana. Očrneli stolp Svetih Treh kraljev strmi gluho v nebo. Srebrna streha trebušastega ostrejšja pri Svetem Lenartu se leskeče, da slepi oči. Radostno mežika s svojega nizkega hribčka, kakor bi se norčevala iz oblastne in samozavestne Svete Trojice, pribežališča pokorečih se romarjev, ki s svojimi tremi stolpi, pokritimi z rdečo streho ter s svojimi ogromnimi cerkvenimi poslopji dela videz trdnjave.

Cerkev Svetega Antona zamišljeno sanja na svojem griču, ob boku pa ji igrajo uspavanko visoko okleščene smreke s svojimi iglastimi vejami. In kot bi bil na koncu velikega obzidja, se dviga pod nebo stolp Svetega Andraža, svetel sicer, zakaj vsakih pet let dobi novo srajco, ali vendar ta belina ne more zakriti neprijaznosti, ki diha iz cerkvenih zidin, kakor bi se skrival za njimi nestvor, ki kvari vzdušje. Jagnedi na trgu pred cerkvijo zibljejo svoje vitke vrhove, pod gričem pa šumlja lena Pesnica, ki se po neštevilnih zavojih vleče sredi obširnih travnikov proti Ptujskemu polju.

Ob grič na zapadni strani Pesniške doline se stiska majcena cerkev Svetega Bolfenka, kakor bi je bilo sram. Daleč za njo pa se smehlja izmed gozdov Sveta Barbara, ki pozdravlja s svojo belo vnanjostjo Svetega Urbana, mogočnega čuvarja Slovenskih goric na južni strani.

In dalje in dalje na vzhod so še razmetane cerkvice svetnikov in svetnic, vse več ali manj lepe, pod njimi. okrog njih, za njimi pa so gorice z žlahtno trto, pa tudi zasadi šmarnice, — se razprostirajo obubožane vasi in siromašni vrhi, kjer životarijo viničarji in želarji, ki se rode sredi strganih jank in starih nerabnih sukenj ter mro med njimi.

Živo dražest teh prelepih krajev še stopnjujejo jagredi ob cestah, lipe po vaseh in kapelice pod lipami, kjer se meseca maja zbira vaška mladina, da se pod pretvezo pobožnosti lahko shaja.

Izletniki, ki bi hoteli napasti svoje oči na pravi lepoti, se naj potrudijo v Slovenske gorice. Naj se ne ustrašijo totega pecirka, noža, kola, ki baje pogosto razsajata tod. To so domači obračuni, ki niso nič pogostejši kot drugod, le temeljitejši so morda. Tujca pa spoštuje vsakdo. Če bo žejen in se mu ne bo ljubilo vina, naj stopi k tetrici gosposinji. Dala mu bo zvarjak kislega mleka, piskerc zmetkov, ali pa sladkega jabolčnika. In če bo hotel prigrizniti, mu bo postregla s krapci, kvasenicami, z gibanicami, ali pa s črnim kruhom. Toda izbira naj boljše hrame, zakaj drugod bi se utegnilo zgoditi, da bi mu ne mogli postreči. — Naj ne govori o lepotah Slovenije, kdor si še ni ogledal Slovenskih goric.

Zdaj je v njih postalo bolj tiho. Gostüvanja so opravljena. Pust je že zdavnaj za Pohorjem, post pa zahteva, da se človek tudi v govorjenju brzda. Le ob večerih se pri mizi razplete pomenek o življenju in o delu.

Govorijo o prvi kopi v goricah, ki je pred vrati. Nekateri pripovedujejo, kako bodo gruntarji plačevali

kopače, a se še ne ve nič gotovega. Nemški posestniki bodo baje ostali pri starem, cerkveni pa nameravajo plačati dan kopi k deri po osem dinarjev.

Mesarjenje je na vseh kmetijah končano. Zaseka je stlačena v tünje, le nad pečjo še visi v vsakem hramu par velikih klobas za duhovne gospode, ki jim jih je treba odriniti, da je mir v fari.

Domači gospod so v nedeljo ožnanili, da bodo začeli z zbirco te dni. In nekam olajšano so dejali, da bo to poslednji obrok za preteklo leto, kot da bi bili utrujeni od tolikokratne poti, zakaj ni šala hoditi po fari tolikokrat. Treba je pobrati seno, ozimino, ajdo, mošt, pšenico za hostije, gnoj za v gorice, klobase, jajca. — In za sleherno izmed teh stvari je treba prepotovati vso faro.

Takole hodijo gospod od hiše do hiše s čednim nasmeškom na ustnicah. Ponujajo roko v poljub otrokom in candravim gospodinjam, ki se motovilijo po očrnelih kuhinjah in podijo manjše otroke v kamro, da bi gospod ne videli strganih cap na njih. Kraj gospoda hodi cerkovnik z veliko vrbovo cajno na rokah. Blaženo se smehlja, kakor bi zanj na svetu ne bilo večje sreče kot hoditi takole ob gospodu, posedati z njimi za mizami po kmečkih hramih, piti, prigrizovati in kimati skuštrani deci, ki prestrašeno in radovedno luka izza omar in postelj na birarja, potem pa devati v vrečo klobase, v cajno jajca.

»Ni lepo, da imate tak časnik v hiši,« povedo gospod gospodnji, če uzro v kotu za mizo neljub list. »Širi brezverstvo. Tak list je strup za hišo. Odpovej ga!«

In gospodinja prikima ter se pritoži zastran moža, ki je ne posluša, čeprav je sama proti listu.

Zopet drugod gospod poreko: »Ne paziš na možal — Zašel je v družčino, ki ni prijazna cerkvi. Spreobrni ga!«

In tudi ta prikima ter pove, koliko se je že borila za to, koliko pretrpela, a je vse zaman. Gospod pa se smehljajo s svojimi polnimi lici, se včasih useknejo in posmrkajo, da jim kri pobarva obličje.

»Zbogom in boglonaj!« se poslavljaajo, ko so opravili ter nastavljajo svojo lepo roko znova v poljub.

Cerkovnik se smehlja, tehta z eno roko klobase, z drugo jajca, pokima zaupljivo domači gospodinji in posel je opravljen.

Za domačim gospodom pa bodo kmalu prišli k hramom oo. frančiškani, minoriti ter članice raznih ženskih samostanov, zakaj vsakdo bi rad pokusil košček klobase, ki jo je napravil kmet.

Zdaj bo par mesecev mir. Le za kakšno najnujnejšo stvar bo še treba odriniti tu pa tam par dinarjev, da se poveča v Afriki število misijonarjev in da se dograde učilišča za duhovne gospode.

Po vinogradih žvenketajo motike.

Pomlad je v deželi! — Njena oživljajoča moč trka na zemljo, zaspano, zasanjano, leno se pretezajočo zemljo ter vleče iz nje drobceno travico, stotine cvetnih popkov, ki bodo zazvonili pozdrav soncu. Vesi se po veju drevja, gladi s svojim toplim dihom od mraza otrple veje in iz očesc na njih že kukajo drobceni brstiči. Vabi v svoje stare domove ptice selivke, izmed katerih se ji prvi odzovejo škorci. Radovedno letajo med hrami. Ogledujejo jih ter ugotavljajo, koliko so se čez zimo spremenili. Prešerno vriskajo na vršičih hrušk, jablani, opazujejo svoje lesene domove, plešejo okrog njih, se skrivajo vanje ter gledajo iz njih poredno, z očmi polnimi življenjske moči in volje.

Tudi oni požrešni, leni in nadležni ptičji rod, ki se pozimi nebogljeno skriva pod kapmi, za pristrežji in na svislih, krade kar more in žalostno vrešči, se je prerodil. Zaplesal je, se zapodil pod nebo kakor bi se mu vnela kri, in zdaj se drži daleč od hramov, sanja o svojih gnezdih, o ljubicah in o toplih pomladnih dneh ter gleda kmeta zviška, prezirljivo, kot bi ga več ne poznal.

Zdaj pa zdaj se zapodi neučakan samec za svojo izvoljenko. Grabi jo za perje, za kljun in hoče doseči cilj svojega hrepenenja s silo, ali ona se ga otepava, vrešči, leta navzkriž, ko pa se ga otrese, obsedi na veji, po kateri polje sveže življenje, zažvrgoli, zapoje in se

obnaša koketno, izzivalno, da bi izpričala vsiljivcu, da odpor ni bil mišljen hudo.

Včasih zajde kak razposajen ptičji par tudi k hramu, hoteč pokazati kmetu svojo mlado srečo. Ljubko drobita ptička pesmico s svojima drobnima kljunoma pred okni, sedeta na podstenja, na opirače za oboknice, in ko pride iz hiše kmet, mu parček začivka pozdrav, nato pa jo odkuri v sadovnjak.

Da, pomlad je! To leto ni prišla tiho, sanjavo, v razkošno opleteni obleki in pred časom, ki ji je določen. Silno borbo je morala bojevati z zimo, z muhasto staro, ki jo je s svojim ledenim pišem potiskala nazaj za gore. Toda mladost, moč, volja zmaga jejo nad fanatično nasilnostjo in brezglavostjo starosti. — Morala je tu pa tam stopiti za korak nazaj. Morala se je včasih delati kot da popušča, ali ko je s svojim gorkim dihom pometla z neba oblake, je bilo čutiti, da je zmaga njena. Prišla je med sikanjem burje, kakor v jeklo oblečen vojščak, zato bo pa njeno lice tem prijaznejše, ko izvojuje poslednjo zmago.

Slovenske gorice so zaživele. Vrisk pomladi je treščil med hrame, pregnal iz njih poslednje zapečkarje in pogledi vseh ljudi so se oprli v vinograde, od koder prihaja žvenket motik.

Prva kop je v goricah. Z njo se odvarja nova doba dela, zato velja ljudem neprimerno več kot kakšno drugo opravilo.

Po štirih dolgih mesecih počitka so se ljudje znašli pri delu na prostem prvič. Veter, ki pihlja od severa, jim je zbrisal z obrazov nevoljo, sonce jim je vsadilo ogenj v mrtve oči in srca so začutila novo silo. Novo življenje leži pred delavci, in dasi vedo, da tudi to leto

ne bo rožnato, se ga vendar vesele, zakaj pomlad osvetli celo siromaščino, zima pa jo otemni še huje.

V sleherni gorici so kopači. Redi trsja imajo razdeljene. Vsak kopač ima paziti, da dobro okoplje trs, poreže z njega odvečno korenje, mu pognoji in okoplje prazno ploskev zemlje med vrstama.

Pred kopači hodi gospodar. Žagico ima zataknjeno za škornjico, v roki drži velik nož, vijak imenovan, iz žepa pa mu gledajo rezne škarje.

»Ne vihrajta, Martin! — Pazita na korenje!« se krega gospodar nad parom, ki se divje zaganja v gorico, da bi pustil za seboj ostale.

»Če je treba odžagati suho rozgo, mi povejte!« se obrača k delavcem. »Lepo delajte, kopači, lepo! Vam bom dal dober likof.«

Kopači so razdeljeni po parih. Tisti, ki se imajo nekoliko radi, se spravijo navadno skupaj in fant pomaga dekletu. Okoplje mu trs, ga očisti ter skrbi, da ona ne zaostane za ostalimi. To bi bila sramota za oba.

Dvajset do trideset kopačev je na postati, če je gorica večja. Mišičaste roke delavcev vihtijo težke rukance, da se prodec iskri. Po dva in dva zapičita motike v zemljo, obrneta okrog cel plaz prsti in jo tako pustita. Zada pa hodijo slabotnejše ženske, ki kop ravnajo.

»Nosite gnoj, sakramenski mrtvači! — Jaz ne bom radi vas zaostajal!« Kopač zamahne jezno z roko in nosači gnoja hitijo z nosilami k njemu. Stresejo mu za trs gnoj, ali kompost in odhitijo dalje.

»Jezus, Kristus, na trsje pazite!« se jezi gospodar. »Ne klesti po njem z rukanco, Vinc! — Trsje rodi, ne kolje. — In glejte, da mi ne boste izsekavali trsja! — Ne priganjam vas. — Pravim vam, delajte počasi in

lepo, pa hitite, kot bi vam gorelo pod petami. Pri drugem delu se lahko znašate drug nad drugim. — Pri kopi je najboljši tisti kopač, ki dela počasi.«

Na sepu se delavci ustavijo. Dekla odgrne velik jerbas, v katerem so debele kvasenice, namazane s sirom in smetano, gospodar pa postavi na sep ogromno dolevko vina, najboljšega kar ga ima v kleti.

Fantje si vzamejo vsak svoj kos pogače, srebnejo iz dolevke, se postavijo v krog, primejo drug drugega okrog ramen ter zapoje:

»Sem fantič mlad, sem fantič mlad,
al kam se čem podat,
da moje žalostno srce
bi bilo potroštano?«

Pesem hrumi nad goricami, leti v doline, na nasprotni bregove, kjer se odbija in prihaja nazaj.

V sosednji gorici pojo drugi. Tam so v premoči ženske. Konec vsake kitice zategnejo ter vlečejo napev na dolgo, kakor bi ga ne mogli spraviti iz grl.

Nekateri počenjajo tudi šale. Ženske primejo najporednejšega kopača, mu ovijejo noge okrog drevesa, jih prekrižajo na drugi strani ter ga vrtijo okrog debla.

Zopet drugod ujamejo fantje miš ter jo spustijo kopačici za rokavce. Ko pa je južina končana, gredo prepevaje v dolino, zasadijo svoje rukance v nove redi gorice in znova kopljejo proti sepu, kjer se zopet napijejo, da bi ne čutili trudnosti.

Zvečer se kopači tu pa tam tudi spopadejo. Srečajo se, glave so jim mračne od vina, beseda da besedo in

motike pojo po glavah. Ali navadno ni nič hudega. Če pa kdo omedli, ga močijo z vinom in ko se zbudi, ne ve, da je bil tepen.

Po štirinajst dni odmeva po Slovenskih goricah kričanje kopačev in žvenket motik ob prodec, potem pa življenje po vinogradih utihne in se prenese na polja, dokler ni treba kopati drugič.

Druga kop seveda nima na sebi toliko lepote. Takrat so delavci že izgarani, sonce je prevroče in pred njimi ni več pomladi, ki toliko obeta.

Orači.

»Pri sosedi se že kadi,
ker prišel danes bo orač.
Obeda naj se veseli,
saj dobil prhkih bo pogač.«

Dekla Liza je odpela svojo najljubšo pomladno pesem. Porožljala je z burkljami, vrgla poleno na grmado med velike železne kropnice, kjer se je kuhala reja za svinje, nato pa je stopila na podstenje, si zataknila mastno, od umazanije težko janko za pas, da so se izpod nje prikazali rdeči jančjaki in se zagledala v dolino.

Po kolniku, ki se je vlekel med njivami, so se počasi pomikali vozovi. Brane in plugi na njih so ropotali, pozvanjali in rožljali. Branovleki so tolkli na ojesa in ogrance so cingljale, kakor kraguljčki pri zimski vpregi. Konji so prhali. Enakomerno kimaje so lezli dalje ter se zvedavo ozirali po njivah, ki so bile še skoraj v snu. Bele meglice so ležale nad njimi, se zgoščevale v razgonih in se vlačile med travo po grivah, se naslanjale na pajčevine med grudjem, jo obremenjevale s svojim rosnim objemom, da se je katera od trudnosti vdala, se pretrgala ter se sesedla na zemljo, kakor bi jo strl poljub rosnega jutra.

Gruntar Pavlč se je pripeljal do svoje njive. Ustavil je konje, jih izpregel ter pritisnil voz na vratnike, potegnil z njega plug, pretaknil gož, kakor jo je treba za krompirjevo oranje, ki mora biti dovolj globoko;

napravil je pred konjema križ z bičevnikom, potem pa je pognal mrmraje:

»Bodi rodovitna, zemlja! Ne muči nas z jalovostjo, kakor prejšnja leta!«

Konja sta potegnila. Zemlja je rahlo in radostno zavrisnila; zagodla je, se dobrikajoče prižela na svetlo desko pluga ter se v lepih svedrastih zavojih obrnila in pokazala nebu svojo spodnjo stran, zdravo barvano lice, ki se je svetilo od hrepenenja po materinstvu in se smejalo iskrečim se očem kmeta Pavlča, ki so se vlekli občudovaje po brazdi in jo božale.

Včasih je smuknila izpod brazde miš. Toliko, da je ušla ostremu črtalu in trdemu škornju orača, ki je gazil bramorja gnezda in je lopnil tudi za njo. Ustavila se je na ogonu in pogledala po brazdi. Črvi so migali na nji, žuželke so stepale s svojih kril kosmiče prsti, in iz brazde se je dvignila komaj vidna sopara. Zdaj pa zdaj se je zakotalila v jarek za oračem velika gruda, ki je pokrila bronasto barvo tal in obležala mirno, kakor bi izdihnila. Za oračem se je čulo praščanje zemlje, cviljenje plužnic in zdaj pa zdaj je zaprhal konj.

Liza se je nasmehnila. Pomahala je z roko Filipovemu hlapcu, ki se je tudi pripravljaj k oranju in zdrvela v kuhinjo, zunaj pa so se jeli v trumah oglašati ptičji rodovi. Zdaj je zažvrgolel kateri tu in drugod so mu odpevali.

Globoko iz gozda je bilo čuti drdrajoče udarce žolninega kljuna na votlo drevo. Kukavica, še osamljena in plaha, je rahlo preizkušala svoj glas nekje v vrhu bukve, ki je že jela razpenjati pred seboj svoje zelene listje. Na topolih so se zbudile zlatovranke. Zakričale so in odletele, blizu njih pa se je oglasila vuga:

»Dobru ütro! — Stric motovilo, ste vidli ge mojo kobilo? — Ne? — Ho! — Dobite bükovo vüro.«

Sadovnjaki so se otresli zaspanosti. Pisani cvetovi jablani so stresali s sebe roso; češnje so se sramežljivo razgledovale okrog se s svojim deviško belim cvetjem. in jagnedi, ki so stali ob cesti sredi vasi, so strmeli od začudenja nad lepoto, ki je ležala nad pokrajino. Molčali so. Otrplo so stali ob jarkih, visoki in ponižni v svoji velikosti. Niti ena vejica na njih se ni pozibavala, kakor bi v strmenju otrdeli.

Zazvonilo je sedem. Na preoranih in skrbno povlačenih njivah so se prikazali težaki. Sadili so krompir. Ženske so nasekavale, otroci pa so nametavali.

»Jezus Kristus! — Žmočka je vsekala Antonekovega pebara!«

Prenehali so z delom in vsi so prišli blizu. Fant je tulil, tiščal pest na rano in ni vedel, kaj bi napravil. Pristopila je Cigulka, pogledala rano ter mu rekla:

»Ošči se na rano, Jakec, ošči, scanje pomaga! Ne prisadi se in hitreje celi.«

V goricah še tu pa tam kopljejo. Kaj se hoče! — Lenuhov ne bo zmanjkalo nikoli. Iz rozg je že pognalo sveže popje, ki ljubko mežika proti zidanicam in prosi viničarja, naj ga štiti pred strupeno slano, ki se vesi na Slovenske gorice. Ampak kdo naj očuva sleherni rozgo pred mrazom? — V najbolj mrzlih jutrih sicer kurijo v grabicah med goricami s suhim gnojem, da bi dim, ki se vlačí med rozgami, odgnal slano. Ali ona je vsiljiva, najde vrzel in se zapiči v mladiko, jo osmоди in ubije, kakor bi bila sovražna vsemu svežemu in mlademu. Če kopači niso previdni, klestijo z motikami po komaj vzklilih očescih in jih zbijajo na tla.

V gorici kmeta Damiša se kopači smejejo. Šijanec razlaga nek smešen dogodek o Šalčjakovi Trezi: Bilo je pred par leti. Treza je kopala v gorici pozno, ko je breskev že razcvela. Ljudje so se ji posmehovali in se norčevali iz njene lenobe. Zbadali so jo z besedami, ko so šli mimo gorice, a tudi ona jim ni ostala dolžna ničesar. Zgodilo se je pa, da so šli popoldne na sprehod domači duhovni gospod, in ko so prišli mimo Šalčjakove gorice, so dejali tako za šalo:

»Koplji, baba, breskev cvete!«

Treza se ni ogledala, čutila je le zbodljaj. Krepko je zasadila rukanco v zemljo in med delom zaklicala:

»Ded, tebi pa rit!«

Ko pa je čula začuden glas, se je ozrla tja in groza jo je obšla, zakaj gospod so jo gledali z vprašujočimi očmi in obličje se jim je pomračilo. Zardela je, počepnila v gorico, se potegnila za sep in tisti dan ni več kopala.

Preko vsega: cvetja, lepote in v delu preživetega časa pa se je prikazal klicar lepšega časa, zeleni svetnik Jurij. Tiho je prihajal na svojem belem konju v Slovenske gorice, zamahnil z mečem proti oblakom, proti hladnemu vetru in odbežala sta. Sonce je zmagalo nad oblaki, toplota nad hladom in deca je zmetala svoje strgane, od zime razjedene obuši v kot ter se podi bosa po pašnikih, kjer se pasejo sestradane krave.

Na svetega Jurija dan je razvezal kmet presmec, ki je bil blagoslovljen na cvetno nedeljo. Potegnil je iz njega par šib, jih zanesel na njive in jih vtaknil v sveže posajene ogone. »Bodi blagoslovljena tvoja rodovitnost!« je dejal, se pokrižal, obšel z ljubečim pogledom ogone in se vrnil vesel domov. Radostno so ga oble-

tavali metulji, krog ušes so mu brenčale čebele, zrak je bil topel in je trepetal, se tresel in drhtel, kakor bi zvenela struna. In oznanitelj toplega časa, sveti Jurij, je jezdil dalje ter se zgubil za bregovi.

Ko bi klicar prebujenja, zmage sonca nad temo ostal dolgo tu, da bi odgnal s hramov ves mrak, ki visi nad Slovenskimi goricami, zakaj kljub cvetju, kljub očarljivi lepoti krajev je nad Slovenskimi goricami mrak. Ali ni dobro govoriti o njem. Črni oblaki se vozijo često čez nje in grmljavica jih stresa, kakor bi jih hotela zdrobiti v prah.

Morda ostane on, ki nosi s seboj svetlobo, tu za dalje časa prihodnje leto. Ko bi le, ko bi le! Menda še ne bo prepozno!

Pomladne sličice.

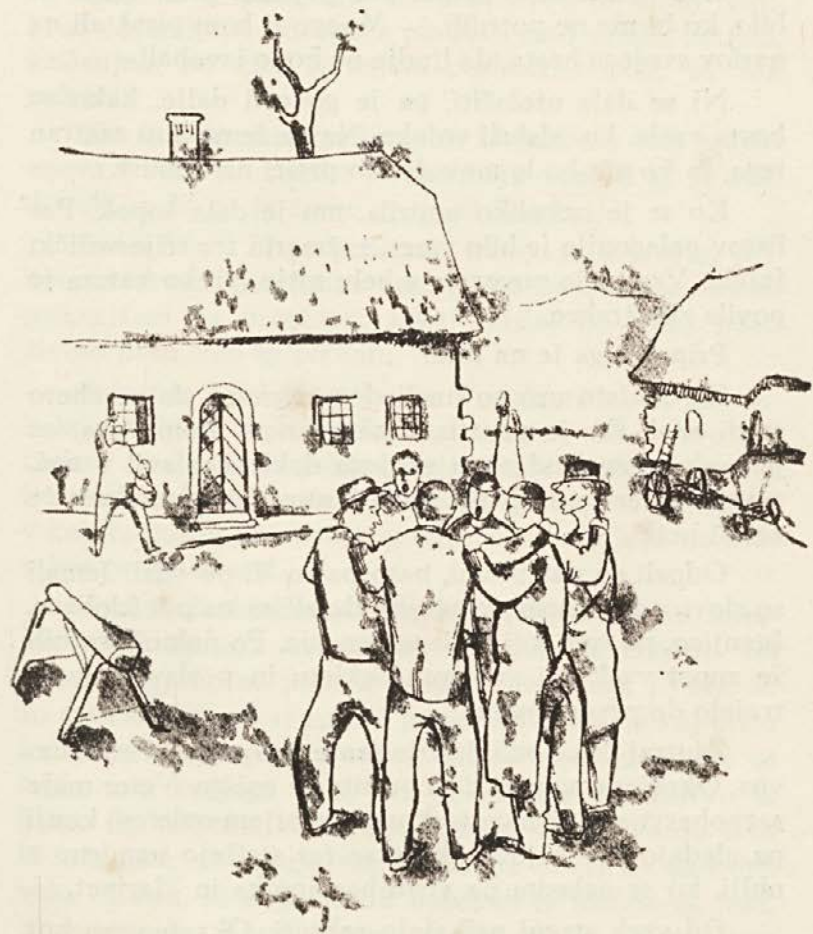
»Dekle, kdo bo tebe troštal,
ko bom jaz k vojakom šel?«

Po vaseh se razlega petje. Z vrhov se čujejo vriski. Za okni, na katerih so pričeli cvesti beli, rdeči, modri fajgli, ki so s svojimi kodrastimi cvetovi zavzeli skoraj vso okensko ploskev, pa se skrivajo dekleta, da bi se še poslednjič poslovile od svojih fantov, odhajajočih k vojakom.

Jutro je, zato dekle ne upa stopiti na podstenje, da bi pomahalo v slovo ljubemu. Zato gre tudi on mimo njenega hrama brez besede in gleda v stran, kakor bi ne vedel, da ga izza cvetja, kakršno nosi na prsih in na klobuku on, gleda objokani obraz, dvoje oči z vnetimi vekami od solza in bedenja.

Oh, ta sramežljivost, ta kmečka sramežljivost, ki prisili človeka, da pred ljudmi zataji ljubljeno bitje, kateremu velja sleherni utrip občutljivega srca, in ki ga je zmožna celo žaliti, samo da bi nihče ne uganil, kakšna vez je spletena med dvema človekoma.

Ponoči, da. — Ponoči je prišel sleherni izmed teh rekrutov pod okno svojega dekleta. Nežnejši je bil kot ostale noči. Govoril je o njiju, in govoril je mnogo, da se je dekle čudilo. Rabil je izraze, kakor rad te imam in zvesta mi ostani, česar ji še ni povedal, dasi zahaja k nji morda že nad dve leti. Dolgo je držal njeno roko v svoji in ji celo dejal, kako je topla, kako mehko kožo

ima, in da mu bo dolg čas po nji, zakaj zelo se mu je priljubila. In ko je opazil, da joka, je izjavil:

»Ne cmeri se, Micika! Ne pojdem sam. Huje bi bilo, ko bi me ne potrdili. — Mnogo ti bom pisal, ali na naslov svojega brata, da ljudje ne bodo izvojali.«

Ni se dala utolažiti, pa je govoril dalje, kako se bosta vzela, ko odsluži vojake. Naj se le ne boji zastran tega. In ko mu bo le mogoče, bo prišel na dopust.

Ko se je nekoliko umirila, mu je dala šopek. Par listov pelagonije je bilo vmes, rožmarin ter trije vršički fajgla. Vse to je povezala z belo nitjo, preko katere je povila zlat trakec.

Pripel si ga je na prsi.

Za enajsto uro so imeli dogovorjeno, da se zbero sredi vasi. Ko je udarila v cerkvenem stolpu ura, se je vsak odtrgal od okna svojega dekleta, planil v noč, zavriskal ter se pridružil gruči fantov, ki so medtem že začeli peti.

Odpeli so par pesmi, nato pa so šli po vasi. Jemali so slovo od znancev, ki so jim dajali za na pot klobase, žganjico, pa tudi kaj malega denarja. Po polnoči so bili že zopet vsak pri svojem dekletu in poslavljanje je trajalo do prvega svita.

Zjutraj čaka odhajajoče fante v trgu pred gostilno voz. Okrašene smrečice so pribite na ročice. Veter maje raznobarvne papirnate trakove, s cvetjem opleteni konji pa gledajo vprašujoče okrog se ter strižejo nemirno z uhlji, ko se oglasita na vozu harmonika in klarinet.

Od vseh strani prihajajo rekruti. Okrašeni so kot ženitni pozavčini, za njimi pa neso bratje lesene zaboje, v katerih imajo spravljene potrebne reči. Vriski se

tresejo med hrami, pijano petje se čuje iz krčme, v kateri teče vino, kakor malokdaj.

Končno še poslednje slovo in voz s pijanimi fanti, ki se objemljejo, odropoče po cesti med vriski, petjem, kričanjem ter med igranjem poskočnih polk in koračnic.

Ko se rekruti odpeljejo, se življenje v fari spravi znova v stari tir. Ljudje se oprimejo dela, ki ga je zdaj dovolj, in ki ga je treba opraviti čimprej.

Sveti Jurij, ki je požegnal travo, je s svojim prihodom otvoril pastirsko sezono na jezo otrok, ki so prikrajšani na prostosti, zakaj odslej bo treba pasti živino pred šolo in po šoli.

Jutranja paša je najhujša. Popoldanska še gre nekako. Sonce je toplejše. Ledena rosa ne seka s svojimi čekani po bosih nogah pastirjev, in roji čebel požive lice kraja. Številni metulji služijo pastirjem za tarčo, v katero mečejo kamenje, grudje, ali pa tolčejo po njih z leskovimi šibami.

Tudi radi obiskov je popoldne boljše. Otroci, katerih starši nimajo živine, se navadno izmuznejo od doma in gredo na pašo k svojim tovarišem. Krave, ki so sestradane, zakaj zadnji mesec so dobivale kaj pičlo krme, se zapikujejo v travo, kakor nore in pastir se lahko loti svojega dela. V jarku napravi zajezo iz blata, da zaustavi vodo. Pod vrhom vgradi vanjo žleb iz sončnice, ob njegovem koncu pa obesi na gabrove sohe mlinec, ki si ga je bil napravil iz leskovega lesa. V gredelj je zasadil deset lopatic, in ko je imel vse urejeno, je dvignil zapor in voda, ki teče po žlebu, je pognala kolo.

Klokok vode in copotanje lopatic poživi dozdevno enoličnost pastirjevega dela in to mu tako ugaja, da zgradi par metrov pod prvim mlinom še drugega. Temu doda še stopo.

Prihodnje jutro, ko prižene na pašo, seveda mlina ni več tam, ker so mu ga otroci ukradli ter prenesli v svoj jarek, a to ga ne moti, da bi si ne zgradil novega.

Zdaj se je v Slovenskih goricah pričel znova čas procesij, ki bodo trajale do pozne jeseni. Prva je markovska procesija, na dan svetega Marka. Ta je bolj domačega značaja, ker ljudem ni treba hoditi izven svoje fare.

Ob šestih zjutraj se zbero farani v cerkvi, in ko je maša končana, krenejo v procesiji med njivami za vasjo do kužnega znamenja, kjer se obrnejo nazaj.

Jutro je krasno. Bohotno razraščeno žito maje prijeten vetrič. Mlada, kot baržun fina stebela trepečejo od zdravja in moči, in če sede na žitno njivo vrana, je ne opazi nihče.

»Dobra letina bo!« pravi v procesiji sosed sosedu, in ta pokima, zakaj znan mu je izrek:

»Če ob Jurjevem se vrana v žito skrije, mlatič v jeseni mnogo cepcev zbije.«

Molec, ki nosi na čelu procesije božjo martro, glasno moli, oči pa mu objemajo bujna žitna polja, razcvetele jablani po sadovnjakih in gorice, ki so začele poganjati listje.

Včasih se med molitvijo celo zmoti pa izreče povsem druge besede, a tega nihče ne opazi, zakaj misli vseh so na polju pri žitu, pri krompirju, koruzi in pri bučah, ki jih bo ta teden treba vsaditi.

Pred ženskami gredo duhovni gospod. Rdeči so od zdravja. Zadovoljni so, zakaj prepričali so se, da bo letina dobra, kar bo prav tudi za njih. Če ima kmet dovolj, rad odrine pri zbirci slamnjačo več tudi gospodu.

Dekleta se pogovarjajo, kako bo zastran božjih poti. Zdaj se bo treba kmalu odločiti, kam katera pojde, ali na Ptujsko goro, v Ruše, na Svete gore, ali pa k Sveti Trojici. Veliko je seveda odvisno od fantov. Če bodo fantje za romanje kam daleč, tedaj bo držalo tako.

Po procesiji se ženske dvizajo domov. Naglo se preoblečejo v domanjo obleko ter odhite na vrtove s kumaričnim semenom v predpasnikih. Sveti Marko je svetnik, ki ima v zaščiti tudi rast kumaric, in gospodinja, ki ta dan ni posejala semena zanje, je lahko prepričana, da bo poleti brez njih, ali pa bo imela krastave in gnitju podvržene.

Popoldne pa ženske navadno začno saditi bučno seme. Če pride ta dan med nje tujec, jim ne sme verjeti, kar mu pripovedujejo, zakaj sajenje bučnega semena je na kmetih nekak prvi april. Čim debelejše laži si ženska med sajenjem izmisli, tem debelejše so buče.

Včasih so laži takšne, da izbruhne med ljudmi zastran njih celo svaja. Mož in žena se zlasata, ali pa se spro sosedje, če ne vedo, da je ženska, ki je razširila vesti o žalitvah, sadila buče.

Potem, ko je prepozno, se seveda smejejo svoji lahkovernosti in vas se smeji z njimi, do prihodnjega leta bodo pa to pozabili in se bodo dali znova potegniti.

Kresovi gorijo.

Zemljo, mesece počivajočo, napojeno s svežimi, zdravimi sokovi, ki dajejo kri novim klicam, so opihali južni vetrovi. Čez noč so se vzeli. Prilezli so izza bregov ogreti, norčavo razpoloženi in mladostno nagajivi, da je njihov veseli ples potegnil v svoj vrtinec tudi živali, ljudi, ki so odvrgli čemerno zimsko razpoloženje, zamahnili veselo po zraku in stopili proti bližajoči se pomladi vedro in z veliko vero v srcih.

Pred hrami so se začeli poditi psi. Kakor bi jih nekaj pičilo, je bilo videti. Skakali so za suhim listjem, ki ga je veter privlekel iz listnjakov ali ga staknil v grmovju, kjer se je v jeseni zataknil med rogovile vej; bezgali so pa tudi za kosmi slame, strgane s streh, ki jo je veter zanašal k sepom goric, ali pa jo ovijal okrog drevesnih debel, kjer bo čakala škorceev, da si bodo z njo postlali svoja gnezda.

Po hlevih je poskakovala živina. Dvigala je ušesa, gledala v umazana okna, kjer je tresel veter trhle okvire. S svojimi na novo oživelimi očmi je pogledovala radovedno skozi vrata in ko se je prikradel veter skozi nje, pošumotal v hlevu s steljo, je dvignila repove, zamrckala, puhnila skozi nosove in poskočila od tal.

V gozdovih in ob vodah se je prikazalo prvo zelenje, prvo cvetje. Ozelenela je crensa, s katero so otroci okrasili na cvetno nedeljo presmece, vcvetel pa je na sončnem kraju tudi dren ter se dvigal iznad grmovja živorumen. Po vratnikih in po grivah, v katere so se

upirali sončni žarki, so se jele dramiti vijolice, po dolinah pa so pobelili trate zvončki. Radovedno je stopil kak otrok k vrbi, ki je stala ob mlaki, odrezal z nje vejo ter poskusil, če bi se že dala zviti z nje piščal. Ko pa je spoznal, da je še prezgodaj, je potrgal z veje mačice, potem pa jo je zagnal odse in počasi odšel.

Za otroke se je pričel veseli čas. Podili so se po sveže oživelih tratah, se skrivali po gozdovih, stikali za vijolicami, kakšni dve uri pred večerom pa so se zbrali sredi vasi, se obložili z motikami, sekirami, kopačami in s kankolami. Nato so odšli v gozdove, kjer so si že prej nagledali smolenjake, borove štore, ki jih hočejo izkopati za kurjenje kresa na veliko noč. Z njimi je šlo tudi par močnejših fantov, ki so nesli s seboj verige in močan drog. S tem so hoteli dvigniti iz zemlje smolenjak, če bi bil za otroke pretežek.

Ko so prišli do smolenjaka, so ga najprej odkopali z motikami, mu posekali vodoravno korenje, nato so ga pa poskusili dvigniti s kopačami. In če ni šlo, so ga odkopali še globlje, zakaj marsikateri ima močan navpični koren, ki ga je treba presekat, preden se da dvigniti. Ko je bil odkopan, so fantje privezali nanj verige. Potegnili so ga iz zemlje, ga naložili na kankole ter ga zapeljali k cesti, kamor so vozili vse, kar so nakopali tega dne.

Tako so hodili kopat teden dni. Ko pa so videli, da imajo smolenjakov dovolj, so imeli otroci do kresa mir. Starejši fantje so se spravili na cvetno nedeljo popoldne na dvorišče hiše, kjer so hranili nakopane smolenjake in začeli so jih razsekavati. Razsekali so jih na drobna polenca, nato pa so jih zložili v uto, ki so jo zaklenili. Bog ne daj, da bi jih ne dali pod ključ! Zgodi

se namreč velikokrat, da fantje iz druge vasi pokradejo smolenjake sosedom, če niso pazili nanje, in vas ne more kuriti kresa.

Na veliko soboto po vstajenju se zbero fantje vse vasi pri hiši, kjer hranijo smolenjake in kjer imajo spravljeno tudi ogrodje, na katerem kurijo kres, če ni napravljeno tako, da stoji na mestu vse leto. Na voz nalože smolna polena, vrhu njih pa lesene drogove, železne in lončarske ponve, ki jih gospodinje več ne rabijo ter vlečejo vse skupaj na najvišjo točko za vasjo, kjer so že deset in desetletja kurili kres. V zemljo izkopljejo devet jamic, vanje pa postavijo lesene sohe, tako da je srednja najvišja, ostale pa padajo v enakih razdaljah vedno niže in niže. Na vrhu soh so pribite deske, na katere namestijo črepinje, vanje pa naložijo smolenjake.

Ko v farni cerkvi odzvoni zdravomarijo, prižge najstarejši fant iz vasi smolenjak, s katerim napravi ogenj v vseh črepinjah. Težek rjavkasto temen dim, ki diši po smoli, se dvigne iz posod ter napoji ozračje.

Po bregeh, kamor nese oko, se zažigajo kresovi. Stotine in stotine drobcenih lučk miglja vse naokrog, po vaseh pa se začujejo prvi vriski.

Mrak zagrne zemljo. Vonj po sveži zemlji, po pomladi se meša s smolnim dimom in ustvarja zrak, ki ga vdihavajo pljuča kakor velikonočno kadilo.

Vrata hramov se začno odpirati. Molče in skrivnostno prihajajo iz njih dekleta s sveže poškopljenimi pečami na glavah. Zavite so v težke volnene robce, zakaj ne zaupajo še jugu, ki dela kljub svoji topli sapi večere hladne. Počasi gredo proti kresu, in v temi, ki

oklepa kresišče, nekoliko postoje, da bi videle, kdo vse je že tam.

Od vseh strani se luščijo iz mraka postave, ki jih oblije sij rumenkasto umazane luči, čim stopijo v območje svetlobe, ki jo dajejo smolenjaki. Sprva si dekleta ne upajo k luči, temveč se zberejo v gruče daleč stran. Šele ko se začuje od blizu petje fantov, ki so medtem, razen dveh, pobegnili v vas, stopijo bliže ter posedejo po deskah, položenih čez sodčke, ali čez opeko.

Počasi je prostor okrog soh, na katerih gore smolenjaki, poln. Fantje se pomešajo med dekleta. Sedajo jim v naročja in dekleta cvilijo ter se jih otepljejo. Oni zaljubljeni pa se gledajo od daleč in če se da, izgine kak par v temo, kjer se pogovori o svojih stvareh. Pri luči se pač ne upa.

Fantje zapojejo. Strnejo se v krog, se primejo okrog ramen in se zibljejo, nekateri pa si tudi držijo roko ob ustih, da bi imeli močnejši bas. Toda tudi dekleta ne molčijo. Zapojejo svojo pesem in fantje jim pomagajo s svojimi basi, da se ozračje trese in leti glas gori do neba, na katerem je sij kresov otemnil zvezde.

Ko odpojejo, se usedejo nazaj, na sredo pozornice pa stopi fant, šaljivec, ki začne pripovedovati svoje šale.

Kak kmetski sin prinese od kod putrih jabolčnice ter ga da med ljudi, da si poživijo razpoloženje. Tu pa tam se prikrade iz teme nagajivec. Tiho pride do dekleta, vščipne katero v bedro in se skrije. Ona plane pokonci, zakriči prestrašena in prepadla, ko pa ni tistega, ki jo je prestrašil, menja prostor na klopi in posluša pripovedovanje dalje.

Na kres pridejo tudi starejši ljudje. Skoraj vsa vas, zakaj vse leto ni prilike, da bi se lahko združili kje vsi vaščani. Zdaj seveda ni več tako, kot je bilo nekoč. Ljudje se na kresu ne pogovarjajo kot so se svoje dni, pristrčno in prijazno, ker so sprti med seboj, ali zgodi se, da kljub vsemu pade tu pa tam lepa beseda, ki bi sicer ne bila izgovorjena.

Opolnoči navadno kresovi ugasnejo. Zažgo jih še na veliko nedeljo zvečer, pa tudi na veliki ponedeljek, in potek kresovanja je zmerom isti. Le če pridejo na kres fantje iz sosednjih vasi, ki so si z domačimi v laseh, pride navadno do svaje. Začne se pretep, ljudje se razbeže in kresovi ugasnejo prej kot bi sicer.

Narava oživlja, delo se množi.

Jagnedi, stoječi pred pročelji cerkva, ki so posejane po najlepših točkah Slovenskih goric, so ozeleneli. S svojimi gostimi, vitkimi kronami, v katerih se pozibavlje mlado listje, ko ga draži gorak veter, ki vleče od juga, zakrivajo zvonike, da je iz daljave videti, kakor bi stolpna streha stala na njih in bi jim služile zelene nihajoče veje za oporo.

Po njihovih kronah regetajo srake. Staknile so dobra skrivališča za svoja domovanja in zdaj se ne morejo zediniti radi lastnine. Vsaka hoče biti prva. Toda kakor dandanes povsod, vlada tudi med njimi načelo, da močnejši lahko pogazi pravice šibkejšega. Par dni vlada med njimi srdita borba. Z veje na vejo letajo, zaletavajo se druga proti drugi, čuvajo mesto, kjer si hočejo zgraditi svoje gnezdo, toda nazadnje ostane na najvišjem mestu najmočnejši par, ki je prišel na jagned morda zadnji. Dvojica mladih, neizkušenih živalic pa si jame plesti svoj dom niže doli. Ko ga izvohajo otroci, ki ga obmetavajo s kamenjem, pa odletita preplašeni in razočarani daleč v gozdove.

Po drevju okrog kmečkih hramov drdrajo svojo piskajočo pesem škorci. Norčavo se skrivajo v vrhovih bohotno razcvetelih sliv, češenj in hrušk, lukajo izpod belega cvetja, išoč s svetlimi pogledi svojih ljubljenk, katerim veljajo ljubezenski izlivi, ki jih v obliki čudovito zavitih žvižganj stresajo iz kljunov med cvetje in zelenje. In če oboževanka dojame globino in smisel

izlitega, ljubko povesi ponosno glavo, prileti k častilcu ter sede na njegovo vejo, kjer se par trenutkov zibljeta, kakor se je nekoč kmečka mladina na žegnanjskih gugalnicah, nato pa se sporazumeta o bodočnosti in odideta ogledovat hišic, ki vise po drevju.

Dolgo so se škorci spreletavali med drevjem brez pravega cilja. Pogledovali so škatle, ki bi jim naj služile za domovanje od strani in le pred nočjo so zlezli vanje, ali mešano: danes tu, jutri tam. Zdaj pa je postala lastninska pravica dejstvo, zakaj katera mati pa bi legla jajca v gnezdo, iz katerega bi jo vsak hip lahko pregnali.

Ko je kraj določen, škatla pregledana in odgovarja zahtevam para, prične ta s krpanjem gnezda, v kolikor ga je razdejala zima. Čvrst samec si naloži v gumnu dolgo slamo, jo dvigne s kljunom visoko pred se, odleti domov ter jo vplete v gnezdo.

Časih se seveda zgodi, da se med odsotnostjo para, ki je bil lastnik škatle, vseli vanjo nova dvojica brezdomcev. Veselo kramljaje si ogleduje že skoraj popravljeno gnezdo ter se veseli čistoče v škatli, in ko se vrneta lastnika, si ne da dopovedati, da je dom že oddan.

Padajo težke besede, a največkrat ne zaležejo. Navadno se zgodi, da porine samec glavo skozi luknjo, useka s kljunom vsiljivca, da bi ga tako prestrašil, ta mu pa udarec vrne in prične se borba.

Napadeni sfrči iz škatle, k odprtini pa plane njegova samica, hoteč čuvati njune pravice pred komer koli.

Samca najprej nasršita perje, zakričita, nato pa se zakadita drug proti drugemu. Sekata se s kljuni po

glavah, se lovita za perje in se mlatita tako dolgo, da se onemogla zrušita na tla. Zgodi se, da se kateri pri padcu na tla ubije, in oni, ki ostane živ, postane lastnik škatle. Če pa ostaneta živa oba, boj ponovita, dokler slabejši ne spozna nesmiselnosti borbe. Ves trepetajoč pozove svojo ljubico, naj zapusti svoje mesto, nato pa si odletita iskat novega doma.

Kako čudovita stvar je pomlajenje narave! — Človek skoraj ne more verjeti, da se lahko lice kraja spremeni tako silno v enem samem mesecu. Trd, neprijazen in mrtev obraz, ki je do nedavna tiščal ob tla Slovenske gorice, je zamenjan z dražestno lepoto, ki žari od prijaznosti in mehkode. Baržunasto fina odeja je pregnila kraje, legla na gozdove, na sadovnjake, na njive, travnike, in njena lepota je še podprta po brenčanju čebel, stopnjevana po tisočerih spevih vseh vidnih in nevidnih pevcev, ki se stiskajo med listje bukev, gabrov in katerih kljuni žvrgolijo od zore do mraka, kakor bi se hoteli obrabiti pri petju.

Po cvetju, ki je pogrnilo trate, se spreletavajo metulji. Nikamor se jim ne mudi. Dobrikajoče se prižemajo na duhteče cvetove ter gledajo čudovito lepo naravo, katere življenje se javlja močnejše od minute do minute, in ni več daleč čas, ko bo doseglo vrhunec.

V gozdovih pojo kukavice. Sprva so se oglašale plaho in skrivnostno, ko pa so spoznale, da v bližini ni nikogar, ki bi jih motil, so postale srčnejše. Zdaj že kukajo na vse grlo in naglo, da bi prekričale ostale pevce. Tiščijo se med svileno listje bukev, s svojimi bistrimi očmi pa opazujejo, kako si spletajo gnezda ptiči, v katerih gnezda bodo navrgle svoja jajca, da bodo lahko živele brez skrbi.

Kmečki hrami so postali mrtvi. Staro in mlado se je izvleklo iz njih in zdaj ležijo dolgočasno sredi zelenih trat, med stotinami rožnoglavih marjetic. Stene, ki so jim jih gospodinje za Vuzem pobelile, so že opikane od kokoši in podstenja so že razpraskana, dasi so bila za Vuzem lepa, pazljivo zglajena in rumena.

Tu pa tam je pripet pred hramom pes, da bi varoval dom. Na trati leži, greje se na božajočem soncu in cvili od ugodja.

Polja so oživila. Na vratnikih se pripravljajo kmetje k oranju. Zdaj pa zdaj kateri zakriči nad hlapcem, če ne vodi dobro vprege in ta nategne vojke, zakriči: »Tü-hod!« ter sikne skozi zobe kletvico.

Gospodar je mrk in nevoljen, zakaj oranje ni kot bi moralo biti. Suša je zlepila grudje, ki ga dviga plug, in zemlja je skoraj pedenj globoko suha, da brazde za oračema niso mastne in se ne svetijo, temveč se kadi za njima prah. — Če ne bo dežja, se niti ne izplača saditi, — misli gospodar, ampak trdno veruje, da se bo nebo začelo kmalu solziti.

Za oračema hodijo vlačarji. Dvema kravama so nataknila vlečni jarem, na katerega je privezana z dolgo verigo brana. Zanj o drži močnejša ženska, šibkejša pa vodi vprego.

Z vlačarji je zmerom križ, če so ženskega spola. Nekoliko globlje pogledajo v ročko s šmarnico, za katero še kmet zdaj ni v zadregi, in če kravi potegneta nekoliko hitreje, pade ona, ki je pri brani v razgon, zakriči, kravi se pa prestrašita ter zbežljata po njivi v zabavo sosedom, ki se tolčejo po kolenih.

Pred oračema raztresajo težaki gnoj s trirogelnimi krampi, za vlačnicama pa začenjajo saditi krompir. —

Ženske nasekavajo, otroci pa nametavajo. Zgodi se, da kak otrok od utrujenosti in pijanosti med delom celo zadremlje, zakaj zdaj je čas, ko siromašna deca vstaja ob petih ter hodi s starši h kmetu na delo, da je pri obračunu več težakov. In če je nasekačica nekoliko nerodna, vseka otroka z motiko po roki, ali pa po glavi. Če omedli, ga polijejo z vodo, ga položijo na vratnik, kjer se nekoliko oddahne, potem pa mora delati dalje.

Bog ve, kaj bo iz teh otrok? — Preden so stari štirinajst let, so izgarani, zagrenjeni, podvrženi pitju in vpogled v vse družinske skrivnosti jim je odprt, zakaj na delu čujejo govoriti o vsem mogočem. Nihče ne brzda pred njimi jezika. Človeka obide žalost, ko gleda te male izmozgane težaške postavice s ključnimi hrbtišči, uvelo kožo, z dolgimi rokami in z mrtvimi očmi, na katerih trepeče bolečina.

Po vaških kolnikih vozijo kmetje, ki so z delom nekoliko naprej, na njive gnoj za koruzo. Kolomaje so svetle kakor svež bron. Tu pa tam cvili po bregu zavrt voz, ki drsi čez kamenje, vtisnjeno v kolnik. Pri nekaterih vozeh vodijo vprego ženske. Leseno stopajo za voli in zdaj pa zdaj izreče katera besedo, toda odsotno in brez življenja kakor avtomat. Lica imajo toga, brezizrazna, oči pa trudne, z brezupno ponižnostjo v zenicah. Candrave janke jim opletajo ob bosih nogah, brezobličnih in razrinjenih kakor opeka. Žuljave, kot cepje nerodne roke pa zvonijo ob njih.

Kdor bi hotel s takšno žensko govoriti o čem drugem razen o gruntu, bi opazil presenečenje v njenih vodenih očeh, in njen molk bi ga prepričal, da je zdaj

na kmetih zavladal čas, ko nehajo govoriti o sebi in o svetu, zakaj zdaj vidijo pred seboj le delo.

Vinogradi dremljejo v zaspanem ugodju poslonjenih po gričih. Razmetano kolje čaka, da ga postavi skrbna roka, iz rozg pa so jela poganjati ljubka očesca. — Zidanice so se skrile za vzcvetele češnje, po prešah pa se pode podgane. Niti klopotcev ni več. Spravili so jih na svisli, kjer čakajo jeseni, ko bodo morali naznanjati vinogradniku, da grozdje dozoreva. Le kje pod kapom drdra kakšna regetūla, ki straši podgane, in kje na hruški se še vidi polomljen gredelj.

Vasi so mrtve. Vrhi so tihi, nad hrami pa plavajo glasovi zvonjenja. Zdaj pogosto zvoni, zakaj to je čas, ko doslužena življenja odmirajo. Tu umre stari oče, tam mati, a tudi med mlajšimi se zdaj pa zdaj zareži smrt. Pomladne bolezni razsajajo in kdo izmed siromakov, ki si še soli ne more privoščiti, si je v stanu kupiti od zdravnika zdravje, ki ga prodaja ta za drag denar na unče.

Dan za dnem se pomikajo po vaseh mrtvaški sprevodi, se poslavljaajo od mrliča sorodniki, ko ga neso pogrebci od hrama. Štirje možje primejo trugo, jo dvignejo z mrtvaškega odra, na vežnem pragu pa jo odložijo. Najstarejši pogravec stopi h glavi mrliča ter pravi:

»Srečno, draga moja decal Vse mi odpustite, če sem vas kdaj razžalil. Tudi jaz vam odpuščam, kar je bilo nepravlega med nami. Molite zame in bodite pridni, da se bomo nekoč videli nad zvezdami.«

Sorodniki tulijo; solze teko v potokih in pogrebci odneso mrliča na nosila, ki stoje pred hramom. Tam že čakajo duhovni gospod, ki pomolijo za umrlega, iz-

garan, izmozgan narod pa jim odgovarja, ali tiho in boječe, kakor bi bilo treba previdnosti tudi pri molitvi.

Grobar strmi trudno v jamo. Mehanično opravlja svoje delo in brez čustva gleda solze na licih svojcev umrlega. — Čemu žalovati? misli, ko pa je na onem svetu vse pozabljeno. Človek postane enak človeku, in ni bolečin in ni solza. —

Pevci odpojejo pesem žalostinko odsotno, nato se pa pokopališče izprazni. Metulji se jamejo spreletavati nad svežim grobom in kakšna čebela brenči nad njim. Po njivah pa teče življenje dalje, kot bi se ne bilo nič zgodilo.

Tu se vidi, koliko pomeni življenje človeka v tej gneči. — Kot bi odpadel list z drevesa, kot bi se odlomila na bukvi veja. — Če pogine krava, je bolečina hujša, zakaj krava hrani družino. — Kristus, in svet govori o visokem poslanstvu človeka na zemlji! —

Le noči so še živahne. Takrat vzame življenje v roke mladina. Topel val juga ji je razplamtel v žilah kri, srca so se odprla na stežaj in zmerom imajo premalo toplote.

O pomlad, božanska, čudovita! — Kdo bi te ne častil na kolenih? Studenci čustev se odpirajo. Sleherno srce je tempel visoke pesmi, sleherna duša drobcena struna, na katero brenka Amor svoje tajinstvene, blažene skladbe, kakršnih ne more čuti uho. Skrbi so pozabljene, življenje posuto s cvetjem, pot vanj pa široka in ravna.

Oh, noči, nedopovedne, skrivnostne! — Vas se umiri in zaspi. Utrujeni starši pozabijo na svoje hčere, ki trepetaje pričakujejo svoje izvoljence ob odprtih oknih, skozi katere diha vonj tople pomladne noči, v

kateri brenčijo somračnice in iz katere prihaja nekaj nedopovedno oživljajočega, kar napaja srca.

Civilizacija je gospodo prikrajšala za ogromni užitek, ko ji je odvzela možnost takšnega snubljenja. Tu sicer ni veliko besed o ljubezni, ni naučenih, iz knjig pobranih stavkov, čustva so pa kipeča in bohotna, da jih je treba preliti v vrisk, v petje, ali jih je pa treba vreči v stisk roke ljubljenega bitja, ki se oprijemlje železnih križev v oknu. —

Te pomladne noči, polne hrepenenja, neutešenih želja, vriskov in petja so edina visoko vredna lastnina kmečke mladine. Nihče ji je ne more vzeti, nihče je okrniti, ali izmaličiti, in bog ve, kaj bi bilo, ko bi se kdo drznil seči po nji? —

Dan za dnevom mineva v dehu, noč za nočjo drsi v pozabljenje, Slovenske gorice pa se pozibavajo med krči in bolečino in tu pa tam se prikrade vanje tudi kak topel žarek, ali ta je redek in neznaten, da se ne vidi izpod grmade hudega. Tisti, ki kljub vsemu še niso izgubili vere v boljše čase, prerokujejo, da se na obzorju jasni. Ko bi se le in bi sonce obsijalo za dalje časa tudi kmeta.

Fantje plačujejo svoj fantovski krst.

Življenje po vaseh je utihnilo. Umirilo se je, zamrlo ter se spravilo v hrame in leglo k počitku, na fare pa je sipal topel majniški večer svojo sivkasto temo, hoteč prekriti krasoto zelenja in cvetja, ki ga je pričaral iz spočitih trat maj. Ali tema je bila preslabotna in se ji nakana ni posrečila, zakaj razpršil jo je smehljajoči mesec, ki se je zibal na modrem, kot svila bliščečem se nebu, kjer so migljale zvezde, se prižigale in zamirale, mežikale pa se zopet umikale nazaj, kakor bi se sramovale razkazovati svojo lepoto. Mrak se je jezno zaletaval v svetlobo meseca, se boril z njo za sleherno ped zemlje, za sleherno bilko trave, ali moral se je umakniti pred njeno svežo silo. In ko je videl, da ji bo podlegel, če ne popusti, se je hinavsko stisnil v sence drevja, hramov, hribov, strašil je za cerkvenimi zvoniki in se režal v kronah jagnedov. Mesec pa se je mirno smehljaj, Lagodno je plaval po nebu in tu pa tam pogledal nekoliko globlje v kakšno senco, da se je mrak stisnil še tesneje v kot, pobesil oči, trepetal, in mesec se ga je usmilil. Pustil mu je kot, kjer je lahko preživel noč.

K vaški kapeli so prihajali od raznih strani fantje, po eden, ali kvečjemu po dva. Bogati zase, želarski zase in viničarski zase. Pred kapelo so se združili, kakor bi ne bilo razlike med njimi. Vsi so hodili tiho. Ne vriska ne petja ni bilo čuti po cestah; še celo

govorili so tiho in skrivnostno, kakor bi bila ta noč nekaj nenavadnega, svečanega in prazničnega.

Prvi so bili pred kapelo najmlajši, oni, ki bodo morali plačati to leto krst, fantovščino, brez katere fant ne more skozi življenje. Gorje mu, če bi se ji hotel odtegniti! Tedaj ne sme mirno ponoči na vas, ne k dekletu, zakaj izza plotov lete nanj oblikovci in kameenje. Izpodnesejo mu lestev, ko visi na oknu in kliče dekle, nastavijo mu pred vrata lonec gnojnice, da se polije po njem, ko pride ven in še veliko drugega, kar jim pač pride na misel.

Kak zmešan bogatin, težak gruntar, se je včasih že hotel izmakniti. Ne vsled skoposti, ampak tako, — ker bi ne bil rad v družbi s siromaki, ko pa so ga vse leto podili za plotovi, lomili radi njega lese in mu mazali prelaze z drekom, je prihodnje leto plačal krst, da je bil mir v vasi.

Fantje pred kapelo so bili tihi, resni in zamišljeni. Tu in tam se je kateri sklonil k ušesu svojega soseda, zašepetal kakšno vprašanje in oni je prikimal, ali pa odkimal, kakršno je bilo pač vprašanje.

Čez čas so prišli najstarejši fantje. Kakor sodniki strogo so obšli zbrano skupino, povprašali to in ono in dogovorjeno je bilo. Nobeden izmed mladih ni bil tat, niti nesposoben za fantovanje in sklenili so, da bodo sprejeti vsi.

»Ste se naučili peti florjanovco?« jih je vprašal najstarejši, ta, ki bo nocoj vodil, in prikimali so.

Šli so po vasi.

»Tisti, ki pojete prvi glas, v sredino!« je ukazal nekdo, ko so se ustavili pred Janžekovo hišo, kjer so začenjali s florjanovco sleherno leto. »Drugi glas na

desno, basisti pa na levo h krmljenščakom. Kdor pa ni pevec, naj ne kruli. — Zdaj!« je ukazal in nad mirno vasjo je zatrepetala pesem:

»Hvaljen bodi Jezus Kristus,
to je naš ti prvi glas!
Vi pa rečte: na vse veke
bodi Jezus ti pri nas.

Hitro vstane no pogljete,
kaj se v kamri tam godi!
Maček s tünje zaba vleče
no baruse si masti.

Dragi oča, lüba mati,
slišta naše pesmi glas,
od svetnika pomočnika
no od svetga Florjana.

So ga zgrabli v ogenj vrgli,
da se peče mu telo.
Tudi strašno so ga topli
no odsekali glavo.

Lübi oča, lüba mati,
da bi darovali kaj!
Mi mo vzeli, kaj te dali,
če do jajca al meso.

Tak ostante, srečni bote
zdaj v imeni Jezusa,
Jožefa ino Marije
in pa svetga Florjana!«

Ko so odpeli, je stopil najstarejši k oknu, se prijel za križe in spregovoril s svečanim glasom:

»Dobro večer, no sveti Frjan! Zdaj je priša en jajčov cigan. Bog vam požegnaj vinske gore no žitno polje, meni pa pet no dvajsti jejc gre.«

Če se ni nihče oglasil, so zapeli še drugo pesem:

»Veseli majnik se nam bliža,
hitro čas naprej hiti.
Svet Florjan iz paradiža
svoj god obhajati želi.

Njemu v čast smo cerkev stavli,
türna pa še nimamo.
Nocoj bi radi vküper spravli,
milodare prosimo.

Jajca, maslo in denarje
radi vzamemo za dar.
Še žganice iz omare
ne zavržemo nikar.

Če kaj bote darovali,
dajte iz dobrega srca.
Jutri bomo praznovali
god Florjana svetega.

Vsi k proslavi radi prite, —
naj se Florjan počasti, —
in v molitvi ga prosite,
da vam hiša ne zgori.

Zdaj pa zdravi vi ostante,
mi podamo se od vas.
Na nas pa si spomin ohrante
zdaj ino na večni čas!«

Fant je zopet ponovil svoj nagovor in gospodinja v hramu se je oglasila. Tiho je prišla k oknu, stisnila voščilcu v roko par jajc, klobaso, ali pa nekaj drobiža in pevci so šli dalje.

Hodili so od hiše do hiše. Povsod so prepevali o svetem Florijanu in povsod so jim dajali, kakor so pač mogli.

Tu pa tam so jih klicala k oknu tudi dekleta. Zdaj enega, pa zopet drugega. Navdušena so bila nad njihovim petjem in morala so jim svoje občutke razkriti.

Ko so obšli vso vas; ko je iztegnila poslednja gospodinja svojo roko skozi okno, so posedli za vasjo po trati, izložili nabrane stvari ter jih prešteli. Bilo je par sto jajc, nekaj desetin klobas in stotak ali dva denarja. Sto jajc so določili za cvrtje, ostale pa so nesli k trgovcu, ki je vstal kljub pozni uri, in so mu jih prodali. Kupil je tudi klobase, dodal za florjanovco še sam, in fantje so odšli.

Sredi vasi je stala hiša, v kateri so bila tri dekleta. Tri po številu, vredna pa so bila deset drugih, kakšnih takih s šimi jankami iz sosednjih vasi. Dogovorili so se z njimi, da jim bodo sprazžile cvrtje.

V prikletu so se usedli za veliko mizo, kjer obedujejo težaki, če jih je veliko pri hiši. Pili so, govorili o florjanovci ter se pomenkovali tudi o binkoštnem ponedeljku, ko bodo pili na račun fantovščin in za florjanovski zaslužek. Takrat je namreč v gostilni pri-

jetno. Vsak fant iz vasi si lahko prižene s seboj še svoje dekle, da se zavrti z njo in se napije tako rekoč zastonj. Ta dan pa smejo z dekletom javno v krčmo tudi oni, ki so plačali krst. Godci pritiskajo na svoja godala, janke mahajo po zraku, lica rdijo in marsikak fant se z veseljem spominja svetega Florijana, brez katerega bi ne bilo tega, kar je učakal.

Cvrtje je praženo. V velikih ponvah ga dado dekleta na mizo, prisedejo k nji še same in začne se južina.

»Dobro ste se odrezali, pebari!« pravi med jedjo najstarejši novincem in ti se ponosno nasmihajo, zakaj prvič se je zgodilo, da jih je imenoval pebare. »Zdaj pa položi vsak izmed vas, novjaki, dvajset dinarjev za krst. Na binkoštni ponedeljek pa lahko pridete s svojimi deklinami k Rolu. Zdaj ste z nami eno.«

Ko je zvonilo v fari jutrnico, so se fantje razšli. Okajeni so bili in siti cvrtja. Peli so vesele pesmi, vriskali in nagajali dekletom pod okni, po vaseh so se pa zbirali farani, ki so nameravali romati k Sveti Trojici, kjer je ta dan žegnanje.

Mladina že nerada hodi na takšna žegnanja, zakaj človek nima nikoli dovolj denarja, ko pa prosijo za vse: za Afriko, za Ameriko, za Jeruzalem in Rim, kakor bi doma ne imeli dovolj siromakov. Ko bo stari rod izumrl, se bosta Afrika in Amerika morali začeti preživljati z lastnimi rokami.

Tako so praznovali god svetega Florijana, ko fantje plačujejo svoj fantovski krst, pred leti. Zdaj pa je legel na hrame nekaj nemir, skrb in bolečina, kakor bi jih tepla šiba božja. Ampak tudi šiba božja se enkrat odvrne od človeka, le verovati je treba v to. —

Vnanja podoba slovenskih goric v maju.

Bila je nedelja in Franc Zadravec se je odpravljaj na izlet. Par prostih dni je ležalo pred njim. Hotel jih je izrabiti čim koristnejše, pa se je odločil, da obiše Slovenske gorice, ta tajinstveni, skrivnostni kraj, o katerem je čul že toliko.

Tokrat jih je hotel ogledati le na zunaj: kraje, običaje. V njih socialno sestavljenost ni imel namena prodirati, zakaj bil je predvsem turist, ki išče užitka, sproščenja.

Potoval je iz fare v faro, iz vasi v vas, si mimogrede ogledoval skromne viničarske vrhe, razdrapane želarije, proti večeru pa se je ustavil na enem izmed najlepših gričev, s katerega je imel razgled daleč naokrog.

Sonce je bilo že skoraj zašlo. Le zadnja tretjina ga je še lukala iznad Pohorja. Poslednji žarki, rdečkasti, medli, brez ostrine, da jih je oko mirno preneslo, so se zibali na mladem listju jagvedov, v svilenih kronah brez, v tajinstvenih vrhovih bukev; plesali so po mrkih krošnjah lip, ki so se zasmehljivo muzale ter skrivale v svoje sence gnezda čivkajočih ptic. Skakali so po bohotno razcvetelih fajglij, po zamišljenih cvetovih pelagonij in po baržunastih glavah mačeh, ki so se smejale z oken lesenih hramov. Norčavo so se lovili po strehah cerkva, po križih vrh zvonikov, potem pa so pordečili oblake ter se polagoma umikali dalje in dalje, dokler jih mrak ni pregnal s poslednje meglice.

Franc Zadavec je stal zamaknjen na mestu. Za spoznanje je priprl oči ter opazoval kraje pred seboj.

»To so tedaj Slovenske gorice?« je mrmral. »Kakor bi se človek pogreznil v pravljico. — Le čemu tu ni pesnikov, slikarjev? — Kot bi bilo vse to prelepo za prelitje v pesem, v sliko,« si je odgovoril čez čas.

Po poljskih kolnikih, ki so se vili križem kražem med njivami, so se od vseh strani pomikale krave. Skakale so od sitnosti in hrbtenice so se jim upogibale pod težo ogromnih trebušov.

Za živino so se vlekli pastirji. Leno so se zaletavali v obcestne grive ter si brisali v vlažno travo, ki je rasla na njih, svoje bose umazane noge, razjedene od nesnage. Zdaj pa zdaj je kateri zakričal nad živino trudno in nekam bolešno ter švrknil pred seboj z bičem.

Polja so bila prazna. Vinogradi so ležali pod zidanicami mračno in tiho, na podstenjah in pragih hramov pa so posedali ljudje. Zadirčno so si odgovarjali na vprašanja in gospodar je tu pa tam vpil nad pastirjem, ki je privezoval živino k jaslim. Gospodinje so godrnjale, vlačile v hrame manjše otroke, ki so zaspali na tratih z mačkami v naročjih in kričale so nad deklami.

Pred kapelo sredi vasi se je jela zbirati mladina in Franc Zadavec je stopil nizdol, da bi videl, kaj se godi.

Čez prelaze in plotove so prihajala dekleta s trdo naškrobljenimi pečami na glavah. Oblečena so bila v rokavce, v dolge janke iz potiskanega blaga, ki so jih imele v pasu podvezane nekoliko navzgor, da bi si jih ne zmočile na sveži rosi. Tu pa tam je imela katera

žametne čevlje z zelenimi vezalkami in rdeče nogavice. Vsaka izmed njih pa je stiskala v rokah kak cvet: pelagonijo, fajgl, ali vršič rožmarina. Pred kapelo so se združile v gručo, se pogovarjale, smejale ter si pošepetavale na ušesa vesti, ki bi morale ostati tajne.

Po vasi so pripéli fantje, za njimi pa se je pripodila otročad, kolikor je že ni bilo pred kapelo. Preskakovala je plotove, bezljala po obcestnih jarkih, se metala in lasala pa zopet odbezljala naprej.

Dekleta pred kapelo so postala nemirna. Nehala so se smejati in marsikatera je na skrivaj lukala po fantih, ki so se bližali.

Pripéli so do kapele. Ko so končali poslednjo kitico, so sneli z glav klobuke ter se postavili za dekleta.

Molec je prižgal na oltarju sveče, pokleknil na prag kapele ter pričel moliti rožni venec. Zadaž so mu odgovarjali. Za sleherno skrivnostjo rožnega venca so peli o maju, o Mariji majniški, o rožicah in o pomladi.

Zadavec jih je gledal. Hotel je dognati, če združuje vse te ljudi pred kapelo verski nagib, pa je spoznal, da ne.

Kljub zbitosti, utrujenosti od dela, ki je ležala na obrazih mladine, so ji oči vendar izžarevale življenje, strast. — O, narava se ne da utajiti; sila krvi se ne da ohladiti z nikakšnimi normami. — Ko kmečki fant začuti ob sebi svoje dekle, pozabi na vse nad seboj. Samota jih združuje, zato jo ljubijo. Prepovedi, v katere jih oklepajo, še slo po združevanju stopnjujejo. Ni se namreč dovoljeno shajati javno, v kakšni kmečki hiši, zakaj to je pohujšanje in zločin zoper farni red.

To je molitev, ki velja prostosti, svežemu valu krvi. To je pesem ljubezni, one elementarne, z vsem bitjem

občutene in s silo telesnosti podkrepljene, one ljubezni, kateri poje uspavanko šelestenje listja, ki jo boža dih svežih brazd. — Nihče razen kmeta je ne more občutiti, nihče razen njega doumeti. — Ko bi jih ne bilo sram, bi se vseh teh par desetih deklet zasukalo k fantom ter jim zapelo iste pesmi. Le imena bi zamenjale, čustva bi ostala.

Mladina se mora družiti, se razveseliti, in ker je drugod pregrešno, se druží pač pred kapelami.

Molitev je tiho plavala nad ljudmi. Pesem je trepetala nad vasjo, brest pred kapelo je šelestel, voda v Pesnici je šumela, iznad cerkvenega stolpa je lezla luna, za gručo molilcev pa sta se pogovarjala dva šolarja tajinstveno, šepetaje:

»Jezus, Jakec, danes sem našel štiri vranja gnezda. Na Križevo zjutraj grem po mlade. — Na Križevo mora jesti človek mlade vrane, da postane močan in ga ni strah,« je pravil starejši. Mlajši je pokimal. Oči so se mu zaiskrile in dahnil je proti tovarišu:

»Me vzameš s seboj?«

Starejši je privolil z gibom glave. Butnil ga je s komolcem pod rebra, nato sta pa zapela glasno, iz vsega grla:

»Ljubi maj, krasni maj,
konec zime je tedaj.«

Pozno v mraku, ko je svetloba meseca že izvojevala zmago nad nočjo, je bila molitvena ura zaključena.

Kakor plahe srne so se razbežala dekleta na vse strani, za njimi pa so smuknili fantje, in na koncu vasi za živo mejo je Zadavec ujel tih in trepetajoč pomenek.

»Mi boš odprla, Matilda?« je prigovarjal dekletu fant. »Samo nocoj, samo nocoj, Matilda! — Glej, kako je lepa noč in kako zeleno je vse. — Boš?«

Branila se je, on pa je vztrajal pri svojem. Dolgo je vzdržala, potem pa je umolknila in odšla sta molče ter z divje utripajočimi srci.

Prihodnji dan so se začele križevske procesije. Tri dni trajajo in ljudje se jih udeležujejo, zakaj posvečene so Stvarniku, ki ga prosijo kruha, dobre letine.

Franc Zadavec je vstal zgodaj, da bi si ogledal tudi procesije. Potegnil se je v gozd, se usedel na štor posekane bukve in opazoval.

Kakšno nasprotje sinočnjemu večeru je bila ta procesija! Tam je molila mladina z življenjem v očeh, tu pa so šli po dva in dva starejši ljudje. Sključeni, zgubani in odveli so se vlekli drsaje po cesti. Nekateri so se opirali na palice, v suhih, brezmesnih rokah pa so jim šklepetali molki. »Kuge, lakote, vojne, potresa in povodnji nas reši, o Gospod!« so grgrali s piskajočimi glasovi. — »Daj in ohrani sad zemlje!« so izgovarjali tresoč se in stare čeljusti so jim drgetale.

Zadavca je pogled nanje presunil. »Kakor bi odhajali ostanki starega rodu našega naroda,« je zamrmral. »Zmernost mladih jih je strla in zdaj odhajajo za zmerom.«

Zasmejal se je izgovorjenim besedam ter razmaknil veje gabra, da bi lahko še razločneje videl.

Sredi mrkih, suhih in izmozganih postav kmetov in kmetic je šel duhovnik. Oblečen je bil v belo srajco. Rdeče, lepo zalito obličje se mu je potresavalo, oči pa so se mu smehljale, ko je v duhu izračunal, koliko bodo dale njive, ki so ležale okrog njega.

Cerkveni pevci so peli otožno in mračno, in ko se je procesija skrila za grič, je Zadavec vstal ter odšel zamišljen in bolan od slike, ki jo je videl.

Šel je po gozdu in naletel je na otroke, ki so točili bezgovo mezgo. Videl pa je tudi druge, ki so metali iz gnezd negodne vrane, tu pa tam pa je trčil tudi na mlade ljudi, ki so kosili po vratnikih in po gozdovih travo. Bili so drugačni od onih v procesiji.

»Ko prevzemo grunte ti, se bo začelo tu brzkone drugačno življenje,« je izpregovoril Franc sam s seboj ter se odzibal dalje.

Izza Slabšine je lezlo smehljajoče se sonce. Zlatilo je rosno travo, poljubljalo mlado cvetje, se lesketalo na šipah razpadajočih hramov, v vseh cerkvah po Slovenskih goricah pa je zvonilo, slovesno in glasno, na čast procesijam.

Kmetje in letina.

Že pol meseca lije dež, polje s svojimi plohami po cvetočem žitu, ga pritiska ob tla ter mu lomi mlado bilje in dela prostor plevelu, ki se pričinja dvigati nad setev.

Obširne njive pšenice medlijo pod silo deževnih curkov, ki padajo z neba, kot bi hoteli vse zaliti ter pobiti kmetu, kar je zraslo.

Rž se lomi, lega s svojim klasjem na razmočeno zemljo, trudna in naveličana življenja tu, kjer kmeta tepe vse.

Čez polja potegne zdaj pa zdaj veter. Preteče zatuli in se jezno zakadi v žito, ki ga še ni polegel dež. Maje ga, suče na vse strani, dokler ga ne položi na tla, tedaj pa za hip obstane kot bi se naslajal nad svojim delom.

Zdaj pa zdaj pogleda izpod oblakov sonce. Plah je njegov obraz in radovedno se ozira po poteptanih njivah, ki so obetale bogato setev, — po nasadih koruze in krompirja, v katerih so začele sadike gniti, po vrtovih in sadovnjakih, ki poklavuho zehajo kot bi bila jesen. Boječe se ozira tudi v kmečke hrame, kjer hodijo kmetje iz kota v kot mračno, zlovešče, kot bi ne našli nikjer miru.

Češnje so pričele zoreti. Marsikje je siromak že davno izračunal, koliko mu bodo vrgle, zdaj pa žalostno gleda, kako jim poka koža in kako se naseljuje v njih sveže meso gniloba.

Trsje v goricah pobeša žalostno svoje mlado listje, otresa s sebe dež, ki drsi po rozgah v zemljo, ali se cedi po trhlem kolju, na katerem je pričela rasti lesna goba, in se steka v krtine, po katerih teče dalje, dokler ne privre na dan, kjer se razlije po gorici, ali po vratniku.

Tu pa tam je videti na cesti kmetico. Janko ima visoko spodvezano. Izpod nje gleda rdeč jančjak, bose noge gazijo blatno pot in blato se jih drži do kolena. Če gre mimo njive, stopi k žitu, dvigne od tal rokovat poteptanega bilja, hoteč ga vzravnati, ko pa vidi, da zopet pade nazaj, sklene roke in šepne:

»Jezus, Kristus, letos bo slabo! — Kot bi siromak ne smel imeti ničesar.«

Trudno gre dalje in ustnice se ji pregibljejo kot bi molila.

Travniki so pod vodo. Pesnica se je razlila. Črnc in Drvanja sta poplavlila svoja porečja in zdaj se vleče od Svete Marjete preko Lenarta in Andraža ogromno jezero vse doli do Ptujskega polja in Drave. Medkrajevni promet je pretrgan. Pošte ne vozijo po dva dni.

Ko gleda kmet svoj kos travnika, kjer leži na mestu nekdanje trave gnoj, vzdihne:

»Oh, ko bi nam hoteli regulirati to strašno Pesnico!«

To so seveda želje, pobožne želje. — Ampak kaj boš vzdihoval, siromak, ko je vse zaman! — Nihče te ne čuje. Bržkone čakajo, da si Pesnica prebere strugo sama. — V Afriki se to često zgodi. Zemljepisje zabeležuje takšne preokrete tudi drugje, čemu bi tedaj ne smeli upati tu. V današnjem vzdušju je vse mogoče. — Menjujejo se še vse drugačne stvari kot je struga potoka. —

»Ko bi se gospod poslanec izvolili potruditi med nas zdaj,« se pogovarjajo kmetje. »Pred volitvami so nam obljubili regulacijo.«

»Ampak kje so zdaj že volitve! — Kdo bi pomnil obljube toliko časa!« pravi nekdo in drugi prikimajo. »Veliko posla imajo, kdo bi utegnil misliti na nas!«

Vode pa razjedajo travo, grizejo sveže cvetove raznobarnih rož, zelene bilke detelje, med katero se plazijo žabe, ribe, črvi in nešteto druge golazni, ki odlaga na nagnita stebela kal bolezni, katera bo napadla govedo, ko bo žrlo to seno. In žreti ga bo moralo, kaj mu pa naj sicer dado!

Mostovi pokajo pod silo valov, ki se zaganjajo vanje in vrtinčasti svedri vode grizejo cesto, čez katero teče poplava ter odnaša s seboj kamen za kamnom.

Ceste bi bilo treba dvigniti, nasuti vsaj za četr metra in promet bi ne bil moten. Ali kaj, ko pa je zastoj govoriti o tem! — Komur je sila, — komur umira mati, otrok, bo že prišel čez vodo do zdravnika in če ga odneso valovi, kaj zato. En človek ne pusti za seboj vrzeli.

Zastran nečesa pa je poplava vendar koristna. — Rubež v takšnem vremenu ne trka na vrata kmečkih hramov, in redovniki, ki prosijo od hiše do hiše milodarov, ostanejo v takšnih dneh doma.

Včasih se pripelje od kod avto. Ne more čez vodo, pa se ustavi. Potniki izstopijo. Očarani opazujejo velikansko jezero in vzklikajo od navdušenja. Zadaj pa stoji kmet. Solze mu lezejo iz oči in v grlu ga tišči. — Ne more najti razumevanja pri mestnih ljudeh ta poplava, misli, če drami v njih občudovanje in veselje. — Molče utrga glavico lisičjega repa, jo vtakne v usta in

odide, popotniki pa si dajejo iz roke v roko daljnogled, da bi si natanko ogledali to čudo božje, ki je leglo med bregove Slovenskih goric ter njih lepoto še stopnjevalo.

V nedeljo po rani maši razglašča oznanitelj na trgu pred cerkvijo:

»Z ozirom na poplave, ki so prizadele nekatere kraje, je vlada odredila, da se popiše vsa škoda, katero imajo ljudje. Zato se oglasite vsi prizadeti na občini. Odpisani vam bodo davki.«

In kmetje pobešajo glave ter se razhajajo brez besede. Tu in tam tudi kateri čita lepe fraze po časnikih. Nasmehne se, pljune na tla in zamahne z roko kot bi odganjal nadležni mrčes. — Kdo še danes komu veruje?! —

Po cerkvah se vršijo dnevi češčenja. Očetje redovniki pridejo v vsako faro in spovedujejo, pridigujejo ter odvrčajo ljudi od greha, da jih na onem svetu ne bi zadelo večno pogubljenje. Zunaj pa lije dež, grize njive ter odnaša s seboj kruh, hleb za hlebom.

Preplašen narod se stiska med zidove cerkve in moli, moli z vso dušo: »Treska in hudega vremena nas reši, o Gospod! Daj in ohrani sad zemlje! — Ognja, potresa in povodnji nas reši, o Gospod!« —

Ko je molitvena ura za lepo vreme, je cerkev natrpana z ljudmi. Oči vseh so uprte v duhovnega gospoda, ustnice se pregibljejo strastno, krčevito in mnogo teh glav se jezi, da so pred pol mesecem prav tako vneto molile za dež. Po cerkvi pa odmeva:

»Reši nas! — Prosi za nas! — Usmili se nas!«

Zvonovi zvonijo, potrkavajo, zakaj češčenje je za faro praznik, praznik veselja nad očiščenjem. Kreпки

gospodje hodijo radostno okrog župnišč, veselo se jim smehljajo rdeča lica in dobra beseda kane ta dan tudi na kakšnega kmeta, dež pa lije, lije. Vode se pretakajo po Pesniški dolini in travniki polagoma izginjajo pod valovi, ki so blatni od prsti, pobrane z njiv in goric.

Takšne so Slovenske gorice v tem času. Vredne so, da si jih pride kdo ogledat. Tokrat bi ga sicer ne sprejeli z zastavicami in z belo oblečenimi svatevcami, ali videl bi pravo sliko krajev, ljudi. —

Leto birm.

Vihrava sapa, ki se skoraj sleherni dan zaganja v pomlajeno drevje, divje jezna, da preroda ni čakala tudi ona, je raztresla cvetje jablan po vrtovih in sadovnjakih.

Češnje se počasi debelijo na vitkih vejah, one, ki nosijo v sebi kal smrti, pa odmirajo, odpadajo, da bi ne motile svobodnega razvoja zdravega sadu.

Slive so se otrsle deviško belega pregrinjala in njih vnanjost je postala nekam resna, ponosno zamišljena, materinska. Vzcvetel pa je divji kostanj, ki dviga svoje stožčaste cvetove domišljivo proti nebu, kakor bi se norčeval iz ponižnega španskega bezga, stisnjenega k plotovom vrtov in razširjajočega naokrog omamljiv prijeten vonj.

Trate so se odele s stotinami drobnoglavih cvetk, katerih ljubke oči mežikajo radostno proti božajočemu soncu.

Gozdovi postajajo iz dneva v dan temnejši. Listje bukev zgublja oni fini baržunasto mehki mladostni izraz in se debeli. Preluknjano je od listnih uši, ponesnaženo od ptičjih odpadkov in nekam okorno je postalo. Ne ziblje se več prešerno, brezglavo in divje, temveč počasi, trudno in nekam jezno, kot bi mrzilo ta vedno pihlajoči veter.

Po vaseh je zavladala živahnost. Vrhi so se vzdramili iz trudne okostenelosti in v očeh ljudi se je pojavil

znak življenja, ki jim ga je že kdaj ubilo delo. Gospodinje so dvignile glave od svojega vsakdanjega opravila in njih lica so izgubila kamnit, ledeno hladen izraz. Pretegnjene dolge roke, z lopatom podobnimi dlanmi so za hip obstale, v omrtvele možgane pa se jim je prikradla misel, ki se ne nanaša na delo, temveč na nekaj, česar ima kmet tako malo: na razvedrilo. Sključeni hrbti so se jim nekoliko vzravnali in noge so se jim ustavile, kakor bi pozabile, da polja hrepenijo po skrbni negi, da med komaj vzbrstelim krompirjem že poganja strupeni plevel, da je treba zrahljati zemljo koruzi in da gorice težko čakajo druge kopi. Zavist, ki dela gospodinje neprijazne do sosed ter jih sili k medsebojnemu tekmovanju pri delu, pri vzreji živine, je popustila. Soseda ogovarja s podstenj sosedo, in včasih zatrepeče med mračnimi hrami celo smeh, zakaj predmet pogovora je vesel, nanaša se na priprave za birmo, ki bo v fari.

Šest let je že ni bilo, zato jo je treba zdaj praznovati svečano, kolikor se da, da bo spomin nanjo zamamljal farane novih šest let.

Prepoved, ki brani kmetu grešno razveseljevanje, je zdaj odstranjena. Vsa ta, po sili zadušena, umetno brzdana sla po razvedrilu, ki jo nosi v sebi mladina, dokler ji je ne ubije delo in neprestano namigavanje na posledice, katere ima tisti, kdor noče žrtvovati posvetnega veselja onostranskemu ugodju, se je zdaj osredotočila na priprave za birmo. Od šolske dece do starega preužitkarja so našli delo pri teh pripravah vsi. Misel slehernega izmed teh ljudi se suče okrog

gospoda škofa, ki ga bo treba čim lepše sprejeti, da bo naklonil fari svoj pastirski blagoslov.

Večer za večerom pletejo dekleta v enem izmed vaških hramov vence iz zelenja, delajo krone iz papirja, režejo papirnate trakove, zastavice, ki jih vlagajo v velike slamnjače in reduse. To je veseli čas, zakaj nihče ne pazi, do kod sme segati veselje. Duhovni gospod niso razposlali med mladino farnih redark, ki bi škilile za sleherno roko, za slehernim vročim pogledom fantov, ki urejajo zimzelen in trgajo dekletom niti.

Pozno po polnoči se še čuje iz hramov petje, smeh, vzkliki in vriski, zakaj povsod se najde kak porednež, ki nagaja dekletom, jih ščiplje v bedra, ali jim pa sega za rokavce in v razparjake. Tokrat te stvari niso pregrešne.

Čez dan si hodijo birmanci prosit po vaseh botrov in botric. Ali paziti morajo, da ne pridejo k nepravemu hramu. Nezakonski očetje in matere so po ukazu domačega duhovnega gospoda odrinjeni od botrovanja. Isto velja tudi za trdovratneže, ki se upirajo farnemu redu, ki nagibajo k brezverstvu in imajo v hiši kak protiverski list.

Siromašni računajo na darila, ki bi jih vsaj za par dni potegnili iz bede, bogatejši si pa radi iščejo botrov med gospodo, da se pred faro postavijo. Ni večje časti za hišo, kot če ima otrok za botra duhovnega gospoda. Zlasti siromašni otroci morajo biti pri prošnjah vztrajni. Po trikrat je treba poklekniti pred bodočega botra, mu poljubljati roko, obljubljati pridnost, ponižnost, da dosežejo kar hočejo.

Strahovemu Francu s Strašine, viničarskemu otroku, se je pripetila nerodna stvar. Prosil je za botra gospodarja, v katerega bajti so stanovali. Bil je še neizkušen in ni vedel, da človeštvo živi dvoje življenj, in da tisti, ki je odkrit, ne pride daleč.

Siromaščina je bila pri hiši, zakaj oče je bil že več let bolan, otrok pa je prisedlo k mizi po sedem. Pa sta se oče in mati nekoč pogovarjala o birmi in o botru. Ugotovila sta, da bi se nekako prerinili do mlatitve, ko bi jim hotel dati kak mernik koruze, vrečo krompirja in kakšno slamnjačo pšenice. Bogat je dovolj. Otrok je sedel na podstjenjah ter ju poslušal. Ko je potem prosil gospodarja zastran botrovanja že tretjič in je ta resno zatrjeval, da ni ravno tako bogat kot mislijo in mu nima pod milim bogom kaj dati, je prošnjik nedolžno dejal:

»Mernik koruze, vrečo krompirja in slamnjačo pšenice mi dajte zdaj, na ono vas bom pa že počakal, dokler si toliko ne privirtite.«

Mati ga je zgrabila za srajco ter ga odvedla domov vsega prestrašenega, prihodnji dan si je pa moral poiskati novega botra.

Dan pred birmo je izredno slovesen. Vsa fara ima praznik. Mladina stavi mlaje, slavoloke, pritrjuje nanje napise, ob določeni uri se pa zbere mlado in staro na cesti, kjer je farna meja in tam pričakujejo gospoda škofa.

Občinski veljaki se oblečejo v obleke, ki jih imajo ob največjih praznikih. Čez trebuhe si obesijo težke zlate verižice in rdeča, od vina razpaljena lica se jim svetijo od zadovoljstva.

Dekleta so se oblekla v bele obleke. Venci se jim pozibavajo na glavah, pritajeni pogledi pa škilijo po fantih, ki sede na konjih trdo in samozavestno. Svetle škornjice naslanjajo na nerodne trebuhe konj in okrašeni klobuki jim pokrivajo ponosno dvignjene glave.

Fara mora postaviti k sprejemu vse najboljše, najlepše. Siromaki, ki nimajo pripravne obleke, morajo ostati doma ali pa lukajo izza plotov in živih meja. To je potrebno, da gospod škof ne spoznajo bede, ki tlači faro. Ne pustijo jim pogledati za kulise.

Če vprašajo občinskega veljaka, z zlato verižico čez telovnik, kako je z življenjem v fari, odgovori:

»Dobro nam gre, prevzvišeni! Vsega imamo dovolj, hvala bogu.« Čemu bi pač kazali siromaščino svetu. Dovolj je, da ve za njo fara.

Gospod škof so prijazni. Pazljivo poslušajo deklamacije učenke, govor šolskega upravitelja, pozdrav župana, ki je ves mehak od ponižnosti, in vdanostne izjave domačega duhovnika.

Z lepimi besedami odgovore na pozdrave, dado svoj pastirski blagoslov ponižnemu narodu, ki pade pred njimi na kolena, nato se pa jame sprevod pomikati proti cerkvi.

Cerkve v Slovenskih goricah so zdaj lepe. Vse so prebarvali, prepleskali, pozlatili, da bi fara že na zunaj pokazala svoje bogastvo. Župnišča so prenovljena in pogrnjene mize v njih čakajo gostov.

Sleherna vas je postavila ob cesti, po kateri se peljejo gospod škof, zelenje, zgradila slavoloke ter

posula cesto s cvetjem. Smehljaje se nagibljejo škof iz avtomobila ter čitajo napise na slavolokih:

»Ponižni, zvesti Vam farani
presrečni dan proslavljamo.
V ljubezni vroči Vam vdani
prisrčno Vas pozdravljamo.«

Pod napisno tablo pa:

»Bog živi!«

Po ponovnih nagovorih pred cerkvijo, je v nji skušnja šolskih otrok iz veronauka, nato pa je v župnišču zakuska, ki se zavleče pozno v noč.

Zvečer zagori na griču, ki je najbližji cerkvi, kres. Posodice s smolenjaki so razvrščene tako, da tvorijo začetni črki imena gospoda škofa. Pred župniščem pa si čisti z vinom grla cerkveni pevski zbor, ki ima zapeti pozdravno podoknico.

Med petjem, vriski in pijanim veseljem, ki je leglo na faro, mineva noč. Prihodnji dan pa se začne znova v znamenju veselja, ki traja, dokler se gospod škof ne odpeljejo v sosednjo faro, kjer se ponove isti običaji in obredi. Po gostilnah pa še dolgo po tem posedajo pijani botri, zažarjene botrice ter silijo birmance z vinom, da bodo vedeli, kdaj so bili pri birmi.

Takrat prileze iz skrivališč tudi ono zapostavljeno, odrinjeno, siromašno ljudstvo, da bi si ogledalo ostanke slovesnosti. Na pol nagi otroci hlastajo za papirnimi trakovi, preplašena mati pa odlomi na skrivaj smrekovo vejico, ki si jo zanese domov, da bo imela vsaj malenkosten spomin na sveto birmo. In zvečer, ko zajame hrame mrak, razlaga otrokom, kako je bilo na dan svete birme nekdam.

Gorice so se vzdramile.

Vinogradi so znova oživali. Tišina, ki je ležala nad njimi od druge kopi dalje, je popustila in zdaj hodijo med ravnimi redmi kolja ljudje, se pogovarjajo, včasih celo smejejo ter govorijo o letošnjih dogodkih v vasi in v fari. In ženske, ki imajo za razvoj dogodkov dober spomin, segajo po nje celo v preteklo leto, da bi jim ne zmanjkalo snovi za pomenek.

Ni hujšega za žensko, kot če mora hoditi po gorici molče. — Takšna se potem znaša nad rozgami, trese kolje in meče grudje za mačkami, če se slučajno katera prikaže.

To leto je šlo čez Slovenske gorice ogromno dogodkov! — Nekateri so jih pretresli do mozga, drugi pa so jih zopet poparili in jim dali še jasneje razumeti, kako čudno je prav za prav danes na svetu. — Siromak lahko govori o svoji revščini na vsa usta, pa je vse zaman. Sicer pa je beda Slovenske gorice že tako razgrizla, da se siromakom ne da več govoriti o nji, ko pa je vse zastonj.

Prihajajo takole včasih tu sem ljudje, da bi videli, kako prebivalcem gre. Prišli so visoki državni uradniki, ki so govorili ljudstvu o potrebi narodne zavesti tu ob meji, kjer preti človeku nevarnost, da ga zamami mit zatega teleta. Ali sestradan narod je že davno oglušel za lepe besede. Človeku je treba dati najprej kruha, delo, šele potem bo postal dovzeten tudi za idealne stvari.

Kaj bi se slepili, kaj bi frazarili in plavali v utvarah! — Človeku je prvo kruh. Kdor mu ga bo dal, s tistim bo potegnil.

Kaj koristijo podpore bednim, ki jih tu pa tam prinese od kod slučaj! — Podpore ponižajo samozavest človeka, vrinejo vanj hlapčevski občutek, vrhu tega so pa še tako malenkostne, da bi človek lahko mirno umrl ob njih. Ne podpor, ne obljub, ne gosto popisanih uradnih okrožnic, dela in kruha potrebuje naš človek. Z njim pa se bo dvignila v kmetu tudi stamozavest, ki je temelj narodni zavednosti.

Prišli so tu sem tudi ljudje s človekoljubnimi nameni. Ampak sladkorčki in keksi ne ublažijo bede. Treba bo prijeti na drugem koncu. — Tu je zopet kruh, kruh, ta mogočni magnet, ki vleče misli ljudstva nase.

Ne pomagajo zanosni govori rodoljubnih gospa, ne človekoljubni nameni, ki mnogokrat temelje na sebičnosti. Lakota se ne da otešiti zgolj z dobrim namenom. Pustite slepomišenje! Poglejte sestradanim viničarjem v oči in videli boste, kako je v njih. Kruha je treba, ne pa pisanih zastavic, s katerimi mora stati naš človek ob cesti, ko se pripelje na vas kdo iz mesta.

Potovali so po Slovenskih goricah tudi gospod škof. Po mnogih farah so opravili zakrament svete birme.

Z denarnic siromašnih faranov so sfrčali poslednji dinarčki za nabavo papirja in vsega drugega, s čimer je treba okrasiti poti, po katerih se peljejo gospod škof, in za nabavo smodnika, da so, njim na čast, lahko pokali tudi možnarji.

Zdaj so te razkošne slavnosti končane, mimo slavolokov in velikih mlajev, ki še tu pa tam stojijo, pa hodi siromašno ljudstvo ter vzdihuje:

»Kristus, čemu je treba vsega tega? — Jezus pa je hodil iz kraja v kraj kot siromak. Ampak danes se je že vse izmaličilo.« —

Pritisnile so na Slovenske gorice tudi vremenske neprilike, da bo beda še večja. Povodnji so jih razgrizle, toča jih je oklestila in bog ve, kaj vse bo še do jeseni.

»V naši fari zato ni pobila toča, ker imamo dobrega duhovnega gospoda,« pravi med delom ženska in razlaga drugim, kako duhovnik odganja točo.

Razgovor postane živahen. Delavci se za hip ustavijo. Vsak zasadi v zemljo svojega »hlapca«. Na njem ima zavezano rokovat slame, s katero privezuje h kolju rozge, tako da porine med slamo klinec za vezanje, ga parkrat zavrti, potem pa ga izmakne iz vozla. Vsake pol ure jim postreže gospodar s šmarnico.

Pogovor teče navadno o vražah in čarovnijah in med južino se oglasi Cigulka:

»To, kar pravite vi, Mica, še ni nič. Ko sem bila pri Svetem Lovrencu, mi je pokradel nekdo z gred vse zeljne glavice. V sveži zemlji sem našla sled njegovih bosih nog pa sem si rekla: ‚Čakaj me, vrag! Zdaj ti bom pa zagodla. Tako te bom pocoprala, da me boš pomnil.‘ In sem ga. Lasje so mu izpadali, trgalo ga je po kosteh in čez nekaj dni je prijavkal k meni, mi priznal tatvino ter me prosil na kolenih, naj ga rešim copra.«

Mlajše delavke so se smejale in ena je vprašala, kako se to napravi.

»Le smejte se, kozel!« se je ujezila Cigulka. »Le kaj bo iz vas, ko ničesar ne veste! — Dobra gospodinja se mora razumeti na coper, kakor kaplan na očenaš. — Le kdo ti bo pomagal, če si sama ne veš!« —

Potem pa jim je povedala: »Če najdeš na gredi sled bose noge, vlij vanjo ponev vrele zabele, nato pa vlačí po nji z zobmi črnega glavnika. Čim gostejši so na glavniku zobje, tem huje trga tatu po kosteh. Le napravi, pa se boš prepričala.«

Pojužinali so ter se lotili dela znova. Trgali so z zelenih rozg roparje, lomili mladike, na katerih ni bilo grozdja, se vesili na kolje in ga zasajali globlje v zemljo.

Za vezači so šli škropilci. Na plečih so imeli oprtane velike pute, katerih vzvod so gonili z levico, z desnico pa so upravljali škropilno cev. Plavkasta mešanica galice in vode je brizgala po lepo raščenih listih. Gorica je bila za njimi vsa obarvana z njo.

»Jezus, tetica, povejte Katiki, kako je treba pocprati fanta, ki ga dekle hoče, a je on ne mara!«

»Tisto?« se je oglasila Cigulka. »Saj, to je zanjo važno.« Z janko si je obrisala nos in začela:

»Če te ne mara fant, ki ga imaš rada, ti nič ne more pomagati bolj kot ta coper: Na veliki četrtek zvečer ulovi v cerkvenem stolpu netopirja. Že prej pa moraš ukrasti fantu iz žepa robček. Vanj zavij na veliki petek zjutraj netopirja. Z njim v robčku pojdi še isti dan k prvi maši. S seboj vzemi še tri igle, ali pazi, da ti jih na poti nihče ne vidi. Med povzdigovanjem vzemi netopirja, zavezanega kakor ga imaš, iz žepa ter ga pikaj z iglami, namesto da bi se trkala na prsi. Pikati ga moraš tako, da kane na robček kapljica krvi.

Ko prideš iz cerkve, odvrzi netopirja, robček pa spravi. Z njim namreč moraš udariti ob prvi priliki svojega izvoljenca po hrbtu, ko bo prišel iz cerkve. Dokler boš hranila ta robček, te fant ne bo pozabil.«

»Pa pomaga, tetica?« so jo spraševale.

»Pomaga, resnično, kakor je bog v nebesih,« jim je zatrdila prepričevalno.

Ko so se nehali čuditi, ji je rekel težak:

»Povejte Matildi, kako se ženska ubrani otrok! — Tej lahko, ko je takšna sirota.«

»Kako se ubrani?« je vprašala. »To je pa tako: Ko pride od poroke, se mora skriti v kuhinjo in vreči skrivoma na ogenj pest pšeničnega zrnja, da zgori. S tem sežge svojo rodnost.«

»Kristus, vi jih vestel!« pravi delavka, druga pa pristavi: »Ste vi napravili tako?«

Cigulka jo je srdito pogledala, zakaj petnajst porodov, ki jih je prestala, jo je spravilo v zadrego. Umolknila je. Delavci so se muzali in delali dalje.

Po poljih okapljejo kmetje krompir in koruzo. Tu pa tam še stoji na ogonu slamnat mož. Veter mu maje strgane hlače, po rokah pa mu posedajo vrabci.

Sredi vasi se tam pa tam že čuje klepanje kose. Košnja je pred vrati, potem pa se bo zemlja še parkrat pretegnila in kmet bo mlatil kar mu bodo pustile ujme.

POLETJE

*»Kdor na veter gleda, ne seje,
in kdor na oblake pazi, ne žanje.«*

Salomon.

Kose se bliskajo, travica pada.

Vode po travnikih so usahnile. Plohe zadnjih dni so vsaj nekoliko oprale od povodnji oblateno travo in gospodarji niso več čemerni, kot so bili pred dvema tednoma, ko je izgledalo, da vsi travniki ne bodo dali za en sam voz krme, ki bi bila za na svisli. Finejša trava je sicer zgnila, ker jo je voda pomandrala in nalepila na zemljo, ona močnejša, odpornejša pa je še ostala. Redka seveda in pri dnu oblatena, ali kak peljaj je bo še vendar, da živina ne bo pocrkala od gladu.

Košnja je bila nekoč opravilo, ki je napolnilo Slovenske gorice s smehom in dobro voljo. Najprijetnejše delo je bila. Kmetje so se je veselili vse leto, danes pa se je veselost nekoliko unesla, zakaj ljudje klonijo pod silo teže, ki jim leži na plečih ter tonijo v strahu in skrbeh.

Po vaseh, ki so oglušele za tradicijo in narodne običaje, poteka čas košnje tiho. Morda tu pa tam zavriska pijan kosec, ali zakriči trudna spravljajica, če jo kdo udari z grabljami po gležnju, onega razposajenega ukanja in smeha pa ni več čuti. Ni belih rokavcev kot nekoč, ni rdečih lic in iskrečih se oči. Izgarani težaki so oblečeni v strgano obleko in še na misel jim ne pride, da bi segli v skrinjo po edino celo srajco, ki jo hranijo v nji za praznike in za smrtno uro. Nekoč je bilo na travnikih vse belo in snažno, vse živahno in dobre volje, zdaj pa ... Ah, nekoč! — Ta trda beseda.

Kakor bi sedanost bila samo za to, da človeka tepe. Ali res ne bo nikoli več mogoče reči: danes je prijetno?

Če človek gleda skozi povečalno steklo, še tudi danes odkrije kje takšno življenje. V miniaturni seveda, ali vesel ga je, zakaj dandanes mora človek biti zadovoljen z malim. Še deset let borb in trpljenja in tudi tega ne bo več. Kmečko delo bo zgubilo pestrost in slikovitost, s katerim je bilo nekoč prepleteno, da je bil težakom olajšan trud.

Pravilna je trditev, da s prodorom prosvete v podeželje zamirajo stari običaji, vraže, čarovnije. Ampak kdo si pa pri nas ni na jasnem, kako je v našem podeželju zastran prosvete? — Tu vraže in čarovnije ostajajo, zginjajo pa običaji, ki so navadno produkt gospodarske aktivnosti kmetij in znosnega življenja težakov. Pri nas zamirajo običaji umetno, radi siromaščine, ne pa na podlagi napredka. Kruh bi jih ohranil še tako dolgo, dokler prosveta ne bo zarezala v podeželje svoje brazde.

Mnenje, da so narodni običaji kmečkemu delavcu moralna opora pri izvrševanju njegovega trdega težaškega dela, ni zgrešeno. Prosveta nudi kmečkemu delavcu v zameno za odvzete običaje svojih sil, ki ga krepe. Če pa so mu običaji odvzeti umetno, preden ga je oblila blagodat prosvete, ga to udari huje od vsega, kar ga itak že tlači.

Ker je danes iz večih razlogov težavno govoriti o pravi sliki podeželja in pisati o življenju večine, bom prikazal potek košnje iz vasi, ki si je še obdržala zvezo s starejšim časom, na katerega se očanci po kmetijah tako radi ozirajo.

Takole rahlo je nekega dne potrkala na razgrete glave kmečkih gospodarjev misel, da bo treba sklepati kose in iti kosit. Skrivnostno so se ozirali proti sosednim kmetijam ter vlekli na ušesa, če bi začuli kje kak glas, ki bi izdajal namen soseda. In če ni bilo nič, je ta, ki je že deset let otvarjal čas košnje, pogledal veselo v nebo ter razposlal sinove po vrhah, da bi naprosili za prihodnji dan kosce.

»Sedemnajst jih mora biti!« je kričal za njimi v skrbah, »sicer ne pade Velika seč, Klene, Müže, Telečjak in za Drvanjo.«

Ob dveh zjutraj se zbero kosci, večinoma težaki na odslužek in viničarji, na dvorišču pred kmetijo, kamor hodijo na delo, in ko so približno vsi, zbudijo gospodarja. Ta jim postreže z žegnano slanino, ki jo kosce mora jesti, preden gre kosit, da si namaže želodec, s kvasenicami, žganico in z vinom. Ko pojužinajo, zadene koso na ramo tudi on ter jih pelje na travnik.

Ne dani se še, le zvezde zgublajo na izrazitosti. Tam pa tam laja lisica, vriska sova in osamel ščebet zgodnjega ptiča se meša s spokojnim šelestenjem listja, ki se pozibavlje samo od sebe.

Na travnike lega megla. Rosa, ki je prekrila trato, moči koscem strgane obuši in za njimi se riše na otre-seni travi pot. Zdaj pa zdaj kateri zavriska ter splaši s svojim glasom vrano, da zakriči, zaplahuta s perutmi ter odleti na drugo vejo.

Ko pridejo kosci na široko cesto, stopijo v vrsto ter zapoje in petje iz sedemnajstih grl, izmed katerih jih poje prvi in drugi glas le pet, vsi ostali pa vlečejo bas, drami iz sna ljudi po kočah, da zehaje vstajajo, godrnjajo, ko pa spoznajo, da pojo kosci, se jim obrazi

razjasnijo. Še sami poiščejo kose ter gredo na travnike, da bi ne bili zadnji. Prvih navadno ne muči dež, mrtvači pa spravljajo seno težko in ljudje jim privoščijo.

Na travniku odlože kose, si zajamejo vode v voderje, pijejo, nabrusijo kose in gospodar pregazi mejo, da bi ne delali škode sosedu. Potem se gospodar postavi s koso k meji, pred seboj napravi križ. »Bog pomagaj!« spregovori in ostrina tankega rezila švistne po travi, jo podre ter jo potegne v plast.

Za prvim koscem, ki mu pravijo prednjak, se razvrste ostali po socialnem stanju in po vlogi, ki jo imajo pri gospodarju. Največji siromaki kose navadno zadnji, če kateri izmed njih ni morda najboljši kosец, da bi se ga radi tega bali, zakaj če je zadnji boljši od prednjega, mu lahko nagaja. Lahko mu reže »gor« in meče plast na njegovo travo.

Sedemnajst koscev se postavi v vrsto drug ob drugega in vsi zamahnejo s kosami naenkrat. Kose hrustajo rosno travo, ratišča škrtajo in voderji, ki jih imajo kosi zatakne za predpasnike, da jim vise po trebuhih, zanihajo ob slehernem potegljaju ter poropotajo z brusnim kamnom.

Na vsakih dvajset korakov je treba brusiti. Ostro se zajeda v mirno vzdušje brušenje, in kdor nabrusi prvi, se pokrepča z vinom ter da slatinar dalje.

Pred kosi se oglašča prepelica. Vedno se jim odmika. Ko se jim zdi, da so ob nji, se oglasi zopet globlje v travniku. Le njena jajca najdejo včasih, in tu pa tam se zgodi, da kateri poreže s koso noge mladim zajcem, ki jih je divja dolgouhka pustila sredi travnika in zbežala.

Ko zazvoni sedem, jim prinese domača hči zajtrk. Saj ne jedo veliko, ali svinjino iz tünje in gibanice, brez katerih kosci ne morejo kositi, založi vsak. Pijo pa obilo in zgodi se, da kak kosec zajtrk rajši prespi, hoteč se nekoliko iztrezniti.

Prvi kosec, ki zagleda dekle z zajtrkom, opozori nanjo ostale. Vsi prenehajo z delom ter zapoje:

»Micka zajtrk nese, mujmo mene nese,
jaz pa le od zaja šmickam no kosim.

Virt naprej kosijo, hujdo se držijo,
jaz pa le od zaja šmickam no kosim.

Kosa je rjava, žganica ni ta prava,
jaz pa le od zaja šmickam no kosim.«

Ob osmih pridejo na travnike spravljači. Po večini so to dekleta in mlajši fantje, ki še niso za košnjo. Takrat postane na travniku živahno. Kosci love spravljačice, jih mečejo v travo ter jih nadevljejo z njo, potem pa zopet pojo in kosijo, dekleta pa raztresajo nakošene plasti trave.

Okrog devetih prinese domače dekle koscem južino. Na vrhu jerbasa ima sedemnajst šopkov, napravljenih iz fajgla, pelagonije in povezanih z rdečo nitjo. Ko odloži jerbas, pridejo kosci k nji in vsakemu izmed njih pripne na klobuk šopek. Največjega dobi seveda prednjak, če ni med kosci njenega fanta. To je vesela ura, ki požene koscem v grla vso moč, da pojo kot pri telovski procesiji.

Če je sonce premočno, nehajo kosci takrat s košnjo in gredo med spravljače, zvečer pa kosijo dalje.

Spanja je v tem času na kmetijah malo. Ob enajstih zvečer pridejo delavci domov s travnikov, ali s hlevov, kjer so tlačili seno, zjutraj ob dveh pa je treba vstati in iti na košnjo znova. In to traja tri tedne zaporedoma.

Čez dan je na travnikih prijetno. Tudi spravljači pojo. Objeti med seboj hodijo s travnika na travnik, obračajo dišeče seno, raztresajo senene navlje, ki jih delajo prvi dan, ko je trava pokošena, najlepše je pa seveda, ko je seno na vozeh. Visoko naloženi vozovi škripljejo po cestah; okovana kolesa cvilijo in škrtajo po bregeh in konji stopajo po travnikih ponosno, kakor bi vedeli, da ta dan delajo zase.

Le takrat, ko pride na travnik voznik, ki pobira suho seno za duhovnega gospoda in za organista, delavci umolknejo. Kmet odrine jezno navelj sena in zagodrnja:

»To imaš!« nato pa zakolne in dela dalje.

Če je gospodar prijazen in ni nasproten veselju, ki ga je tu pa tam treba privoščiti mladini, navadno določi za metanje in tlačenje sena takšne ljudi, ki se imajo nekoliko radi.

Ko je voz na dvorišču, se povzpnete nanj metača, odvržeta žrd, zapičita vsak svoje rasohe v duhteče seno ter zaženeta proti odprtini, ki se imenuje jaher, tak plast, da jo zamašita. Dolžnost deklet, ki sta v jaherju, je, prijeti plast z rasohami ter ga spraviti v notranjost senika, kjer je še par ljudi, ki mečejo seno dalje, ga tlačijo za pristrešje in ga zlagajo do slemena visoko.

Če je voz izpraznjen, preden pripelje voznik drugega, se metači nekoliko povesele. Fant stopi za dekletom in ko jo ujame, jo vrže v seno, ji stlači za ro-

kavce par rokovati senenih stiri, mimogrede pa se tudi dotakne njenih ustnic, če ga nihče ne vidi. —

Na skednju se kadi. Prah prodira ljudem v pljuča, v usta, se zapikuje v znojnice kože, v vlakna obleke, da jih proti večeru že ni mogoče spoznati. Oči so jim še ostale bele in notranjost ust še imajo rdečo, povsod drugod pa se je naselil prah ter pobarval delavce s svojo sivo barvo.

Treba je pač piti, splakniti prah iz grl in si otemniti zavest, sicer bi bilo težko vzdržati.

Če je delo opravljeno pred pozno nočjo, se gredo metači po večerji kopat. Ali to je malokdaj. Navadno se umijejo v mlaki. Iztrebijo si nos in ušesa ter gredo spat. Saj za težaka to ni tako nerodno! Rjuh na postelji po večini nimajo, jank in sukenj, s katerimi imajo prekrito na ležišču slamo, pa ne morejo umazati.

Ponoči se čuje tu in tam pijano vriskanje, petje, potem pa vse utihne, zjutraj se pa ponovi življenje prvega dne.

Ko žito zori.

Na vasi je legla tišina. Vriski koscev so se polegli. Jutra so postala mrka in dolgočasna; ne moti jih več pedpedikanje prepelice, ne brušenje kos, ne rahli in zaspani pomenki utrujenih koscev. — Zamrla so, se potegnila vase in zdaj gledajo temno na gole travnike, ki so pobiti, kakor bi se zgodil nad njimi zločin. Škripanje visoko naloženih voz je utihnilo; vonj po svežem senu se je razgubil in pijani smeh delavcev, ki so metali seno z voz na skednje, je utihnil. Ob potoku, kjer so se zvečer po delu v parmah kopala plaha dekleta, se hihitala v pesti, se škropila in zaskrbljeno opazovala, če ni morda v bližini kak radovednež, je zavladal mir. Kak ptič še včasih zastoka v zelenem vrbju, kakšna somračnica zleti čez jelševje in kak predčasno ovel list pade v strugo ter odplava po leni vodi bog ve kam.

Kak mir je nastal, kak mir! — Kakor bi po nečloveški moriji ležalo vse skrušeno in odmrlo pod silo, ki je pohodila tisoče življenj. —

Šole so se zaprle. Deca, ki je klepetaje bezljala po cestah, se metala po jarkih ter se valjala po mladi travi, nagajala psom in kradla češnje, je nekam izginila, kakor bi se vdrla v zemljo. Ni čuti več njenega ščebeta, ni je videti več, le tu in tam sreča človek molčečega težaka - šolarja med starejšimi delavci. Komaj nese motiko; znoj mu lije po obrazu, po hrbtu, mu dela na srajci temne maroge in mu grize mlado telo, da se otrok

ključi in klesti trudno z nogami okrog se. Pred par dnevi je še hodil v šolo, zdaj pa je delavec. — Kako bi pa drugače, ko pa je treba jesti, zakaj pri siromaku drži izrek: »Kdor ne dela, ne jé.«

Bog ve, kakšni ljudje se bodo razvili iz teh otrok, ko jih že od rojstva žuli glad, delo in zanemarjenost, kajti kdo pa ima v teh težkih, mračnih dneh čas misliti na deco. — Nekdaj so, še včeraj, ali zdaj so novi časi, ko krepost na duši in telesu ni zaželen.

Tudi učitelji polagoma odhajajo. Ljubeče in z žalostjo v očeh se poslavljaajo od znanih jim krajev in od trpinov na vasi. Mnogi odhajajo za zmerom, zakaj učiteljski poklic je že tak: nestalen in zavisen od marsičesa. — Izza plotov gledajo za njimi vaščani. Bog ve, kaj je povzročilo med kmeti in učitelji to odtujenost!? — Ne najdejo več stika med seboj in napetost raste. — Je kriva šola, ali so vzroki zato izven nje? — Kdo ve? — O, kmetje vedo! Kdor želi čuti vzroke, jih lahko čuje, in lahko tudi vidi, da kljub neprijaznosti do učiteljstva zdrkne čez razoran obraz kmečke gospodinje marsikatera solza, ko odhaja učitelj, učiteljica, ki sta se izkazala dobra za ljudi, — zleti iz ust izgaranega kmeta dobra beseda, ali tiho, da bi je nihče ne čul, zakaj ni dobro hvaliti učiteljev.

»Zbogom! Morda se še vidimo!« šepne včasih kateri, potem pa si zakrije usta in se potuhne, kakor bi se ustrašil izgovorjene besede.

Po goricah škropijo trto, ki se je že lepo razrasla. Modri, od galice obrizgani škropilci hodijo med koljem od trsa do trsa; vlačijo škropilno cev od rozge do rozge in modrikasta tekočina šumi po mladem listju, se vesi nanj ter ga barva.

Vsak škropilec ima oddeljeno pojat. Počasi stopa po izsušeni, od sonca ožgani zemlji. Trudnost mu leži na očeh in mišice na obrazu mu drhtijo pod težo pute, ki jo nosi na hrbtu. Z desnico drži škropilno cev, z levico pa poriva gori in doli vzvod, ki je pritrjen na sesalko. Ves hrbet ima obdrgnjen in vnet. Potne kaplje vlačijo s seboj stotine drobcev galice ter jih naplavlajo na ožuljena, vnetá mesta, da se mu slednjič odpre na hrbtu rana, ki pa nanjo ne sme misliti. Gorica mora biti oškropljena, kajti bolezen se utegne naseliti na mlado listje in v jeseni bi ne bilo vina.

Ženske nosijo v gorice kolje, stavijo ga k trsju, ki je brez njega. Tihe so in boječe pogledujejo na sep, kjer sedi gospodar, ki je prišel za par dni iz mesta, da bi nadziral delo. Steklenico vina ima pred seboj in veliko krožico, ki si jo zdaj pa zdaj naliže, si zasuče košate mustače, vlije vino vase in zadovoljno mrmra:

»Letos pa bo pijače, če gospod Jezus da!«

»Dober večer! E, škropite?« je pozdravil gospodarja mlad sosed.

»Škropimo, Franc. Treba je,« je odgovoril ta kimaje z glavo.

»Kristus, kakšna sila je! Zemlja je vsa žareča.«

»Si kaj žejen? — Stopi na krožico!« ga je povabil gospodar in odšla sta v pivnico, zaprla za seboj vrata in dolgo ju ni bilo ven.

Zdaj je nekak presledek med večjim delom. Košnja je zadaj, okapanje je po večini opravljeno, druge opravce pa ni, le tu in tam še žanjejo ječmen. Žanjice so vesele in gospodinja je kakor prerojena. Z ljubezni polnim pogledom božajo njene oči skrbno postavljene razstave, s prsti gladi težko klasje ječmena, ki bo rešilo

hišo stradanja. Že par mesecev jim manjka kruha, pa so čakali ječmene žetve kakor odrešenja. Zadnja leta so bila slaba. Tepla so kmeta s svojo jalovostjo in so mu vračala komaj seme, to leto pa kaže nekoliko bolje. V mlinih že klepljejo kamne in se pripravljajo na mletev. Dolgo je tekla voda brez koristi čez zajeze, zdaj bo pa na mlin tak naval, da bi bilo treba mleti s petimi pari.

Po soncu izpostavljenih krajih že začenja zoreti tudi ozimina. Rž dobiva svetlejšo barvo in pšenično klasje postaja iz dneva v dan težje. Če zleti čez njivo veter, pšenica vzalovi, se priklanja na vse strani, pošumeva z resjem in jezno odriva od se slak in kokolj, ki se repenčita med vitkimi stebli pšenice. Ko klasje zaniha in se prikloni, zleti drget bilk dalje in dalje, do konca njive, kjer se val obrne in zdrvi nazaj; tedaj je videti kakor bi se z zaljubljeno šepetajočo sapo poigrali valovi jezerskih voda. — Kak užitek je gledati to valovanje, poslušati tihi šelest klasja in komaj slišni šepet vetra! — Ampak kdo še v teh dneh vzdihov in trpljenja misli na lepoto narave? — Kmet že ne. Podzavestno jo nemara ljubi, lepote pa ne vidi v nji. Nekdaj baje je... Ah, nekdej! — Vrag, kakor bi človek res moral hoditi po vsa merila v preteklost! —

»Kristus, ko bi le ne bilo toče!« reče gospodinja, ko ogleduje svoja žitna polja.

Če se prikaže od kod preteč oblak, stopi gospodar po žegnano šibo, ki jo je, povezano v presmec, vrgel po cvetni nedelji na streho, jo porine v peč ter jo zažge ali pa odganja oblake s coprom. Razni načini so, in težko je reči, kateri je boljši. Najbolj se baje obnese vezanje trave v vozle. Ali mora jo vezati kmet, ki ni

v sporu z bogom in z duhovnim gospodom. Dobro pa je tudi, če je v posesti rute, s katero je imel kak mrlič podvezano glavo. Tak človek ima v vsem srečo in se ga boje tudi nadnaravne sile.

Ko se zabliska in zagrmí, hodijo gospodinje okrog voglov. S kraljevo vodo škropijo na vse strani in izgovarjajo čarodejne besede, po pragih in podstenjah pa molijo otroci: »Jezus, prizanesi naši njivi!« In prizanese. Oblaki se razkadijo, megle se razpršijo, sonce se zapiči z novo močjo v zemljo. Pripeka na listje koruze, ki se krči, zvija v svaljke ter se skriva, kakor ne-bogljeno dete pred tujcem.

Še nekaj dni in treba bo na žetev. Žanjice si že izbirajo srpe, dajejo jih klepat, če pa se katera sreča s fantom, ki ji je pri srcu, ga vpraša:

»Mi boš prišel za vezača?«

Dober vezač je vreden toliko kot vsaka žanjica, zakaj bodri jo, ji dela vezi za snopje, da ne zaostane in ji ne vrežejo »gor«.

Srpi so zapeli.

Trg pred cerkvijo se je polnil. Jutrnja nedeljska maša je bila končana in ljudje so se usipali skozi cerkvena vrata. Zunaj je nastal hrup. Glas je treskal ob glas, beseda je dramila besedo in vedno več ljudi je govorilo.

Gospodinje so se pomenkovale o dojenju krav, o prašičih in o copru, za katerega je poletje najugodnejši letni čas. Šepetale so si na ušesa, katera je prav za prav pocoprala kravo tam, svinjo drugje in se zgražale nad brezsrčnostjo bab, ki se jim ne smili žival, marveč ji gladko napravi bolezen, ali ji pa odvzame mleko.

Gospodarji, ki so bili bolj skopi z besedami, in ki se družijo le z zaupnimi prijatelji, pa so govorili o delu na poljih. Z iskrečimi se očmi so pogledovali po ozimini: po žitnih njivah, ki so ležale razprostrte pred njimi. Jutrnje sonce je sijalo na zlato klasje pšenice, ki je rumenela na njivah ravna ter ponosna.

»Treba bo začeti!« je dejal starejši gospodar svojemu sosedu in oni je obletel setev z radovednimi očmi, kakor bi je še do te ure ne videl, prikimal je in rekel:

»Treba bo, vidim, da se klasje ne bo prej osipalo.«

Rekla sta si še par besed o tem in onem, nato sta se razšla. Za njima so se pa razkropili na vse strani tudi ostali.

Popoldne po večernicah, ko je za kmete čas počitka, se je spravlil klepalec srpov na svoj klepalni stol.

Obrnil je prvi srp v rokah, pogledal njegovo rezilo, trznil po njem z nohtom ter ga nastavljal na babico in udaril po njem s klepačem. Časih je prenehal s klepanjem, da si je lahko obrisal s čela pot, ali pa ga je zmotil kak slabo oblečen otrok, ki mu je prinesel v klepanje srp, ga vrgel na skladovnico med druge ter spregovoril:

»Če bi sklepali še za našo mater! Bodo že plačali. Za jutri so jih naprosili Filipovi.«

Časih pa je poslušal tudi godbo, ki je prihajala iz trga, kjer je bila tombola z veselico. Zdaj je tombola skoraj v vseh farah, da bi iz siromakov na ta način izvlekli še poslednji dinar. Revez pa tudi misli, da ga bo tombolski dobitnik rešil siromaščine.

Mladina je drla od vseh strani. Polnila je pota in steze proti cerkvi ter se glasno pogovarjala o srečniku, ki je dobil glavni dobitnik prejšnjo nedeljo v mestu. Menili pa so se tudi o veselici. Na takšnih veselicah je namreč velikokrat smešno. Pripelje se nanjo kak bogataš iz mesta, poišče si dekleta, jih zapoji, potem pa počenja z njimi, kar se mu zljubi.

V ponedeljek se je pa pričela žetev. Srpi so zapeli najprej na Filipovi njivi. Dvanajst žanjic se je postavilo pred ogone. Odvrgle so brezrokave telovnike, da so bile v samih rokavicah in napravile so krog okoli domačega sina, ki jim je pričel brusiti srpe. Velik voder je zapičil v zemljo, pomočil v njem brusni kamen, si oprl srp v trebuh ter potegnil s kamnom po njem. Najprej je nabrusil prvi žanjici, tisti, ki žanje naprej. Vzela ga je, pljunila v pest, napravila pred ogonom s srpom križ in vrezala. Pšenična stebela so zahreščala, klasje se je zamajalo, se nagnilo in naslonilo v razgonu na še

zdravo setev. Žanjica je mahala, da so ji široke janke, podvezane v pasu s podvezjakom, poskakovale okrog nog, jo šmickale po bedrih ter jo včasih udarile tudi od spredaj po kolenih.

Ko je našela dovolj, je stisnila srp pod pazduho, napravila iz rokovati pšeničnih bilk vez za snop, jo položila na tla, segla s srpom po požeto pšenico, jo nagrabila v njegovo krivino ter vrgla snop na vez.

Medtem je zarezala v setev druga žanjica, za njo tretja, četrta in končno zadnja. Molče so opravljale svoje delo, pšenične bilke pa so šumele in včasih je udaril srp ob kak kamen.

Njiva je postajala pusta. Ostro strnišče je zazevalo v zrak, zlato klasje pa je ležalo utrujeno po ogonih, povezano v snopje. Vezali so ga vezači, ki so šli po njivi za žanjicami. Na štiri žanjice pride po en vezač in ne zmanjka mu dela, zakaj ženske mahajo hitro. Snop za snopom lega za njimi, gospodarjev sin pa jih vzpodbuja, jim brusi srpe ter daje med nje ročko s pijačo.

Zadaj so zlagali otroci snopje v redi. Po dva si naloži tak otrok pod vsako pazduho in ju vleče na sredo njive, kjer so stavci, gospodarjevi mlatiči. Ti stavijo snopje v razstave. Dvanajst snopov mora biti za dobro razstavo. Postavijo jo krepko ter jo povežejo z močno vezjo tik pod klasjem, da bi je veter ne podrl. Na klasje pa posadijo klobuk, nekoliko večji snop, ki ga razvlečejo okrog glave razstave. Ta varuje zrnje pred ptiči, pred dežjem in točo, če bi še morda le prišla.

Vezači razstav se smejejo. Šalijo se z žanjicami in se zbadajo z onimi jezičnimi.

»Kristus ti moj, saj še razstave ne veš zvezati, pa bi gledal za deklinami!« je usekala Zorkovega žanjica Faruna.

»Zamahni, zamahni, Nežika, in ne vujaj tako z ritjoi! — Saj boš pohodila vso pšenico. Virt ti ne bodo priznali težaka,« so se norčevale iz Cigulke. Ona pa se je jezno ozrla, jim pokazala jezik ter žela dalje.

Stebila so šumno padala, snopje se je kopičilo v dolge skladovnice, sredi njive je rastle vrsta razstav, ki so jih sproti šteli, da bi izračunali, koliko kop bo in koliko se bo namlatilo zrnja.

Za žanjicami so pobirali klasje siromaki. Tiho so se sklanjali na ogone ter gledali hrepeneče po težkih razstavah. Stiskali so v dlani nabrano klasje, ga tlačili v vreče, sesni otroci, položeni na vratnike pa so se jim drli in stezali svoje suhe ročice proti nebu, kakor bi česa prosili.

Ob desetih imajo žanjice južino. Dekla prinese jerbas kvasenic, pomazanih s sirom in smetano, pastir pa dolevko jabolčnice. Vino pijejo zvečer, navadno pa za likof.

Pri južini posedejo po vratniku. Tisti, ki se razumejo, skupaj, in oni, zasmehu izpostavljeni, skupaj. Režijo se, zbijajo norčije in vezači segajo žanjicam v razparjake. Časih vržejo kateri za rokavce tudi polža, žabo, ali črva. Žanjica zacvili, skoči pokonci in zbeži za razstavo, kjer si sleče rokavce in odvrže žival. In če žanjica nima srpa vedno pri sebi, se ji utegne zgoditi, da ga po južini ne bo zlepa našla. Kak vozač ji ga skrije in ne vrne ji ga, če ga še tako prosi.

Filipove žanjice se smejejo. Šampri razlaga smešno zgodbo, ki jo z načinom svojega pripovedovanja dela še bolj zabavno.

»Bilo je ob času žetve,« je začel, »ko pazijo na koče le starejše ženske in pa tiste, ki jim ni za delo, da so šli mimo Šalčjakove hiše, ki velja za najpridnejšo v fari, gospod kaplan. Pri hiši je bila le gospodinja Treza, pobožna ženska, ki je imela navado vabiti gosposke ljudi k sebi. Postavljala se je pred sosedami zlasti takrat, če je lahko postregla kakšnemu duhovnemu gospodu. Šli so gospod kaplan mimo, ko je nesla iz drvarnice drva. Pozdravila jih je ter jih povabila v hišo: ‚Naj stopijo z menoj, gospod! Jim bom hitro jajčka posmodila!‘ — Skočila je v hram, postavila ponev na ogenj in čakala. Ker pa gospoda le ni bilo, je stopila pogledat, kje so ostali. Začudila se je, ko je videla, kako so bežali po vratniku med njivami, da so škrici suknje plavali daleč za njimi. Pokimala je z glavo ter se skrila v hram.«

Žanjice so se smejale, gospodar, ki je medtem prišel na njivo, se je pokal po kolenih in vezači so si brisali solze.

Po južini so zapeli srpi znova. Podirali so pšenične bilke dalje in žanjice so se še krepkeje zaletavale v setev. Poskušale so dohiteti druga drugo, zakaj veliko velja tista, katera prvo prehití, ali s tem se lahko začne svaja.

Ko je njiva požeta, ko stoje razstave in so opravili svoje pobiranje tudi že siromaki, pride gospodar orat. Treba je začeti sejati ajdo, zakaj kdo ve, kakšna bo jesen. Repa že še lahko nekoliko počaka, in je tudi ona,

vsejana ob Jakobovem, najboljša, z ajdo pa ni mogoče čakati.

Konja vlečeta plug kimaje. Gospodar ju tolče z vajeti, ju vzpodbuja z lepimi besedami, ali živina je utrujena, ne gane se in ne stopi hitreje.

»Srečo dobro! — Se lepo dela?« nagovori orača človek, ki gre mimo, in gospodar ustavi konje, obrne plug, ga ostrže z odko, si obriše s predpasnikom rosno čelo, stopi za korak od pluga in pravi:

»Lepo se dela, hvala bogu. Le ko bi dež nekoliko pomočil! Grudje je debelo.«

Ozre se po številnih razstavah, ki stoje sredi njive in oči se mu zaiskrijo. »Letos bo pa kruha,« pravi, »še siromaki ga menda ne bodo stradali, saj lahko naberejo obilo klasja po njivah.«

Oni prikima, se nasmehne, ker ve, kako je tisto zastran siromakov. »Srečno!« pravi in gre, gospodar pa požene in plug se zarije v zemljo znova.

Zvečer, ko žanjice odhajajo z njiv, je tu in tam čuti pesem, časih pa tudi kak vrisk, zakaj doba stradanja je zdaj za nekaj časa končana. Ampak vriski niso zaželeni in posvetne pesmi so za delovnega človeka pregrešne. One o Mariji, ki se veseli, ko kleči pred njenimi nogami skesan in ponižan narod, so dovoljene in se teh tudi ni treba nikomur sramovati, prvih pa se dober kristjan izogne.

Še nekaj dni in na mestu zlato rumenih zaplat, ki so vrisane tu pa tam v površino Slovenskih goric, se bodo videle izorane njive z lepimi ogoni, v katerih bo začelo kliti novo življenje. Narava je pač takšna: Svoje dozorele otroke ubija, da se lahko rodijo mladi.

Gumna so zaživala.

»Tiho, tiho! — Kaj je to, glej? — Nekaj se je moralo zgoditi! Nekaj težkega, velevažnega; nekaj takšnega, kar pretrese življenje v korenju.« —

Tako mirno je postalo vse. Pesem življenja se je unesla. Slovenske gorice so vrgle s sebe tisti brezbrizni nasmeh, ki je lasten mladini ter si nadele oni izraz zaskrbljenosti in resnobe, ki domuje na obrazih zrelih ljudi.

Le od kod se je to vzelo? — Gozdovi so še zeleni, kakor jih je obarvala pomlad, tu in tam še cvete roža iz pomladi; listje vinske trte je še sveže, le mladosti ni več na njem. Veter ga ne vzgibavlje več tako ljubko in norčavo kot ga je nekoč. Nekam resno in počasi se pozibavljejo veje, se maje listje, kakor bi se utrudilo v vseh teh dolgih dneh, ki so drveli čez zemljo od pomladi do te ure.

Ogrodje Slovenskih goric je še takšno, kakršno je bilo: ljubko in očarljivo s svojimi stoterimi hribčki, s cerkvami na gričih, s potoki, mlini, z jagnedi po vaseh in s klopotci, ki jih že pripravljajo, da jih bodo postavili v gorice. Le vnanjost se je spremenila; lice se jim je predrugačilo. Gube so se jim zarezale v čelo, kakor bi se pripravljale na ledene sape, ki že vstajajo izza daljnih hribov in jih občutljiva koža že tu pa tam začuti.

Moj bog, kako naglo gre vse! Letni časi drvijo drug čez drugega, borijo se med seboj in podoba je, da vsi

mrzijo pomlad, kot bi ne prinesla tega — kar bi morala. Bržkone ne more prinesiti. Morda je preslabotna, ali pa radi tega, ker je najkrajša. Teden, dva jo je čutiti; razposajen piš razmrši človeku lase, poboža naravo, nežni list zadrhti na bukvi in že je vsega konec, že je pomlad potisnjena na stran, kakor bi na zemlji ne bila zaželena.

Ali se življenja porajajo zato, da so ob določenem času vržena v grobove, na ljubo nekomu sebičnemu, neusmiljenemu, preden so spoznala svoj cilj, bistvo in smoter stvarstva? — pomisli človek zdaj, ko gleda razdejanje po poljih, čez katera zdivja tu pa tam nevihta, se brusi ob ostra strnišča ter prevrača razstave požete pšenice, ki so ostale od vse tiste lepote, katera je spomladi valovala po žitnih njivah. Življenje je kakor senca. Krepi se in krepi, postaja temnejša, močnejša, ko pa posije sonce, skopni, ne da bi ostal od nje en sam drobec.

Bog ve, ali tudi rastline ljubijo pomlad, ljubijo svoje življenje? — Tedaj je ta njihov konec še žalostnejši.

Kaj je ostalo od zelenih bilk pšenice, ki je pokrivala njive v Slovenskih goricah? — Kaj je ostalo od cvetja, ki je kukalo iz klasov ljubko, z iskrecimi se očesci, da so ga še čebele spoštovale? — Samo teh par sto razstav, po katere gredo zdaj mlatci z vozmi, na katere jih bodo naložili, jih spravili v gumna, kjer jih bodo omlatili ter nasuli zrnja, ki ga bodo dale, v kašče. Ob letu pa ne bo ostalo zrno od vsega tega.

Tako je z vsem. — Zrele, z izkušnjami obogatene stvari odmirajo, na njih mesta pa stopa lahkoverna mladina, kakor bi se Stvarnik bal upora onih, z izkušnjami obogatenih bitij.

Zdaj se je vse življenje Slovenskih goric usmerilo proti gumnom. Cepje so udarili po smrekovih podnicah in glasni pika poka se razlega med hrami ter se odbija ob gozdovih za vasmi.

Po cestah škripljejo težki vozovi. Naloženi so z zlato pšenico visoko čez ročice. Žrd leži čez njo in jo pritiska na voz, da bi kak snop ne padel na tla, in če dela cesta ovinek, ali če nekoliko visi, se opre mlatec z rasohami v naložene razstave, da bi voznik ne zvrnil.

Ko peljejo z njive zadnje snopje, pazijo sosednji mlatci na primerni trenutek, ko lahko zasadijo zadaj pod žrd zastavo: strgan rdeč jančjak, ali stare spodnje hlače.

Včasih se zgodi, da stoji tak voz dolgo na dvorišču, preden kdo opazi porednost. Tedaj pa je dolžnost mlajših mlatcev, da zaneso zastavo na voz katerega drugega gospodarja. Ampak to je težko, zakaj sosednji mlatci so budno na straži.

Ko je potegnjen z njive zadnji voz, se spravijo mlatci, večinoma viničarji in mali želarji, ki mlatijo za mertik, v gumno k otepavanju snopja. Po dva in dva sta skupaj. Vsak prime za svoj snop ter tolče z njim po sodu, ki so ga postavili v gumno. Otepeno snopje zlagajo otroci v parme in na skednje, ali pa v ute in v listnjake. Ko je sod že do polovice vtopljen v zrnju, odpro mlatci gumno, da se prah nekoliko izkadi. Nato očistijo zrnje slame ter ga zgrebejo na vršaj v kotu. Zvečer je na vršaj treba paziti, da ga tatovi ne zmanjšajo, kajti tat ob mlačvi najlaže pride do mernika pšenice. Vsak večer določijo mlatci izmed sebe čuvaja, ki spi pri vršaju.

Če so mlatci od daleč, spijo navadno na gumnu. — Tudi ženske ne klestijo ob večerih domov, temveč ležijo v slami poleg tovarišev mlatcev.

V mraku se mlatci vse vasi navadno dogovorijo za skupno kopanje. Ženske gredo zase in moški seveda zase, ali moški je že tako spočet, da mu brez ženske ni obstanka, pa se časih zgodi, da pridejo fantje tja, kjer se kopljejo dekleta. Jezus, kak je tedaj med ženskami poplah! — Naglo kakor race poskačejo iz vode ter zbeže na vse strani, in zgodi se, da kakšna mlatica pozabi svojo obleko na vrbi. Ko se vrne, je seveda ni več, zakaj fantje so ji jo skrili in prisiljena je iti v vas naga.

Ko pritisne na hrame tema, po gumnih govorjenje utihne. V slami pa se obračajo okópane mlatice. Hrepeneče se jim svetijo oči in tu pa tam se kateri izvije iz ust težak vzdih, vzdih utrujenosti in hrepenenja, zakaj mlatitev je že od nekdanj časa, ko se kakšno dekle lahko mirno naleži pri fantu. Čez čas je čuti škripanje gumnskih vrat; beseda se zasliši, potem pa šepet, roke zakrilijo po zraku, slama zašelesti glasneje, nato pa vse utihne, le dihanje se čuje. Katera pa ne dobi spanjača in jo imajo fantje tudi sicer na piki, ji ponoči prinesejo ob stran štor. — Zjutraj se zbudi ob njem in tega ji vas dolgo ne pozabi.

Mlatci raznih gospodarjev si nagajajo med seboj, kolikor se da. Zlasti je izpostavljen šalam čuvaj vršaja. Ponoči, ko zaspi, se priplazijo sosednji mlatci tiho v gumno ter postavijo na vršaj slamnatega moža z vrečo v rokah. Ko se čuvaj zbudi in ugleda na vršaju človeka, zakriči, skoči po cepec in hoče udariti po tatu, spoznati pa mora, da so ga potegnili. Tedaj je dolžnost mlajših

mlatcev, da zaneso slamnatega tatu drugam. Če jim ne uspe postaviti ga kam na vršaj, ga zaneso na streho pri gumnu, in zgodi se, da ga mlatci ne opazijo do južine. Tedaj je veliko smeha v vasi.

Zjutraj prično z vejanjem žita. To je najveselejši čas za mlatce, zakaj takrat plačujejo gospodarji njihovo delo. Vsak deseti mernik dobijo mlatci. Če je gospodar dober, in ako je letina obilna, dosiplje k vsakemu desetemu merniku še merico za nameček, da je mernik večji.

Po vejanju se šele prične mlatitev, takrat šele zapojo cepje. V odprtino gumnskih vrat si mlatci naložijo otepeno snopje, vržejo dva snopa sredo gumna in po dva in dva udarita po vsakem, ga obračata med mlatenjem s cepmi, ga omlatenega odvržeta ter si deneta na njegovo mesto drugega, ne da bi prenehala tolči.

Ko je omlatena precejšnja skladovnica snopja, gre do mlatci šopat. Treba je šop za slamnate strehe. Če je žetev dobra, če setev ni poležena, postanejo lepe tudi strehe. — Snop, ali dva prime mlatec v roke, ga razveže ter otepa z njim pred seboj, da nerabna slama odpade. Ono, ki mu ostane v roki pa še očese na »farju«, zobati pripravi, podobni glavniku. Najstarejši mlatec zviije iz očesane slame vez, jo položi na gumno in ko je šopa dovolj debela, jo zvežejo, nato jo pa obrežejo v reznem stolu, ali s koso ter jo vržejo v šopnik.

Tako mlatijo v nekaterih vaseh, kjer niso vneti za napredek, drugod pa je čuti ropotanje vitlja, ki ga goni živina, pa tudi brnenje motorja in sikanje lokomobile. Večino življenja po gumnih so zdaj potegnili vase stroji, ki so razpršili tudi vesele ure, zvezane z mlatitvijo. Stroj je pač stroj. Brezsrčen je in ne privošči delavcu,

da bi se malo poveselil. Pač pa se vesele lastniki strojev, ali to je poglavje zase. Le tu in tam se še mlatici tudi pri stroju nekoliko razživijo, ko se napijejo in ko stroj počiva.

Samo siromaki so še ostali zvesti staremu načinu mlatenja. Po eden, ali po dva tolčeta s cepmi. Sovražno gledata na snopje, kakor bi ne mogla verjeti, da bo dalo kaj prida zrnja, zakaj zadnja leta so se prepričali, da se še tako otipljivi obeti ne uresničijo. In zgodi se, da se mlatica celo spreta. Tedaj skoči mož za ženo s cepmi in če jo dobi, je po nji. Pred gumnom pa čepijo otroci. Brundajo in žvečijo pšenično zrnje, oči pa se jim svetijo od ugodja, ker so dobili v želodec nekaj boljšega. Do zdaj so bili vajeni le koruzne polente zalite s šmarnico, ali s kisló jabolčnico.

Bog ve, kdo bo mlatil takrat, ko bodo odrasli ti otroci? — Mlatitev zahteva močnega človeka, to bo pa rod pritlikavcev in slabičev. — Ampak kaj bi govoril o tem, ko pa lahko vsakdo vidi! —

Primicija v fari.

»Kako mu pristojna mašniška srajca!« so se pogovarjale kmečke matere v nedeljo pri večernici, ko so videle stopiti Martinovega študenta, ki je študiral za gospoda, prvič pred oltar. Oblečen je bil v belo mašno srajco, zakaj pomagal je peti domačemu gospodu pete litanije.

Ženske po cerkvi so dvigale glave. Suvale so se s komolci, se vzpenjale druga čez drugo in si odobrava-joče kimale, ko je sočni glas študenta Franca planil pod cerkveni obok, zaplaval pod ladjami ter se odbil zadaj pri orglah. Še nalašč ga je nekoliko tresel in ojačil, da bi farane čimbolj zadovoljil.

Martinova mati je sedela v prvi klopi pred oltarjem. Roke je imela sklenjene in si je zakrivala z njimi obraz, a vendar ni mogla zakriti prekipevajoče sreče, ki je dušila njeno srce in gladila njene kosti. Topila se je v blaženosti, rožljala z ogromnim molkom, ovitim na pesti, se včasih ozrla po cerkvi in se nasmehnila stotini očem, ki so se upirale vanjo pa zopet v nje-nega sina.

»Kako si srečna, Mica, Jezus, da še sama ne veš! — Gospoda boš imela pri hiši. Ta te bo že spravil v nebesa. Nisi zastonj rodila,« so ji pravile pred cerkvijo sosede ter silile k nji. Ona pa se je smehljala ter tu pa tam zamahnila s svojo žuljavo roko, kakor bi hotela pokazati, da to ni nič tako važnega. Toda v srcu ji je plala radost, ji osvetljevala oči in ji gnala po telesu

vročino. In če se je katera izrazila o njenem sinu zelo laskavo, ji je dejala:

»Saj je Franc že pravil, da te bo povabil na primicijo. — Prihodnje leto konec julija bo imel novo mašo. Ne pozabi! — Te bo že še povabil sam.«

In gospodinja se je nasmehnila vsa zardela od blaženosti.

»Če je tako, Mica, mu lahko poveste, da mu bom dala štirjak vina, tele in še kakšno malenkost,« je dahnila veselo in se ozrla samozavestno po sosedah, kot bi jim hotela pokazati svojo pomembnost.

Od tiste nedelje se v fari ni nehalo govoriti o primiciji, zlasti še zato, ker je bogoslovec Franc jel hoditi kmalu za tem po vaseh. Ustavljal se je v hišah ter vabil ljudi na primicijo.

Najprej je obhodil najbližnje sorodnike, ki so dobili na primiciji važnejše vloge. In kakor bi slutili, da gospod Franc pride, so bili vsi doma, ko je prišel k hramu. Oče je sedel navadno pri mizi ter listal po časniku, kakršen spada v krščansko hišo. Mati je luščila pri peči grahec, otroci pa so opravljali vsak svoje delo, da bi ne mogel nihče godrnjati zastran njihove pridnosti. Posadili so ga za mizo, dali nanjo slatinar najboljšega vina, krožnik pečenega mesa in začel se je pomenek o gospodarstvu, o šoli, o življenju v mestu in slednjič tudi o velikem dogodku, ki čaka faro: o njegovi novi maši. Potem je izrekel svoje vabilo in gospodar je poklical v hišo vso družino.

»Teško bo, težko bo...« Ni vedel, kako bi nazval študenta in mu je že hotel reči gospod. Ko pa se je spomnil svojih sorodniških zvez z njim mu je rekel »Franc. — Slabi časi so zdaj. In tudi boš imel obilo

boljših od nas,« je še pristavil. »Ne rečem, da bi ne šel rad. — Primicija je velika stvar! Ali kot rečeno, boljše ljudi povabi, bogatejše, da ti bo kaj koristilo. Ko je imel novo mašo Petrov, so dali gostje toliko skupaj, da je lahko s tistim živel v mestu vse leto. Ampak tam smo bili kmetje!« se je zagovoril, toda takoj je popravil: »Jaz sem seveda dal, kolikor je bilo pač potrebno, da bi se ne osmešil. Zdaj pa je drugače. — Ali pravim ti, le želarjev ne vabi preveč. Ta ti dá malo, na primicijo pa pride od hiše vse, kar lahko hodi.«

Potem so se pogovorili. Sinova bosta stregla pri mizi za častne goste, hčerki pa bosta svatevci. Zastran dajatev lahko ostane tako: naj dado, če imajo, če ne, pa ni treba. In ko je Franc odhajal, mu je gospodar stisnil roko z besedami:

»Ne boj se, da bi bili zadnji! Menim, da boš zadovoljen.«

Prišla je jesen, za njo zima in tako je poteklo leto, in fara se je lepega dne znašla pred časom, ko se začno primicije.

Bilo je obilo govorjenja vse to leto. Ljudje, ki niso bili vabljeni, so vedeli veliko povedati o enem in drugem. Vedeli so natančno, koliko bo darovala za primicijo katera hiša in izračunali so, da bo primicijant razpolagal z desetimi polovnjaki vina, s par telicami, z dvanajstimi teleti, s tremi pitanimi svinjami, in bogsigavedi s čim še. Mnogo pa so govorili tudi zastran svatevc. Marsikateri so odrekli pravico nositi venec, in tu pa tam se je znašel celo fant, ki je pripovedoval, kako je hodil ležat k nji. Mnogo solza je izteklo, mnogo vzdihov je padlo v gluho noč in mnogo kletvic je trepetalo med kmečkimi hrami. Ali venci so ostali beli

kljub opravljanju, in tiste, o katerih so farani govorili najslabše, so se na dan nove maše odrezale najboljše.

Neko nedeljo so oznanili domači gospod s prižnice, da se pripelje gospod novomašnik v torek domov. In še isti dan popoldne je nastalo v fari živahno vrvenje. Fantje so postavili ob cesti na meji fare slavolok, ki je segel čez cesto. Bil je opleten z zelenjem in okrašen s papirnatimi trakovi. Na deski, vrhu katere je bil velik križ, nad njim pa novomašniška krona, napravljena iz zelenja, je bil napis:

»Vsa fara se danes raduje,
ko sprejema vas v sredo med se.
Ponižno pred vas poklekujе
in prosi blagoslova za se.«

Obakraj ceste so stale do prve vasi smrečice, bukovje, veje akacij. Tu pa tam je plapolala med vejem zastavica, ali pa se je smejal papirnat trak, ki so ga dekleta v naglici obesila tja.

Prišel je torek. Prihod novomašnika je bil napovedan za četrto uro popoldne. To popoldne je delo večinoma počivalo. Neštete kope razstav požete pšenice so se dvigale iznad bodečih strnišč. Tu pa tam je bila njiva še nepožeta. Par snopov je ležalo na ogonu, v razgon pa je bil zataknjen voder, ki ga je žanjica pozabila tam, ko je zbežala, da bi ne zamudila sprejema. Na vratniku je marsikje stal lestveni voz. Mlatiči so šli po rž, ko pa je začelo v cerkvi zvoniti, so ga pustili, kjer je pač bil, ter pobegnili k sprejemu.

Pred slavolokom so se razporedili duhovni gospodje, občinski veljaki ter svatevce, za njimi pa ostali farani, kakor je pač kateri prišel. Zgodilo se je, da sta

se kakšni ženski zaradi prostora celo sprli. Tista, ki je prišla pozneje, bi rada odrinila prvo in beseda je dala besedo. Ko pa se je iz daljave prikazala kočija, sta utihnili ter uprli oči v prednico Marijine družbe, ki je vsa v skrbeh ponavljala govor, katerega bi naj povedala pred novomašnikom.

Kočija se je ustavila pred slavolokom. Ljudje so utihnili in zadnji so se vzpenjali na prste ter napenjali ušesa, da bi čuli govore.

»Jezus, kako so suhi in bledil!« je šepnila kmetica svoji sosedi, kažoč novomašnika, ki je s sklonjeno glavo poslušal govorjenje šolske deklice, od katere je prejel tudi šopek. Za njo je govoril domači župnik. — Strmečim faranom je pripovedoval o pridnosti novomašnika, o trudu in skrbeh, ki jih je moral prebroditi, preden se je dokopal do časti viteza Kristusove cerkve. Ko pa je govorila prednica Marijine družbe, ki se je med govorjenjem zmotila ter v zadregi privlekla iz žepa svoje bele svatovske janke zmečkan papir in si z njim znova razvezala jezik, se je ljudstvo spogledalo. Smeh je prasnil med vrstami prisotnih in daleč zadaj se je nekdo zakrohotal na glas, da so se glave vseh obrnile proti njemu.

Po končanih nagovorih se je ljudstvo združilo v procesijo in z novomašnikom na čelu je šla povorka k cerkvi, kjer je bila kratka molitev, nato pa so se ljudje razšli.

Tri tedne po prihodu novomašnika v domačo faro je bila primicija.

Pred rojstno hišo primicijanta so medtem zgradili leseno uto. Okrasili so jo z zelenjem od vrha do tal. V nji so se zjutraj, na dan nove maše, zbrali gostje.

Ko so se najedli in napili, je ceremonijer, ki nosi ime cimoner, dal znak za odhod.

Medtem je prišel iz hiše novomašnik. Pokleknil je na hišni prag ter prosil svoja roditelja blagoslova. Prva je stopila k njemu mati. Pokrižala ga je po čelu, pomočila rožmarin v blagoslovljeno vodo ter ga poškropila z njim po glavi. Ponosno so se smehljale njene oči, ko je šla s pogledom od gosta do gosta in hrbet se ji je vzravnal še za spoznanje bolj.

Za njo je pokrižal in poškropil sina tudi oče, nato sta pa oba z materjo stopila ob njegovo stran, za njimi pa so se prikazale njegove sestre, oblečene v belo. Na beli blazinici so nosile novomašnikovo krono in šopek.

Pristopil je cimoner, položil novomašniku na glavo krono in ljudstvo je pokleknilo, ko mu je dal svoj novomašniški blagoslov.

Zopet se je uredil sprevod, na čelu katerega so korakali godci ter urezavali takšne poskočnice, da so nekaterim gospodinjam noge poplesavale po cesti.

Poslednji v sprevodu je šel novomašnik, spremljan od staršev in sester, ki so nesle njegovo krono.

Pred cerkvijo so sestavile svatevce špalir, skozi katerega so šli gostje. Pred cerkvenimi vrati je novomašnika zopet pozdravil domači župnik.

Ljudstvo se je gnetlo v cerkev. Matere so prinesle s seboj tudi majhne otroke in gneča je rasla, stiskala ljudi, tlačila deco, da je kričala in tu pa tam se je kateri zvalil po cerkvi nezavesten. Povsod se je bila borba za boljše prostore.

V zakristiji se je medtem oblačil novomašnik. Zopet so mu posadili na glavo krono, s katero je šel na prižnico, od koder je prvič pridigoval.

Ko je bila pridiga končana, se je začela nova maša, ki je bila izredno slovesna. Kup duhovnih gospodov je hodilo pred oltarjem. Stregli so primicijantu in mu pomagali opravljati sveto daritev.

Po maši so šli gostje na novomašnikov dom zopet v sprevedu in zopet jim je krajšala pot prijetna godba, katere dolžnost je odslej skrbeti gostom za razvedrilo.

Pri vratih ute je stal cimoner ter razvrščal goste. Glavna miza je bila določena za odličnike in za bližnje sorodnike novomašnika. Stranske so bile za svatevce in za navadne goste, v kotu ob godcih, ki so sedeli na nekoliko vzvišenem prostoru, pa je bilo mesto za študente, ki se ta dan lahko najedo in napijejo po mili volji, kakor pravi pesem:

»Če pa nova maša je, jupajdi, jupajda,
tam tud dobra paša je, jupajdija, da.
Med gospodo tam sedim, jupajdi, jupajda,
z mastno piško se mastim, jupajdija, da.«

Ko so gostje zasedli svoja mesta, se je dvignil primicijant ter začel moliti. Po molitvi so godci zaigrali in cimoner je dal znamenje za obed.

Vloga cimonerja je izredno naporna. Njegova naloga je urediti primicijo tako, da gre vse brezhibno, da ničesar ne manjka in da je dovolj dobre volje.

Med obedom so se začele govorance. Dvigale so se tudi svatevce, ki so nazdravljale novomašniku in godci so urezali ob vsaki zdravici svoj marš.

Polagoma se je privlekel nad hrame večer. Tiho je prišel izza bregov, se zasmel na listju drevja in odmev njegovega smeha je zatrepetal v srcih svatevc,

študentov in bogoslovcev, ki so plesali pred uto čin-dero, edini dovoljeni ples, ki nima na sebi nič pregrešnega. Rahlo je legal na travo, zagrinjal v svojo koprenasto meglico oddaljenejše vasi in dramil v razgretih glavah mladine tisoče misli, morja hrepenenj, da so telesa svatevc postala voljna in mehka kakor testo za veliko noč, da so oči študentov sijale kakor žaromet in se je roka nalepila na roko kakor gosenica na list.

Nato je zastrla vasi noč. Pari so se zgubljali molče v mrak, zapuščajoč uto, v kateri so govorili navdušene govore starejši duhovni gospodje in hiteč v objem svojim hrepenenjem.

Tam pa tam je smegnil za bukovjem človek, je opletel po veju talar in včasih je cimoner privlekel od kod zardelega študenta, ga posadil za mizo in šel dalje.

Po gozdu je šelestelo odpadlo listje. Pokale so preperete veje in zdaj pa zdaj se je začul skozi razpaljen zrak radosten vzklik, cmok poljuba, ali pritajen klic, če sta se dva slučajno zgrešila.

To so čudovite, božanske noči, katerih se spominjajo svatevce vse življenje in vedno toplo, ljubeče. Ta večer ni razrednih razlik. Študent se ne sramuje razpokanih rok kmečkega dekleta, kak mestni gospod poljublja od sonca ožgano lice svatevce in ji govori lepo, prelepo, kakor se ji še sanjalo ni. Toliko je radosti ta večer, toliko utešenih hrepenenj in nobenih obljub, zakaj kdo se pa pozna. — Pri luči mnogi ne vedo drug za drugega. —

Ko je bilo veselja dovolj, so se svatevce vrnile in znova so zaplesale čindero, kakor bi se ne bilo nič zgodilo, čez čas pa so se skrile zopet.

Prihodnje jutro so šli gostje v najbližjo sosednjo faro, kjer je imel novomašnik mašo, potem pa so se ustavili v vrhu, v zidnici, kamor jih je povabil bogat kmet. Proti poldnevu pa so šli domov, kjer se je ponovilo vse to, kar se je godilo prvi dan.

Tako je šlo štiri dni, dokler se ljudje niso naveličali in dokler ni pošlo vse, kar so bili pripravili za primicijo.

Žegnanje pri Sv. Ani.

Začelo se je, kot se pač začno vsa takšna žegnanja, s slovesno pridigo, v kateri so duhovni gospod vzpodbujali faranke k verski gorečnosti, zakaj čast družine in države je baje verna žena.

Priporočali so ženskam, naj se pogosto oklepajo zaščitnice družin svete Ane, na katero se naj obračajo zlasti v težkih urah, ko preti družini zlo. Dajali pa so jim tudi nasvete, kako je treba vzgajati otroke, da postanejo vredni člani svete cerkve.

Otrok je že po naravi nagnjen k slabemu, zakaj izvirni greh pusti v njem slo po grešenju. In te sle ne iztepe iz otroka nihče drugi kot palica. Zato le šibo v roke. Šibo zjutraj in zvečer, kajti vzgoja brez šibe je jalova.

V svoji razčlembi otrokove duševnosti so tudi ugotovili, da ima otrok dobra ušesa, ki ujamejo več kot bi bilo treba. In ko so v podkrepitev svojih besed še nekajkrat udarili po prižnici, da so se vzdramile celo one gospodinje, ki so dremale v klopeh in na stopnici za obhajilno mizo ter jih začudeno pogledale, je bilo pridige konec.

Tedaj je v stolpu zazvonilo z vsemi zvonovi. Zazvonilo je, zaklenkalo lepo in praznično kot se spodobi za godovni dan farne patrone, in pričela se je maša.

Zunaj pa je naraščal hrum, zakaj na žegnanje pri-dejo tudi ljudje, ki se rajši vlačijo okrog šotorov, kakor da bi stopili v cerkev. Kramarji so bili že hripavi od

kričanja; vzpenjali so se na prste, gledali po množici in vpili:

»Piskre, mati! Kropnice, skledčke, pokrivače! — Küpите, küpите, danes je poceni. Zlepa ne bote tak doubili!«

»Ase, klobase! Kdor jih hoče, zdaj so vroče! — Tri pare za dva dinarja, totih malih pa dam še več.« In je vlekel venec klobas iz kotla, da je smrdelo daleč naokrog.

»Škifrice, deca, lecat! — Lilike, matere, za deco! — Srca küpите, pebari, deklinam, da vas bodo imele rajši in da vam bodo ostale zveste! Lepši napis je gori, bolj se jim bote priküpili.« In lecatarka kaže posamezne napise:

»Le pridi k meni, sem sama doma,
ker oča no mati v toplice sta šla.«

Ali:

»Če bi si mija dobra bila,
bi šo s tobaj do konca sveta.«

Dekleta se držijo štimano. Oprezno in postrani se nasmihajo za fanti ter se hihitajo v pesti. Včasih pride kateri od šotora z dlanjo v žepu, stopi k dekletu, mu stisne v roko lecatno srce ter ji šepne na uho:

»Po meši te počakam pred Breznikom!«

Nji se zaiskre oči, ali obrzda se in pravi: »Ne bom smela,« ter gre.

»Biče, biče, virti! — Grablje, rasohe! Sto let vas bodo držale, če jih küpите pri meni.«

»Füčke, žvegle, orglice, otroci, starši, da boste vedeli za žegnanjsko nedeljo!«

Reka ljudi se preliva po trgu in vedno novi še prihajajo po cestah. Berači molijo, kažejo faranom svoje ohromele ude, mutasti pa preobračajo oči in nekaj mumljajo.

»Kristus, topli se bodo!« vzklikne nekdo ter pokaže na skupino fantov, ki so si skočili v lase. Nekdo kliče na korajžo, par zaušnic pade, nož se zasveti v roki, potem pa beg in vsega je konec, le od nekod iz goric se še čujejo razburjeni glasovi.

Maša je končana. Iz cerkve se usujejo trume ljudi, da je gneča na trgu še večja. Kramarji zakričijo glasneje. V rokah vrtijo prodajne predmete in se penijo od podjetnosti, pred krčmami pa so se oglasili godci.

Ob glavnih poteh postajajo fantje, da bi ujeli svoja dekleta. Gledajo za mimo hitečimi ter se šalijo z njimi.

»Jezus, tota bi bilal!« pravi krepak fant in pomežikne brhkemu dekletu. »Greš na muziko, Mičika? — Pri Brezniku bo lušno. Že plešejo, čuješ? Greš?«

»Grem, pa s teboj nej,« in gre dalje.

Sredi ceste prigovarja fant dekletu:

»Pojdi, Anika, gnes ko maš godovnou!«

»Ne, ne!« se brani. »Kaj bodo pa rekli mati, Anzek? — Nemrem, res nej.«

»Kaj te za tou!« pravi on. »Samo nad pol litera, te pa grema domou, Anika.« In ker še noče iti, jo prime za roko ter jo vleče. Ona se nekaj časa upira, drsa po cesti z nogami, potem pa se unese in gre.

»»Pou litera dobrega nama daj, Pošl!« pravi, ko sedeta v gostilni za mizo.

Gostilniške sobe se polnijo. Godba igra poskočne polke, prijetne bolcarje, pri katerih se stopa počasi, pa tudi ljubke ceprle, ki zahtevajo potresavanje bokov,

da janke razigrano valovijo okrog nog in lahko kak fant tudi udari z nogo po podu. Plesati jih vedo le starejši ljudje. Mladina rajši sledi onim, nekoliko gosposkim, ki jim pravijo šimi in pri katerih se držijo roke visoko v zrak.

Tisti, ki niso plesalci, se režijo ter zbadajo mlade, ki se komaj vadijo plesati:

»K sebi jo stisni, Dolfek! — Se je bojiš? — Kako se boš le držal pri nji v postelji, če ti je že zdaj prevročal!«

S tal se dviga prah, plava po sobi ter zastira plesalce v svojo rumenkasto tančico, jim seda na lase, na potne obraze in se jim vesi po telesih. Po vsakem plesu sicer škropijo tla, ali kaj ko se takoj osuše in se dvigne prah znova.

Popoldne začno prihajati od raznih strani čudni ljudje. Niso domačini, vedejo pa se bolj domače od domačinov samih. Nenavadne nogavice nosijo in kratke hlače. »Novi evangelisti!« pravi nekdo, kažoč nanje, ko pridejo k mizi, pri kateri sedi peščica naših ljudi, ki so pozabili govoriti po naše. — Bog ve, čemu ti naši ljudje, ki vedo toliko povedati o dobrotah drugod, ne odidejo tja? Ne pogrešali bi jih, zakaj to so itak brezdelci, ki izkoriščajo naše težake.

V gostilni postaja veselo. Vsi pijo: otroci, ki še niso shodili, šolarji ter oni, ki se komaj vlačijo ob materah. Matere jih nalivajo z vinom, jim tlačijo v usta konjske klobase ter se pijano reže, če kak otrok izpije dano mu mero. »Ta bo pa pravi! — Že zdaj mu gre,« pravi veselo in mu še nalije.

Sredi sobe stoji kmečka gospodinja. V naročju ima otroka. Razmršena je in otrok je skuštran ter umazan.

Noge se ji zapletajo, meglene oči blodijo po sobi in nekoga iščejo, otrok pa se ji oklepa vratu. Vrtoglavica ga tresè pa se boji, da bi padel. Oči napenja in glava mu pozvanja sem ter tje. Ko gospodinja zagleda fanta, najboljšega plesalca, ki ga je iskala z očmi, postavi otroka v kot, skoči opotekaje se k plesalcu ter se zavrti z njim, dete pa se dere v kotu.

Pri mizi zapoje ženske: »Marija k tebi, uboge reve, mi zapuščeni vpijemo!« — Vsi jim pripevajo, kimajo od pijanosti, se naslanjajo na mize, pa se zopet zaspano dvigajo ter pojo dalje.

Ko stopi v sobo tujec v kratkih nogavicah, utihnejo vsi in se potuhnejo kot hlapci.

Tak je pač ta naš narod, pobožen in narodno nezaveden v svoji pijani ponižnosti. —

Tradicionalna slovenska pijanost je kriva, da ne naženemo s svojih žegnanj ljudi, ki nam niso naklonjeni, temveč se jim celo odkrivamo ponižno in suženjsko ter zapojemo, če nam vele, v njihovem jeziku, kakor bi bil naš prerobit za njihova ušesa.

Noč je legla nad Slovenske gorice in zatemnila tudi Sveto Ano. Iz krčem so prihajali pijani vriski, čez trg je šepal berač, vojni invalid. Berglo je držal dvignjeno pred seboj, preklinjal je, se zjokal nad siromaščino, ki je njegova lastnina ter se ulegel v sadovnjak. Lajno, ki jo je prejel od države, da bi imel s kom igrati, je odvrget odse, da je zacigetalo, in zaspal je. Po cesti pa sta se pogovarjala mestna človeka:

»Tu je posel za ljudi, ki se igrajo protialkoholno gibanje, ne pa za zelenimi mizami med kopo papirja. Sem bi tudi lahko pogledala oblast. Ali bi se ne mogla

izdati pametna uredba, na podlagi katere je pod kaznijo prepovedano napajati z vinom nebojgljeno otročad?« —

V ranem jutru, ko je sonce lezlo izza hribov, so se vlekle po cestah sence ljudi s pijanimi otroki v naročjih. Po gostilnah pa so igrali godci zadnje poskočnice onim starim pijancem, ki ne vedo domov niti v jutru.

Takšno je žegnanje pri Sveti Ani, ki je podobno vsem žegnanjem v Slovenskih goricah, le da ponekod manj plešejo.

Kmetje.

»Peri ponoči, sakrament! Prava gospodinja ne mudi časa z ribanjem perila in ne troši denarja za milo. Kam za vruga bo prišel kmet, če bo gledala skozi sleherna vrata gospa? — Beli rokavci, trdi jančjaki, čokli na biks, žep pa prazen. — Sakrament, pravim, če se mi takoj ne spraviš k pametnejšemu delu, te čohnem z grabljiščem po puklu, da ti ga nekoliko zravnam!«

Razsrjen kmet je kričal nad svojo ženo. Vrtoglavo se je oziral po dvorišču in tipal za grabljiščem, da bi jo udaril. In ona se je zravnila. Mrtve, brezizrazne oči je uprla vanj, pramenček nejevolje se ji je zazibal na zenicah, ali zaprla je oči, si obrisala namiljene roke v predpasnik ter odšla možu izpred oči.

Krevsala je po dvorišču proti svinjakom, kjer je ležala bolna svinja, ki je imela bolezen baje napravljeno po zlem človeku. Ni se ozrla po možu, le tu pa tam je zavzdihnila:

»Kristus, kakšno je to življenje! — Vedno je nasajen; nič mu ni prav. Kakor bi mu ne delala na gruntu kot črna živina že dvajset let.«

Bila je lastnica velike želarije. Podedovala jo je po svojih starših, on pa se je priženil k hiši. Tako sladak je bil, ko je prihajal v ogledi. Sama dobrota ga je bila, in pripovedoval ji je, kako jima bo dobro, če vzame njega, kako bo skrbel za njo in grunt. Prepričal jo je, da on ni tiste vrste človek, ki mu ženska ne pomeni ničesar in jo spravlja v vrsto z vozno živino, temveč

da je zanj žena enaka možu, da je človek, ne pa nekaj, kar je vmes med človekom in živaljo.

Obsojal je tudi pretepanje žena. Nesmisel je trditi, da pretepanje ženo poboljša ter jo napravi takšno, kakršno bi rad mož, je pravil. To so stare stvari, ki pa danes že več ne držijo.

Tako je verjela njegovim besedam, da se je na dan poroke celo branila napraviti si coper, s katerim zaveže žena svojemu možu roke, da je ne more pretepati. Ko pa so jo stare ženske vendarle pregovorile, in je napravila, kar je bilo treba, je godrnjala, češ to naj delajo tiste, ki ne vedo, kak je mož, s katerim se možijo. Pozneje so bile vaške ženske seveda prepričane, da coper ni pomagal zaradi tega, ker ga ni opravila zbrano kot bi bilo treba.

Po poroki pa je mož pokazal svoj pravi obraz. Od vsega jo je odrinil. Pri ničemer ni imela več besede; vse pri hramu se je opravljalo drugače kot je hotela ona, in ni še minil mesec po poroki, že jo je pretepel s konopno vrvjo, ki jo je dal prej namakat v vodo. To je običajno orodje, s katerim pretepavajo kmečki gospodarji svoje žene. Mnogokrat se vrv namaka naprej in naprej, in mož seže pónjo, ko se mu zljubi.

Če sta šla kam po opravkih: v mesto, v trg ali kam drugam, je šel on pred njo, ona pa par korakov za njim. Obložena je bila navadno s cekarjem, v katerem jima je nesla meso in kruh za po poti, pa tudi slatinar ali dva vina, da nista zapravljala denarja po krčmah. Nikoli nista ničesar govorila. On ji nikoli ni odvzel bremena, četudi se je upogibala pod njim. Le ko je postal žejen, se je ustavil, se usedel pod senčno drevo ter jo počakal. Razkril je cekar, potegnil iz njega sla-

tinar in pil, potem ga je pa potisnil nazaj, ne da bi ga ponudil nji, ki je prepotena in razgreta zevala kraj njega in ječala od trudnosti.

Ko se je napil, sta šla dalje. Ona se je zdaj pa zdaj ustavila, odložila cekar ter si izdrla iz podplata na bosih nogah žebelj, ki se ji je zapičil vanj. Hodila je pač bosa. Ni strpela čevljev na nogah, ki so bile razrite in brezoblične, razhojene, ko stari kveder. Koža na petah se ji je podaljšala nazaj ter se ji privihnila navzgor, prsti so se razširili in postali ploski kot bi jih dobila v stiskalnico, vsa noga pa je imela barvo blata, prsti, kakršno je imel tudi njen grunt. Počepnila je, izdrla žebelj, si obrisala znojno čelo in znova je šla za možem, ki je hodil pred njo ponosno, s svetlimi škornji na nogah.

Ni je bolel vbod žeblja, saj ji ni prišel do živega, godrnjala je le zaradi tega, ker je vsakikrat zaostala za spoznanje dalje za njim, kar bi ga utegnilo spraviti v slabo voljo.

Sprva ji je bilo neprijetno hoditi molče za možem, ko pa je videla, koliko jih hodi na ta način, se je nejevolja v nji unesla, zlasti še zato, ker je spoznala, da si mož in žena prav za prav nimata kaj povedati, razen če se pogovarjata o gruntu, ali o letini. To pa lahko obravnavata vsak zase.

Leto po poroki je rodila, in sedemnajst let je bila potem nosna leto za letom. V sedemnajstih letih je rodila osemnajst otrok. Deset jih je ostalo živih, ostali pa so pomrli. Toda kakor hitro je kateri izmed otrok dorastel toliko, da bi ji lahko vsaj malo pomagal pri delu, je odšel od doma. Ni mogel vzdržati pretepanja, s katerim ga je vzgajal oče, in je pobegnil. In oče je bil

toliko trd, da ga ni poiskal. »Grunt ga bo že privlekel nazaj,« je pravil.

Bolj ko je šel v leta, trši je postajal. Nje sicer ni več pretepal tako pogosto kot prejšnje čase, a drl se je še vedno nad njo, in če so ga kje ujezili, se je znašal nad njo.

Bil je sovražen slehernemu napredku, in če si je kak mlad kmet v vasi umislil gospodarski stroj, se je zastran tega drl in pravil, da je stroj izumil hudič zato, da upropasti kmeta. Koliko zaslužka požro kmetu avtomobili, vlaki, koliko pa razne druge vragolije, ki so si jih sestavili gospodje, da pritiskajo z njimi ob tla siromaka, pa bi še kmet sam podpiral, kar ima namen upropastiti njegovo gospodarstvo! —

Ni bil sam tega mnenja. Zlasti starejši gospodarji so mislili podobno in marsikje je zaradi tega nastala srdita borba med mladimi in starimi.

»Slabi časi prihajajo, slabi!« je godrnjal večkrat kak starejši kmet. »Zdaj se že vozijo težaki h kmetu na delo s kolesi. Dekleta nosijo kratke janke, in jančkjaki, ki so jih nosile naše matere, so zamenjani s hlačkami in srajcami. — Oh, da, vojna bo, pravim, nič drugega, pa bo zopet, kot je bilo nekoč.« In možaki so mu prikimali. Postrani so gledali mladino, ki je bila toliko drzna, da je prelomila tradicijo in začela misliti tudi nase, ne pa le na grunt in na živino.

Šla je v svinjak. Bolna svinja je ležala mirno na kupu listja, kakor bi bila mrtva. Ustrašila se je, jo potegnila za rep in svinja je krofknila, ali slabo, s praznim glasom.

»Mati božja, saj bo poginila!« je vzkliknila ter stekla ven.

»Franc, Franc!« je vpila. »Svinja crkuje, poglej!«

On se je vzravnal. Jeza mu je zginila z obraza in zaskrbljenost mu je legla na oči, mu stisnila obrvi nad njimi ter mu zaostrila kota ust. Z dolgimi koraki je šel čez dvorišče, tleskal z jezikom in kimal z glavo.

»Kje je?« jo je vprašal prijazno in s senco strahu v glasu.

Odprla mu je hlevček. Pogledal je svinjo ter se zgrozil.

»Zakaj mi nisi povedala prej?« jo je vprašal očitajoče, dvignil svinji ušesa, jo brcnil v zadek in ko je obležala negibno, se je obrnil k ženi ves v skrbeh. Začela sta se posvetovati, kaj bi bilo dobro ukreniti.

Pri svinjah ni razumel mnogo, pa je prepustil besedo nji. Predlagal je, naj gredo po Klobaso, kmečkega vračnika, ki žival vzdigne, če je le še mogoče, ali ona se je uprla. Pri Kopru je bilo baje ravno tako. Zbolela je prasica in poklicali so njega, a pomagati ni mogel. Druga za drugo so zbolele svinje, nazadnje pa so morali iti k püčki, sicer bi jim pocrkale vse.

»Stopi k püčki! — Če ona ne vzdigne prasice, je ne bo nihče,« mu je velela in zedinila sta se, toda tako, da on ne pojde, pač bosta pa poslala otroka, ko prižene s paše.

Püčke so ženske, katerih možje so bili, ali pa so še, konjači. Ena izmed takšnih püčk je bila v bližini Ptuja, in tja sta napotila otroka po lek za bolno svinjo.

V vasi, kjer je stanovala, je vprašal po nji in pokazali so mu njeno hišo. Stala je nekoliko od vasi. Bila je lepa, zidana ter pokrita z opeko in gospodarska poslopja so stala ponosno ob nji.

Sto korakov pred hišo je stal križ, na njem pa napis:

»Postoj popotnik in pomisli na svojo poslednjo uro!«

Ko je fant čital napis, so pridrveli izpred hiše štirje veliki psi, ki so mu zastavili pot, ne da bi kateri kaj prida zalajal. Le renčali so. Zadrževali so ga toliko časa, dokler se na pragu hrama ni prikazala ogromna ženska, katere obilno telo je zavzelo vso vratno površino.

Poklicala je pse, ki so zdrveli nazaj in prišla je fantu nekoliko naproti. Vprašala ga je, česa želi, in ko ji je povedal, je hotela vedeti, od kod je prišel in kaj so njegovi starši. Odgovoril ji je na vprašanja. Peljala ga je na vrt pred hišo, kjer ga je posadila za malo mizico. Velela mu je sedeti nepremično, z rokami sklenjenimi na hrbtu, moral pa ji je tudi gledati v oči. Ozreti se ni smel nikamor. Če bi se, bi bila njegova pot tisti dan zaman.

Ko ji je razložil, kako se bolna svinja obnaša in kakšna je, se je napravila razburjeno in rekla je: »Hudiča, hudiča, ne vem, če bo šlo! — Svinji je to napravljeno. — Poskusila bom.«

Med govorjenjem so prihajale na prag hrama neprestano ženske. Vsaka je spregovorila: »Pfuj te bodi!« ko je zagledala fanta in pljunila proti njemu.

Čez nekaj časa je pūčka, bila je ona, ki je govorila s fantom, odšla v sobo, ali hitro se je vrnila ter mu sporočila, da mu ta dan ne more napraviti ničesar, pač pa naj pride prihodnje jutro.

Drugi dan je bil sprejem isti. Prav tako so ga pričakali psi, ki jih je poklicala debela ženska. Prav tako je moral sedeti pri mali mizici z rokami na hrbtu,

in prav tako so prišle tudi na prag ženske, ki so pljuvale proti njemu.

Zopet ji je moral povedati o bolezni svinje in ko mu je znova zatrdila, da ima svinja to napravljeno po zlobnem človeku, ga je peljala v sobo. Moral je iti tri korake za njo in praviti:

»Naj ji bo pomagano! — Naj ji bo pomagano!«

V sobi ga je püčka posadila na stol, ki je bil obrnjen proti sončnemu vzhodu. Znova je moral stisniti roke na hrbet, gledati je pa moral tokrat skozi okno. Tudi tu se ni smel ozreti nikamor, čeprav bi se godilo za njim kar koli. Moral je tudi izgovarjati nerazumljive besede, ki mu jih je povedala.

Püčka je medtem odšla. Vrnila pa se je takoj skozi vrata, ki so držala v sobo od desne strani, in zaklicala je:

»Pomagalo!«

Fant se je ustrašil njenega odurnega glasu, ali ozrl se ni, ker bi tedaj coper ne držal.

Zopet je odšla in čez čas se je prikazala na drugih vratih ter zavpila iste besede.

Iz prostorov, ki so oklepali sobo od dveh strani, se je takoj za tem začulo strahotno šumenje, hrustanje, tolčenje, drdranje, čulo pa se je tudi prasketanje ognja ter cvrčanje nečesa, kar je širilo strašen smrad.

Čez pol ure je stopila püčka v sobo. Bila je vsa potna in zardela od vročine. V rokah je držala tri zavitke, izmed katerih je nosil vsak na vrhnji strani tri križe.

Velela je fantu naj vstane in ji naj sledi molče. Ubogal je. Peljala ga je ven, kjer se je moral znova

usesti za mizo in začela mu je pripovedovati, kako morajo delati, če hočejo, da bo svinja ozdravela.

Fant je izvlekel papir, da bi si njene nauke zapisal, ali prepovedala mu je, zakaj moč vračitve bi se razkadila, če bi si zabeležil eno samo črko. Moral si je pač zapomniti.

Ko mu je vse dopovedala, mu je izročila zdravilo. Posvarila pa ga je, naj se ne predrzne pogledati v zavitek. Zdravila tedaj izgubijo svojo moč. Ko bo prišel domov, mora zavitke takoj oddati materi in ne sme nikomur povedati, kaj je videl in slišal pri nji.

Na njeno vprašanje, če ima cele vse žepe, ji je odgovoril povoljno, in šla je okrog njega trikrat zadenski, nato pa mu je spustila v žep zdravilne zavitke, opozarjaje ga, da v žep ne sme seči, dokler ne pride domov.

Domov je moral iti molče. Ni smel pozdravljati, niti nikomur odzdraviti, če bi se pa le zmotil, bi moral priti nazaj, da bi püčka coprnijo ponovila.

Doma so ga že nestrpno čakali, in ko je razložil, kako morajo delati, da bo svinja ozdravela, so šli takoj na posel.

Najprej so morali pobrati na križišču treh cest tri slamice, ki so ležale tam navzkriž. Odlomiti je bilo treba tri vršičke pušpanja. Ob potoku, ki nosi ime moškega spola, so morali pobrati tri koščke naplavljenega lesa moškega spola in izmakniti iz vranjega gnezda tri vejice trdega lesa. Od hiše, kjer bi utegnil biti človek, ki je pocoprал svinjo, so morali dobiti cunjо, iz strehe njegovega hrama pa so potegnili tri slamice. Od korita, iz katerega jedо njegove svinje, je bilo treba odlomiti košček lesa, če bi pa to ne bilo

mogoče, zadostuje skala iz praga na svinjaku. Tudi so morali eni izmed njegovih svinj izmakniti par ščetin, ko ni nihče videl.

Vse to je bilo treba poškopiti z blagoslovljeno vodo, potem pa so morali nabrane stvari sežgati, stresti na žerjavico zdravilo, ki ga je dala pūčka ter kaditi z nastalim dimom hlev, v katerem je bila bolna svinja.

Tako so morali delati devet dni, vsak dan pred sončnim vzhodom. Na deveti dan zvečer so morali vse to sežgati na sveže pometenem ognjišču na žerjavici, ki so jo napravili iz žeganega lesa, pepel pa ob desetih ponoči zakopati pod podnice svinjaka.

Medtem ko so svinjo kadili, so jo morali tudi mazati z ribsovim oljem, in sicer tako, da je ta, ki jo je mazal, vlačil najprej z roko od desnega ušesa na zadnjo levo nogo, drugič pa od levega ušesa na zadnjo desno nogo, nato pa od gobca proti repu po hrbtu, sredi katerega je moral vsakikrat napraviti z roko križ.

Ko je bila svinja okajena in namazana, jo je morala gospodinja česati s črnim glavnikom tako, kot so jo mazali. Ščetinje in vse kar je načesala, je morala zbirati vseh devet dni, deveti dan pa je morala tudi to sežgati z ostanki kadila.

Med zdravljenjem je bilo treba navrtati v svinjaku, kjer je ležala bolna svinja, korito. V nastalo luknjo so morali potlačiti ščepec mišnice, košček blagoslovljenega lesa in drobec žegnane sveče. Vse to so poškopili s kraljevo vodo, nato so pa luknjo zadelali z brezovim klinom.

Če bi to zdravilo ne pomagalo, bi morali prihodnjih devet dni delati tako:

Nad vrata hleva, kjer leži bolna svinja, bi morali pribiti božjo martro, ki mora biti izdelana iz treh delov blagoslovljenega lesa moškega spola. Pod tremi sadnimi drevesi bi morala gospodinja pobrati tri suhe vejice ter jih sežgati z vsem tistim, kar je določeno za prvi coper, le da mora zdaj prelomiti zdravilne zavitke, ki jih je dala pūčka, navzkriž, v peči pa mora zakuriti z blagoslovljenim brinjem.

Hlevi, kjer se zdravljenje vrši, morajo biti zaklenjeni s ključavnico, da kak sovražnik ne pride do svinj ter ne zagovori moči zdravljenja.

Med zdravljenjem navadno pride k hiši človek, ki je napravil svinji bolezen. Največkrat pride prosit česa na posodo. Gospodinja mu prošnje ne sme uslišati, zakaj če mu posodi prošeno, zdravljenje ne uspe. Ko človek odide, mora gospodinja uliti za njim škaf vode in pomesti čez njegove stopinje z brezovo metlo.

Med zdravljenjem gospodinja ne sme govoriti z nikomur, mora pa se tudi postiti in nositi na prsih kos blagoslovljenega lesa.

Čez štirinajst dni sta šla Liza in mož k pūčki, da bi ji poravnala svoj dolg.

»Vsakemu vas bova priporočila!« je dejal ob slovesu on, in ko sta se vračala domov, se je zgodilo, kar se ni že petnajst let: povabil jo je v gostilno, kjer je sedela ob njem.

Doživljaj Vinca Šalamuna.

Vinc Šalamun je spadal v tisto vrsto kmetov, ki na čarovnice ne verjamejo preveč. Zlasti se je pa norčeval iz ljudskega mnenja, ki je pripisalo čarovniško moč nekaterim vaškim babam. Te babe so bile ali najbolj zanemarjene, ali omejene. On je bil mnenja, da ti dve lastnosti ne moreta napraviti ženske za čarovnico.

Dobro je poznal Dremečko. Baba ni bila zmožna ziniti niti ene pametne besede. Le režala se je, in če se je opijanila, kar ni bilo redko, je počenjala takšne stvari, da se je zgražala nad njo vsa vas. Najrajši je dvignila pred ljudmi svojo umazano janko ter jim kazala zadnjico z besedami, katerih ljudje niti nočejo ponavljati.

Ni pomagalo, da so jo fantje parkrat zgrabili, ji zavezali janke nad glavo ter jo našmickali s šibicami po goli koži. Tudi to, da so jo vrgli v pozni jeseni v mlako, ni zaleglo. Ostala je pri svojih navadah, ki ji jih niso mogli odpraviti niti gospod župnik, dasi so tolikokrat pridigali o nji. Ni hodila v cerkev kot bi bilo treba, pa tudi za molitev doma ji ni bilo.

Poznal pa je tudi druge. Sirote prav za prav. Same so živele po bajtah, večne device. Ljudje so se od začetka čudili, kako se preživljajo, potem pa jim je javno mnenje pritaknilo čarovniško moč.

Kačičeva, ki je živela nekoliko nad vasjo, je bila baje nevarna goveji živini. Že deset let ni imela krave,

mleka pa je bilo pri hiši baje toliko kot pri kakšnem kmetu.

Nekoč je prišel k nji v prvem mraku Sodec. Mačka, ki je babo zmerom opozorila, če se je kdo bližal koči, je bila menda bolna in tako je lahko stopil v priklet nenaznanjen. Ko je odprl vrata, je zagledal pred seboj sliko, katere ni mogel pozabiti do smrti. Na lesenih stopnicah, ki so vodile iz prikleta na podstrešje, je sedela Kačička. Bila je vsa razmršena. Dolgi lasje so se ji vesili po hrbtu in po prsah, ki jih je imela gole. Po obrazu je bila pomazana s sajami. Kadila je pipo, oblečena pa je bila le v rdeč jančjak, ves preperel in umazan. S podstrešja je visela skozi odprtino za prst debela vrv, za katero je vlačila. Pod vrvjo je imela postavljeno dojačo. Vlačila je za vrv, kot bi dojila kravo, in mleko je teklo iz nje huje kakor iz kakšnega vimena. Ko ga je zagledala, je obstala kakor okamenela, potem pa je zagnala vrv na podstrešje, izpregovorila neko besedo in posode z mlekom so izginile. — Da se je zmotil, mu je dejala, ker je gotovo pijan, on pa je vztrajal pri svojem. Zahteval je, naj mu pove, kako je treba napraviti, da priteče iz vrvi mleko.

Dolgo sta se prepirala. Ni hotela izdati tajnosti, ko pa ji je zapretel, da bo stvar izdal vaščanom, ki ji bodo delo že plačali, mu je povedala. Izdala mu je pa tudi, kako je treba napraviti, da čarovnica kravi ne more odvzeti mleka s svojo vrvjo. O prvem ni hotel nikoli govoriti, drugo pa je tu pa tam povedal kakšni gospodinji, katere kravi je bilo mleko pocoprano.

Za takšno stvar ni boljšega zdravila kot to: Vrv, ki jo najde kak človek od hiše, kjer je bolna krava, ji je treba oviti okrog vimena trikrat. Trikrat ga je tudi

treba poškopiti z blagoslovljeno vodo ter trikrat okaditi pred sončnim vzhodom s kocenom buče, ki je ostala zadnja na njivi.

Lodnarjeva, ki je coprala svinje, je bila izmed vseh še najboljša. K nji so se tu pa tam zatekale gospodinje po nasvete zastran zdravljenja svinj, ali to že v skrajni sili, zakaj nihče ni rad govoril z njo o svoji živini. Arnečeva gospodinja jo je prosila, naj ji svetuje, kako mora napraviti, da bo imela lepe svinje in ji je povedala tako:

»Tisti dan, ko si kolinite, moraš vse sobe v svoji hiši devetkrat pomesti. Ko so sobe pometene, deni sredo prostora, kjer bo ležala mrtva svinja, škaf vode. V tej vodi se morajo umiti vsi, ki pri mesarjenju sodelujejo. Šele potem lahko gredo po svinjo. Ko jo mesar zabode, moraš vzeti zabodjak ter ga poriniti trikrat skozi repo, ki je ležala devet dni na žegnani soli.«

Vinc seveda vsega tega ni verjel. Ob sleherni priliki se je norčeval iz bab ter jih pozival, naj napravijo tudi njemu kaj, da bo videl, če imajo res kakšno moč.

Nekega spomladnega večera se je vračal iz mesta s sejma. Dobro je prodal par volov, pa se je zakasnil v gostilni in vračal se je dobre volje. Vriskal je, prepeval, verige, ki jih je snel z vratov prodanim volom, pa so mu cingljale po plečih.

Prišel je do križišča treh cest v gozdu pred domačo vasjo. Naenkrat je zaslišal na vseh straneh strahovit žvižg. V gozdu je vstal vihar, ki je pripogibal drevje do tal in hip nato so prijahale po zraku na brezovih metlah tri babe. Plesale so okrog njega, ga vlačile za lase, za mustače, ga metale po cesti, ga ščegetale ter ga

spraševale, če jih pozna. Seveda jih je poznal! — Bile so iz njegove vasi: Dremečka, Kačička in Lodnarca. — Kristus, to je bila ura, kakršne še ni čakal v svojem življenju! — Lasje so mu vstajali od groze, pot mu je lil po čelu, babe so ga pa mučile, da je bil že izgaran na smrt.

Ko se jim je zdelo divjanja dovolj, so potegnile izpod svojih suhih zadnjic metle, pomele z njimi križišče cest in takoj so zrasle iz zemlje štiri mize, polne belega kruha in žlahtnega vina.

Povabile so ga, naj si vzame južino, ker je gotovo lačen, ali rekle so mu, da sme pojesti le en sam kos, pač si pa lahko nadevlje v žepe, kolikor si hoče. Vgriznil je v največji košček, ki ga je našel. Zdelo se mu je, da takšnega kruha še ni jedel nikoli in natlačil si ga je v vse žepe pa tudi za srajco in v rokave. Steklenice za vino pa ni imel, sicer bi mu babe nalile še vina.

Čarovnice so se gostile, pile, pele in plesale, a tudi on se je moral vrteti z njimi, in kot se je pozneje spomnil, ga je ena izmed njih nagovarjala celo h grešnemu dejanju. Ko pa je jela bítí v stolpu farne cerkve ura eno, so babe znova zajahale svoje metle. Mize so se pogreznile v zemljo. Ženščine so med piskanjem, žvižganjem in divjanjem vetra odjahale. Vinc pa je stal sredi križišča prestrašen in zgubljen. Šele čez dolgo časa se je toliko zbral, da je lahko zavil proti domu.

Zjutraj, ko se je zbudil in se mu je snočnji dogodek dvignil v spomin, je šel tipat v svoje žepe. Ali groza! — Namesto belega kruha je našel v njih same konjščake, s katerimi si je umazal tudi kožo pod srajco in katere je našel celo v rokavih. Babe so mu naredile tako, da bi se prihodnji dan ne mastil z belim kruhom, ampak

da bi se dokopal trezen do prepričanja, da njih čarovniška sposobnost ni prazno jezikanje.

Odslej je verjel v coprnice, in če ga je kdo vprašal, kaj naj napravi, da mu bo ozdravela bolna žival, mu je svetoval, naj stopi po nasvet k Dremečki, ali pa h kateri izmed ostalih dveh. On je tudi edini v fari, ki ve natančno, kako je napravila Farkašca, znana čarovnica, ki je pa svojo čarovniško sposobnost tajila, s svojim otrokom, o katerem mislijo oblasti, da je umrl naravne smrti. A tega ni izdal nikomur, ker se boji, da bi se ne znašel znova na križišču cest v vrtincu plesa vaških čarovnic. Hrani pa o tem dogodku pesem, ki se glasi:

»Sinek no Ivanek, al kje si snoči bil?
Preljuba moja mati, živinco pasel sem.
Sinek no Ivanek, al kaj si videl tam?
Preljuba moja mati, tri ženske so bile.
Sinek no Ivanek, si poznal katero ti?
Preljuba moja mati, da, poznal sem vse tri.
Sinek no Ivanek, katere so bile?
Tetica, botra in pa vi sami ste bili.« —

Pri zadnjih besedah je mati pograbila svojega otroka ter mu izdrla jezik in revež je umrl.

Danes je Vinc Šalamun starec brez moči, ali če mu kdo reče, da čarovnic ni, in je govorjenje o njih le bajka, se razburi in razživi, kakor bi bil star štirideset let. In v Slovenskih goricah ni tak samo on.

Življenje in smrt čarovnice Humske.

Na zahodni strani ceste, ki pelje od Svetega Lenarta proti Ptuju, se dviga v fari Svetega Bolfenka tik pred trgom položni griček, poraščen čez in čez z gozdom. Le na vzhodni strani je grič toliko obsekan, da služi faranom za pokopališče. Griček nosi ime Hum.

Kakšnih dve sto metrov za pokopališčem stoji sredi gozdov samotna koča. V nji se je nekega dne nastanila starejša ženska, o kateri ni vedel nihče, kako se piše, kako ji je ime, in ljudje so ji dali ime Humska. Nihče tudi ni vedel, od kod je prišla, šele dolgo po tem se je izvedelo, da je izhajala od nekod iz spodnjih krajev: iz Haloz, ali s Ptujskega polja.

Nihče se ni priselil z njo, le pes, majhen, črn in popadljiv je bezljal ob nji z navzgor privihanim repom ter skočil tu pa tam nazaj, če se je upiral kozel, ki ga je ženska vlekla za seboj. Vščipnil ga je v stegno in kozel se je pognal naprej.

Par dni po njenem prihodu na Hum je že šel po fari glas, da je čarovnica, ki zdravi ljudi in živali s coprom, in ki ozdravi vsakega, kogar se loti.

Sprva so se je ljudje izogibali in bali, ko pa se je razvedelo, kako je pomagala pri svinjah tej gospodinji, kako je odpravila uroke pri onem hramu ter se je izkazala tudi pri zdravljenju goveje živine, so jeli prihajati k nji češče.

Glas o njenih uspehih pri zdravljenju je zašel tudi v sosednje fare in polagoma jo je poznal ves srednji

del Slovenskih goric. K nji so prihajali bolniki od daleč. Vozili so ji takšne, nad katerimi so zdravniki baje že obupali. Prosili so jo nasvetov trdni gospodarji, in če je obolela komu kobila, jo je prignal k nji.

Ljudski glas je spletel okrog nje magični obroč, in kdor bi se ga dotaknil, bi naletel slabo. V vsej fari skoraj ni bilo človeka, ki bi ne verjel v moč njenih zagovorov, in ki bi se ne postavil zanjo, če bi jo hotel kdo obrekovati. »Še gospóda se je boji,« je pripovedoval tujcu, ki se je zanimal zanjo, kak kmet in ni mu pozabil omeniti zgodbe, ki je krožila med ljudmi: Prišel je baje k nji zdravnik. Hotel jo je posvariti zaradi mazaštva in ji dopovedati, da je vse to, kar dela, sleparija. Ona ga je pa samo pogledala in mu zapretila:

»Če pri tej priči ne izgineš, te bom zacoprala, da se ne boš ganil z mesta!«

In je odbežal, kolikor so ga nesle noge.

Vnanjost čarovnice Humske je bila odvratna. Rute ni nosila na glavi nikoli. Brezbarvni, ilovici podobni lasje so ji padali neurejeni po tilniku, po obrazu, se ji vesili v ostre zelenkaste, nekam kačje hladne oči in ji ščegetali mogočen šiljast nos z bradavico na koncu.

Ustnice so se ji potegnile v notranjost ust čez brezzoba dlesna in mogočne brazde so se ji črtale čez košečni obraz doli do koničaste brade in še dalje po suhem vratu.

Bila je majhna. Na levi strani hrbta je imela grbo, telo pa je imela sključeno v dve gube. Če je šla v hrib, je hodila tudi po rokah. Poleti in pozimi je hodila bosa. Obula se je le, ko je šla kam dalje od doma. Nohtov si ni strigla nikoli. Odbrusila si jih je z delom, zato so bili dolgi in ostri kot mačji kremplji. Ležala je zmerom

oblečena, ob njeni strani pa je spal pes. Preživljala se je z darovi, ki so ji jih nanosili kmetje kot plačilo za opravljeno vračitev. In če je bil dar, ki ga je prejela, premajhen, ga je zagnala za kmetico. Ta ji je seveda takoj poslala večji delež, sicer bi utegnila biti vračitev zaman.

Prva je jela govoriti o uspelem zdravljenju pri Humski neka želarka iz Črmljenšaka. Bila je škrofulozna, po rokah pa je imela nešteto bradavic, ki si jih ni mogla odpraviti. O prvem krajcu je morala priti k Humski in pričeli sta z zdravljenjem.

Najprej jo je zdravila za škrofulozo. Seštela je vse nabrekline na vratu bolnice, nato pa je začela gladiti s svojim dolgim nohtom po bolanem mestu, sukaje roko zmerom na levo, vmes pa je šepetala:

»Ni vas več devet, temveč osem.«

Naštela je namreč devet nabreklin.

Bolnica je morala odslej prihajati k nji večer za večerom, dokler ni minilo devet noči. Sleherni večer je bilo število, ki ga je imenovala čarovnica, za eno manjše, in deveti večer je dejala:

»Zdaj vas pa ni več! Pregnala sem vas z vratu v imenu Očeta in Sina in svetega Duha.«

Bradavice pa ji je odpravila tako: Bolnico je postavila o prvem krajcu pred svojo kočo. Morala je gledati v luno. Po roki, na kateri je imela bradavice, se je morala gladiti, vmes pa govoriti:

»Kar gledam naj rase, kar gladim naj izgine.«

In da bi zdravljenje še bolj uspelo, ji je preštela bradavice, napravila na hodni niti toliko vozlov, kolikor je naštela bradavic in to nit je bolnica morala zakopati pred zahodom meseca pod kapom pred glav-

nimi vrati svoje hiše. Ko je nit strohnela, so se bradavice posušile. Škrofuloza pa je izginila z njenega vratu še isti dan, ko je Humska prišla s štetjem do nič.

Ker je bilo spomladi, ji je želarka potožila tudi zastran nesreč, ki jih ima doma. Otrok se je nekje ranil, pa se mu je rana prisadila in zdaj že več ni mogel hoditi.

»V enem dnevu bo dober. Samo poslušaj, kaj ti bom povedala,« ji je dejala Humska, in ji razkrila vračitev: »Rano je treba najprej obvezati s tanko cunjico, upogniti nogo v kolenu nekoliko navzgor ter jo podložiti s podglavno blazino, tako da je stopalo od gležnja dalje prosto. Nato je treba pripraviti v črepinji lončene posode žareče oglje, na katerega mora stresti žlico žegnane soli, pol žlice cerkvenega kadila, žlico smolnega olja ter primerno količino žajblja. Z dimom, ki se dviga iz posode, je treba okaditi bolno nogo in čez par ur bo dobro.

Vprašala jo je tudi, kako bi naj napravila, da bi ji vrane ne odnašale piščet. Humska ji je razodela, da je edini lek zoper to steklenica, ki jo mora gospodinja napolniti z vodo, blagoslovljeno na dan svetih Treh kraljev. To steklenico naj obesi pod kap na vrvico, ki je namočena v loju blagoslovljene sveče, in piščeta ji bodo ostala živa. Ko pa ji je še povedala, da ji pes pred hramom tuli noč za nočjo ko nor, jo je posvarila, naj se pazi. Vprašala jo je tudi, kam gleda, ko tuli. Če namreč gleda v zrak, pomeni, da bo nastal v bližini ogenj, če pa gleda v tla, bo nekdo v sorodstvu umrl.

Drugi, ki je hvalil zdravniško sposobnost Humske, je bil močan gruntar s Kozlovca. Pod nohtom kazalca na desni roki se mu je začelo nabirati. Trgalo ga je po

vsej roki, da je skoraj znorel. Baba si ga je posadila na stol ter mu sedla nasproti. Prijela ga je za bolno roko in ga gladila s svojim mačjim nohtom po bolečem prstu. »Kukec imaš, pje!« mu je pojasnila smehljaje, on pa je cvilil od bolečine. Vlačila je vedno navzdol po prstu, delala nad roko križe, molila nerazumljive molitve, od katerih je slišal le: »Ph, — ph!« Vselej, ko je izgovorila: »Ph!« je potegnila z dlanjo, v katero je stisnila bolni prst, po njem ter zamahnila pod mizo, kakor bi kaj odvrгла. Po vsaki takšni kretnji je siknila:

»Beži v imenu...« dalje ni razumel. Zdi se mu le, da je pravila: »V imenu hudiča!« Ali pomagalo ni, in bolnik ji je dejal:

»Če res kaj veste, tetica, tedaj napravite tako, da bo takoj pomagalo, sicer znorim.«

Pogledala ga je mrzlo in zaničljivo. »Dobro, ali opolnoči ti bo strašna sila,« mu je povedala, ko je spoznala, da misli resno. Namazala mu je prst s črnim obližem, molila nad njim vztrajneje in razumel je zopet samo to:

»Jaz-te-vra-čim-v-ime-nu—«

Opolnoči se mu je koža na bolečem mestu predrla, in bolečina je minila.

Neki kmet iz Biša je imel na peti leve noge bolezen, ki ji pravijo asla. Stopil je k Humski, in zvečer, ko je priplaval na nebo mesec, ga je postavila na prag svoje kočee. Bolno nogo je moral držati na sredino praga, baba pa je sekala pred njo z drvarsko tepačo. Pri slehernem zamahu je vprašala:

»Franc, kaj sekam?«

In bolnik je moral odgovoriti:

»Aslo!«

Tako sta delala pet minut in asla je minila.

Velikemu posestniku v Trnovcih je obolela krava. Stopil je k Humski ter ji obrazložil, kako in kaj. Izrazil je sum, da je krava bržkone pocoprana, in ona mu je potrdila. Naročila mu je, da mora biti opolnoči s kravo pri njeni hiši, toda po poti ne sme nikogar nagovoriti, nikomur odgovoriti, niti ga pozdraviti. Ali pazi naj, da ne pride k nji prepozno. Niti minuto čez polnoči ne sme priti, zakaj od polnoči do štirih ji je za zdravljenje živine moč odvzeta. Prav opolnoči se je moral postaviti na prag njenega hrama ter jo poklicati.

Prišel je. Ura v zvoniku pri Svetem Bolfenku je začela biti dvanajst, in poklical jo je:

»Tetica, jaz sem, Vincl!«

Zbudila se je. »Dobro!« je dejala, nato pa še: »Na Mlakah si nekoga srečal?« — Potrdil je. »Si mu odgovoril na vprašanje?« — »Nisem!« ji je zatrdil in baba se je ulegla v posteljo. »Je že dobro!« je zaklicala. »Krava je rešena copra. Ta, ki si ga srečal, ti jo je pocopral.«

Mlinarjevi gospodinji so obolele noge. Rana se ji je napravila na njih in hodila je okrog zdravnikov že čez dve leti, pomagalo pa ni kaj prida. Nekdo ji je priporočil Humsko. Šla je k nji.

Za zdravljenje težjih bolezni je bil pri Humski najprimernejši čas od polnoči do štirih, ko ji je bila odvzeta moč za zdravljenje živine. Mlinarica je prihajala k nji ponoči. Prvo noč jo je zdravila od polnoči do pol enih. Drugo noč od pol enih do enih in tako dalje. Toda zdravila jo je le v nočeh, ko je bil na nebu mesec, ki ni imel na sebi najmanjšega madeža. Bolnica je morala gledati v mesec, baba pa je delala čez bolno mesto

križe, molil, gladila rano s svojim dolgim nohtom in izgovarjala čarodejne besede. Po sedmih nočeh jo je izpustila z zatrdilom, da je noga zdrava.

Marsikomu pa je tudi svetovala, kako naj zacopra svojega sovražnika. Koprovi Trezi je razodela, kako naj napravi, da bo zbolel človek, ki ji je pocopral svinje. Morala je iti opolnoči na pokopališče ter vzeti tam iz venca, ki je bil položen na grob moškega, ovelo rožo. To rožo je morala sežgati na žeganem ognju ter spraviti pepel sovražniku v žep. In ko jo je prosila, naj ji pove, kako bi kaznovala tatu, ki ji je pokradel solato, ji je svetovala tako:

»Poishati moraš stopinjo tatu, ki mora biti seveda od bose noge. Vanjo vsekaj s sekuro. Kjer zasadiš sekuro, tam ga bo začelo trgati. Začelo se mu bo tudi nabirati. Rana se mu ne bo zacelila, dokler te ne bo prišel prosit odpuščanja.«

Včasih je baje svetovala tudi kakšni ženski, ki jo je mož le prehudo pretepal, kako naj napravi, da se ga bo iznebila. Ali ta stvar je bila strogo zaupna, in ženska, kateri je ta coper izdala, je morala priseči pri Bogu Vsemogočnemu, pri Materi božji in pri Vseh svetnikih, da ne bo o tem pripovedovala nikomur. Tudi bi coper tedaj ne uspel, ali bi se pa obrnil zoper njo. Takole je baje spravila pod zemljo samo v domači fari tri moške. — Koliko pa še drugod! — Muršec se je baje posušil na ta način in žena mu je napravila po navodilu Humske tako:

Vzela je žegnano svečo, ki jo je držala botra pri krstu novorojenega otroka. Nastrgala jo je možu v juho peti dan v mesecu, ko je bil prvi petek. Takoj za tem se je začel sušiti.

Suši se tak človek toliko časa, kolikor je star otrok, pri krstu katerega je gorela sveča, ki jo je rabila žena za coper. Muršec je baje visel med življenjem in smrtjo cela štiri leta.

Zdravila je tudi otroke. Po njenih mislih sesni otroci itak ne morejo imeti druge bolezni, kot da so vürčeni. Vürči lahko otroka kdo namenoma, iz hudobije, so pa tudi ljudje, ki imajo tako hud pogled, da vürčijo dete nehote.

Če je vürok napravljen nehote, je zdravljenje lažje, hote povzročeni vürok pa se ozdravi le s trudom in vztrajnostjo.

Lešnikovi Matildi, ki je imela štiri mesece starega otroka, se je na primer zgodilo tako: Dekletce, ki je bilo ves čas od poroda zdravo in se ni drlo, razen če je bilo lačno, je nekega jutra začelo kričati na vse grlo. Zvijalo se je v postelji in preobračalo oči. Ker je bila Matilda mati šele prvič in še ni bila izkušena v otroških boleznih, je poklicala k sebi sosede, da bi morda te spoznale, kaj je otroku.

Gledale so ga, ga škropile z žegnano vodo in mu dajale na ustnice žegnano sol, ko so pa spoznale, da to ne pomaga, so se zedinile, da je dete vürčeno. — Ali kako? — To je bilo vprašanje. — Nazadnje se je pa spomnila Roza, da je videla prejšnji večer pri oknu babo iz spodnjega dela vasi, — Šalčjakovo Trezo, ki ni bila ravno na dobrem glasu. Sklenile so, da izvira vürok od nje.

»Za to pa ne pomaga domanje zdravljenje,« so pojasnile materi. »K Humski nesi otroka. Ta ti bo vüroke že izgnala iz dekleta.«

Popoldne je Lešnikovica vlovila v gumnu najlepšo kuro. Zavezala ji je noge ter si jo stisnila pod pazduho.

V cekar si je porinila tudi gumpo zabele in slatinar najboljšega vina, si naložila na roko bolnega otroka ter se napotila k Humski.

Še nikoli ni bila pri nji, a tudi njene hiše še ni videla nikoli. Srce ji je trepetalo v prsih, ko je šla po pokopališču in je veter pozvanjal z napisnimi tablicami na železnih križih. Z groba se je tu pa tam pognala v travo kakšna žival, ki jo je splašil njen korak, in Matilda je vztrepetala ob slehernem takšnem šumotu. Skozi gozd pa jo je popadel tak strah, da se je že hotela vrniti, a otrok je kremžil obraz tako boleстно, da se je osrčila in nadaljevala pot.

Humška jo je sprejela na pragu. Režala se ji je nekam zlovešče. Razklenjene čeljusti, iz katerih je gledal en sam zob, in še ta je bil nekje globoko v ustih, so ji za spoznanje trepetale. Bile so podobne žrelu zveri. Zelenkaste oči so se ji svetile in bradavica na nosu se ji je tresla. Mahala je z rokami ter ji naročala, kako mora napraviti, preden bo stopila v kočo. Otroka je morala položiti na zemljo na kraju, kjer je bila že prej napravila znamenje križa. Nato je šla trikrat okrog otroka in neprestano je morala govoriti:

»Zemlja, ti ga ne boš dobila! Humška ga bo ozdravila!«

Ko je opravila, kar ji je bilo naročeno, je nesla otroka v kočo. Humška ga je pogledala in zavpila:

»Vürčen je, za božji čas, vürčen, pa še kako! — Če mi bo le uspelo. — Prej bi že morala priti!«

»Jezus, tetica, pomagajte, samo pomagajte mi!« je zajokala mlada mati. »Dala vam bom, kolikor boste hoteli, samo otroka mi ozdravite!«

In sta začeli z zdravljenjem.

Matilda je morala sestiti za peč. Nepremično je morala gledati v strop in govoriti:

»Sementi, kopantil!«

Za slehernim takšnim vzklikom je morala izmoliti očenaš, dokler ji baba ni dala znamenja, da je dovolj.

Humska je medtem odvila otroka. Položila ga je na mizo, ga okadila s kadihom, katerega duh je hotel zadušiti Matildo, delala je čezenj križe, molila molitvico:

»V imenu tistega, ki te je ustvaril, v imenu tistega, ki te je odrešil in v imenu tistega, ki te je posvetil, ti mora ta vürok takoj miniti,« ga preobračala na levo in desno ter ga mazala navzkriž z neko mažo, da je bil otrok po vsem telesu črn.

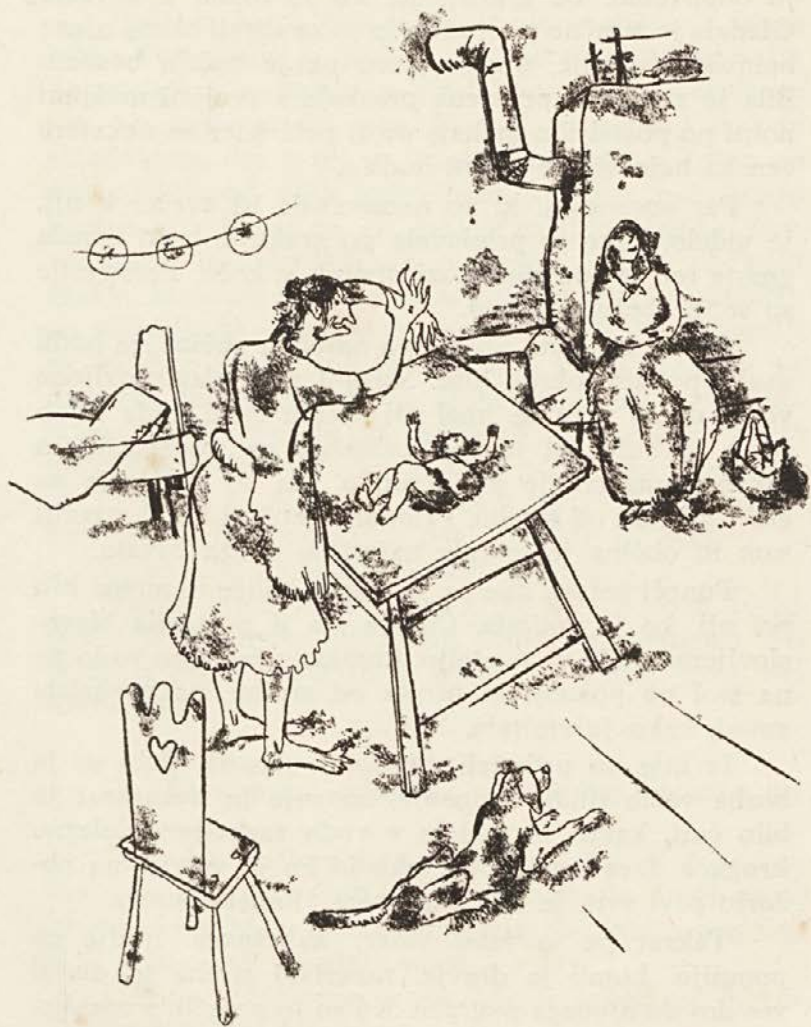
Vse to je trajalo dobre pol ure. Ko je končala mazanje, je zavila otroka, ga dala brez besede materi, ki je morala tudi molčati, dokler nista prišli iz bajte. Zunaj pa ji je Humska naročila, kako se ima obnašati, da bo zdravljenje uspelo. Domov mora iti molče. V sobo doma mora iti zadenski in se prikloniti proti sončnemu vzhodu. Ali da, za božjo voljo, ne zamenja strani neba! Če bi se priklonila proti zahodu, bi pomenilo, da naj otrokovo zdravje zaide.

Štirinajst dni je morala delati tako, in če bi otrok ne bil umrl, bi ga Humska gotovo ozdravila od vürokov. V to Lešnikova verjame.

Sloves Humske je rasel iz dneva v dan, in ljudje so govorili:

»Samo ko bi hotela še dolgo živeti!«

Ali njeno staro, izpito telo je doslužilo. Neke popladi so jo našli popoldne pred bajto nezavestno. Zadela jo je kap.

Pet dni je visela med življenjem in smrtjo. Jezik ji je odpovedal. Le grgrala je, ko je prišla k zavesti. Gledala je mračno po ljudeh, ki so se zbrali okrog njene bolniške postelje, proti večeru pa je začela besneti. Bila je z rokami po steni, praskala s svojimi mačjimi nohti po postelji in mahala proti peči, kjer so nekatere ženske baje videle sedeti hudiča.

Par gospodinj, ki so nameravale iti zvečer k nji, je videlo, kako je priplavala po zraku k bajti žareča gmota ter se spustila skozi dimnik v kočo. Prestrašile so se in zbežale domov.

Čuvaj, ki je čul pri nji po naročilu občine, je hodil vsake pol ure okrog hiše. Škropil je z blagoslovljeno vodo, da bi vrag ne imel pri hramu moči, toda kljub temu je baje čul takšno cviljenje na podstrešju in takšno prasketanje po dimniku, da so mu lasje na glavi vstajali od strahu. Prihodnjo noč ni hotel stražiti sam in občina je morala najeti še enega čuvaja.

Ponoči petega dne pa je umrla. Nihče ni mogel biti pri nji, ko je umirala. Čuvaja sta ji postavila blagoslovljeno svečo na posteljo, krožico z žegnano vodo pa na stol ob postelji in otrpla od strahu sta poslušala zunaj, kako je umirala.

Iz hiše so prihajali strahotni glasovi. Čula se je borba večih ljudi: hropenje, sopenje in nekajkrat je bilo čuti, kakor bi padale v vodo razbeljene železne kroglice. Dve uri je bilo tako in ko je vstajal na obzorju prvi svet, je bila čarovnica Humska mrtva.

Takrat pa je vstal vihar, kakršnega ljudje ne pomnijo. Lomil je drevje, razkrival strehe in divjal vse dni do njenega pogreba. Ko so jo položili v zemljo, se je veter unesel.

Ljudje še tudi po starkini smrti niso nehali misliti nánjo.

Tisti, ki bi radi nadaljevali njeno delo, da bi se lahko brez truda preživljali, so brskali po njeni bajti, hoteč najti črno knjigo, v kateri je imela baje zapisane vse čarovnije in vračitve. Brskali so povsod in pod skladovnico drv v uti so naleteli na jamo, v kateri so bili parklji od vseh vrst živali, kakršne pač redijo kmetje tu. Našli pa so tudi obrabljene čevlje vseh velikosti, od otroških do največjih. Toda občinski možje, ki so se bali, da bi se kdo okoristil z najdbo, so odločili, da se mora vse najdeno sežgati. Požegnali so najdene stvari z blagoslovljeno vodo, zanetili za hramom velik ogenj in na njem so sežgali čudodelne stvari, njih pepel pa so razmetali na vse štiri strani neba. Neki želar s Kozlovca, ki ni nehal iskati po bajti, pa je našel za stropnim tramom zavitek papirja, na katerem je bilo zapisanih par čarovnij, in sicer:

Kako lahko napraviš sovražniku uši:

Vzemi jajce od mladice, ki je znesla prvič. Nanj napiši ime človeka, kateremu hočeš napraviti uši. To jajce je treba zakopati v gozdu, ki gleda proti hiši sovražnika.

*

Človek napravi svojemu sovražniku bolezen pri svinjah:

Pokoplji majhno prase na posestvu svojega sovražnika, tako da stoji prase v zemlji in gleda proti hramu, kjer bi naj obolele svinje. Iz zemlje mu naj moli gobec ter sprednje noge.

Učinka tega copra se ubraniš, če sežgeš na blagoslovljenem dračju najdeno prase.

*

Da lisica ne odnaša kokoši:

Na sveti post mora gospodinja pomesti vse sobe devetkrat. Na sveti dan, Štefanovo in Janževo naj pomete prag hiše in podstenja okrog hiše pred sončnim vzhodom, smeti pa naj zanese na tuje posestvo.

*

Če kdo kupi pri tebi mleko, moraš vreči v posodo, kjer hoče imeti mleko, žlico soli, sicer odvzame tvoji kravi mleko.

*

Da ti vrane ne kradejo piščancev:

Ko neseš piščance iz vališča, jih deni v levi škorenj, idi zadenski v hišo, in ko iztresaš piščance iz škornja, moraš napraviti tako, da padejo iz njega vsi naenkrat. Med tem delom ne smeš govoriti z nikomer.

*

Če hočeš napraviti bolezen svojemu sovražniku:

Poberi z glavnika, s katerim se češe človek, ki mu želiš bolezen, lase ter jih zakoplji zjutraj pred sončnim vzhodom na pokopališču v deveti grob od glavnega križa. Dokler lasje ne strohnijo, muči sovražnika bolezen, ki se ne da ozdraviti.

*

Kako ozdraviš kravo, ki zadržuje mleko:

Kravo, ki zadržuje mleko, mora gospodinja gnati trikrat čez potok, čez katerega pelje cesta. Vsakokrat jo mora trikrat navzkriž poškopiti.

*

Zdaj je od smrti čarovnice Humske že dolgo, a vendar še tu pa tam pravi kak kmet:

»Kristus, če bi živela še ona, bi mi ne poginila kobila, bi mi ne umrl otrok!«

Cigani, zdravniki in čarovniki.

Ko se prikažejo v vasi cigani, pregledajo gospodarji ključavnice skrbneje. In če se le da, ne odidejo od hrama, preden ne izvedo, da se je ciganska družba odpeljala dalje. Najrajši bi zaklenili pred njimi vrata hrama in jim na ta način onemogočili vstop v svoje domove, ali gospodinje ne puste. Te se rade pogovore s cigankami o svojih težavah. Prosijo jih za razne nasvete in za pomoč. Branijo jim pa zaklepati vrata tudi stara izročila, ki vedo povedati, kaj vse so napravile ciganke kmetu, ki jih ni sprejel lepo ter jih ni obdaroval.

Ponekod so pogorele hiše, je pocrkala živina, obolel je otrok, ali pa so zacoprane gospodinjo, da je hirala in hirala, dokler ni v mukah umrla. Gospodinje se jih kljub zaupanju, ki jim ga izkazujejo, boje kot boga samega ter jim dado, kar od njih zahtevajo, in gorje kmetici, ki jo ciganke dobijo samo doma, če je vraževerna. Najprej jo preizkusijo, če veruje v coper, in ko ugotovijo, da se ga oklepa verno, izvlečejo iz nje podrobnosti o njenem gospodinjstvu, ne da bi se ona tega zavedala.

Če izvejo, da je pri hramu bolna svinja, nagovarjajo gospodinjo, naj si da vreči karte, ki ji bodo povedale, kako je zastran vračitve in tudi kdo je tisti, ki je napravil svinji bolezen.

Ciganke govorijo, hvalijo svoje zmožnosti in gospodinja privoli. Karte navadno povedo, da je nesrečna

pri svinjah zato, ker ima hudobno sosedo, ki je ne privoščiči sreče, katero bi sicer imela. Potem se ji ponudijo, da ji bodo pomagale ozdraviti svinjo, ali kravo, in da bodo napravile »nekaj« tudi sosedi, samo če izpolni stavljene pogoje ter plača za delo to in to.

Gospodinja pade popolnoma pod vpliv cigank. Ne zaveda se, da jim izdaja svoje misli in skrivnosti, katere potem uporabljajo one, da se sama čudi njihovi vseznalosti in jasnovidnosti.

Da zdravljenje drži, in da ima moč tudi coper zoper hudobno sosedo, mora gospodinja povedati, koliko denarja ima pri hiši, kje ga navadno hrani, in če je v posesti kakšnih dragocenosti. Vse to je navadno treba zanesti na kraj, ki ga določijo ciganke, zakaj med zdravljenjem ne sme biti blizu žensk, ki se udeležujejo copra, nič takšnega, kar lahko služi človeku kot plačilno sredstvo.

Zdravljenje se vrši navadno z zagovori, z molitvami, in gospodinja, ki ima bolno živino, mora še dolgo po odhodu cigank ponavljati za mizo, na katero mora naslanjati glavo in dremati, čarodejne besede in moliti čudodelne molitve. Ko vstane, seveda denarja in dragocenosti ni več na mestu, kamor jih je morala položiti, ali strah pred cigankami jo prisili k molku, zakaj boji se njihovega maščevanja, ker slepo veruje v njih čarovniške zmožnosti. Tu pa tam se zgodi, da gospodinja naséde cigankam po večkrat, ker jo vedo prepričati, da ji prav za prav denarja niso pobrale one, ampak je skopnel radi tega, ker ni molila natančno po njihovih navodilih.

V Ločiču se je pripetilo Grilehovi gospodinji nekaj, kar je prvi hip razburilo vso faro, ali ta je pozneje

vesti preklicala in izjavila, da so neresnične. Bala se je pač cigank.

Neko popoldne je bila sama doma. V hram so se usule ciganke. In ker je verovala, da se razumejo na coper, jim je odkrila, da ji krave zadnje čase premalo dojijo. Kot bi odrezal, so začele dajati manj mleka.

»Vam bomo pa napravile, da bodo dobile mleko nazaj,« so se ji ponudile, in ona jih je vsa obupana prosila pomoči.

Ker jim je povedala, da denarja in dragocenosti pri hiši ni, zakaj zdaj so za vse to pretrdi časi, saj še mnogokrat nimajo za sol, so ciganke zahtevale, da mora zanesti sto korakov od hrama vso zabelo, kolikor je ima, meso in klobase s tünjo vred, ter vse pustiti tam, dokler ne opravi, kar ji bodo naročile.

Ubogala je.

Ko je opravila naročeno ji delo, se je morala umiti v mrzli vodi, v katero je ciganka kanila pet kapljic žegnanega vina in list rožmarina, namočenega v blagoslovljeni vodi. Po kopeli se je morala obrisati v brisačo, v katero se še po zadnjem pranju ni brisal nihče, in začele so s coprom.

Najstarejša ciganka je šla z gospodinjo v hlev, ostale pa so varovale hišo. V hlevu sta začeli delati kravam mleko. Najprej sta kadili okrog krav s kadilom, ki ga je nosila ciganka. Nato sta molili čarodejno molitev, katere gospodinja ni razumela, zakaj bila je tako čudna in zapletena, da jo je grabil strah, ko jo je izgovarjala. Po opravljeni molitvi je morala poklek-niti k sprednjim nogam najstarejše krave, odmoliti vero ter se nazadnje sedemkrat pokrižati. Poiskati je morala tudi tri vrvi, s katerimi privezujejo na paši

krave, jih poškopiti z žegnano vodo, nato pa jih je morala izročiti ciganki. Ta je delala nad njimi križe, molila svoje molitvice, in ko je bilo vse opravljeno, je velela gospodinji, naj spleza na kravo. Ležati ji je morala na hrbtu in ciganka jo je privezala nanjo z vrvmi tako trdno, da se skoraj ni mogla ganiti. Tri ure ni smela ničesar govoriti, četudi bi prišel kdo v hlev, ampak je morala neprestano ponavljati:

»Rasti mleko, ki te delam! Rasti mleko, ki te delam!«

Po opravljenem delu je ciganka odšla. Dejala je, da si bo prišla po plačilo prihodnji dan, ko bodo krave postale že bolj dojne in gospodinja jo je zagotovila, da ji bo plačala, kolikor ji bo le mogoče.

Poldrugo uro po tem, ko je ciganka odšla, je prišel k hramu gospodar. Našel je odprte vse sobe. Vežna vrata so zijala odprta na stežaj, omare so bile razmetane, vsi predali prebrskani, preiskani in deloma prazni. Pred hramom je stala prazna tünja, žene pa ni našel nikjer, dasi jo je iskal in klical. Ker je govedo v hlevu mukalo nekam nenavadno, je stopil pogledat, kaj bi utegnilo biti, in tam je našel svojo ženo privezano na kravo. Prestrašil se je in začel jo je spraševati, kaj se je zgodilo, ona pa je molčala. Še pogledati ga ni hotela, temveč je neprestano izgovarjala naučene besede, pa je mislil, da je zblaznela, ali pa, da jo je obsedel hudič. Šel je po žegnano vodo, s katero jo je poškopil, in ker tudi to ni zaleglo, jo je hotel odvezati. Toda, ko ji je odvezal roke, je jela tolči z njimi krog se. Če ga je dosegla, ga je praskala z nohti ter ga suvala odse, ne da bi prenehala izgovarjati čarodejni stavek. Bil je vztrajen in se ni dal oplašiti, dasi je

nekajkrat že mislil stopiti k fari po duhovnega gospoda. Odvezal jo je s silo ter jo strgal kravi s hrbta, jo vrgel v steljo in ker še tudi takrat ni kazala volje po pametnem razgovoru, jo je pretepel. To je pomagalo. Spregovorila je:

»Jezus, zakaj me ne pustiš, prekleti? — Delala sem kravi mleko!«

Pograbil jo je za vrat in jo vlekkel v hišo. Ko je odkrila prevaro, ji je bilo seveda nekoliko težko, vendar pa je verjela, da bi se krave pri dojenju popravile, ko bi je ne zmotil mož.

Potegniti se dado od cigank seveda tudi hišni gospodarji, ki niso ravno brez uma. Tako se je zgodilo Šolkovemu Tonu iz Nadbišeca, kmetu, ki ga je cenila zaradi ostrega razuma vsa fara nekaj tako nerodnega, kar ga je osmešilo pred farani, kakor malo koga.

V soboto zjutraj je odšla Šolkova gospodinja z doma, da bi v mestu prodala nekaj povrtnine, maslo in jajca, in pa, da bi nakupila, česar pri trgovcu v vasi ni mogla dobiti. Dekla je odšla z delavci na polje in gospodar je ostal pri hramu sam. Ko je stopil v klet, ne da bi zaklenil vežna vrata, se je urinila v hišo ciganka. V kuhinji je staknila svinjsko pleče, ki ga je Šolk nameraval popoldne poslati domačemu župniku kot svoj prispevek za vzdrževanje očetov misijonarjev, ki so nameravali priti za par dni v faro, da bi preizkusili farane zastran pobožnosti. Prisluhnila je na vse strani, pogledala po vseh kotih, ko pa ni bilo nikogar, si ga je pritislila spredaj pod janko. Hotela se je izmuzniti iz hiše, toda na pragu jo je srečal gospodar, ki se je vračal iz kleti. Brž je počepnila, skremžila obraz ter začela vzdihovati, se zvijati in preobračati oči. Odkrila

mu je, da jo lomijo porodni krči. Za božjo voljo ga je prosila, naj stopi po vaško babico, zakaj sila ji je, kakor še nikoli.

Odložil je putrih vina, ki ga je hotel dodati gnjati ter jo ucvrl proti vasi, kolikor so ga nesle noge.

Ko se je vrnil z babico, ciganke ni bilo nikjer, prav tako pa je zginilo z njo tudi vino in gosak, ki so ga redili za prodajo.

To je bilo v fari smeha! Od tega je zdaj že precej let, ali ob sleherni priliki se še farani dogodka spomnijo, zlasti če so ljudje veseli. Cigani pa hodijo mirno skozi vasi. Če jih kdo prime zastran tatvin in goljufij, se izgovarjajo, da so to morali biti pač drugi. In četudi tu pa tam kakšna gospodinja ciganko, ki jo je ogoljufala, spozna, jo ta vendar prepriča, da je v zmoti in če se le da, jo potegne znova. Vera v čarovniško moč cigank je v Slovenskih goricah tako močna, da bi jo bilo težko izruvatj iz src gospodinj in gospodarjev.

Romarji vežejo svoje cule.

Gospoda se vrača z letovišč. Srečnih obrazov zapušča kopališča in zdravilne vrelce ter odhaja na svoje domove sveža in spočita.

Kopališki hoteli se praznijo. Godbe po parkih so utihnile, plesne dvorane so postale tihe, življenje po razkošnih palačah je zamrlo. Le tu pa tam se še čuje skozi okno kakšnega nadstropja glas radijskega aparata, ki z vsemi močmi golta obrabljeno melodijo. Mir lega na kraje, gluhi mir, ki ga nosi na svojih perutih jesen.

Po kmetijah v Slovenskih goricah je postalo nemirno. Kakor vroč val je planila med hrame misel, da je zdaj nastopil čas, ko si tudi kmetje lahko privoščijo trohico oddiha. Ko si še oni lahko ogledajo kraje izven svoje fare in si dovolijo par veselih ur. Vse leto jih je delo tiščalo k tlom, da so nase pozabili, zdaj pa je delo po večini opravljeno. Polja so dala, kolikor so mogla, le ajdo, ki je zdaj v najlepšem cvetju, bo še treba požeti in omlatiti, koruzo bo še treba oličkati, nagrabljati steljo, posejati ozimino, napraviti prahe, pa bo zima.

Kdo izmed ljudi, ki so rili vse leto po zemlji sključeni v dve gubi, da so se jim hrbtenice ukrivile, da jim je koža na pesteh postala podplatu podobna, ne zahrepeni v tem času, ko je nastal med delom presledek, po majhni izpremembi, po potovanju? — Ali človek si pač privošči oddih razmeram primerno. — O, tudi kmet bi si rad ogledal morje. Rad bi položil svoje trudne,

zgarane kosti v čudodelno vodo kakšnega zdravilišča, rad bi se ogrel na sončnem bregu toliko opevanih jezer in se okopal v hladni vodi, čolnaril ter se naslajal ob čudovitih melodijah kopalških muzik, zakaj tudi kmet ima smisel za lepoto, ali ne gre. Od zaslužka čez vse leto mu je ostalo komaj toliko, da si privošči romanje na božjo pot.

Mali Šmaren velja že od nekdanj kot najpripravnější čas za romanja kam dalje. Že davno so duhovni gospodje raznih krajev izvohali željo kmeta po potovanjih, po izletih in so ustanovili božje poti. Ta čas je pač najprimernejši za pobiranje milodarov. Kmet je prodal sadje, odvečno žito, in ima v žepu več denarja kot sicer, pa vrže na oltar v romarski cerkvi večji novец kot bi ga vrgel mesec dni pozneje.

Dan pred Malim Šmarnom življenje po vaseh vzvalovi. Obrazi ljudi postanejo drugačni kot so bili prejšnje dni. Ne da bi legla nanje pobožnost, odsev mistike, ne, to je nekaj drugega, veselega, razposajenega in razigranega, kar je daleč od verskih občutkov, kakršnih bi morala biti polna duša, ko gre človek na božjo pot.

Že tri tedne se je pletel med mladino pomenek o božji poti, ali ne glasno in javno, temveč ponoči, ko je fant klical pod oknom svoje dekle. Oh, ti trije tedni so bili polni upov in velikega pričakovanja, polni sanj in razburkanega valovanja krvi. — Mati je pazila na dekle, in če jo je fant še tako prosil, naj ga pusti k sebi spat, ni mogla, zdaj pa je tu dan, ko bosta pod pretvezo pobožnosti šla skupaj na božjo pot, kjer ni pazljivih mater, ki zvečer zaklepajo vrata sobe, v kateri spi dekle.

Že pred poldnem se zbirajo ljudje na vasi. Ti, ki gredo v Ruše, se zbero v eni vasi, oni za Górico, za

Maribor, Ptujsko goro in Svete gore pa v drugi. K Sveti Trojici gredo romarji šele popoldne.

Ko so zbrani vsi, poklekne vižar, ki nosi velik križ, pred kapelo. Odmoli vero, začne z rožnim vencem nato pa vstane in gre. Romarji se strnejo za njim v procesijo. Prvi gredo moški. Nekateri se opirajo na dežnike, drugi na palice, v levicah pa nosijo vsi težke cule, napolnjene s svinjino, črnim kruhom in suhim sirom. Vsak nosi s seboj hrano za tri dni, v žepu suknje pa mu čopota v steklenici žganjica, ki jo požre med molitvijo, ko je požirka potreben.

Za moškimi se razvrste ženske: starice, ki komaj hodijo, resne gospodinje, ki se gredo zahvalit Materi božji za srečo pri živini, ter dekleta, ki butajo druga drugo s komolci in gledajo po svojih fantih, korakajočih spredaj. Tudi ženske nosijo s seboj dežnike. Po večini jih imajo položene čez ramena. Na njih nosijo cekarje, iz katerih gledajo slatinarji, napolnjeni s šmarnico, nekatere pa si obesijo nanje tudi čevlje. Kakor veriga kobilic se vleče procesija med vasmi. Romarji molijo, pejejo, pijejo, se šalijo in ko pridejo v bližino cerkve, ki stoji ob poti, po kateri gredo, začne v cerkvi zvoniti. Vižar pelje procesijo v cerkev, kjer romarji nekaj časa molijo, pejejo, potem pa gredo okrog oltarja k darovanju. Vsak romar mora vreči na oltar kak denar: dinar ali več, kakor se mu pač zdi. Tako napravijo pri vseh cerkvah, mimo katerih jih pelje cesta.

Kadar je čas obeda, odloži vižar križ ter se usede v senco. Za njim posede po travi ostala procesija. Moški razvežejo cule, ženske odgrnejo cekarje, vonj po žganjici napolni ozračje, tam pa tam pa tudi kak romar zaspi.

Proti večeru prihajajo procesije k božjepotnim cerkvam, kjer zvoni in potrkava, da človek ne čuje svojega glasu. Par metrov pred cerkvijo počaka duhovnik procesijo, jo požegna, napravi nad njo križ, nato se ji pa postavi na čelo ter jo pelje v cerkev, kjer je zopet darovanje. Tu dajo romarji na oltar, kolikor le morejo. Zgodi se, da kakšna procesija daruje par sto dinarjev in romarske procesije prihajajo v cerkev druga za drugo po par ur.

Zvečer se vrši za romarje, ki imajo radi tudi nekoliko zabave, najvažnejša stvar. Ko zagrne cerkev mrak, se začne rimska procesija. Pri tej sodeluje navadno vsa mladina. Sto in sto ljudi si kupi bakle. Prižgo si jih ter se uvrste v procesijo, na čelu katere je vižar, ki mu pripada čast voditi rimsko procesijo.

Dekleta se okrase z venci iz rož, zbero se v skupine in ko naznani vižar začetek procesije, zapoje vsaka skupina svojo pesem. Desetine pesmi je čuti. Mešajo se med seboj, odrivajo druga drugo, se zapikujejo v brezdno zvezdnato noč, soj bakel pa osvetljuje zidovje cerkve.

Po različnih vijugah, iz katerih najde vižar zmerom izhod, hodi procesija pol ure, uro, dokler se ne utruji. Dekleta so razigrana, kri jih peče. Fantje pojo veselo, od srca kakor malokdaj. Ko pa je vsega dovolj, gre procesija v cerkev. Še kakšne pol ure romarji pojo, potem pa zaspe v cerkvenih stolih, po tleh, oni, ki bi bili radi skupaj, pa gredo ven. Nekaj časa se še vozijo na žegnanskih vrtiljakih, se zibljejo na gugalnicah, potem pa se skrijejo v parme in v skednje, kjer se tiho spravijo v seno.

Zjutraj se začne šele prava pobožnost. Pri maši je zopet darovanje. Romarji, ki česa prosijo čudodelno svetnico v romarski cerkvi, kupijo v zakristiji iz voska napravljeno podobo. Če prosijo zdravja goveji živini, kupijo voščeno kravo, jo primejo v roke, ki jih držijo sklenjene pred seboj in drsaje po kolenih morajo iti okrog oltarja ter darovati svoj kipec, in še kaj denarja povrhu, na oltar. Večji je darovani znesek — prej je prošnjik uslišan. Kdor ima bolno nogo, kupi to. Kdor želi otroka, dobi voščen lik tega. Oni, ki prosijo zdravja zase, pa vlačijo po zidu, pod podobo Matere božje, z roko ter se mažejo z njo po glavi. Ko je kup likov na oltarju že prevelik, cerkovnik sprazni oltar. Kipec pa zanese v zakristijo, kjer jih znova prodajajo. Do sto ljudi kupi en dan isti kipec, isto kravo, isto roko, ali istega otroka, in par sto ljudi drsa vsak dan po zidu pod Materjo božjo, zato je tam kamen obdrgnjen in obrušen.

Na trgu pred cerkvijo pa kriče kramarji v svojih šotorih. In fant, ki je ponoči okusil ustne svojega dekleta, ji kupi pri lectarju veliko srce z lepim napisom, kako se bosta vzela in kako dobro jima bo šlo.

Popoldne procesije zapuščajo božjepotno cerkev. Oči mladih romaric so trudne, trepalnice nekoliko priprte in starejše ženske zro nanje jezno, zlovešče, kot bi vedele, kaj se je to noč zgodilo. — Tudi one so bile nekoč mlade, tudi one so doživele nekoč na božji poti isto.

V treh dneh je romanje končano in vasi po Slovenskih goricah zažive znova staro življenje.

J E S E N

*»Kadar so oblaki polni,
razlijejo dež na zemljo.«*

S a l o m o n.

Ličkanje koruze.

Mrak je legel na vasi. Tiho in hinavsko je prihajal izza hribov. Prihuljeno je lezel čez gozdove, vesil svojo sivo kopreno na odmrlo listje ter prišel slednjič tudi do koč.

Po cerkvah je zazvonilo. Najprej pri Sveti Trojici, nato pri Antonu, Andražu in tako dalje naprej in naprej, dokler ni brnel zvon v slehernem stolpu po Slovenskih goricah in se ni čulo zvonjenje do slednje bajte, do zadnje njive, kjer so stala suha, orumenela stebela koruznice tiho in mračno v tem strahotno mirnem, nič dobrega obetajočem vzdušju, iz katerega zija mraz.

Drobcene dimaste meglice so jele legati v globeli med hribi. Prelivale so se po njih kot valovi ter začele pregrinjati tudi travnike in nižje ležeča polja.

Tu in tam se je začul glas kakšnega pastirja, ki je pretepal živino s stebлом sončnice. Gospodinje so se mudile pri svinjakih. Klicale so svinje ter jih podile po okolih, če niso hotele s paše, če so rile pod plotovi, lomile planke in se obnašale kot bi ne čule njihovih klicev.

Včasih je kje zaškripala lesa. Utrujeni delavci so prišli s ceste. Šli so molče proti hramu, le mladi so se zdaj pa zdaj oglasili in zgodilo se je, da se je kakšna delavka celo nasmejala, ali rahlo, kot bi se ji usta hotela pri tem zlomiti.

Za delavci je pripeljal hlapec kripo koruze, jo postavil v gumno in izpraznili so jo. Razmetali so obilno, z rumenkastim ličjem pokrito klasje po kupu, ki je bil že od prej v gumnu, porinili voz v uto ter napravili okrog kupa prostor za ličkarje.

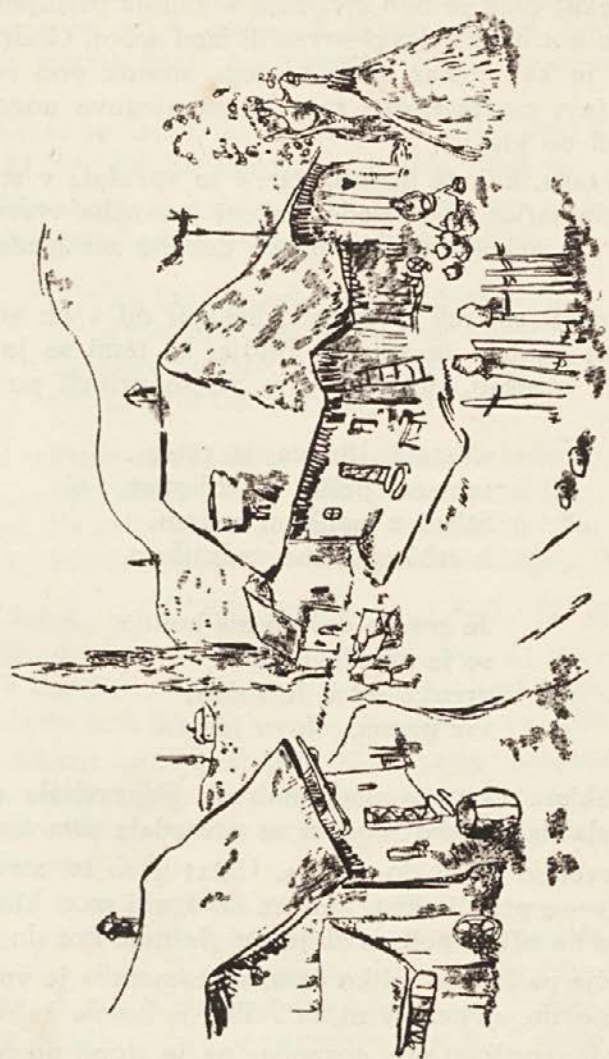
Skozi vas je prišel zdaj pa zdaj voz. Na vsakem so bile po tri kadi, napolnjene z grozdjem šmarnice, ki je že dozorela in so ji jagode že začele odpadati. Pijan voznik je dremal na vozu, udaril tu pa tam po konjih ter zakričal nad njimi divje in hripavo, potem pa je segel po slatinarju in pil znova. Vaški otroci so se mu vesili na repico, mu kradli grozdje iz kadi, in če jih je opazil, je švrknil po njih z bičem, ali pa se je nerodno skobacal z voza ter metal za deco kamenje, preklinjaje in peneč se od jeze.

Šmarnica je rodna. Stotine polovnjakov te ubija-joče pijače bo kmalu v kletih. Zadnja leta se je razplodila kot koprive spomladi. Morda je tako prav! Njena naloga je menda zatemnjevati ljudem um, jim razjedati moč, zakaj izgleda, da je prav, če je človek nekoliko zmešan in telesno slab. Tak molči in je vdan v božjo voljo. — Ampak kaj bo, ko bo kdo spoznal, da je treba ta rod ozdraviti, mu vrniti duševno in telesno moč?! —

Čez čas se je vrvenje med hrami uneslo. Delavci so posedli k večerji, se menili o ličkanju po vasi in hiteli z jedjo, da bi bili čimprej na gumnu.

Na deski v kotu gumna je brlela petrolejka. Medlo je osvetljevala ogromni kup koruze in ličkarji so posedli na nizke klopi, segli po klasju, lomili od njega štrclje, nato pa so iztrgali iz košatega plašča toliko listov, kolikor je treba, da se koruza lahko zveže.

Nekaj časa je bilo življenje v gumnu prisiljeno in mračno kot bi se delavci sovražili med seboj. Godrnjali so, če je kak ličkar sunil svojega soseda pod rebra, ali če je v raztresenosti zagrabil za njegovo nogo, ko je segel po klas.

»Vraga, kaj ne bo nikogar?« je vprašala v strahu stara dninarica in pogledala skozi gumnska vrata, na katera so se naslanjala domača dekleta ter gledala v temo.

Počasi so jeli prihajati ličkarji od vseh strani. Najprej dekleta in starejši ljudje, za temi se je pri-smejala otročad, dolgo za njo pa so pripeli po vasi fantje:

»Vstani, ljubica, le vstani,
jaz sem prišel k tebi spat.
Stisni z mehкими rokami
k sebi zdaj me zadnjikrat.

Je gor pa dol po hiš hodila,
se je nemilo jokala,
grenke solze je točila,
jaz pa sem slovo jema.«

Dekleta so postala nemirna. Popravljala so si peče, slačila zimske jope in se presedala sem ter tje.

Pevci so prišli do gumna. Ustavili so se, strnili v krog ter se prijeli okrog ramen. Potegnili so si klobuke še niže na oči in peli so dalje, še glasneje kot do zdaj.

»Kje pa hodite toliko časa, sakrament?« je vprašal fante nekdo. »Vezačev ni, in Julika je hotela že oditi.«

Odgovorili so mu, gospodar pa je stopil po ročko, jo dal pri vratih prvemu ličkarju in šla je po vrsti

naprej, dokler ni bila prazna. To je potegnilo fante v gumno in pili so tudi oni. »Dobro kuklo imate!« je včasih kateri dejal ter nastavil ročko še enkrat na usta.

Ko so se napili, so se začeli spravljati med dekleta. Oni, ki niso bili ženskarji, pa so sedli med vezače.

Živahnost je zajela ljudi. Dekleta so se hihitala, se šalila ter zbadala fante, nato pa so zapele pesem:

»Če mi lüč ne gori, pa mi mesec sveti,
in če me srce boli, pa se začnem dreti.
Pa zato, pa zato, ker ga snočkaj ni bilo,
ker ga snočkaj ni bilo, pa prav zato.

Pride rad k meni spat, milo me küšüje,
celo noč mi kcoj guči, pa me zapelüje.
Pa zato, pa zato, ker ga snočkaj ni bilo,
ker ga snočkaj ni bilo, pa priša bo.«

»Južek, se ne boš usedel k Liziki?« je vprašala starejša deklina sedemnajstletnega fanta, ki mu je udarala v lice kri. »Križe na oknih ji pa ližeš vsak večer in visiš na njih do jutra. — Ti pri luči ni zanjo?«

Ličkarji so se zasmeljali, tedaj pa se je oglasil Gri-
lov in rekel: »Zdaj vam bom pa eno povedal!« In začel
je pripovedovati dolgo povest, kako je hodil v nebesa.
Končal jo je tako:

»Pa sem iz nebes padna in sen se do pazdüh v
zemljo vgrezna. Potl pa sen misla, kaj bi nareda, da bi
lahko vün priša. Te pa sen šo domu po grablje in sen
se vün odkopa. Gda sen vüni bija te sen grablove zobe
oda, z grablša pa sen si trompeto nareda. S tistoj trom-
petoj sen te troba, gda so mojega oče krsti nesli.«

Povest je razgibala veselost, nato pa so znova zapeli. Zdaj so se oglasile starejše ženske: gospodinje in viničarke: »Veš o Marija...«

Mladina se je nekaj časa muzala in tu pa tam se je kakšno dekle glasno zasmelo, Antonekov pa je celo rekel: »To lahko pojedete v cerkvi!«

Mladina je pač uporna. Ne uboga duhovnega gospoda in rada prepeva pregrešne pesmi. Stari pa se držijo zapovedi in v svoji jokavi ponižnosti pojo nabožne pesmi tudi v največji pijanosti.

Fantje so ščipali dekleta, jim segali v razparjake in včasih je kak porednež namazal svojo sosedo z gnilim klasom. Tu in tam so potegnili katero s klopi, jo vrgli v kup ličja, ki so ji ga natlačili pod janke in za rokavce, da je bila debela kot pšenična razstava na njivi.

Ko je kup klasja skopnel in je bil zvezan poslednji par, so šli ličkarji k povečerki. Gospodinja jim je dala na mizo kruh, jabolka, orehe, pa tudi jabolčnico.

Po povečerki so izpraznili gumno in godec je privlekel od nekod harmoniko, jo stisnil v naročje ter jo raztegnil, da so razglašeni basi zahreščali. Parkrat je potegnil po tipkah gori in doli, potem pa je urezal krepko polko, da so noge mladine začele mencati same od sebe.

»Stopi, stopi, noga, jutri nebo toga!« je rekel najveselejši fant, skočil po svojo plesalko ter jo zavrtel v divjem diru po gumnu, da so ji janke vihrale po zraku, dvigale prah in sekale preteče na vse strani, da je luč utripala, kot bi hotela ugasniti.

Čez čas so se pognali v vrtinec še ostali. Zavili so se v oblak prahu, grabili plesalke za podvezjake in jih

vlačili okrog se, da so se videli v gumnu le kolobarji belih peč, ki so se vrtele z vso silo ter divjale iz kota v kot. Pot se jim je prikazal na obrazih, jim drsel po čelu, jim močil srajce in rokavce, godec pa je pritiskal in pritiskal, vedno hitreje in vedno silneje, kakor bi hotel izmučiti plesalce do smrti.

Pred gumnom je delil gospodar koruzo onim ličkarjem, ki niso hoteli ostati na plesu. Vsak mu je nastavil roko in otovoril mu jo je s klasjem, ki mu ga je naložil do komolca, za otroke pa je dal nekoliko manj.

Nekaj časa so se čuli po vasi pridušeni glasovi. Tu pa tam je celo zamigljala lučka, nato pa je še ta ugasnila, da je ostalo razsvetljeno samo gumno, iz katerega so se čuli hripavi vriski ter drsanje okovanih podplatov po podu.

Zdaj pa zdaj sta se izmuznila iz gumna plesalca: fant in dekle. Objeta sta zdrvela v sadovnjak in on ji je prigovarjal:

»Samo nocoj me spusti k sebi, Anika, samo nocoj! Ni še pozno in noči so zdaj že dolge.«

Ona se je branila. Da mati pazi na njo, je dejala, ali fant jo je stisnil k sebi, se ji vsesal v ustnice in jo skoraj nesel k hramu. Odmrlo listje sliv je padalo trepetaje na njiju. Narava se je zvijala v mogočnih krčih pred spanjem, ki je blizu, onadva pa sta šla molče proti bajti, kakor bi ju čakalo to noč nekaj ogromnega, božanskega. Rahlo so zacvilili tečajji in vrata so zakrila za seboj dvoje trepetajočih teles.

Ko je bila ura dve, so se plesalci jeli razhajati. Plesalke, ki niso imele fantov, so šle domov same, sparani pa so se poskrili med hrame. Privijali so drug

k drugemu svoja potna telesa ter drgetali od hladu, ki je legel na vasi.

Dekletom brez spremljevalcev so pripravili fantje strah. Napravili so iz buče mrtvaško glavo. Na notranji strani so prilepili na njo rdeč papir, prižgali v nji svečo ter čakali v zasedi. Izza ovinka so se prismejale dekleta. Obirale so plesalce in se norčevale iz njih, naenkrat pa so zagledale na poti pred seboj smrt, ki je buljila vanje s svojimi rdečimi očmi, zijala proti njim in kazala redke zobe. Krik groze je pretresel ozračje, nato pa se je čul cepet in vsa družba se je razbežala. Fantje so se zakrohotali in nesli žarečo bučo dalje: na okno kakšnemu dekletu.

Sredi vasi so se prestrašena dekleta zbrala. Trepetaje so se stiskala v gručo in Zorkova služkinja je pripovedovala:

»Jezus Nazarenski, tak sen se straša, da bi se skoro vse spohca!«

Ostale so dodale še kaj iz svojega, nato pa so se razgubile po svojih domovih in nad vas se je privlekel mir, le tu pa tam se je še pri kakih vratih poslavljal od svojega dekleta fant, ki se ni mogel odtrgati od nje, in slamnice po spalnicah deklet so šumotale.

Trgatev.

Kako naglo beži čas! — Ni še dolgo, ko so po vinogradih pozvanjale motike, udarjale in sekale po kamenu, da je škrtalo in odskakovalo na vse strani, zdaj pa je trgatev tu.

Rozge po goricah so postale rjave. Vlalnasta koža se lušči od njih, listje pa je orumenelo... Ne, še ne popolnoma, le začenja rumeneti in umirati. Smrt se mu je razlila po žilah in njen razkrajajoči vpliv se že pozna. Čim bliže zemlji je, tem bolj je rumeno, kakor da smrt prihaja iz zemlje. Zdaj ni več kukavice kakor ob kopi, ni belih rokavcev in južine podane zunaj na sepih, zakaj zdaj je jesen. Dež je razmočil zemljo in hladno postaja, da se človek mora zavijati v suknjo.

Zdaj pojo klopotci! Divje tolčejo po glasilnih deskah, ali pa regetajo in škrobotajo po kosah, ki so jim jih obesili na gredelj. In vrane letajo čez polja. Tu in tam se zbero v jate, ki kriče, da je človeka skoraj strah, nad vsemi Slovenskimi goricami pa vise oblaki. Zgoščajo se, se zopet razlačijo, da tu in tam posije na razmočene vinograde žarek sonca, včasih pa še celo zagrmí, kakor bi se grmljavica ne mogla posloviti od poletja.

Nekaj se čuje, da se bo začelo lepše vreme. — Ampak če le ni prepozno! — Škoda je že povzročena. Pa tudi je težko verjeti sedanjim vremenskim prerokom. Niso več nezmotljivi kot so bili nekoč.

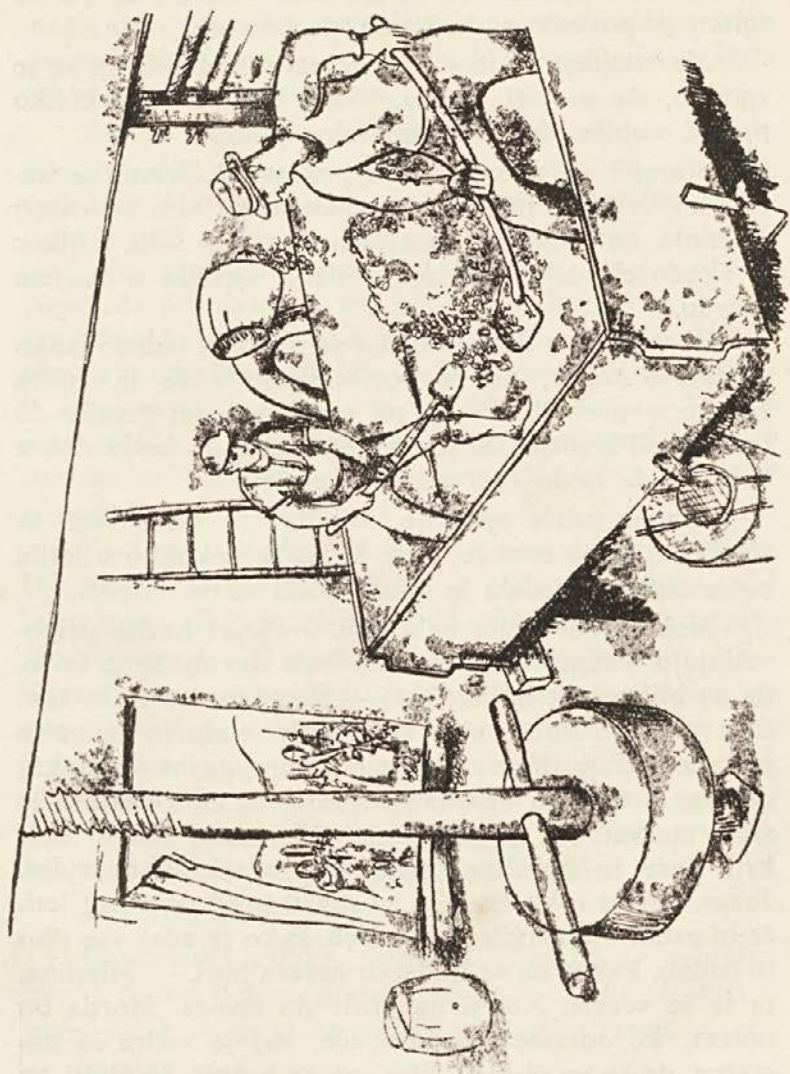
V tem času so Slovenske gorice otožne, toda ponosne in dostojanstvene kakor mati po porodu. Obarvale so se z jesensko barvo ter odvrogle vse znake spomladanskih oblačil, da bi jih človek ne spoznal, ko bi ne bilo vinogradov, preš, lanišnic in visokih jagnedi, katerim je začelo odpadati listje, po travnikih pa mukajočih krav, ki se bodejo z rogovi, kakor bi bile razjarjene, da je že jesen.

Ljudje hodijo mračno sem ter tje, škafe nosijo s seboj in se nekam zamišljeno pozdravljajo, deca pa divja po vinogradih, lomi rozge ter nagaja otarjem, ki hodijo mrki in zlovoljni med pojatmi, pazeč, da bi jim zdaj, zadnje dni, ne pokradli, kar je ušlo gnilobi in slabi letini.

Ponosni vrh gospodarja Pavlča je že par dni na stežaj odprt. Kakor čebele v panj hodijo vanj putarji. Opirajo se na gladke borove kole ter zarezujejo nanje število put, da bodo izračunali, koliko bo mošta. Pet jih je. Drug za drugim prihajajo na prešo, sipljejo grozdje na pod, posedajo med preslicami in nagajajo dekletu, ki pomaga zlagati koš, ko pa si odpočijejo, gredo znova v gorico.

Na vznožju hriba migetajo med trsjem trgači. Kakor volkovi so se zarili med trsno listje, kjer otipavajo grozdje, ga režejo od rozg ter ga mečejo v škafe, dokler ga ne odnese putar.

Koliko jasnih in hudomušnih oči mežika za trsjem! — Koliko šaljevih, ostrih in često celo ujedljivih besed pade, da se gorica tu pa tam zamaje od smeha. — Narava je pač narava, nič je ne zaduši. — To je mladina. Ta je brezskrbna in živa kakor vedno. Hihita se

in reži brez vzroka... O, ne brez vzroka, ko pa ve toliko pripovedk o dogodkih na trgatvi.

Marsikatera se je v času trgatve odebelila, in se je zgodilo, da ni niti vedela, kako, ker se je nekoliko preveč napila, da ji je zmešalo spomin.

Starejši so mrki, tihi in poklavuhi. Jezno se zapikujejo v trsje in godrnjajo. Le tu pa tam se kateri nasmeje, ne toliko od veselja nad uspelo šalo, kolikor iz škodoželjnosti, ko čujejo slabo besedo o svojem sosedu.

Rosa pada z listja; obleka se moči in temni; janke postajajo težke, da se oprijemljejo kože in žulijo ženske v pasovih, Pavlč pa nosi vino od trgača do trgača, sili k pitju, da jim ne bo mraz, da bodo dobre volje in da bodo tudi zapeli v gorici.

Ampak nihče ne poje. Mladina se samo reži, se ščiplje in zbija norčije, tisti, ki so že nekoliko v letih, pa se izgovarjajo, da je mrzlo in da se ne da peti.

Nekdaj so trgači baje peli. — Stari ljudje pripovedujejo o tem. Ali to je bilo baje davno. In pravijo, da so bili takrat boljši časi. — Popoldne se tu in tam čuje vrisk. Čuje se celo tudi petje, toda to je petje pijancev, ki se jim na glasovih pozna, da ne vedo, kaj delajo. A tudi na besedah se vidi, da ne prihajajo iz srca, marveč, da so pobrane nekje zunaj ter so bolj krik jeze in bolečine, kakor pa izrazi dobre volje. Jezus, kaj bi rekli tisti, ki so umrli pred desetimi leti, če bi vstali od mrtvih in bi videli, kako je zdaj vse tiho in čudno, kakor da se ljudstvo nečesa boji. — Mladina, ta je še vesela. Nič ji ne pride do živega. Morda bo potem, ko odraste ona, drugače, saj je vedra in pametna, da se ve obrniti. Stari pa so boječi. Še ziniti ne

upajo, kaj šele da bi peli. — Dan medli in temni in megla lega na gorice, po cerkvah pa zvoní. »Zdaj je za danes konec, berači, jutri pa pridite zopet!« In je trgatév za prvi dan zaključena.

Zvečer je v zidanici gneča. Na mizi se kadijo gibanice, diši meso, okrog nje pa kroži ročka starega, v dobrih letih prešanega, da se toplota oprijemlje src in leze tudi v mozeg. Noge iščejo nog. Oči si potre-pavljajo, neopazno in skrivaj sicer, ali vendar dovolj jasno, da dosežejo to, kar hočejo. — Potem pa je noč brez zvezd, brez meseca in brez prič. — Srce razbija razvneto od vina in duša se odpira vsemu. Tako voljna in klecava je, in vse se ji zdi tako nedolžno. Vse je šala, igrača... Na podu pa škriplje prešpanj, stokajo preslice in vzdihuje koš, iz katerega lije mošt kakor ob povodnji voda s hribov.

Po večerji starina, ki rada lega zgodaj spat, odide. Od nekod se privleče sključen godec, ki stiska pod roko harmoniko in ne zmolil bi očenaša, že udarjajo skozi okno zvoki marširjanke, ki zamajejo vso hišo. Trgači se vrtijo, se zaletavajo v stene, v soplesalce, da puh jank ugaša leščerbo in praši po sobi. Vročekrvnejši stiskajo svoje plesalke nase in se režijo, zunaj pa visi kašta, škriplje in se seseda, dokler ni popolnoma pri tleh. Tedaj je treba znova prelagati. To delajo toliko časa, dokler niso tropine popolnoma izžete.

»Hvaljen bodi Jezus Kristus!«

Harmonika utihne, oznojeni plesalci se ustavijo, objeti preko ramen gledajo po prišlecu, ki je skrit v vežni mrak in ga je opaziti le po tleči cigareti.

Nekdo nese v vežo luč.

Rjava kuta samostanskega fratra se izlušči iz teme, za njim pa stoji putar, brkat in zaraščen človek, ki čika in pljuje po steni.

»Če bi darovali za samostanske očete, oče in gospodar! Stara je ta navada in ne boste se ji izneverili. — Nate cigaro, vi prešarji pa cigarete, beračice pa sladkorčke, da boste imeli usteca slajša . . .«

Nalijejo jima v puto mošta, ju povprašajo, kako in kaj in harmonika se oglasi zopet.

»Čeden je ta frater, le ko bi ne bil tako bled in oblečen v rjavo,« se šalijo dekleta in se delajo, kakor bi jim res ugajal, da lahko dražijo fante.

Prošnjika odideta. Med zidanicami smicata kakor sovi. Neslišno prideta k preši in neslišno odideta, kot bi ju bilo sram tega zastarelega beračenja. A ju menda ni, zakaj so ljudje, ki jih ni sram ničesar. —

Te čase je po Slovenskih goricah čuti večer za večerom škripanje preš. Večer za večerom pobirajo v kute oblečeni fratri mošt za očete frančiškane. Večer za večerom pa se tudi premetava po bajtah lačna deca, ki je zdaj uboga. Nihče ji ne kuha jedi, ker so vsi na trgatvi.

Dobro, da se čujejo ti kriki, pa vriski pijancev in hreščanje harmonike, sicer bi bilo tu tiho in mrtvo kakor na pogrebščini.

Zdaj so ljudje zgarani in izpiti, da jih je groza pogledati. Še mladim se pozna, starejši pa izgledajo, kakor bi nosili noč in dan puto na plečih. In nekam prsteno rumenih obrazov so. Pa saj ni čudno. Trpljenje, stradanje in pijača jih ubijajo.

Drobtinice iz jeseni.

Molk se vlači nad vasmi, sam molk, kakor bi se pripravljalo v ozračju nekaj strašnega, velikega, kar ima moč spremeniti svet. Le včasih začivka kje kak vrabec, zakraka vrana, ali pa zaprhuta v zraku jata golobov, ki leta nekaj časa nad poljem, potem pa se zgubi v daljavi. In kak odmrli, rumen list zašelesti, ko odpade. Mirno obleži na zemlji, kakor bi hotel pokazati ljudem svoje izsušeno okostje.

Na njive, travnike in gozdove lega smrt. Vidno sega po njihovem življenju in dan za dnem je umiranje jačje. In kako mirno, kako vdano in tiho vse umira! — Da, zdaj je konec moči. Kostí so trudne. Življenjska sila se je unesla. Daleč zadaj je že sla po ohranitvi mladosti, v takšnem stanju pa se stvar ne more braniti.

O bili so pretresi, bil je odpor! Ali že prej, zdaj se pa glave nagibajo trudno na stran, in želja po snu, po počitku lega v kosti.

Krči so ponehali, groza pred koncem je splahnela z lic, čez nje pa se je razlil izraz vdanosti in pokojnosti, kakor bi narava čutila, da je dosegla svoj življenjski smoter in lahko mirno zatisne oči.

Morda vsa ta trava, vse to drevje, vse te orumenele rože vedo, da smrt povelíča življenje, da je le smrt pogoj za novo življenje? — Morda, sicer bi se krči ne polegili! —

Kdo bi ne umrl s smehom na ustnicah, če bi vedel, da dočaka novo pomlad, novo vstajenje? — Za en sam

tisti omamljivo lepi dan je vredno odstopiti ogromno tega hladnega časa, ko se človek skoraj več ne more ogreti. — Kako veliko, nedopovedno je to vprašanje, ljudje pa se mu izmikajo in upajo trditi, da je v tem ogromnem procesu človek izjema, da ga smrt odtrga od narave ter ga vključi v občestvo nadnaravnih sužnjev, katerih suženstvo je večno. — Strašno je to! Tu pa poteka življenje potom preobrazbe dalje in dalje in ni hlapcev in ni gospoda, le želja po prerobenju je vez, ki druží vse.

Glas za glasom zamira. Človek za človekom se skriva v hrame in ptica za ptico odhaja.

Poslednji trgači se vlačijo trudno po gorici. Nevoljno segajo med suhe rozge, stresajo z njih listje in iščejo grozdja. Poslednji putar zarezuje v svojo palico zadnjo zarezo, ki pomenja število put, in prešpanj lega poslednjič v tem letu na koš grozdja, iz katerega cmari mošt. Prešarji so utrujeni, zbiti in nasajeni. Le ene neprevidne besede je treba in prepír je tu. Petja, ki se je tu pa tam kljub vsemu čulo v gorici, ni več. Kakor bi stopnjujoče se umiranje narave leglo tudi na ljudi in bi jih užalostilo.

Viničarije so se zaprle. Le tu pa tam še stopi v klet gospodar, privzdigne pilko, poslušá šumenje vrelega mošta, se nasmehne, si natoči v putrih jabolčnice in se odziblje domov.

Ženske hodijo okrog hramov prestrašene in z marogastimi obrazi. Pod očmi nosijo krvave podplutbe in marsikateri zija na čelu rana. Iz nje kaplja kri, če se ji na nji že ni napravila krasta, s katero se je sprijela dlaka živine ter prah in blato.

Zdaj so v Slovenskih goricah težki časi za ženske, zakaj pitja je obilo, in ko so moške pijani, se jim pretepanje žen zdi najslajše opravilo.

»Jezus, saj me boš ubil, prekleti!« se čuje iz marsikatero koč zvečer, ko se vrne mož domov, nato pa glas utihne, le udarci se še čujejo, kakor bi mlatili snopje na gumnu.

Žena se po tepenju izvleče navadno ven, kjer se na trati spočije ter počaka, da mož zaspi, potem pa leže k njemu in zjutraj je vse dobro.

Sadni mešetarji bezgajo med hrami, goljufajo ljudi in jim lažejo zaradi cen, zvečer pa popivajo po gostilnah in se norčujejo iz kmetov.

Po cestah drve avtomobili, težko otovorjeni s sadjem. Tu in tam leži na kupu jabolk pijan kupec. Cigaro drži v ustih in se smeje, po kolnikih med vasmi pa se vračajo k hramom kmetje, ki so prodali jabolka. Molče mahajo z biči, preštevajo izkupiček in so zadovoljni, zakaj sadna letina je bila dobra, kakor bi prošnje obubožanega kmeta naletele na razumevanje.

Po večerih mlatijo ajdo, zakaj čez dan za mlatitev ni časa. Zamolklo udarjajo cepje po rdečkasti slami in ostrorobo zrnje se kopiči v kotu. Tudi ajda ni slabo obrodila. Posleanji vozovi, naloženi z ajdo, se pomikajo z njiv, na katere lega puščoba. Po vratnikih se pode psi, sonce pa gleda z neba prijazno, kakor bi se ne moglo ločiti od zemlje.

Pri nekaterih hramih že tudi obrezujejo korenje. Zvečer se zbero sosedje v gumnu, ali v uti, lomijo zelenje od korenin in se zavijajo v volnene robce, zakaj noči so zdaj že hladne. Ko bi ne bilo toliko pijače, bi morda obrezači ne vzdržali na prostem.

To je poslednja lepa prilika za mladino, da se še lahko brez skrbi stiska. Pozneje tega ne bo več in fantje bodo morali hoditi k dekletom pod okna. To pa je zmerom nevarno, zakaj velikokrat zadene vaso-valca v hrbet poleno.

Pred svinjaki so naloženi kupi buč. Ob njih čepe gospodinje, jih sekajo s sekali, jemljejo iz njih bučnice, ki jih sušijo na soncu, buče pa mečejo v okole za južino svinjam.

Na polju se še tu pa tam prikaže orač. Treba je vsejati ozimino, zakaj kdo ve, kak bo konec jeseni. V razgonu stoji putrih šmarnice in ko prideta orača na konec njive, pijeta. Včasih se zgodi, da se plužar in gonjač spreta. Tedaj skoči plužar za gonjačem z odko v roki. Nekaj časa skače za njim čez ogone, potem pa se spotakne in se zvali v sveže napravljen ogon. Naglo se pobere, divje zakolne in zažene odko za gonjačem. Ta jo pobere, jo prinese nazaj in zopet je za nekaj časa mir.

Brazde se obračajo. Svetijo se kakor bron in prhka prst lega na trdoživ plevel. Rahla soparica se dviga z brazd. Včasih se zvali v razgon kak črv, za katerim skoči vrana in ga hlastno pozoblje. Včasih pa blisne čez ogon tudi zajec, ki ga je krik oračev vzdramil. Ušesa stisne h glavi in prasne čez izorano zemljo, da se kadi za njim.

Gospodinje so jezljave. Kričijo nad delavci in oponašajo viničarjem lenobo, če pa se kateri hoče braniti, mu pravi:

»Če ti ni kaj prav, pa lahko ob Jurjevem greš! Takega mrtvača že še dobimo.« In on obmolkne.

Na nekaterih njivah še stojijo razstave koruznice, ki je še niso imeli časa zvoziti domov. Tu in tam vleče mimo razstav kaka ženska otroka. Za roko ga drži, ga povleče včasih krepkeje za seboj, se ozre nazaj, in če vidi, da je zaostal, tlesne z jezikom, potem pa zagodrnja:

»Stopi, stopi! — Kristus ti moj, zima je pred vrati, dela je še toliko, ta vrag pa se ne gane in gleda okrog se, kot bi imela čas postajati!«

Otrok nekoliko poskoči, a se zopet zamisli in mati stopi k razstavi, izmakne iz nje steblo koruznice, privzdigne otroku janko in ga namlati po riti. Otrok kriči, pade v razgon, se umaže po obrazu s prstjo in mati si ga vzdigne v naročje ter ga nese, da bi se ne zamudila preveč.

Na podstenjah pred kočami se suši fižol, ki čaka mlatcev. Tu in tam pa so nasuli na podstenja tudi jabolkovih tropin, po katerih se plazijo muhe in ose, na prekljah pod napušči pa visi koruza. Vrabci sedajo na njo in jo radovedno opazujejo. Včasih tudi kateri kljune po nji, če je pa ne more odlomiti, odleti.

Strehe, ki kažejo suha rebra, so dobile pokrivače. Pokrivači se plazijo po njih pijani in kričijo:

»Debeli zalogaj žitne slame mi vrzi, Jakec! — Zdaj pa mi daj rajco, veternico in gožico. Pa na slatinaršak ne pozabi! — Kristus, te pintove gožice so suhe! V mlako jih vrzi, sakrament!«

Krave na travnikih mukajo. Pastirji si kurijo, se grejejo ob ognjih in so tihi. Vrbje spušča s sebe list za listom, grmi rumenijo in jagnedi postajajo goli, nekje zadaj pa se že čuje vpitje krokarjev, ki se pode s severa.

Martinovanje.

»Jezus Nazarenski, saj je Martinovo pred pragom!« je vzkliknil zastavni Prlek, ko je pogledal v pratiko, ki je visela na vratih. »Farunika!« se je zadril v kuhinjo. »Nekaj kvasenic deni v peč za Martinov večer! Pa v tünjo poglej, gotovo se še najde v nji kaj svinjskega. — Veš, čakali bomo vino!«

Ona se je pokazala na kuhinjskem pragu. Burkljivo je držala v rokah, obraz pa je imela umazan od saj. »Je že mrtinščak?!« je vprašala in oči so se ji zaiskrile. Ko je prikimal, se je naglo obrnila, da so številne janke poskočile okrog nje ter udarile po vratih, ki so ječaje loputnile po steni. Zasmejala se je in dejala:

»Kako naglo beži čas! Komaj smo obrali in sprešali, pa se je že napravilo vino!«

»Pridite, botra, zvečer! Čakali bomo vino,« so se pozdravljali sosedge, in trdoto, ki je ležala na obrazih ljudi, je začel odstranjevati nasmešek, ki jim je legal na lica, da so postala takšna, kakršna postanejo le pred velikimi svetki, ko človek pozabi na trud in skrbi in se mu zazdi, da je zares človek.

Popoldne je bilo po hramih živahno. Ženske so si likale naglavne rute in jančjake, vlagale v cekarje pogache in meso, možje pa so si pripravljali pilke, čepe, pipe in rogoz. Nekateri so čistili v tem letu dozorele natege. Vlačili so iz njih seme in pihali skozi nje, na podstenjah in za parmami pa so se klicali zaljubljeni:

»Zvečer pridi, Anzek! — Pa zgodaj! Oče in mati gresta v gorice, veš,« je zaupalo dekle fantu, in ta je onemel od veselja. Šele čez dolgo časa se je nekoliko zbral.

»Jezus, res? Ne bo jih doma, praviš? —« je izdaval strastno in nekam proseče. Ona ga je gledala z razžarjenimi očmi, mu zapretila s prstom in mu rekla:

»Pa da ne boš pozabil, čakala te bom!« In je odbrzela dalje po podstenjah, on pa je zažvižgal ter se zakadil v gumno.

Pri dojenju krav je hlapec zašepetal dekli:

»Nocoj me spusti k sebi, Tunika! Domači odidejo v vrh. — V senu je zdaj že mrzlo, veš, ti pa si tako topla in mehka. Samo nocoj, Tunika, potem bo pa spet dolgo mir!«

Stisnila ga je za roko, kot bi mu jo hotela zdrobiti. Trepetaje mu je zašepetala:

»Pridi, pridi, Tomaž! Ali zgodaj, brž ko opraviš pri živini.«

Nasmehnila sta se drug drugemu nekam v zadregi in on jo je pobožal po licu, ali taka vročina je žarela od nje, da se je skoraj zbal. —

»Zgodaj pridi!« je ponovila ter dojila dalje.

Večer je bil čudovit. V doline je legla megla ter se pretakala po njih gor in doli, kakor bi migljala poročna tančica. Brez števila zvezd je migljalo na kristalno čistem nebu. Videti je bilo, da se nekatere prižigajo, pa zopet ugašajo, kakor bi mežikale ljudem, ki so otovorjeni s cekarji in putrihi šli proti zidanicam.

Pred viničarijami je nastalo živahno. Ženske so regetale, se smejale ter si pripovedovale, kaj vse so že

ta večer videle, zakaj to je noč, ko se godijo čudovite stvari. — Ljudje se napijejo in se otresejo predsodkov.

Zorkov viničar je pripravljaj klet. Majhne pučele je postavil na tla, vrgel nanje deske in sedeži so bili narejeni. Gostje so posedli po njih. Gospodar je pripravil natega ter se skrivnostno smehljaj. Gospodinja je držala dolevko, v eni roki pa je imela rožmarin, ki ga je bila pomočila v blagoslovljeno vodo. Slovesnih obrazov sta odstranila pilko, poškopila okrog odprtine z blagoslovljeno vodo in on je dejaj:

»Bog daj, da bi služilo nam v veselje, bogu pa v čast!« Porinil je natega v sod, se ogledal po gostih ter jim pojasnil:

»V polovnjak sem vlival mošt, iz njega pa vlačim vino.«

Nastavil je natega na usta in začel vleči. Ženske so vstale. Zagnale so tak vrišč, da je letelo skozi ušesa in ena je zavpila:

»Glejte, glejte voz svetega Martina! Za njim se pelje polovnjak vina. V njem je taka pipa papa, da še ni bila nikdar taka.«

Smejajli so se, gospodar pa je začel natakati vino v krožice. »Poskusimo najprej totega!« je dejaj in šla sta z viničarjem od gosta do gosta. Viničar je držaj krožico, gospodar pa je točil.

»Spij to krožico na zdravje svetega Martina, ki nam je da telko dobrega vina!« je velel vsakemu in nihče se ni branil.

Ko so pokusili iz vseh sodov, so se dogovorili, iz katerega bodo pili. Viničar je dal sod na pipo, postavil pod njo škaf, ki ga je natočil, ga postavil pred goste in zajemajli so si iz njega, kolikor so hoteli. Meso jim je

dramilo žejo, kvasenice so vpijale vase zavžito pijačo in vedno pogosteje je škrtala pipa in vedno češče so peli napitnice.

»Nápitke pojmo, vüjec, nápitke! Vi jih teko vete. Začnimo pri virti!«

In so mu zapeli:

»Kda de Franček vmrja, te mo ga pokopali
notri pod vinske gantarje.
Gdo de mujmo hoda, vsaki bode veda,
to je en vejki pijanec bija.
Odškrnite se pipe, odprite se čepi,
naj se to vince po grli pocinglja!
Cinglja, cinglja, cinglja, cinglja, cinglja, cinglja,
naj se to vince po grli pocinglja!«

Nekateri pa so še dodali:

»Žuta žaba notri plava! Toti pije tak kak krava,
toti pije tak kak krava!
Kam je šlo?«

In pivec je moral odgovoriti:

»V votlo črevo!«

Drugemu so zapeli:

»Ena kupica sladkega vinčeca,
sem pa tja po mizi je privandrala.
Le popijmo ga, le zavžijmo ga,
na zdravje našen Tuneki.
Tunek neče piti, no dobre vole biti,
piti, piti, no dobre vole biti.
Prešmentani pijanec pa kaj še s tebe bo,
če se poboljšal ti ne boš?«

Tako so peli dalje in dalje, dokler ni prišel na vrsto zadnji pivec.

Ženske so se zibale na klopi, grabile može za ramena, jih stiskale k sebi in zgodilo se je, da je katera svojega soseda le premočno pograbila, pa sta se zvrnila s klopi. —

»Kristus, tisto o povri zapojmo!« se je oglasila okajena gospodinja, druge pa so ji prikimale. Stopile so skupaj in so zapele:

»Bija je imeniten pover,
ki je strašno bogat bija.
Žito je po sveti voza,
fal ga trža, lahko strža.
Zato večkrat on in konj
jesti mela sta zastonj.

V tem cesarskem magacini,
največ žita je odal.
Cesarica to je zvedla
temu povru je povedla:
,Gnes pri meni obed maš
ino vina pintni glaž.'

Pri obedi vse je vredi
samo ena je ni prav.
Pover začne bit napeti
pa ne ve si kaj začeti.
Tak po malem popezdava
pa mu vendar ne smrdi.

Tak po malem poprdava
pa le kaj se mu zgodi.
Naenkrat pride prdec vroči
pa mu žüpa v hlače počü.
Zdaj ne ve kaj bi začüja,
ker je pune hlače meja.

Ženskan začne zdaj smrdeti
vse od mize skočüjo,
iščüjo tam gori, doli
toti hujdi smrad okoli
pa ne vejo deno nič,
ge leži pokopan ftič.

Zdaj se pover že navoli;
jezi ga krič in babji vriš.
,Kaj te babe regetale,
saj se niste ve posrale!
Jaz na sredi v njem sedim
pa besede ne zgučim.«

Tako mineva ura za uro, in ko rojstvo zore zariše
na brezdno nebesno sinjino drobceno plast sive ko-
prene, se vrhi polagoma zapirajo. Pijani častilci svet-
nika Martina pa gredo v vasi kakor pač morejo.

Zgodi se tudi, da se kak par spočüje in iztrezni kje
v listnjaku, v gumnu, ali v parmi, in pride domov, ko
je sonce že visoko na nebu. Ali ta dan mu tega nihče
ne šteje v zlo.

Na godovni dan svetega Martina se veselijo le
gruntarji, ki imajo vrhe. Martinova nedelja pa je
praznik, ki zamaje mlado in staro, bogato in revno,
viničarje in gruntarje.

V gostilnah imajo pašnike. Na njih se zbero k obračunu vaški veljaki, ki upravljajo skupno lastnino, gomajno imenovano. Sleherni kočar in želar, ki si je kupil pravico pasti na travnikih po otavni kositvi, mora ta dan poravnati račune. Za vsak rep goveje živine odšteje dvajset dinarjev. Kdor pa ima kakšno krpo travnika, se mu to vračuna v dobro.

Račune morajo poravnati tudi tisti, ki imajo v zakupu gomajnsko lastnino: travnik, njivo, ali kaj sličnega.

Ko so računi končani, se prične gostija, pašnik imenovana. Vsak, kdor je član pastirske zadruga, bodisi da daje, ali prejema, ima pravico pristopiti k'obloženi mizi in se poslužiti vsega, kar mu ponuja.

Razen pusta je to edini dan, ko se zbero v gostilni k razveseljevanju tudi starejši ljudje. Šestdesetleten gospodar, okornih nog, ki mu jih je razgrizel revmatizem, stopi k mlademu dekletu, ga zavrti po taktu muzike, tolče s škornji po podu ter včasih celo zavriska, toda naglo se zave, da je napravil neumnost in pobesi glavo.

Klepetave gospodinje se razživijo. Mlade hlapce vlačijo po plesišču, se jim vesijo okrog vratov in poskakujejo, da jih žuli pot za podveznjaki.

Ta večer je vključen v družbo tudi barovčin, pastir, ki je pasel živino za vso vas. Ni vajuen tolikih ljudi, zakaj njegova družčina so bile krave, pa mu je čudno pri srcu. Če stopi po njega ognjevita gospodinja ter ga zavrti po sobi, mu je nerodno. Rdečica ga spretetava in noge mu okorno lomastijo okrog.

Navadno se zgodi, da denar, ki je bil ta dan vplačan, tudi ta dan zapijejo. In če noči še ni konec,

dodajo še iz svojega, da je veselica popolna, zakaj kje pa je zapisano, da bi se kmet ne smel vsaj enkrat na leto razveseliti in razmajati. Duhovni gospod jim razveseljevanje s plesom sicer branijo in jih strašijo z večnim pogubljenjem, toda včasih zmaga v človeku odpor in se razdivja kot se pač lahko.

V vaseh, kjer ni pašnikov, pa praznujejo ta dan domlatke. Gospodarji povabijo k sebi svoje mlatiče ter pridnejše delavce, da bi proslavili zaključek žetve.

Čim obilnejša je bila žetev, tem boljša je veselica. Pri boljših kmetih imajo najetega celo godca, zakaj veselje ni popolno, če ga ne poveliča ples. Plešejo navadno v prikletu. Pod stropom brli petrolejka. Prah, ki ga dvigajo težko okovani škornji, se razleze po prikletu, zatemni luč, se lepi plesalcem na potna lica, jim leze pod srajce, ki jih imajo potegnjene izza hlač, ženskam pa prodira za rokavce in za jančjake. Toda kdo bi mislil v veseli uri na prah! Kakor duhovi se vlačijo delavci po plesišču. — V temnem kotu se stisne plesalec k plesalki in ji zašepeče na uho kakšno besedo. Ona mu odgovori s stiskom roke, ali ga pa butne s kolenom.

Harmonika hrešči, janke bijejo po stenah, včasih pa tudi kdo med plesom zavriska, ali kljub vsemu v ljudeh ni več onega iskrenega veselja, kot so ga poznali svoje dni. Kakor bi bili vsi nekam zbegani, prestrašeni, ter bi bilo veselje bolj vnanjega značaja, da bi se ne pozabile šege. Podoba je, da ljudje skrivajo drug pred drugim zmedo, ki je v njih, zakaj so pač takšni časi, da se človek ne sme razkriti in pokazati svetu pravega lica svoje duše. — Ampak saj se vse obrne! —

Zjutraj je po cestah živahno. Pijanci se majejo po njih, se prepirajo z ženami in zgodi se, da se mož in žena celo spopadeta. On ji visi na laseh, ona pa ga obdeluje s pestmi, dokler zmučena ne padeta za cesto, kjer zaspita. Ko se kateri vzdrami, pokliče drugega in mirno gresta domov.

S podstenj se zaletavajo v mlado jutro ponočnjaki, ki so prebili Martinovo nedeljo v topli postelji svojega dekleta. Izza Prekmurja pa leze sonce, ki bo postavilo mejnik med teh par veselih ur in med oni resni čas, ki se vleče znova na Slovenske gorice.

Jesenske sličice.

»Tiho, tiho bodite, ne kričite in ne motite tišine, ki se je privlekla nad Slovenske gorice, da bi jih pripravila na bližajočo se zimo!«

Ali deca kriči. Pretepa se s šolskimi torbami, meče kamenje za vranami in nagaja psom, da tulijo ter se trgajo z verig. Otrok ne moti vlaga, ki jim leze skozi preluknjane obuši, ne oster tok vetra, ki jim prodira skozi razcapano obleko h koži. Še ne menijo se za to, kajti otrok Slovenskih goric se je že davno odvadil ugodju, ki ga človek čuti v celih čevljih in v topli obleki, ugodju, ki ga nudi sitost, zato si dela toploto z razposajenostjo. Ampak ta razposajenost ni čista. Ni otroška in jasna, pač pa je zagrenjena, kakor bi se igrali stari ljudje.

Zdaj, ko so poljska dela končana, jih starši pošiljajo skoraj redno v šolo. Le tisti, ki niti strgane obleke nimajo, ostajajo doma. Obeta pa se, da jih bo sčasoma ostalo doma polovico, morda še več, zakaj obleka se trga in zmanjkuje je, druge pa ni mogoče kupiti.

Nekateri sklepajo, da se bo nepismenost polagoma povečala. — Morda bi bilo dobro. — Nepismen človek ne čuti potrebe po čitanju in ne izve za zlo, ki se danes preliva čez svet in družga ljudi. Ne izve za krivice, laži in hinavščino. — Ne izve, da si je človek usužnjil Boga samega, ki mu je pomagal zgraditi prestol, na katerega se je usedel, trdeč, da ga je postavil tja On.

Ne izve, da je vse sveto poteptano, opljuvano, da časti in poštenja skoraj ni več, kakor bi se svet preobrnil in bi postalo pravilno to, kar je do tega dne veljalo za slabo.

Učitelji bi vedeli o teh otrocih in o glasu, ki se čuje iz kmečkih koč, veliko povedati. Ali ti ne govorijo, zakaj so časi, ko je govorjenje nerodna stvar in je bolje, če človek molči. Podoba je, da so učitelji to spoznali, ker so se potegnili vase. Tiho hodijo iz šole v svoje domove. Ne družijo se ne s kmeti, ne med seboj, le po cestah gledajo, kakor bi se jih bali, kakor bi jih bilo njihove prostranosti in dolžine strah.

Tišina, tišina, Jezus moj, kakor bi prišel na pokopališče! Le tu in tam se pomika po blatnih kolnikih kmečki voz, naložen z drvmi preko ročic. Cmokanje blata se čuje, potrkavanje branovlekov, žvenketanje verig in enolični kriki voznika.

Tu in tam še ribljejo zelje. Z zelnikov so izvozili pirave glave, kolikor jih je ušlo gosenicam, v gumno, kjer jih obrezujejo. Hlapec jih nosi v hišo, kjer je čez posteljo razprostrta snažna rjuha, na katero jih zлага. Sredi sobe je zeljna kad, čez njo pa so položeni noži. Gospodar stoji pred kadjo. Golorok pomika preko nožev grod, v katerem so na pol prerezane zeljne glave, ki jih pritiska na rezilo z rokami, da se svili podobne niti valijo v kad, kjer se dvigajo više in više. Zdaj pa zdaj prestane, seže v kad po zeljne krpice, jih najprej pogleda, potem jih pa dene v usta. »Bo, stara, bo!« pravi ženi, ona pa samo prikima ter se nasmehne.

V kleti je letos Tomaž, viničar. Razumen je, pa bo že tudi vedel zelje potlačiti, saj ga vsake pol ure obiše gospodar, ki ga pouči, kako naj dela.

»Giblji se, giblji, Tomaž, da se bo zajokalo! Dva prsta sokravice mora stopiti čez njega. — In soli, soli, pa žmahtil ne pozabil!«

Tako gre delo dalje.

Zvečer luščijo tu pa tam bučnice. Vsa vas pride, zakaj zdaj so dolge noči, ko se človek naleži dovolj.

Fantje se stiskajo k dekletom, se jim dobrikajo in jim govorijo na ušesa. Nekdo pripoveduje razbojniško zgodbo, Šalčjakova Treza pa govori o Mariji Lurški, kako pomaga in kakšne čudeže dela.

Pri sprednji mizi poskušajo peti, ali ne gre. Glasovi so čudni, temni in od nekod iz globočine prihajajo, ne morejo se razživeti.

»Mladi ne vedo več peti,« se pogovarjajo starejše gospodinje in poskušajo same:

»Zmiraj pri tebi hotel bo stati,
ljubljeni Mati zavrzi me ne!«

Nič življenja ni v tem petju, nič sile, ki je potrebna, da petje ugaja.

Po povečerki nekdo pihne v orglice. Baloh skoči sredo sobe, hoteč zaplesati s svojim dekletom, ali gospodinja se razrepenči, da je groza:

»Plesati pa ne! — Zlodji bi noreli še zdaj v adventu, k zornicam pa nihče ne gre! Saj bi gospod povedali o meni v nedeljo na prižnici. — Spravi orglice, Jakec, in idi spat!«

In se razidejo.

»Kaj bi še zdaj v postelji, ko še ni niti enajst?« se pogovarjajo fantje. »Pri Logarju je ,božji grob'.«

Vsi prikimajo in gredo k Logarju.

Obilen gospodar kuha žganje v tesni kamri, kjer se vlačijo oster dim, ki se zapikuje v oči in privablja iz njih solze.

Ko obesijo v pečno odprtino na novo nadevan kotel tropin, se pocedi iz cevi curek žganjice, ki jo je treba spraviti v posebno posodo, zakaj to je prunt, za mazanje križa pri prehladu. Šele za pruntom priteče pitna žganjica.

»Požrite, pebari, da vas ne bo zeblo!« ponuja gospodar.

»Dobra teče!« hvalijo in pokrhevajo od zadovoljstva. Medtem se nekdo izmuzne iz kamre in gre proti hiški, kjer spi Liza. Tiho pride k postelji, odgrne odejo ter zleze k nji. — Ona se vzdrami in je začudena, a ne dolgo. Pomane si oči, in ko se znajde, se zasmije drznosti fanta, ga stisne k sebi, da ga njena toplina skoraj zaduši in vse ostane tiho. V žganjarni pa teče žganjica in pijani fantje poskušajo peti.

»Kaj pa je to, hudiča, kaj pa je to? Glej! — Kačičeva lanišnica se je vnela! Nekakšne sence se gibljejo med trlicami in nekaj delajol!«

Ah saj ni požar! Ni se vnela lanišnica, le lan tolčejo. Po zornicah pa pridejo terilje.

Košenjaka tolče z ušesi težke sekire po šopu lanu, ki se je bil že posušil. Otrisa ga, mlati z njim po štoru toliko časa, da mu ostane v roki le svetla rokovat lanenih niti, ki jo zvije ter vrže znova v sušilnico.

Zjutraj pridejo terilje. Pet jih je, ampak kakšne, moj bog, kakšne! Kakor bi se pripravljale na krajo.

Že pred zajtrkom so se namazale s sajami, da bi jih ljudje ne mogli takoj spoznati. Namazale pa so tudi vsakogar, kdor je šel medtem mimo hiše. Košenjak jim je zjutraj pobegnil, pri lanišnici pa so ga ujele. Tiho so prišle okrog lanišnice in po dve sta skočili

nanj od vsake strani. Otepal se jih je sicer, ali babe so bile od vruga, kakor bi imele železne mišice. Namazale so ga, mu natlačile za hlače kozderja ter ga naribale z njim po hrbtu, da je bil ves opikan.

»Beži, Franc, beži!« kriči nekdo Filipovemu, ali kaj, ko je že prepozno. Šel je v trgovino, pa so ga terilje ujele. S sajami so ga omazale ter ga vrgle na tla. Dve sta ga prijeli za noge, dve pa za roke in privezale so ga na slivo, kjer je visel, dokler ga niso rešili otroci, ki so šli v šolo. Klel je in jim pretil, one pa so pele:

»Tra-la-li-li- hop-tra-la-la!«

Za božjo voljo, lačne pa so te ženske zmerom! Čim se prikaže gospodar, ali kdor koli od njegove družine, že zapojo:

»Da bi skorej kaj bilo,
kar bi jeli no pili!«

Kakor bi jih ne krmili z vsemi dobrotami, ki so pri hiši. Vina pa tudi steče skozi njihova grla ogromno! Človek bi mislil, da nimajo dna. Ali ne zmaga jih. Trdno stojijo ob trlicah, razbijajo z njimi, si tlačijo med noge rokovati lanu, kjer ga grejejo, da se laže otre.

To so prijetni časi, ki nekoliko razgibljejo tišino, in ki bi prinesli vsaj nekaj veselih ur v Slovenske gorice, ko bi sejali lan v večih krajih. Ampak tako malo-kje ga še imajo, da se le tu pa tam čuje petje terilj in še to je slabo. Ni takšno, kakršno je bilo nekoč. Nekateri upajo, da se bodo stari časi vrnili. — Upanje je menda ostalo edino še neoskrunjeno. Navdušuje človeka in ga vleče naprej, kot ga je nekoč. Morda ga ne bo razočaralo. Morda, ampak težko je verjeti.

Čarodejna noč sv. Lucije.

Renčanje parklja med hrami se je poleglo. Cingljanje verig, v katere so bili uklenjeni poredni otroci, je ponehalo. Zvončki angelov so utihnili, siva glava svetnika Miklavža se je potegnila za oblake in deca po kočah je že nehala občudovati prejeta darila, če je razen šibe dobila kaj vrednega, zakaj Miklavž je muhast gospod. Včasih je od sile pravičen, včasih pa se v svoji stari pameti tudi zmoti in ne obdaruje pridnega otroka kakega kočarja, ali viničarja, kot bi bilo treba, v hiši bogatega nepridiprava pa pusti polovico dobrot, ki jih ima za obdarovanje.

Adventne megle so legle na Slovenske gorice. Brezdelni dnevi, v katerih je treba opraviti le živino; narezati slame za mešanico, ki se poklada in skidati gnoj; popraviti na grabljah zob, pri rasohah klin, ali stesati za voz novo ročico, se vlečejo leno čez vasi.

Hlapci posedajo zaspano po jaslih, zakaj brezdelje napolni človeka z lenobo, ki jo še stopnjuje šumenje enolično padajočih deževnih curkov, drsečih s kapov v luže na tleh. Ko pa pride mrak, zaspanost nenadoma popusti in kljub dežju, kljub blatu in brozgi, ki je v tem času prekrasila Slovenske gorice, se preliva ponoči nad vasmi petje. Od raznih strani se čuje vriskanje in na podstenjah stoji tu pa tam fant. Z rokami se oprijemlje železnih križev v oknu, ter kliče:

»Katika, Katika, odpri mi! Čuješ? — Jaz sem, Tomaž. — Odpri, no! Ti bom povedal nekaj lepega.«

In ko zagleda senco za oknom, si prižge cigareto, z desno roko pa seže za križe, da bi začutil toploto svojega dekleta.

»Jezus, kako si mrzel!« pravi ona ter si stisne njegovo roko na prsi, potem pa molčita in se gledata.

Spočite gospodinje se premetavajo po posteljah. Zdaj so pač dolge noči in človek se naleži čez potrebo. Tiho vstajajo v ranem jutru, ko zamaje glas zvona jutranjo meglo, in gredo k zornicam. »Naj bo prihodnje leto boljše, kot je bilo zadnje, da nam ne bo treba stradati kruha!« molijo v cerkvi. Mrki obraz ikone, na katero so uprte njih oči pa je trd in top, kakor bi hotel od njih še hujše ponižnosti, še večjega klečeplastva. — Kristus, siromak se ponižuje in ponižuje, pada na kolena, tepta svoje človeško dostojanstvo v prah in blato, ali še vse premalo. Kot bi njegove dolžnosti rasle iz dneva v dan.

God svete Lucije prinese v morečo jesensko enoličnost vsaj nekoliko spremembe.

Otroci se na predvečer godu svetnice stiskajo v bajte. Na ušesa vlečejo s ceste prihajajoče glasove, in če čujejo divji žvižg Lucij, ki se pode po vasi, vztrepetajo, ako njihova vest ni popolnoma čista.

Tu in tam vstopijo Lucije v hram. V žensko obleko oblečene postave, namazane po obrazu s sajami, zažvižgajo med vrati in silijo k postelji, izpod katere prihajajo proseči glasovi porednega otroka. Z metlo v roki hočejo nad njega, da bi mu izpraskale oči. Ko pa nepridiprav obljubi, da bo nehal z vragolijami in se bo otresel nemarnosti, dobe Lucije prijaznejše obraze. Napijejo se ter odidejo dalje po vasi, izpod postelje pa prileze prestrašen otrok, ves bled in objokan.

Fantje hodijo na dan godu čarodejne svetnice Lucije po vasi tihi in zaprti vase, zakaj to je dan, v katerem se odločajo velike stvari. Kdor hoče spoznati čarovnice svoje fare, mora ta dan začeti z delom, ki zahteva od človeka precej truda. Ko ga opravi, je deležen velikih razodetij.

Nekateri bi delo že izvršili, ali boje se posledic, zakaj ni tajnost, da so čarovnice prenekaterikrat raztrgale drzneža, ki jih je na ta način spoznal. Zopet drugi pa nimajo primerne prostora, kamor bi se skrili med delom, in tako se zgodi, da si ta dan ostri oblič in pili žago le en sam fant v fari.

Delo, katerega je treba opraviti, ni ravno težavno, ali razdeljeno mora biti smotrno in opravljeno tako, da je zadoščeno zahtevam.

Človek, ki hoče spoznati čarovnice v fari, mora začeti delati na dan svete Lucije stolec, pručico. Zgrajena mora biti iz dvanajstih koščkov trdega lesa, moškega spola. Delo je treba izvrševati molče. Še tako važna stvar ne sme izsiliti delavcu besede iz ust, zakaj kakor hitro bi spregovoril, je vse delo zastonj. Sleherni dan pred delom je treba odmoliti čarodejno molitev. Po delu, ki mora biti opravljeno pred sončnim zahodom, pa je treba sleherni delec stolca skriti, da ga ne vidijo nepoklicane oči in se ga ne dotakne tuj prst.

Tako je treba ravnati dvanajst dni, do svetega posta. Na božični večer pred sončnim zahodom mora delavec stolec dovršiti ter ga prav tako skriti pred nepoklicanimi očmi. Ko pa glas zvona zadoni nad praznično se smejočimi hrami ter vabi k polnočnici, je treba stolec vzeti iz skrivališča in ga nesti k polnočnici.

Z njim se mora lastnik postaviti v temni kot pod korom.

Ko pride mašnik, ki bere mašo pri polnočnici, do povzdigovanja, mora človek, ki je stolec gradil, poklek-niti nanj, tedaj zagleda čarovnice. Med povzdigova-njem se namreč glave čarovnic obrnejo po cerkvi na-zaj, ker ne morejo gledati telesa Kristusa Gospoda. Toda tu leže pred opazovalcem le en sam hip. Naglo mora pogledati čarovnice, pograbiti stolec, odbežati z njim iz cerkve ter se potegniti pod kap kakšne s slamo krite hiše in ostati pod njim, dokler ne mine polnočnica. Čarovnice, ki so med povzdigovanjem obr-njene nazaj, namreč opazijo človeka na stolcu, ker je nekoliko višji od ostalih vernikov in se zakade za njim. Gorje mu, če ni dovolj uren in se mu ne posreči po-begniti pod kap kakšne bajte! Raztrgajo ga, da ne ostane od njega ena sama koščica.

Če fant srečno uide, izve fara še isti večer, katera izmed žensk je čarovnica.

Tako delajo v Slovenskih goricah, ampak človek ne more nikoli dognati, v kateri fari. Pri Sveti Trojici pravijo, da je napravil tak stolec fant pri Svetem An-dražu. Tam pa trde, da je bilo to prav za prav pri Svetem Lovrencu, in če človek vpraša o stvari tam, mu povedo, da se je to zgodilo prav gotovo pri Svetem Tomažu. Bilo pa je, v to verujejo vsi. In če človek prisluhne pomenku mladih, ali starih, bo pred božičem čul govoriti veliko o tem, in govoriti skrivnostno, s strahom, kakor bi šlo za velevažne stvari.

Bog ve, kdaj bo kulturni napredek vrgel žarek svoje luči tudi v te, misticizmu vdane duše, ki se jih drži še

srednji vek s svojimi čarovnijami in zgodbami o škrtih? —

Kako dobri ljudje so tu, dovzetni za učenje in vneti za napredek! Le roko jim je treba ponuditi, jih potegniti iz duhovne teme in ti marljivi Prleki, ti krasni kraji bodo v ponos domovini. Ali izgleda, kot bi nihče ne imel smisla za kulturni napredek našega človeka in bi bila njegova duhovna mračnost zaželena.

VSEBINA.

	Stran
Uvod	7
Zima	11
Novoletno voščilo	13
Kolovrati se vrtijo	19
Po hramih hodijo vogledniki	32
Liza se bo omožila	38
Gostüvanje	48
V Hvalentincih bodo vlekli korito	66
Postni orači	71
Koline v Prlekiji	78
Pomlad	85
Zidanice so se odprle	87
Kmetje plačujejo zadnji obrok bere	93
Po vinogradih žvenketajo motike	99
Orači	104
Pomladne sličice	110
Kresovi gorijo	116
Narava oživlja, delo se množi	121
Fantje plačujejo svoj fantovski krst	129
Vnanja podoba slovenskih goric v maju	135
Kmetje in letina	141
Leto birm	146
Gorice so se vzdramile	152
Poletje	157
Kose se bliskajo, travica pada	159
Ko žito zori	166
Srpi so zapeli	171
Gumna so zaživela	178
Primicija v fari	184
Žeganje pri Sv. Ani	194
Kmetje	200
Doživljaj Vinca Šalamuna	210
Življenje in smrt čarovnice Humske	215
Cigani, zdravniki in čarovniki	229
Romarji vežejo svoje cule	235
Jesen	241
Ličkanje koruze	243
Trgatev	251
Drobtinice iz jeseni	257
Martinovanje	262
Jesenske sličice	271
Čarodejna noč sv. Lucije	276

Nett 205

14.00

St. 215.

LENART

LE DD 39

KOPRIVEC Ignac

Kmetje včeraj...

886.3-3

9005550

COBISS •

KNJIPNICA LENART